

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra sociologie

Diplomová práce

2024

Dana Lipová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra sociologie

**Verifikace prediktivního vztahu rizikových faktorů na
ohrožení dítěte**

Diplomová práce

Autor práce: Dana Lipová

Studijní program: Sociologie

Vedoucí práce: prof. PhDr. Hynek Jeřábek, CSc.

Rok obhajoby: 2024

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 31. 12. 2023

Dana Lipová

Bibliografický záznam

LIPOVÁ, Dana. *Verifikace prediktivního vztahu rizikových faktorů na ohrožení dítěte*. Praha, 2024. 153 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií, Katedra sociologie. Vedoucí diplomové práce prof. PhDr. Hynek Jeřábek, CSc.

Rozsah práce: 268 208 znaků (včetně mezer)

Abstrakt

Diplomová práce zkoumá vztah faktorů, které jsou považované v oblasti sociálně-právní ochrany dětí za rizikové, a ohrožení dítěte, která je zákonným důvodem pro intervenci státu v rodině. Ohrožení dítěte bylo konceptualizováno na základě teorie o traumatizaci dítěte. Rizikové faktory byly identifikovány pomocí komparační analýzy českých a zahraničních nástrojů orgánů sociálně-právní ochrany dětí. Pro zkoumání vztahů mezi rizikovými faktory a ohrožeností dítěte byl využit tzv. MIMIC model, který umožňuje komplexní testování vztahů mezi několika nezávislými proměnnými a jednou závislou latentní proměnnou, jež je měřena sadou manifestních proměnných, model pracuje rovněž se vzájemnými vztahy mezi nezávislými proměnnými. Testování modelu prokázalo, že rizikové faktory mají velmi rozdílnou míru vlivu na ohrožení dítěte, a že je důležité zohledňovat nejen jejich přímý vliv, ale i zprostředkovaný skrze jiné faktory. Model u několika faktorů prokázal, že na ohrožení dítěte nemají vliv. Z modelu také vyplývá, že je při vyhodnocování situace dítěte dostatečné pracovat pouze s omezenou sadou klíčových faktorů.

Abstract

The thesis examines the relationship between factors that are considered risky in the area of social and legal protection of children, and the child endangerment, which is a legal reason for a state intervention in the family. The child endangerment was conceptualized based on the child trauma theory. Risk factors were identified by means of a comparative analysis of Czech and foreign instruments of social and legal child protection bodies. The MIMIC model was used to investigate the relationships between risk factors and the child endangerment, which enables comprehensive testing of relationships between several independent variables and one dependent latent variable, which is measured by a set of manifest variables, the model also works with mutual relationships between independent variables. The testing of the model proved that risk factors have a very different degree of influence on the child endangerment, and that it is important to take into account not only their direct influence, but also those mediated through other factors. The model proved that several factors have no influence on the child endangerment. It also follows from the model that it is sufficient to work only with a limited set of key factors when evaluating the child's situation.

Klíčová slova

Ohrožení dítěte, ohrožené dítě, SPOD, nástroje na vyhodnocení ohrožení dítěte, rizikové faktory, formativní a reflektivní indikátory, MIMIC model, SEM, konfirmační faktorová analýza, úseková analýza, měření latentní proměnné

Keywords

Child at risk, endangered child, SPOD, risk assessment tools, risk factors, formative and reflective indicators, MIMIC model, SEM, confirmation factor analysis, path analysis, measurement of latent variable

Title/název práce

Verification of the Predictive Relationship of Risk Factors on the Child Endangerment

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu profesorovi Jeřábkovi za cenné podněty a připomínky, které moji práci posouvali kupředu. Moje poděkování patří také mému manželovi a dětem, kteří mě po celou dobu mého studia podporovali.

Obsah

1. Sociálně-právní ochrana dětí	10
1.1. Vývoj sociálně-právní ochrany v zahraničí.....	10
1.2. Vývoj sociálně-právní ochrany v České republice.....	11
1.3. Standardizace vyhodnocování situace dítěte.....	12
1.4. Současná situace v České republice.....	14
2. Metodologie	16
2.1. Základní východiska.....	16
2.2. Datový soubor.....	18
2.3. Formativní a reflektivní indikátory.....	19
2.4. Rizika a limity analýzy.....	23
3. Konceptualizace ohrožení dítěte	25
3.1. Pojetí ohroženého dítěte.....	25
3.1.1. Pojetí ohroženého dítěte v současné české legislativě.....	25
3.1.2. Pojetí ohroženého dítěte v zahraničí.....	27
3.1.3. Pojetí ohroženého dítěte v nástrojích sociální práce v USA a ČR.....	28
3.1.4. Pojetí ohroženého dítěte v české odborné literatuře (psychologie).....	31
3.2. Konceptualizace pojmu ohrožené dítě.....	32
3.1. Operacionalizace pojmu ohrožení dítěte.....	34
3.1.1. Identifikace vhodných reflektivních indikátorů (mapování na datový soubor).....	34
3.1.2. Popis reflektivních indikátorů.....	35
3.1.3. Výpočet kontrolního indexu reflektivních indikátorů (pomocná proměnná).....	36
3.1.4. Korelační analýza reflektivních indikátorů.....	37
3.1.5. Tvorba reflektivní části MIMIC modelu.....	38
4. Identifikace formativních indikátorů	43
4.1. Přehled vybraných vyhodnocovacích nástrojů.....	43
4.1.1. Nástroj MPSV.....	44
4.1.2. Nástroj Lumos.....	44
4.1.3. California SDM Family risk assessment (CFRA).....	45
4.1.4. Minnesota SDM risk assessment of abuse/neglect.....	46
4.1.5. Ontario family risk assessment (OFRA).....	47
4.1.6. North Carolina Family Assessment Scale for Genreal Services (NCFAS-G).....	47
4.2. Faktory odvozené z vyhodnocovacích nástrojů komparací.....	47
4.3. Mapování klíčových faktorů na datový soubor.....	49
5. Konceptualizace a operacionalizace formativních indikátorů	52
5.1.1. Násilí v rodině.....	52
5.1.2. Vztahy v rodině.....	53
5.1.3. Komunikace v rodině.....	53
5.1.4. Úmrtí v rodině.....	53
5.1.5. Charakteristika rodiny.....	54

5.1.6.	Stabilita prostředí.....	54
5.1.7.	Finanční situace rodiny	54
5.1.8.	Vybavení domácnosti.....	55
5.1.9.	Zdraví rodičů	56
5.1.10.	Závislost rodičů	56
5.1.11.	Trestná činnost rodičů.....	57
5.1.12.	Nezaměstnanost rodičů	57
5.1.13.	Dětství rodičů	57
5.1.14.	Zdravotní stav dítěte	59
6.	Formativní část modelu	60
6.1.	<i>Multikolinearita</i>	60
6.2.	<i>Homoskedasticita</i>	61
6.3.	<i>Vícenásobná regresní analýza</i>	62
6.4.	<i>Tvorba formativní části MIMIC modelu – úseková analýza</i>	64
6.4.1.	Ověření dílčích modelů úsekové analýzy.....	64
6.4.2.	Sestavení celkového modelu úsekové analýzy	68
6.4.1.	Zhodnocení celkového modelu úsekové analýzy	70
7.	MIMIC model	73
7.1.	<i>Sestavení a testování modelu</i>	73
7.2.	<i>Výsledný MIMIC model</i>	76
7.2.1.	Reflexivní část modelu - ohrožení dítěte.....	77
7.2.2.	Formativní část modelu – indikátory ohrožení dítěte.....	78
8.	Výsledky analýzy.....	82
8.1.	<i>Vyhodnocení hypotéz</i>	82
8.2.	<i>Omezení modelu</i>	87
8.3.	<i>Návrhy pro další výzkum</i>	88
8.4.	<i>Využití výsledků – diskuse</i>	89
8.4.1.	Aplikace MIMIC modelu v sociální oblasti	89
8.4.2.	Inspirace pro praxi sociálně-právní ochrany dětí.....	89
9.	Shrnutí.....	91
10.	Summary	93
11.	Použitá literatura	95
12.	Teze Diplomové práce	99
13.	Seznam příloh.....	106
	Příloha č. 1 – Popis reflektivních indikátorů.....	107
	Příloha č. 2 – Detailní komparace nástrojů RAT	115
	Příloha č. 3 – Popis formativních indikátorů	122
	Příloha č. 4 – Doplnění k formativní části modelu	132
	Příloha č. 5 – Popis transformace dat.....	139
	Příloha č. 6 – Dotazník.....	154

1. Sociálně-právní ochrana dětí

1.1. Vývoj sociálně-právní ochrany v zahraničí

Pojetí toho, kdo je a není ohrožené dítě, se začalo stávat středem pozornosti ve druhé polovině minulého století, kdy se začalo hovořit o sociálně-právní ochraně dětí jako zodpovědnosti státu. Stěžejním aspektem sociálně-právní ochrany dítěte je konceptualizace pojmu ohrožení dítěte. Do 70. let minulého století byly pojmem „ohrožené děti“ myšleny děti, které „byly vystaveny neadekvátní péči“, které měly „doma nevyhovující životní podmínky“ nebo jejich rodiče byli „nedbalí nebo zanedbávající“. Tyto vágní a neurčité termíny vedly k tomu, že nebylo jasné, jaké chování je vlastně nevhodné a je potřeba proti němu v rodině zasáhnout. Jako důvod k odebrání dítěte byla definována situace, která „není v nejlepším zájmu dítěte“ (Wald, 1990) - tato neurčitá definice vedla k tomu, že zkušenosti a znalosti sociálních pracovníků hrály zásadní roli při rozhodování. Rozhodování tak nebylo jednotné a predikovatelné.

Problémy vyvolané touto vágní definicí vyvolaly změnu americké legislativy, která začala pracovat s několika jasně definovanými typy špatného zacházení. Pozornost se v té době také přesunula k prevenci opakovaného výskytu tohoto špatného zacházení. Pojem ohrožené dítě byl nově konceptualizován skrze nepřijatelné zacházení s dítětem a dané typy chování byly vyjmenovány v trestním zákoníku. S takovou konceptualizací si již sociální služby uměly poradit – cílem jejich intervence v rodině se stalo zabránění vzniku těchto typů špatného zacházení. K odebrání dítěte docházelo především v případech, kdy nebylo možné jiným způsobem ochránit dítě před budoucím ohrožením (Wald, 1990).

V následujících letech, v 80. a 90. letech minulého století, se v USA sociální služby (child protective services, CPS), které měly za úkol ochranu dítěte, dostaly pod velký tlak. Dlouhodobě narůstal počet dětí, které byly vyhodnoceny jako ohrožené a kterým se poskytovaly služby. To zvyšovalo náklady státu na tuto oblast a tlak na jejich snížení. Ve stejné době se začal zvyšovat i tlak na efektivitu a hospodárnost těchto služeb (McCurdy, 1995). Objevil se i požadavek na jejich transparentnost. Začalo se sledovat, zda indikované služby opravdu pomáhají těm dětem, které pomoc potřebují nejvíce (Doueck, 1993).

Ve stejné době došlo také k posunu v sociální práci. Ta se původně orientovala na řešení důsledků nějakých událostí; nyní se těžiště pozornosti posunulo směrem od řešení minulých událostí k predikování budoucích událostí. Základem sociální práce přestalo být dokazování újmy a toho, že se s dítětem špatně zacházelo v minulosti. Sociální pracovníci se začali zajímat o odhady pravděpodobnosti, že se s dítětem bude špatně zacházet v budoucnosti. Vyhodnocení situace dítěte bylo do té doby opřeno o individuální klinickou expertízu, kterou poskytovali školení profesionálové (např. psychologové). To se začalo měnit. Vyhodnocení situace dítěte se stalo strukturovaným procesem s definovanými principy a kritérii vyhodnocení. Tyto principy a kritéria byly odvozeny z empirické zkušenosti (Doueck, 1993). Obdobným vývojem služeb ochrany dětí a přístupu k tomu, kdo je ohrožené dítě, prošly i v jiných zemích. Například v Austrálii (Mickelson, 2017) nebo Kanadě (Trocmé, 1996), i tam se postupně v oblastech, kde šlo o ochranu dětí, stejně jako v USA, začaly používat standardizované postupy pro vyhodnocení situace dítěte.

Tyto standardizované nástroje a postupy jsou většinou postaveny na odhadu míry ohrožení dítěte jako pravděpodobnosti, že dojde opět k ohrožující situaci. Míra ohrožení je obvykle určena v podobě rizikového skóre. Hodnota skóre je rozhodující, zda a jaká podpora bude rodině daného dítěte poskytnuta, nebo zda bude dítě z rodiny odebráno. Předpokládá se, že používání takových nástrojů povede k efektivnímu využití státních zdrojů pro podporu rodin a zároveň zajistí dostatečnou ochranu dítěte.

Určení míry ohrožení dítěte je komplexní a náročný úkol. Existuje řada dílčích teoretických modelů, které předkládají hypotézy o určitých osobních, rodinných a sociálních faktorech, které mají přímý vliv na pravděpodobnost, zda bude s dítětem špatně zacházeno. Tyto dílčí modely ve většině případů vycházejí z teoretických prací akademiků o vývoji dítěte a zkušeností sociálních pracovníků v terénu. Na základě těchto dílčích modelů byly pak vyvinuty tzv. risk assesment tool (RAT), jejichž cílem je predikovat pravděpodobnost, že dojde k opakování špatného zacházení s dítětem ze strany rodičů nebo jiných pečovatелů (McCurdy, 1995). V současnosti se tyto nástroje používají v mnoha zemích v mnoha různých podobách a různým způsobem.

1.2. Vývoj sociálně-právní ochrany v České republice

V době, kdy v zahraničí docházelo k prudkému rozvoji prediktivních modelů a měnilo se pojetí ohroženého dítěte, se v budoucí České republice, tehdy komunistickém státu, řešily jiné problémy. Přesto se i zde objevily práce na toto téma.

Jiří Dunovský, sociální pediatr a spolupracovník Zdeňka Matějčka, v 90. letech minulého století konceptualizoval ohrožení dítěte skrze funkčnost jeho rodiny. Vycházel z předpokladu, že dítě potřebuje pro zdravý vývoj funkční rodinu a poruchy rodiny se projevují na dítěti. Vytvořil a testoval dotazník funkčnosti rodiny, který zohledňoval osm základních aspektů: složení rodiny, stabilitu rodiny, sociálně-ekonomickou situaci, osobnost rodičů a sourozenců, stav a vývoj šetřeného dítěte, zájem o dítě a péči o dítě. Výsledkem dotazníků bylo celkové skóre, podle jehož hodnoty se rozlišovala čtyři pásma funkčnosti rodin: funkční (0-4), problémová (5-9), dysfunkční (10-15) a afunkční (16 a více); definoval defacto 4 stupně ohrožení dítěte, na které pak navázal oprávněnou intervencí v rodině. „Funkční rodiny“ nevykazovaly žádné poruchy a byly ideálním prostředím pro dítě. „Problémová rodina“ vykazovala nějaké poruchy, které však vážněji neohrožovaly vývoj dítěte a rodina byla schopna řešit problémy vlastními silami bez zásahu státu. Dítě v této rodině nebylo považováno za ohrožené. V dysfunkční rodině se vyskytovaly vážné poruchy, které bezprostředně ohrožovaly dítě a rodina nebyla schopna tyto problémy sama řešit. Rodina afunkční neplnila svůj základní účel a dítě bylo zásadně ohroženo na zdraví nebo životě, sanace rodiny byla bezpředmětná a dítě se z rodiny odebíralo (Dunovský, 1986). Logika byla podobná jako v zahraničí - byly tím definovány dva klíčové momenty: pokud byla rodina v pásmu dysfunkčním, stát vstoupil do rodiny a začal s ní pracovat; pokud se rodina dostala do pásma afunkční, v zájmu dítěte bylo jeho umístění do jiné rodiny nebo ústavu. Dunovský však svoji práci tvořil v době komunismu a po širším pilotu dotazníku byla jeho práce zastavena z obavy zneužití ve prospěch komunistického režimu.

Sociálně-právní ochrana dětí, stejně jako jiné oblasti života, se zásadně změnila po sametové revoluci v roce 1989. V té době patřila sociálně-právní ochrana dětí do gesce Ministerstva práce a sociálních věcí. Zásadní změny, nové pravomoci, nástroje ochrany dětí a procesní výklady přinesl zákon č. 359/1999Sb. Tento zákon je doposud v platnosti a definuje základní rámec sociálně-právní ochrany dětí, v posledních letech však prochází permanentně novelizacemi.

Velká očekávání, které měly přinést poslední dvě novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí, se však nenaplnila. Cíle těchto novel, přesměrování pozornosti na preventivní práci s rodinou a snížení počtu dětí v ústavní péči, se zatím nedaří uskutečňovat ani v delším časovém horizontu. Počet dětí vyrůstajících mimo rodinu se za posledních 10 let v České republice téměř zdvojnásobil (Ptáček, 2022). Zvyšuje se také výrazně počet dětí, které jsou evidovány na OSPOD. Poslední novely zároveň výrazně navýšily objem administrativní práce sociálních pracovníků na obcích. To vše, stejně jako v zahraničí v druhé polovině minulého století, zvyšuje tlak na efektivitu a smysluplnost práce sociálních pracovníků zodpovědných za sociálně-právní ochranu.

Velký důraz v současnosti klade Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) na vyhodnocení situace dítěte. Jde o klíčový bod sociální práce, protože právě v tomto momentu se rozhoduje, zda se dítě stane nebo nestane subjektem sociálně právní ochrany. Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí z roku 2012 (zákon č. 41/2012 Sb.) zavedla, mimo jiné, povinnost vyhodnocovat situaci dítěte pracovníkem OSPOD a na základě tohoto vyhodnocení sestavit plán ochrany dítěte (MPSV, 2013). Zavedení této povinnosti zpočátku vyvolalo negativní reakce pracovníků OSPOD; MPSV bylo nuceno realizovat řadu krajských školení a setkání, aby se vyhodnocování situace dítěte stalo standardní součástí práce OSPOD. Nedlouho po této novele vznikl také první metodický výklad MPSV (MPSV, 2014), jak vyhodnocení situace dítěte provádět. Zároveň podobnou metodiku vydala pro OSPOD organizace LUMOS (Racek, 2014). V našem systému sociálně-právní ochrany dětí nejsou metodické výklady MPSV pro pracovníky OSPOD závazné, jsou pouze doporučením. Teoreticky každý pracovník OSPOD může postupovat dle metodiky, která mu nejvíce vyhovuje. V praxi obvykle o způsobu práce rozhoduje vedení daného OSPOD.

Poslední příručka MPSV, která tuto oblast upravuje, je z roku 2020 (MPSV, 2020). Nicméně, protože hodnocení ohrožení dítěte se ukazuje v praxi stále jako problematické, realizovala MPSV v roce 2022 další edukativní aktivitu, jejíž cílem bylo naučit pracovníce OSPOD správně vyhodnotit situaci dítěte. Na tomto školení byl představen další, ještě podrobnější, dotazník, který by měli pracovníci OSPOD vyplňovat. Opět jde však pouze o doporučení a nadále neexistuje jednotný postup, jak rozhodnout, zda je či není dítě ohrožené.

Všechny zmíněné metodické materiály, které byly od roku 2013 vydány, stále nevěnují dostatečnou pozornost jádru tohoto problému – jasnému vymezení pojmu (konceptualizaci) ohrožení dítěte. Metodické materiály jsou zaměřené na faktory, které jsou s ohrožením dítěte spojovány, ale neposkytují vodítko, jak rozhodnout, zda je/není dítě ohrožené. Zkušenosti ze zahraničí ukazují, že rizikové faktory mají velmi různý vliv na ohrožení dítěte, a je obvykle dostatečné věnovat pozornost jenom těm, jejichž vliv je nejvýraznější. Čeští sociální pracovníci s významností faktorů dnes nepracují, přistupují ke všem faktorům stejně a vyhodnocují jejich úplnou sadu, zpracovávají dlouhé, několika stránkové zprávy, které detailně popisují všechny možné aspekty života dítěte. Jde o časově náročný sběr různorodých dat od různých aktérů (např. rodiny, školy, zdravotní služby, okolí dítěte, širší rodiny a jiných úřadů). Jejich vztah k rozhodnutí pracovníka o intervenci v rodině, např. odebrání dítěte, ale není jasně určen, sociální pracovníci dokonce naznačují, že řada faktorů se sbírá nadbytečně a pro rozhodnutí o míře ohrožení se stačí zaměřit na ty klíčové.

1.3. Standardizace vyhodnocování situace dítěte

Konceptualizace a operacionalizace pojmu ohrožení dítěte ovlivňuje základní aspekty služeb ochrany dětí – určuje hranici, na které může stát v zájmu ochrany dítěte vstoupit do rodiny, a pomáhá určit, zda a jakou podporu by měl stát poskytnout nebo nařídít rodině v zájmu ochrany dítěte.

Jak již bylo řečeno, v některých státech se k posouzení míry ohrožení dítěte používají standardizované nástroje, tzv. **Risk Assessment Tools (RAT)**. Tyto nástroje jsou ve většině případů založeny na předpokladu, že existuje sada klíčových faktorů, pomocí kterých je možné predikovat špatné zacházení s dítětem, tedy budoucí ohrožení dítěte. Ohrožení dítěte je často konceptualizováno jako zneužívání (abuse) nebo týrání (neglect). Nástroje pracují pouze s definovanou sadou klíčových faktorů, které se individuálně vyhodnocují. Nástroj dítě zařadí do určité kategorie rizika (vysoké, nízké) nebo nabídne bodové skóre, které se převádí na úroveň rizika. Na základě výsledku RAT pak dochází k rozhodnutí, zda stát zasáhne do rodiny, poskytne rodině podporu nebo ji začne sledovat, či odebere dítě z rodiny. Nástroje se někdy používají i pro vyhodnocení, zda se odebrané dítě může do rodiny vrátit.

Podoba nástrojů RAT se liší podle toho, k jakému účelu jsou používány. **Nástroje, které slouží k rozhodnutí, zda intervenovat**, pracují obvykle pouze s rizikovými faktory. Jsou zaměřeny na historii rodiny, charakteristiku a chování rodičů a historii úrazů dítěte.

Nástroje, jejichž cílem je podpořit sociálního pracovníka **v rozhodnutí, jaký typ intervence v rodině v daném případě použít**, pracují nejen s rizikovými, ale i ochrannými faktory. Tyto nástroje do vyhodnocení zahrnují, oproti předchozímu typu nástrojů, navíc hodnocení aktuálních kompetencí pečující osoby, aktuální projevy a chování dítěte a pečujících osob, dále potenciální zdroje podpory, silné a slabé stránky rodiny.

Poslední typ nástrojů je **zaměřen na vyhodnocení úspěšnosti intervence s rodinou**. Tyto nástroje sledují jak protektivní, tak rizikové faktory a jejich změnu v čase.

Přestože jsou nástroje na vyhodnocení situace dítěte v zahraničí široce rozšířené, je potřeba zmínit, že se ohledně jejich využívání objevuje i **řada kritických komentářů** (McCurdy, 1995; Doueck, 1993; Dean, 2016). Dean upozorňuje na skutečnost, že tvorba těchto nástrojů je zatížena sociálními trendy. Tvrdí, že je současná společnost příliš zaměřena na budoucnost a její predikování (Dean, 2016). Trend odhalovat budoucí rizika a snažit se o jejich včasnou eliminaci se přenáší i do oblasti sociálně-právní ochrany dětí. Předpokládá se přitom, že tato rizika jsou měřitelná a kontrolovatelná, což v praxi není beze zbytku reálné, a tím se zpochybňuje samotná podstata těchto nástrojů. Dean upozorňuje, že používání těchto nástrojů může vést k tomu, že práce s rodinou vykazuje silnou averzi k jakýmkoli rizikům a vede sociální pracovníky více k hledání viníků než k řešení situace (Dean, 2016).

Další z kritických komentářů se týká schopnosti sociálních pracovníků tyto nástroje správně používat. Schopnost nástroj správně použít je ovlivněna nejen tréninkem a následnou supervizí pracovníků, ale také osobní zkušeností pracovníků v oblasti ohrožených dětí, schopností pracovníků získat od rodiny relevantní a pravdivé informace a schopností pracovníků interpretovat výsledky (McCurdy, 1995). Dalším faktorem, který má vliv na správné používání vyhodnocovacích nástrojů, je pracovní vytížení sociálních pracovníků (Doeck, 1993). Pokud jsou pracovníci přetížení nebo velký podíl jejich práce tvoří administrativa, zvyšuje se pravděpodobnost, že nástroj nebude správně použit nebo že výsledky nástroje nebudou správně interpretovány.

Další kritické komentáře se zabývají validací vztahů mezi rizikovými faktory a ohrožením dítěte. Naznačují, že samotná korelace mezi rizikovým faktorem a špatným zacházením nezaručuje prediktivní sílu těchto faktorů. Problém validity a reliability se týká nejen jednotlivých faktorů, ale i nástrojů jako celku. Otázkou je, jak přesně jsou používány nástroje schopné predikovat budoucí situaci v rodině. Většina používaných nástrojů není výsledkem empirického testování, ale jsou sestaveny na základě rešerší odborné literatury, která vychází z klinických pozorování. Jedním z důvodů je nemožnost testovat nástroj jako celek před jeho zavedením do praxe (Doeck, 1993). Nejistota ohledně prediktivní síly faktorů pak vyvolává etické otázky spojené s rozhodováním o osudu dítěte a jeho rodiny na základě výsledků vyhodnocovacích nástrojů. Kritické hlasy se ozývají i k aplikaci těchto nástrojů v případě rodin z menšinových etnických nebo kulturních skupin (Mickelson, 2017, Dean, 2016). Dean zdůrazňuje, že je třeba tyto nástroje modifikovat, pokud se aplikují na případy takových rodin, protože jejich konstrukce vycházela ze zkušenosti většinové části společnosti.

Nicméně, i přes tuto kritiku se **řada autorů shodne na významu využívání vyhodnocovacích nástrojů** v oblasti ochrany dítěte (McCurdy, 1995; Doueck, 1993, Mickelson, 2017). Poskytují hlubší vhled a pochopení situace dítěte a jeho rodiny, napomáhají systematickému vyhodnocení slabých i silných stránek při vstupu rodiny do podpůrné služby, a tím lepšímu a efektivnějšímu nastavení této služby (McCurdy, 1995). Jako další výhoda je uváděna i skutečnost, že vyhodnocovací nástroje pomáhají zlepšit rozložení pracovní zátěže; díky komplexnímu vyhodnocení případu se sociální pracovníci mohou zaměřit na nejpotřebnější případy a naplánovat pro ně nejefektivnější podporu (Doeck, 1993).

Dalším přínosem je určitá míra **standardizace vyhodnocení**. Tím je zajištěna minimální kvalita práce sociálního pracovníka, kterou je možné sledovat. Dále standardizace zvyšuje míru předvídatelnosti reakce státu na situaci v rodině, protože díky standardizaci procesu vyhodnocení situace dítěte bude stát v podobných případech postupovat podobně. Nástroje slouží také jako reflexe norem a hodnot společnosti, protože jsou ve své podstatě aplikací zákonného rámce i hodnot společnosti – jsou vodítkem, co je akceptovatelná a očekávaná péče o dítě a co ne. Tím pak ovlivňují chování a rozhodování i dalších subjektů, např. neziskových organizací nebo škol.

1.4. Současná situace v České republice

Konceptualizace pojmu ohrožené dítě je v České republice v současnosti podobná jako byla v 70. letech minulého století v USA. Česká legislativa nedefinuje jednoznačně, které situace jsou ohrožující, tedy nepřijatelné. Nedefinuje ani jaké znaky ohrožení nebo charakteristiky dítěte a jeho chování jsou určující pro to, aby dítě bylo považováno za ohrožené. Zákon sice vyjmenovává některé situace, ale na rozdíl od americké legislativy, je výskyt těchto situací sám o sobě nedostatečný – sociální pracovníci u každé situaci vyhodnocují individuálně, **zda intenzita a frekvence výskytu této situace je už dostatečná**, aby mohlo být dítě označeno jako ohrožené. V praxi dochází k tomu, že dítě se považuje za ohrožené až v případě, kdy dojde k prokazatelné újmě na jeho fyzickém nebo duševním zdraví nebo je prokazatelně ovlivněn jeho vývoj; pouhá hrozba této újmy není dostatečným důvodem pro rozhodnutí o ohrožení. Každá sociální pracovnice si tak de facto stanovuje svoji vlastní konceptualizaci pojmu ohrožené dítě.

Tato situace způsobuje v praxi řadu problémů. Jednak komplikuje spolupráci orgánů sociálně-právní ochrany dětí (SPOD) s jinými aktéry. Nejasnost toho, kdy je dítě už ohrožené, vede k tomu, že školy a zdravotníci ohlašují orgánům SPOD jenom děti, u kterých mají důkazy o tom, že je s nimi špatně zacházeno. A to jsou případy, kdy už špatné zacházení zanechalo na dítěti viditelné následky. **Preventivní funkce oznamovací povinnosti v případě špatného zacházení s dítětem tak ztrácí svůj smysl.** Druhý dopad nejednoznačné konceptualizace je **nepředikovatelnost rozhodnutí pracovníků SPOD**. Protože není jasné, v jakých situacích je dítě ohrožené, není ani zřejmé, kdy bude chtít stát zasáhnout do fungování rodiny. Různé pracovnice přistoupí k odebrání dítěte z rodiny v různých fázích stejného problémů. Rodiče se tak předem nemohou orientovat v tom, zda už jim hrozí zásah do soukromí rodiny od orgánů SPOD a jak intenzivní tento zásah bude.

Nejednoznačnost vyhodnocení ohroženosti může být i **základem diskriminace některých skupin rodin**. Pokud není jednoznačně určeno, kdy a v jakých situacích může orgán SPOD v rodině zasahovat, je zde prostor pro individuální výklad tohoto oprávnění. Rodině v jednom regionu odeberou z péče dítě, ale pokud by bydlela v sousedním regionu, dítě by jí neodebrali. Dalším důsledkem nejednoznačné konceptualizace je **nemožnost sběru porovnatelných dat**. Data z jednotlivých regionů vycházejí z jiné konceptualizace a je problematické udělat závěr, zda zvýšený počet ohrožených dětí v jednom regionu, oproti druhému, je skutečný nebo způsobený jen tvrdším vyhodnocováním ohroženosti dítěte.

Současná situace je důsledkem nejasné konceptualizace pojmu ohrožené dítě a postoje MPSV, které již několik let propaguje stanovisko, že každá rodina je individuální a není možné stanovit obecný postup nebo kritéria rozhodování, která by vyhodnocení situace dítěte alespoň minimálně sjednotila v rámci celé České republiky. Zástupci MPSV v odborných diskusích argumentují tím, že není možné stanovit nějaké obecně platné faktory, které souvisí s ohrožením dítěte. Tento postoj umocňuje averze některých politiků z vládních stran k přenosu zkušeností ze zahraničí, což zabraňuje pilotování nástrojů RAT v českém prostředí.

Tato situace, kdy **zahraniční zkušenost je v protikladu s českou praxí**, mě inspirovala k tématu mé diplomové práce.

Cílem mé práce je na základě českých a zahraničních nástrojů pro vyhodnocení situace dítěte a za pomoci dat sesbíraných z českých rodin **ověřit, zda je možné i v rámci českých podmínek identifikovat nějaké klíčové faktory, které jsou asociovány s ohrožením dítěte**. Pokud se v zahraničí již několik desítek let rozpracovávají nástroje RAT, je důvodné předpokládat, že i v případě českých rodin budou alespoň některé z klíčových faktorů, se kterými nástroje RAT pracují, relevantní. Největší výzvou mé práce je vhodně konceptualizovat pojem ohrožené dítě. Tuto konceptualizaci postavím na psychologické teorii o projevech traumatizace u dítěte. Poté přistoupím k ověření, zda faktory, se kterými pracují české a zahraniční nástroje, mají nějaký vliv na míru ohrožení dítěte. Hypotézy o těchto faktorech a jejich vlivu sestavím na základě RAT nástrojů a odborné literatury.

2. Metodologie

2.1. Základní východiska

Základním cílem mé práce je otestování vztahů mezi indikátory, které jsou spojovány s ohrožením dítěte anebo jsou dokonce v odborné literatuře a v nástrojích sociální práce považovány za prediktory ohrožení dítěte a ohrožením dítěte. K tomuto ověření využiji techniku strukturního modelování (Structural Equation Modeling = SEM) označovanou jako MIMIC model a datový soubor, který vytvořila výzkumná agentura Median pro Nadaci Sirius v roce 2015.

Jak vysvětluje Soukup (Soukup, 2022) „strukturní modelování je souborem technik, které slouží pro komplexní modelování vztahů mezi proměnnými“. Schopnost SEM postihnout komplexitu vztahů v celé jejich šíři je důvodem, proč budu používat tyto techniky. Faktory, které podle odborníků ovlivňují ohrožení dítěte, mají nejen **komplexní vztahy** k ohrožení samotnému, ale předpokládá se, že mají také řadu vztahů mezi sebou. Techniky SEM umožňují zachytit modelovou představu těchto vztahů a otestovat ji.

Jako příklad, který dokladuje potřebu komplexního přístupu v mnou zkoumané oblasti, lze uvést studii McCurdy, která pracovala se standardizovaným nástrojem „Child Abuse Potential Inventory (CAP)“. Ten obsahuje 160 položek a hodnotí rizikovost v šesti oblastech týkajících se fyzického týrání dětí pomocí celkového CAP skóre. Vyšší hodnota skóre indikuje problematičtější chování rodiče a větší ohrožení dítěte fyzickým násilím (McCurdy, 1995). Na základě literatury identifikovala seznam 26 rizikových faktorů, které testovala ve vztahu k CAP skóre. Hodnoty těchto faktorů extrahovala z jiného vyhodnocovacího nástroje, který používali sociální pracovníci v okamžiku, kdy rodina vstupovala do jejich péče. McCurdy tedy de facto porovnávala výsledky dvou hodnotících nástrojů mezi sebou.

Výsledek její analýzy ukázal vysokou korelaci hodnot obou nástrojů. Za tohoto předpokladu pak identifikovala pomocí násobné regresní analýzy rizikové faktory, které nejlépe vysvětlovaly hodnotu CAP skóre. Z 26 faktorů násobná regresní analýza určila pouze šest klíčových faktorů, které společně vysvětlovaly 30 % rozptylu závislé proměnné CAP skóre. Ostatní faktory se ukázaly jako statisticky nevýznamné. Vliv těchto faktorů testovala McCurdy také při kontrole demografických faktorů (rasa, roční příjem domácnosti, vzdělání pečovatele a rodinný stav), výsledek potvrdil klíčový vliv dříve identifikovaných šesti faktorů. Negativní vliv na CAP skóre měly finanční problémy, sociální izolace, podprůměrná kvalita bydlení, nestabilní bydlení a historie užívání fyzických trestů. Pozitivní vliv na CAP skóre měl šestý faktor – těhotenství a novorozenec v rodině.

Analýza McCurdy měla hlavní omezení ve dvou rovinách. Jednak šlo především o korelační analýzu mezi dvěma nástroji, která ale neumožňuje ověřit, zda oba nástroje opravdu predikují budoucí situaci v rodině (McCurdy, 1995). Druhý problém souvisí s tím, že oba nástroje vycházejí z podobných teoretických hypotéz o vztahu rizikových faktorů a ohrožení dítěte. Vzájemná korelace výsledků obou nástrojů tak nemusí vypovídat o skutečném vztahu faktorů a ohrožení, ale může být způsobena tím, že jsou oba nástroje vytvořeny ze stejného teoretického základu a měří stejné věci velmi podobným způsobem. Bylo by proto spíše překvapivé, pokud by zde žádná korelace identifikována nebyla. Její studie však ukazuje, že komplexní uchopení tématu je klíčové.

Regresní analýzu použili ve své práci také Charamza a Dvořák, kteří aplikovali techniky využívané v bankovníctví v sociální oblasti (Charamza, 2017). Cílem jejich práce bylo vytvořit tzv. skóringový model, který určuje nejvýznamnější charakteristiky pro sledovaný jev. Tuto techniku aplikovali na určení míry ohrožení rodiny. Výsledek skóringového modelu pro konkrétní rodiny má podobu číselného skóre od 0 do 100. Toto skóre je také možné interpretovat ve vztahu k obecné populaci rodin jako

percentil. Ohrožení rodiny definovali jako pět samostatných rizik: komunikační a výchovné problémy v rodině, problémy ve školním prostředí, sociální problémy, vážná rizika (kriminálnost, návykové látky) a závislost na PC. Pro každé toto riziko vytvořili samostatný skóringový model. Všechny tyto závislé proměnné operacionalizovali jako binární indexy. Nezávislé proměnné odvozovali od měřených proměnných v podobě součtových indexů nebo kategorizovaných proměnných. Dvě proměnné odvodili pomocí explorační faktorové analýzy a další proměnné pomocí regresních stromů. Do logistické regrese pak vstupovaly pouze tyto nově odvozené proměnné. Smyslem jejich práce nebylo zhodnotit vztahy mezi faktory a riziky, ale otestovat aplikovatelnost skóringových modelů v sociální oblasti, nicméně jejich práce ukázala, že existují faktory s různou mírou vlivu na ohrožení rodiny a tyto faktory se projevují s jinou silou u různých typů rizik.

SEM, podobně jako regresní analýza, kterou použila McCurdy (McCurdy, 1995) nebo Charamza (Charamza, 2017), umožňují pracovat s poměrně velkými množstvími nezávislých proměnných, ty mohou být jak manifestní, tak latentní. Odborná literatura a předchozí práce naznačují, že existují faktory, které mají různě silné vztahy na ohrožení dítěte, a že i tyto faktory mají také vzájemné vztahy.

Pro cíl mé práce se SEM, oproti regresní analýze, jeví jako výhodnější. Diamantopoulos tvrdí, že testování vztahů mezi indikátory, především formativními nezávislými proměnnými, a latentním konstruktem, jako je například ohrožení dítěte nebo zmiňované CAP skóre, je výhodnější realizovat pomocí strukturního modelování a to hned z několika důvodů (Diamantopoulos, 2011).

První výhodou, kterou zmiňuje i Soukup (Soukup, 2022) je, že SEM umožňuje pracovat nejen s manifestními, ale také s latentními proměnnými. To umožňuje testování hypotéz o vztahu nejen formativních, ale i reflektivních indikátorů (podrobněji dále) směrem k latentní proměnné v rámci jednoho modelu (Diamantopoulos, 2011). Diamantopoulos tyto modely označuje jako MIMIC modely (multiple indicators-multiple causes models). Tyto modely umožňují testovat vztahy mezi latentními a manifestními konstrukty, které jsou definované pomocí sady formativních indikátorů, s využitím úsekové analýzy, s latentními konstrukty, které jsou definovány reflektivními indikátory s využitím konfirmační faktorové analýzy.

Druhou výhodou SEM podle Diamantopoulose je skutečnost, že se v rámci modelu pracuje s chybovou složkou přímo v rovnicích a nepředpokládá se předem, že bude její rozptyl nulový jako v případě regresní analýzy. Pokud se s chybovou složkou pracuje jako s jednou s modelem odhadovaných položek, je možné její změnu vyhodnocovat i jako jedno z kritérií hodnocení modelu (Chi-Square Difference Test).

Třetí výhodou je podle něj možnost vyhodnotit celkovou vhodnost (overall fit) modelu a porovnat ji s alternativními modely. Porovnává se, do jaké míry jsou posuzované alternativní modely skutečně konzistentní s daty, na kterých jsou testovány. Tato komparace vede k výběru nejvhodnějšího modelu pro danou datovou sadu. Další zmiňovanou výhodou je, že softwary pro SEM (v mém případě JASP) standardně nabízí sadu nápomocných vodítek (modification indices) a očekávaných změn parametrů modelu, které se využívají pro rozhodnutí o jeho dalších úpravách.

Závěrem Diamantopoulos shrnuje, že oba přístupy mají své výhody a nevýhody. Jako základní přednost SEM však shledává v tom, že se neustále pracuje s možností, že prvně testovaný model nemusí být ten nejvhodnější a je potřeba jej postupně vylepšovat. Zároveň však připouští, že specifikace formativních indikátorů je v rámci SEM náročnější než specifikace reflektivních indikátorů (Diamantopoulos, 2011).

Z výše uvedených důvodů budu ve své práci využívat techniky SEM, konkrétně půjde o kombinaci úsekové a konfirmační faktorové analýzy, tzv. MIMIC model. Podrobný popis všech potřebných kroků na sestavení a testování modelu předkládám v následujících kapitolách, proto si v této části textu dovoluji nabídnout pouze stručný souhrnný přehled plánovaného postupu.

Základním kamenem mé práce je konceptualizace pojmu ohrožení dítěte. Protože budu využívat technik SEM, je zapotřebí veškerá teoretická východiska modelů odvodit z jiných zdrojů než z dat, na kterých budu modely testovat. Jak při konceptualizaci, tak operacionalizaci pojmu ohrožení dítěte vycházím z odborné literatury v oblasti psychologie a sociální práce, z legislativních úprav a dále nástrojů a metodických pokynů k tomu, jak vyhodnocovat situaci dítěte. Ohrožení dítěte je ze své podstaty latentní konstrukt, který je možné definovat jak pomocí formativních indikátorů (které jsou příčinou ohrožení), tak reflektivních indikátorů (které jsou projevy ohrožení). Podobný příklad, jako je ohrožení dítěte, lze demonstrovat na pojmu intoxikace: reflektivní indikátory jsou vztaženy k projevům intoxikace, např. narušení kognitivních funkcí; formativní indikátory zachycují důvody intoxikace, např. objem a druh alkoholu (Diamantopoulos, 2011).

Ze stejných odborných zdrojů odvozují a definují také formativní a reflektivní indikátory modelu a jejich vzájemné vazby. Na základě těchto teoretických východisek sestavím jak formativní, tak reflektivní části modelu, které budou propojeny právě latentním konstruktem ohrožení dítěte. Budu aplikovat postup navržený Diamantopoulosem pro sestavení, testování a zlepšování tzv. MIMIC modelu (Diamantopoulos, 2011), využívat budu statistiky vhodnosti modelu, modifikační indicie a srovnávací kritéria (Diamantopoulos, 2011; Soukup 2022).

Testování modelu zahájím testováním dílčích částí modelu samostatně. Jak doporučuje Soukup (Soukup, 2022), začnu testováním reflektivní části modelu za použití konfirmační faktorové analýzy v SEM. Pokud budou výsledky naznačovat, že je vhodné model upravit, budu testovat alternativní modely do nalezení nejvhodnějšího modelu.

Formativní část modelu budu pomocí úsekové analýzy v SEM také testovat nejdříve samostatně a popřípadě upravovat tak, abych získala co nejvhodnější model pro můj datový soubor. Teprve poté, co budou obě dílčí části modelu vyhodnoceny jako vhodné, propojím obě části do jednoho MIMIC modelu a budu jej testovat jako celek.

Při hodnocení a úpravách dílčích modelů i celkového modelu bude postupovat podle doporučení Soukupa (Soukup, 2022). Specifikuji model, specifikuji data, nastavím parametry analýzy, odhadnu parametry a interpretuji výsledky, popř. upravím model. Pro vyhodnocení vhodnosti modelu použiji chí-kvadrát test a kritéria pro vyhodnocení kvality modelu: absolutní kritéria (GFI), srovnávací kritéria (CFI, TLI, RMSEA, SRMR) a informační kritéria (AIC, BIC). Pro úpravu modelů budu využívat modifikační indexy.

Na základě této analýzy vyberu nejvhodnější model, který budu interpretovat v kontextu původních teoretických doporučení z odborné literatury. Na základě tohoto modelu také vyhodnotím hypotézy o vztazích mezi rizikovými faktory a ohrožením dítěte.

2.2. Datový soubor

Datový soubor, který budu ve své práci využívat, vznikl v roce 2015 v rámci výzkumu, který pro Nadaci Sirius realizovala výzkumná agentura Median, s.r.o. Jak zmiňuje závěrečná zpráva výzkumu, „cílem výzkumu bylo zmapovat situaci v českých rodinách s alespoň jedním dítětem ve věku do 12 let v České republice tak, aby bylo možno stanovit faktory rodinného prostředí, které vedou k rizikovým situacím v rodině majícím vliv na dítě, a dále specifikovat faktory, které zabraňují vzniku rizikových situací (takzvané protektivní faktory).“ (Median, 2016). Jinými slovy cílem bylo posbírat dostatečné množství dat, na kterých by poté bylo možné aplikovat skóringové modely používané v bankovníctví. V souladu s tímto cílem byl připraven rozsáhlý dotazník, který byl tvořen interdisciplinárním týmem a pokrýval nejrůznější aspekty rodinného života. Součástí dotazníku byly kromě sociodemografických údajů o

všech členech domácnosti, finanční a bytové situaci domácnosti, také otázky mapující postoje a chování rodičů ve výchově dětí, otázky na pravidelný režim rodiny a otázky o vztazích v rodině. Speciální část dotazníku se věnovala problémům, se kterými se rodina v minulosti i současnosti setkala, bylo sledováno 21 problémových situací, včetně jejich výskytu, opakování a způsobech řešení.

Základní výzkumnou jednotkou byly rodiny s alespoň jedním dítětem ve věku do 12 let. Osobou, která odpovídala na otázky, byla osoba v domácnosti, která nejvíce pečovala o dítě, ke kterému se vztahovaly otázky dotazníku. Dotazníkové šetření proběhlo na dvou nezávislých výběrových souborech.

První výběrový soubor tvořil „reprezentativní výběrový soubor rodin z celé České republiky, který byl vybírán metodou kvótního výběru na základě kraje, místa bydliště, velikosti obce, kde rodina žije, a věku dítěte.“ (Median, 2016). Dotazování probíhalo kombinací metod CAPI a CAWI. Sběr dat od této skupiny rodin probíhal od 20. září 2014 do 28. ledna 2015. Celkem byly získány odpovědi od 5 002 respondentů.

Druhá skupina domácností byla vybírána ve spolupráci s neziskovými organizacemi, které poskytují služby ohroženým rodinám. Bylo zvoleno pět oblastí: závislost na alkoholu, rozvodové problémy, kriminalita, pobyt ve výchovných zařízeních, velké problémy ve škole, pro které bylo možné ve veřejných statistikách (např. MŠMT, ČSUí) najít dostačující podklad pro stanovení kvót. Kvóty byly pak nastaveny jednak podle daného typu ohrožení (míře výskytu problémů v české populaci) a jednak podle krajů v České republice. Neziskové organizace zprostředkovaly ve svém kraji přístup k rodinám podle požadovaných kvót a motivovaly je k zapojení do výzkumu. Tento datový soubor sloužil jako referenční skupina a také pro potřeby skóringového modelování. Dotazování probíhalo pouze metodou CAPI – často v sídle neziskové organizace, která zprostředkovala na rodinu kontakt. Sběr dat probíhal od 3. prosince 2014 do 16. listopadu 2015. Celkem byly získány odpovědi od 1421 respondentů.

Oba datové soubory byly následně matematicko-statistickými metodami převáženy tak, aby se minimalizovaly odchylky výběrového souboru od kvótních požadavků. Detailní informace o designu výzkumu a výsledné deskriptivní statistiky popisuje závěrečná zpráva výzkumu (Median, 2016), dotazník je uveden v příloze č. 6.

Pro účely této práce jsem pracovala s prvním souborem, který zachycuje situaci v „běžných“ českých rodinách a je převážen tak, aby bylo dosaženo maximální dosažitelné reprezentativy souboru.

2.3. Formativní a reflektivní indikátory

Ohrožení dítěte není jasně definovanou a jednoduše pozorovatelnou charakteristikou dítěte, kterou bychom mohli měřit přímo. Jde o **sociální konstrukt**, který vyjadřuje míru zranitelnosti dítěte v kontextu jeho přirozeného a žádoucí vývoje, a k jeho konceptualizaci jsou využívány různé přístupy a teorie, které popíšu v kapitole 5. V této kapitole se budu stručně věnovat dvěma přístupům k měření latentních proměnných (konstruktů). Latentní konstrukty jsou proměnné, které nelze přímo měřit, a je potřeba pro jejich měření sestavit vhodnou modelovou představu. Na základě této představy stanovím pak hodnoty latentní proměnné skrze hodnoty sady jiných měřitelných vlastností reality (např. měření IQ, měření kvality života).

Jak uvádí Coltman (Coltman, 2007) pro popis vztahů, kterými měříme latentní proměnné, se používají metody založené na kovarianci mezi danou latentní proměnnou (y) a jejími indikátory (x_i), což jsou přímo měřitelné proměnné. Vychází se přitom z předpokladu, že rozptyl indikátoru x_i souvisí s rozptylem latentní proměnné y . To znamená, že intervence, která změní hodnoty latentní proměnné y , může být detekována skrze změny hodnot v indikátoru x_i . Příčinnost změn je uvažována směrem od

latentní proměnné y k indikátoru x_i . Tento typ indikátorů pak Coltman označuje jako reflektivní indikátory. Hlavní metoda, která se v případě reflektivních modelů používá je konfirmační faktorová analýza.

Základní podstatou reflektivních přístupů je také skutečnost, že se o latentním konstrukt uvažuje jako o samostatné sociální skutečnosti, která existuje nezávisle na způsobu jejího měření. Takovým jevem, který vnímáme jako samostatnou sociální skutečnost nebo entitu, může být například již zmiňovaná „intoxikace“, nebo „inteligence“ či „osobnost“. Reflektivní přístupy měření latentních konceptů jsou podle Coltmána hojně využívány především v oblasti psychologie.

Také Cadogan rozlišuje dva přístupy k latentním proměnným (Cadogan, 2008); ve svém článku označuje reflektivní přístup jako klasickou testovací teorii (Classical Test Theory). Reflektivní latentní proměnou pojímá ve významu důvodu nebo příčiny, která ovlivňuje hodnoty indikátorů. V jeho pojetí je latentní proměnná skrytou proměnnou, která se projevuje skrze indikátory. Zdůrazňuje, že reflektivní indikátory proto musí být interně konzistentní a vykazovat pozitivní korelaci. Indikátory, které korelují s ostatními negativně nebo nekorelují s ostatními vůbec, doporučuje z modelu vyřadit. Postupuje tak, že indikátory na počátku definuje na základě jejich relevance k latentní proměnné, postupně je pak redukuje do jednodimenziální škály, která obsahuje pouze indikátory, jež jsou vzájemně pozitivně korelované a vzájemně zaměnitelné. Vyloučení nebo přidání takového finálního reflektivního indikátoru nebude mít podle něj dopad na škálu a její schopnost latentní konstrukt měřit. Cadogan předpokládá, že všechny finální indikátory mají stejného předchůdce a stejné následníky, sdílejí tedy stejnou nomologickou strukturu.

Druhý přístup k latentním proměnným označuje Cadogan (Cadogan, 2008), stejně jako Coltman (Coltman, 2007), pojmem formativní přístup nebo formativní měření latentní proměnné (Formative Measurement). Vysvětluje, že v tomto případě jsou indikátory příčinou latentní proměnné. Zároveň zde na rozdíl od reflektivního přístupu platí, že indikátory svým obsahem definují význam latentní proměnné.

Nevyžaduje se, aby byly formativní indikátory interně konzistentní, tzn. některé indikátory mohou mít mezi sebou pozitivní korelaci, jiné mohou korelovat negativně a některé nemusí korelovat s ostatními vůbec. Základním kritériem výběru indikátoru je jeho relevance k významu latentní proměnné. Není vyžadována ani jednotná nomologická struktura, kterou musí sdílet všechny indikátory. To sice zjednodušuje výběr indikátorů do modelu, ale zároveň to klade nový požadavek na jejich povahu. U každého indikátoru je zapotřebí individuálně zvažovat, zda se projevuje jako nedílný aspekt latentní proměnné. Nelze přitom vycházet ze statistických metod, ale z kontextu a relevantních odborných zdrojů. Finální volba formativních indikátorů by měla ideálně pokrýt celou šíři významu latentní proměnné, měla by pracovat s censem relevantních indikátorů. To je však, jak Cadogan správně upozorňuje, v realitě málokdy možné. Proto doporučuje, aby se výzkumník zaměřil na identifikaci nejdůležitějších indikátorů a smířil se s tím, že při jejich výběru bude vždy důležitou roli hrát subjektivní názor výzkumníka (Cadogan, 2008).

Také Coltmána zdůrazňuje klíčovou roli výzkumníka v případě formativních modelů pro měření latentních proměnných (Coltman, 2007). Formativní přístupy mají být podle něj využívány v případech, kdy je latentní konstrukt definován situací a jeho význam velmi silně závisí na konceptualizaci, operacionalizaci a interpretaci konkrétním výzkumníkem (vychází z teorie konstruktivismu). O takto definovaných latentních proměnných pak podle něj nebudeme uvažovat jako o samostatné sociální skutečnosti. Příkladem mohou být různé indexy kvality života nebo indexy používané pro měření výkonnostních atributů jevů – oblast, která tento přístup často využívá, je podle něj ekonomie. Coltman upozorňuje ještě na jednu důležitou skutečnost – dojde-li v modelu ke změně formativního indikátoru, dá se očekávat, že dojde k posunu významu celé latentní proměnné. Směr působení u formativních

indikátorů je opačný než v případě reflektivních indikátorů. U reflektivních indikátorů platí, že změna v latentní proměnné vyvolá změnu v hodnotě indikátoru. U formativních indikátorů platí, že změna v indikátoru vyvolává změnu v latentní proměnné. Coltman dodává, že tato opačná kauzalita vlivu má také vliv na chybu měření a hodnocení modelu. Coltman dále uvádí, že u těchto škál je problematické hodnocení jejich vnitřní konzistence.

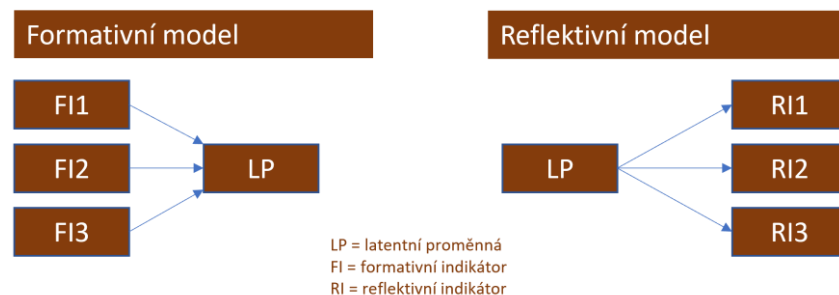

Schéma 0.1.: Schématické znázornění formativního a reflektivního modelu (zdroj: autorka)

Nicméně, oba autoři se shodují v tom, že jsou situace, kdy je vhodnější postupovat formativním přístupem, přestože může být komplikovanější. Coltman předkládá sadu teoretických a praktických doporučení, které mohou pomoci rozhodnout, který z přístupů (indikátorů) je pro danou situaci vhodnější.

Základním teoretickým východiskem je podle Coltmána samotná podstata latentní proměnné. Pokud podstata proměnné existuje nezávisle na měření, je vnímána jako samostatný sociální jev, pak se jako vhodnější jeví reflektivní přístup. Pokud je latentní proměnná silně závislá na konkrétní konceptualizaci a operacionalizaci, a tedy neexistuje pravděpodobně jako nezávislá sociální entita, je pro ni vhodnější formativní přístup.

Druhým teoretickým východiskem je povaha indikátorů. V reflektivním přístupu postačuje identifikovat několik relevantních indikátorů, které sdílí společnou nomologickou strukturu, jsou vzájemně zaměnitelné a jsou vzájemně silně pozitivně korelované. Vyloučení nebo přidání dílčího indikátoru nemá dopad na povahu latentní proměnné. Formativní indikátory naopak latentní proměnnou definují, proto je latentní proměnná závislá na množství a kvalitě vybraných indikátorů. Coltman doporučuje pro výběr indikátorů jednoduché pravidlo: pokud obsahově indikátor reprezentuje zkoumanou latentní proměnnou, pak by měl být považován za vhodný indikátor a měl by být zahrnut do modelu měření. Nicméně, je podle něj důležité ve formativním modelu kontrolovat kolinearitu. Pokud by byly indikátory silně korelované, zkomplikovalo by to odhad jejich vlivu a výsledek by mohl být zkreslený.

Teoretická východiska k rozhodnutí doplňuje Coltman dalšími třemi praktickými východisky. První souvisí s korelací indikátorů. Pokud potřebuji do modelu zařadit nejen indikátory, které spolu vzájemně pozitivně korelují, ale i takové, které mají negativní vztah nebo žádný vzájemný vztah, pak je třeba zvolit formativní přístup. Nadále je ale třeba korelaci indikátorů věnovat pozornost a sledovat, zda je opravdu taková, jakou jsme předpokládali – zda její síla a směr odpovídají našemu předpokladu. Důležitá je také kontrola toho, že dimenzionalita konstruované latentní proměnné je stále v souladu s naší počáteční konceptualizací.

Druhou praktickou pomůckou je podle něj vztah indikátorů ke kauzálním následníkům a předchůdcům latentní proměnné. V reflektivním modelu se předpokládá, že indikátory mají podobný vztah jak k předchůdcům, tak následníkům latentního konstruktů, tzn. existenci nějakých vztahů. U formativního modelu se takové vztahy nepředpokládají, protože indikátory mohou být z různých oblastí a nemusí tak

sdílet stejné následníky ani předchůdce. Tento předpoklad však vyžaduje, aby se vždy zvažovala možnost nějaké agregace formativních indikátorů. Podle Coltmána se pracuje obvykle s jednoduchým souhrnným indexem (součtovým nebo průměrovým). Další možností je využití MIMIC modelů nebo propojení formativně měřeného konstruktů s jiným konstruktům, který je měřen reflexivně a souvisí s prvním konstruktům teoreticky.

Posledním praktickým východiskem je podle Coltmána přístup k chybě měření (measurement error). Předpokladem reflexního modelu je, že jsou chyby zohledňovány u měřitelných indikátorů, a tak se zprostředkovaně dostávají do latentního konstruktů. Chybu určujeme pro každý indikátor a snažíme se ji minimalizovat. U formativních modelů nejsou chyby zohledněny na úrovni indikátorů a ani jejich skupin, proto se nedá hovořit o chybě měření. Snížení chyby měření se zajišťuje modelem samotným. Snažíme se proto konstruovat formativní model tak, aby zahrnul všechny potenciální příčiny konstruktů.

V odborné literatuře a dalších odborných zdrojích, ze kterých vycházím, je ohrožení dítěte vztahováno k velkému množství různých indikátorů. Některé z nich svou povahou spadají spíše mezi reflektivní indikátory, jiné mezi formativní. Jejich zařazení silně souvisí s konceptualizací pojmu ohrožení dítěte. Jak ukáží v další kapitole, v praxi a odborné literatuře se objevují dvě základní uchopení tohoto pojmu.

První vnímání pojmu ohrožené dítě je postaveno na projevech ohrožení. Pokud je možné nějak prokázat, že tyto projevy existují, pak je dítě označeno jako ohrožené. Jde o indikátory, které se zaměřují na to, že dítě vykazuje určité chování (např. kriminalita, sebepoškozování, poruchy příjmu potravy) nebo určité osobnostní charakteristiky (např. agrese, zamrznutí, vývojová degradace) nebo je ve specifické situaci (např. chudoba, vyloučená lokalita, ústavní péče). Toto pojetí odpovídá reflektivnímu přístupu. Ohrožení dítěte je příčinou projevů dítěte a jeho situace. Pokud dojde ke zmírnění ohrožení (latentní proměnná), očekává se, že se to promítne do projevů dítěte a jeho situace (indikátorů).

Druhé pojetí se nejvíce odráží v nástrojích RAT, které uplatňují opačnou logiku. Pracují s rizikovými faktory (indikátory), které predikují vznik ohrožení dítěte (latentní proměnná). Rizikové faktory jsou příčinou ohrožení dítěte. Ohrožení je chápáno více jako index, kterým kvantifikuji stav, než jako samostatný sociální jev. Toto pojetí odpovídá formativnímu přístupu. V další kapitole se budu podrobně věnovat pojetí ohroženého dítěte v odborné literatuře, legislativě a v praxi sociálně-právní ochrany dětí.

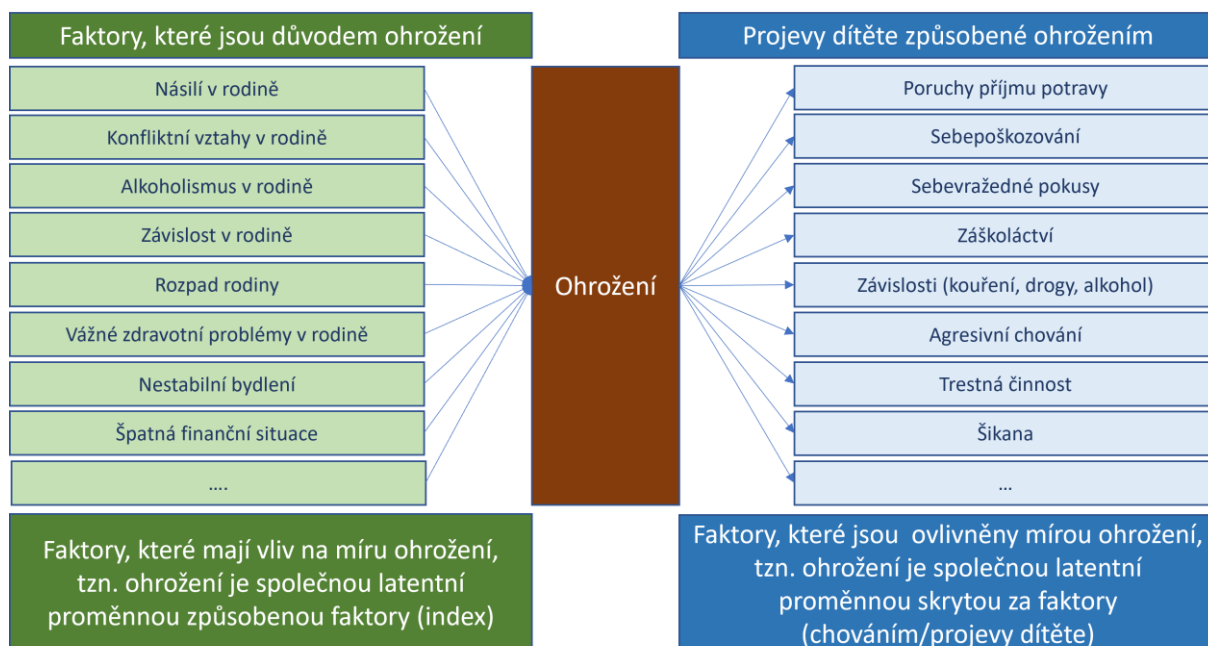

Schéma 0.2.: Schématické znázornění dvou pojetí ohrožení dítěte – jako důsledek faktorů a jako příčina projevů dítěte (Zdroj: autorka)

2.4. Rizika a limity analýzy

Nejvíce rizik pro moji analýzu pramení z faktu, že jde o sekundární analýzu. Budu pracovat s datovým souborem, který byl sestaven pro jiné cíle, než jsou cíle mé práce. Dá se proto očekávat, že moji analýzu bude limitovat počet a obsah proměnných v datovém souboru:

- Nebude možné nalézt proměnné, které by odrážely vybrané indikátory na základě odborných podkladů.
- Obsah proměnných nebude ideálně odrážet obsah vybraných indikátorů na základě odborných podkladů a tím dojde k posunu pojmového významu indikátoru.
- Nebude možné pracovat s přidáním proměnné, pokud to bude analýza vyžadovat.
- Do analýzy nemusí být zahrnut některý z důležitých faktorů z důvodu, že pro něj nemám odpovídající proměnnou.

Limity přináší i způsob, jakým byl datový soubor vytvořen. Datový soubor neobsahuje identifikaci dítěte, o kterém respondent vypovídal. Pokud bylo v rodině více dětí, pak pouze vím, že jsou všechny odpovědi vztaheny k jednomu z nich, ale nevím, ke kterému konkrétně. Nemohu tedy zohledňovat takové proměnné jako je věk nebo pohlaví daného dítěte, přestože tyto údaje soubor obsahuje.

Další riziko pro moji analýzu spočívá v tom, že cílovou skupinou byly rodiny, ve kterých žilo alespoň jedno dítě do 12 let věku. Podle odborných zdrojů se ohrožení dítěte odrazí v jeho projevech, vztazích a prožívání až v pozdějším školním věku. Vzhledem k tomu, že budu konceptualizaci ohrožení dítěte zakládat na projevech ohrožení, je zde poměrně vysoké riziko, že nebudu mít dostatečnou datovou oporu, tzn. v souboru nebude dost rodin s výskytem rizikových faktorů.

Kvalita dat je také ovlivněna faktem, že na všechny otázky odpovídala pouze jedna osoba, ta, která nejvíce o dítě pečovala. Některé otázky v dotazníku jsou „proxy otázky“. To může do odpovědí přinášet zkreslení, především v odpovědích, které se týkají pocitů a prožívání dítěte nebo informací o druhém

rodiči. Svoji roli v některých otázkách mohla sehrát i tzv. „social desirability“, protože tyto otázky jsou položeny tak, že se dá očekávat vychýlení odpovědi s motivem „nevypadat špatně“. Souhrnem je nutno konstatovat, že v datech není obsažena objektivní realita, ale realita, jak ji chápal jeden z rodičů v daném okamžiku.

Posledním limitem mé analýzy z pohledu datového souboru je určitá zastaralost dat. Data byla v rodinách sbírána ještě před pandemií (covid), válkou na Ukrajině a ekonomickou krizí. Je tedy možné, že pokud by se analýza provedla na aktuálních datech, změnila by se důležitost některých faktorů nebo by se objevily faktory nové.

Mým cílem, je prokázat, že je možné identifikovat klíčové faktory, které mají vliv na ohrožení dítěte, a ověřit způsob jejich identifikace. Z tohoto pohledu je většina těchto rizik poměrně malá. Pokud by však mým cílem bylo tyto faktory konkrétně identifikovat a určit, které z nich jsou nejvýznamnější, pak by datový soubor nebyl vhodný, protože by mohlo dojít ke zkreslení výsledků.

Etické otázky sběru a spravování dat se v mém případě odrazily především ve způsobu získání dat a závazku k Nadaci Sirius, která je vlastníkem těchto dat. Nadace Sirius mi poskytla svolení k použití dat a zveřejnění výsledků k výzkumným účelům této práce.

3. Konceptualizace ohrožení dítěte

Pro účely mé práce potřebuji konceptualizovat a operacionalizovat pojem ohrožené dítě. Konceptualizace ohrožení dítěte se v odborné literatuře objevuje především v oblasti psychologie ve spojení s traumatizovaným dítětem, dále v oblasti sociální práce a v legislativě v souvislosti se sociálně-právní ochranou dítěte. Následující část stručně představí tyto konceptualizace. V závěru kapitoly je uvedena konceptualizace ohrožení dítěte, se kterou budu pracovat v mé práci.

3.1. Pojetí ohroženého dítěte

3.1.1. Pojetí ohroženého dítěte v současné české legislativě

Důvodem, proč se státy zabývají definicí toho, co je ohrožené dítě, je potřeba státu určit hranici, která bude opravňovat stát zasáhnout do soukromí a fungování rodiny v zájmu dítěte. Jak zmiňuje Pemová (Pemová, 2012) „obecně platná a srozumitelná definice samotného pojmu ohrožené dítě“ je základním předpokladem nejen pro tvorbu legislativy v této oblasti, ale i pro tvorbu koncepce státu a realizaci konkrétních opatření ve prospěch ochrany dítěte. Jak uvádí Pemová, ohrožené dítě je z tohoto pohledu **sociální konstrukt**, jehož význam je definován arbitrárně v kontextu historie, hodnot a norem daného státu (Pemová, 2012). Neexistuje proto jedna univerzální, celosvětově uznávaná definice, co je ohrožené dítě. Dokumentem, který může být chápán jako ambice tuto oblast nějak sjednotit, je Úmluva o právech dítěte (zákon č. 104/1991 Sb.).

Úmluva do popředí staví nejlepší zájem dítěte, který je však dalším sociálním konstruktem bez jasného a jednotného vymezení. Proto státy obvykle definici pojmu ohrožené dítě zapracovávají do své legislativy konkrétněji. Stejně k tomu přistupuje i Česká republika, která vymezuje pojem ohrožené dítě Zákonem č. 359/1999 o sociálně právní ochraně dětí. Tento zákon, mimo jiné, definuje přístup České republiky k ohroženému dítěti a předkládá definici, koho považuje za ohrožené dítěte v **paragrafu 6**. Podle tohoto zákona se sociálně-právní ochrana dětí zaměřuje na děti:

a) jejichž rodiče:

1. zemřeli,
2. neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, nebo
3. nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti;

b) které byly svěřeny do výchovy jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy;

c) které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženy závislostí, žijí se prostitutí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky podle zákona upravujícího přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití;

d) které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte;

e) na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezřeni ze spáchání takového činu;

f) které jsou na základě žádosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte opakovaně umístovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti nebo jejich umístění v takových zařízeních trvá déle než 6 měsíců;

g) které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami;

h) které jsou žadateli o udělení mezinárodní ochrany, azylanty nebo osobami požívajícími doplňkové ochrany, a které se na území České republiky nacházejí bez doprovodu rodičů nebo jiných osob odpovědných za jejich výchovu; pokud tyto skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo jsou anebo mohou být příčinou nepříznivého vývoje dětí.

V tomto paragrafu jsou jmenovány situace a aspekty, které zakládají podezření, že by dítě mohlo být ohrožené. Za ohrožené dítě česká legislativa považuje především děti, které nemají rodiče nebo jejichž

rodiče neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti. Definici pojmu „rodičovská odpovědnost“ najdeme v Občanském zákoníku (Zákon č. 89/2012 Sb.):

§ 858

Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud.

§ 859

Vyživovací povinnost a právo na výživné nejsou součástí rodičovské odpovědnosti; jejich trvání nezávisí na nabytí zletilosti ani svéprávnosti.

Rodičovská odpovědnost je definována velmi obecně a můžeme ji chápat jako povinnost péče o dítě. Péče o dítě je však další sociální konstrukt, který nemá univerzální a obecně platný výklad a je silně ovlivněn historickým a kulturním kontextem. Neexistuje jednotná definice toho, jak vypadá standardní, normální a společností očekávaná péče o dítě. Posouzení toho, zda je nebo není dítě ohrožené, by však mělo být na takové definici normy založeno, protože legislativa opravňuje stát zasahovat do rodinného života a výchovy dětí, pokud je dítě jako ohrožené označeno pověřenou institucí, v případě České republiky orgánem pro sociálně-právní ochranu dítěte.

Rozhodnutí, zda je nebo není dítě ohrožené, je tak závislé v praxi sociálně-právní ochrany na tom, kdo situaci dítěte vyhodnocuje. Rozhodnutí závisí na jeho životní zkušenosti a jeho hodnotovém zázemí, které ovlivňují chápání toho, co je „očekávaná, standardní péče o dítě“ a „rodičovská odpovědnost“, z nichž se pak odvozuje, kdo je ohrožené dítě.

Dalším problémem definice ohroženého dítěte v paragrafu 6 zákona č.359/1999 o sociálně-právní ochraně dětí, je poslední věta tohoto paragrafu, která předchází výčet ohrožujících situací a aspektů relativizuje. Do popředí je díky němu kladena otázka frekvence a intenzity situací uvedených v předchozích paragrafech. To ještě více zvyšuje nepredikovatelnost výsledku hodnocení situace dítěte, protože všechny skutečnosti jsou v praxi posuzovány individuálně a odděleně. Pokud OSPOD obdrží hlášení na podezření, že dítě je ohrožené, opakovaně, avšak z různých důvodů, posuzují se tyto případy odděleně a nezávisle na sobě. Proto se například děti, které zanedbávají školní docházku (záškoláctví nebo skryté záškoláctví), nestávají automaticky ohroženými dětmi. Stejně tak nejsou automaticky ohroženými dětmi novorozenci matek závislých na psychotropních látkách nebo matky, kterým byly všechny předchozí děti odebrány z důvodu týrání. Stejný případ bude jinak posuzován v jiných regionech nebo na jiném OSPODu.

Z výše uvedeného je patrné, že současná **česká legislativa nenabízí základ, na kterém je možné vytvořit konceptualizaci a operacionalizaci proměnné.**

Vysoká variabilita chápání pojmu ohrožené dítě neumožňuje tvorbu obecného přístupu k pojmu ohrožené dítě ani na nižších úrovních ochrany dítěte, což potvrzuje i praxe sociálních pracovníků v podobě absence jednotných nástrojů a metodik, které se týkají vyhodnocení míry ohrožení dítěte. Při hrubé analýze dokumentů na ministerské, krajské a obecní úrovni se ukazuje, že tyto dokumenty buď přímo citují definici ohrožené dítěte z paragrafu 6 zákona č.359/1999 o sociálně-právní ochraně dětí (např. Středočeský kraj: *webová stránka¹ kraje*), nebo pro daný pojem vymezují konkrétní podskupinu ohrožených dětí podle některého z odstavců paragrafu 6, kterou označují jako ohrožené děti; nejčastěji jde o děti umístěné v ústavní péči (např. Zlínský kraj: *Metodika transformace projektu Ohrožené děti a mládež ve Zlínském kraji²*) nebo definici pojmu ohrožené dítě neuvádí (např. MPSV: *Manuál*

¹ <https://www.kr-stredocesky.cz/web/socialni-oblast/ohrozene-deti>

² <https://www.kr-zlinsky.cz/ohrozene-deti-a-mladez-ve-zlinskem-kraji-cl-3122.html>

vyhodnocování situace dítěte a rodiny³). Stejným způsobem pracuje s pojmem i *Národní strategie ochrany práv dětí 2021-2029*, která se pouze odkazuje na znění zákona č.359/1999 o sociálně právní ochraně dětí a pojem více nerozpracovává.

Pro potřeby mé práce je tedy třeba opřít konceptualizaci pojmu ohrožené dítěte o jiné podklady, než je současné legislativní vymezení pojmu ohrožené dítě v zákoně č.359/1999 o sociálně-právní ochraně dětí. **Konceptualizaci nejde vystavět ani na základě formálních dokumentů zveřejňovaných českou státní správou nebo samosprávou.**

3.1.2. Pojetí ohroženého dítěte v zahraničí

Ve státech USA je pojem ohroženého dítěte typicky definován v trestním zákoníku pomocí výčtu situací, které jsou považované za trestný čin⁴. Obecně jsou tyto situace definované jako trestné činy, kdy osoba odpovědná za péči o dítě v nějakém okamžiku vystavila dítě situaci, která s velkou pravděpodobností povede k ohrožení zdraví nebo života daného dítěte.

Pojetí pojmu ohrožené dítě se odvozuje od výčtu trestných činů (jasně vymezených situací), které jsou považované za ohrožující pro zdraví a život dítěte, přičemž pojem zdraví zahrnuje i zdraví duševní. Na rozdíl od české legislativy, americká nevyžaduje, aby došlo ke skutečnému poškození zdraví nebo života dítěte, za rozhodující se považuje skutečnost, že dítě bylo vystaveno situaci, která je pro něj ohrožující. To oproti situaci v České republice značně zjednodušuje dokazování špatného zacházení s dítětem v trestních řízeních, protože není nutné složitě a pomocí znaleckých posudků prokazovat, že dítě utrpělo nějakou újmu. Prokazování újmy je problematické například v případech, kdy dojde ke zneužívání dítěte a dítě to nahlásí až po několika letech.

Dítě, které je definovaným rizikovým situacím vystaveno, je označováno jako ohrožené dítě (Endangered Child). Státy USA se liší v pojetí toho, koho považují za dítě. Pracují s různou horní věkovou hranicí (15–18 let).

V dalším textu se detailněji zaměřím na legislativu těch amerických států, z nichž se mi podařilo získat nástroje na ohodnocení ohrožení dítěte, které používají státní agentury zodpovědné za ochranu dětí.

- V **Minnesotě** trestní zákoník⁵ uvádí, že rodič nebo jiná pečující osoba, která vědomě vystavila dítě deprivaci, spáchala trestný čin. Deprivace je spojena s nedostatečným ošacením, stravou, přístřeším, zdravotní péčí a dohledem, a to s ohledem na věk dítěte. Důležitým kritériem je také skutečnost, zda pečující osoba měla prostředky a byla schopna této deprivaci zabránit a zda tato deprivace mohla vést k poškození fyzického, duševního a emocionálního zdraví dítěte. Při splnění všech podmínek jde o spáchání trestného činu zanedbání péče o dítě. V dalších odstavcích pak minnesotský zákon vyjmenovává situace, které jsou jednoznačně považované za trestný čin, bez ohledu na věk dítěte. Jde například o fyzické týrání nebo zneužívání dítěte, výrobu a distribuci drog v domácnosti, kde dítě žije; nebo vystavení dítěte situaci, kdy je pravděpodobné, že dojde k poškození jeho tělesného nebo duševního zdraví.
- **Texaský** trestní zákoník definuje, že „opuštění a ohrožování dítěte“ (Abandoning or Endangering a Child)⁶ je situace, kdy osoba zanechá dítě bez potřebné a odpovídající péče, a zároveň by v této situaci jiný, podobně situovaný a racionálně se chovající dospělý, dítě daného

³ <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/komentar.pdf/b64847af-63df-4ea91-a2b0-e97f665f9afe> ;
<http://www.pravonadetstvi.cz/odbornici/metody-a-nastroje/>

⁴ <https://www.legalmatch.com/law-library/article/child-endangerment-lawyers.html>

⁵ <https://www.revisor.mn.gov/statutes/cite/609.378>

⁶ <https://shanklinlawfirm.com/penal-code-index/chapter22/abandoning-or-endangering-a-child>

věku a schopností bez péče nezanechal. Zákon dále upřesňuje, že jde o situace, kdy je opuštěné dítě mladší 15 let vystaveno situaci, která je spojena s nepřijatelným rizikem pro jeho zdraví; nebo je dítě vystaveno bezprostřednímu nebezpečí smrti, ublížení na zdraví nebo fyzickému nebo duševnímu poškození; nebo kdy je dítě opuštěno s úmyslem nevrátit se k němu. Stejně jako minnesotský trestní zákoník i texaský považuje situace, kdy se vyrábí, distribuují nebo požívají drogy za ohrožující pro dítě.

- Také v **Kalifornii** je ohrožení dítěte upraveno trestním zákoníkem⁷. Za trestný čin se považuje vědomé vystavení dítěte neospravedlnitelné bolesti, utrpení nebo nebezpečí. Jde o situace, kdy je dítě vystaveno nepřiměřenému riziku ublížení na zdraví. Aby byla situace vyhodnocena jako trestný čin, nemusí dojít ke skutečnému poškození zdraví dítěte. Konkrétní situace, které jsou uváděny, jsou podobné jako v předchozích státech USA, navíc je zmiňována situace, kdy dítěti není poskytována adekvátní péče.
- Právní řád **Severní Karolíny** používá termín „child abuse“ ve smyslu tělesného, duševního a sexuálního zneužívání/týrání⁸: Jejich zákon pracuje s poměrně širokou definicí termínu „abuse“, termín zahrnuje i zanedbávání péče (např. neposkytování adekvátní zdravotní péče) nebo používání krutých nebo hrubě nevhodných výchovných prostředků, jejichž cílem je ovlivnit chování dítěte. V Severní Karolíně, podobně jako v České republice, existuje také oznamovací povinnost pro případy, kdy se dítě ocitne v těchto situacích.

Souhrnem lze konstatovat, že ohrožené dítěte je v těchto státech chápáno jako dítě, které bylo vystaveno specifickým situacím, které jsou spojeny s vysokou pravděpodobností, že dojde k bezprostřednímu nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, fyzickému, duševnímu nebo emocionálnímu poškození dítěte. Z pohledu amerických trestních zákonů nemusí v některých státech k poškození zdraví nebo smrti dítěte skutečně dojít, stačí, že je dítě takovému riziku vystaveno. Toto pojetí ohrožení dítěte se také odráží v nástrojích sociální práce, jejichž cílem je vyhodnocení míry ohrožení dítěte, a které se v těchto státech používají.

3.1.3. Pojetí ohroženého dítěte v nástrojích sociální práce v USA a ČR

Podle Pemové se v anglosaské literatuře pracuje paralelně s několika termíny, které odpovídají českému „ohroženému dítěti“: „endangered child“, „child at risk“ nebo „vulnerable child“ (Pemová, 2012). Podle ní absolutní většinu dětí, které jsou sledovány jako ohrožené děti, tvoří děti, které jsou vystaveny týrání, zneužívání nebo zanedbávání. Tomuto přístupu odpovídají i nástroje, které se v některých amerických státech používají pro vyhodnocení míry ohrožení dítěte.

K vyhodnocení situace dítěte za použití těchto nástrojů se přistupuje v případech, kdy je dítě nahlášeno úřadu jako potenciálně ohrožené a je potřeba vyhodnotit míru rizika, že dojde ke smrti, ublížení na zdraví, fyzickému, duševnímu nebo emocionálnímu poškození dítěte. Sociální pracovníci pověřených úřadů obvykle vyhodnocují situaci dítěte ze dvou pohledů: v prvním kroku odhadují, jak velké je riziko, že se dítě stane obětí těchto činů v budoucnosti, ve druhém vyhodnocují aktuální ohrožení dítěte v daném okamžiku. První typ vyhodnocení slouží typicky k rozhodnutí, zda bude rodina dále sledována a budou jí poskytnuty služby. Druhý typ vyhodnocení slouží k rozhodnutí, zda dítě zůstane i nadále ve své rodině nebo bude z rodiny odebrané.

⁷ <https://www.keglawyers.com/child-endangerment-penal-code-273a>;

https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/codes_displaySection.xhtml?lawCode=PEN§ionNum=273a

⁸ <https://www.findlaw.com/state/north-carolina-law/north-carolina-child-abuse-laws.html>

Nástroje a procedury, které se k vyhodnocení situace dítěte používají, se označují termínem „Risk Assessment Tools/Process“. Jejich definice je pojímána u řady autorů obdobně, obvykle jsou popisovány jako systematický sběr informací s cílem stanovit míru ohrožení dítěte (English, 1994; Doueck, 1993). Některé z nástrojů pracují s pravděpodobností zneužití nebo zanedbání dítěte v budoucnosti. Nástroje jsou často zaměřeny více na budoucnost než na vyhodnocení aktuální situace. Nejde jim o dokumentování a prokazování již proběhlých skutečností (to bývá úlohou trestních řízení), ale o odhad pravděpodobnosti budoucích událostí (English, 1994; Doueck, 1993). Na základě tohoto odhadu sociální pracovníci rozhodují o dalším postupu.

Typy nástrojů

Mickelson a jeho kolegové v roce 2017 vypracovali **srovnávací studii nástrojů**, které se používají v severní Americe a Austrálii k formálnímu hodnocení rizika a podpoře rozhodování v agenturách zodpovědných za ochranu dětí (child protective services) (Mickelson, 2017). Motivací jejich studie bylo ukázat, že tyto nástroje nejsou vhodné pro děti z minoritních skupin obyvatel, v jejich případě domorodých obyvatel, protože jsou hodnotově a kulturně zakotvené. Cílem nástrojů, které byly ve studii porovnávány, bylo vyhodnotit pravděpodobnost vzniku špatného zacházení s dítětem nebo pravděpodobnost opakování špatného zacházení s dítětem.

Nástroje, které porovnávali, konceptualizovali ohrožení dítěte jako dva typy situací: první situaci představovalo týrání, včetně zneužívání, (abuse); druhá situace bylo zanedbávání (neglect). To, který koncept bude použit, záviselo na tom, jaké podezření bylo v daném případě prošetřováno. Srovnávací studie se však nezaměřovala přímo na konceptualizaci ohrožení, ale na porovnání přístupů k hodnocení situace dítěte. Na základě srovnání nástrojů definovali dva typy.

Matematicko-statistické nástroje byly postaveny na předpokladu, že lze identifikovat faktory, které predikují riziko týrání nebo zanedbávání, a jejich důležitost pro predikci špatného zacházení s dítětem. Podle Deana jsou faktory, které nástroje používají, obvykle odvozeny z empiricky zaznamenané vysoké míry asociace s výskytem opakovaného špatného zacházení s dítětem (Dean, 2016). Matematicko-statistické nástroje obvykle nabízí jejich uživatelům otázky, na které se odpovídá pouze ano/ne, a výsledkem je číselné skóre, které reprezentuje celkovou úroveň rizika, že sledované ohrožení nastane nebo se bude opakovat.

Jejich výhodou je podle Mickelsona (Mickelson, 2017), že přinášejí objektivnější informace o situaci dítěte, pracují s omezenou sadou faktorů a poskytují konkrétní výstupy, o které se může sociální pracovník opřít. Tyto nástroje jsou podle něj také často testovány (validita, reliabilita) na regionálních úrovních. Na základě toho pak také dochází k jejich lokálním úpravám, odrážejí proto lépe situaci dítěte v širším kontextu. Jejich nevýhodou je, že výsledek, který je založen na pravděpodobnosti, může být v praxi sociálním pracovníkem špatně interpretován a vést ke špatnému rozhodnutí. Těmto nástrojům je také vytýkáno, že se soustředí pouze na rizikové faktory a opomíjí faktory ochranné (Mickelson, 2017). Zde je důležité zmínit, že matematicko-statistické nástroje se k vyhodnocení situace ohroženého dítěte v České republice nepoužívají.

Druhou skupinou vyhodnocovacích nástrojů jsou tzv. **nástroje založené na odborné shodě**. Podstatou těchto nástrojů je komplexnost vyhodnocení. Soustředí se na všechny faktory, které mohou potenciálně hrát roli v ohrožení dítěte. Tyto faktory jsou odvozeny z literatury o traumatizaci dětí, špatném zacházení s dětmi (zanedbávání, týrání, zneužívání), z teorie deprivace, teorie vývojových potřeb a budování psychické odolnosti (teorie rané deprivace, teorie Adverse Childhood experience) a expertních názorů a zkušeností odborníků z praxe (Dean, 2016). Tyto nástroje jsou podle Mickelsona (Mickelson, 2017) mezistupněm mezi individualizovanou klinickou diagnostikou psychologa, kdy je ke každému

případu přistupováno jedinečně a s matematicko-statistickým nástrojem, kdy je přístup k případu silně standardizován.

Mickelson dodává, že sociální pracovníci, kteří používají nástroje založené na odborné shodě, s nimi pracují dvěma způsoby (Mickelson, 2017). Nástroj je používán jako kontrolní seznam, které všechny aspekty spojené s dítětem a rodinou zvažuje, ale jeho využití už nevstupuje do rozhodování pracovníka. Rozhodnutí činí pracovník pouze na základě svého expertního odhadu. Tímto způsobem je v České republice používán jak nástroj MPSV, tak nástroj LUMOSu.

V případě druhého způsobu využití těchto nástrojů sociální pracovník pracuje s určitou úrovní rizika (např. mírná, střední, vysoká), která je výstupem nástroje. Jeho rozhodování je potom postaveno na dané úrovni rizika, ze které se odvozují další možné kroky. V porovnání s matematicko-statistickými nástroji, je zde často připuštěna možnost, že výsledná úroveň rizika může být změněna na základě expertního úsudku sociálního pracovníka; výsledek je pro pracovníka pomocným, ne však závazným kritériem pro rozhodnutí.

Mezi výhody nástrojů založených na odborné shodě, které uvádí Mickelson (Mickelson, 2017), patří jejich vysoká flexibilita, sociální pracovník může použití nástroje přizpůsobit lokálním specifickým. Tato výhoda sebou ovšem přináší nižší úroveň reliability a validity, protože modifikované verze nástrojů nejsou v praxi testovány. Tento typ nástroje může zlepšit kvalitu práce sociálních pracovníků, protože jim dává vodítko, které všechny informace o rodině zjišťovat. Jeho nevýhodou však je vágní konceptualizace ohrožení, při hodnocení situace dítěte pak není rozlišováno o jaký typ ohrožení jde a v důsledku toho nemusí být správně a kompletně zvažovány všechny faktory typické pro daný typ ohrožení. Nejproblematictější bodem je podle Mickelson absence jejich testování před implementací do praxe (Mickelson, 2017).

Souhrnně jsem klasifikaci vyhodnocovacích nástrojů podle Mickelson zobrazila následně:

Schéma 0.3.: Schéma: typy a použití vyhodnocovacích nástrojů (zdroj: autorka)

Diagnostika dítěte psychologem a kontrolní seznamy jsou sice založeny na individuálním posouzení řady faktorů, ale konceptualizací se, podobně jako česká legislativa, nezabývají. Vychází z toho, že vyhodnocení situace je natolik individuální, že nelze předem definovat nějaké obecné kategorie nebo případy všech možných ohrožujících situací. Důvodem je obava, že by mohla být nějaká ohrožující situace opomenuta. Konceptualizaci ohrožení provádí v jednotlivých případech každý sociální pracovník jinak. Příkladem mohou být dva sourozenci, jejichž rodinná situace je stejná, ale protože jeden je chlapec a jeden dívka a jsou různě staří, je jejich situace vyhodnocena zcela odlišně. Takové pojetí však nelze využít pro konceptualizaci ohrožení v mé práci.

Nástroje, které pracují s úrovní rizika nebo rizikovým skóre, konceptualizují ohrožené dítě pomocí typu oznámení. Rozlišují dvě základní pojetí: dítě je týráno (abused) nebo zanedbáváno (neglected), obě pojetí jsou svázána s konceptualizací, kterou nabízí trestní zákoníky zemí, kde je nástroj používán.

Český trestní řád však s pojmem ohrožení dítěte nepracuje, proto by **nebylo možné takovou konceptualizaci aplikovat na situaci v České republice.**

3.1.4. Pojetí ohroženého dítěte v české odborné literatuře (psychologie)

Pojetí termínu ohrožené dítě tak, jak je definovaný v české legislativě, se blíží pojetí termínu traumatizované dítě. Česká legislativa je postavena na předpokladu, že traumatizace je důsledek ohrožení dítěte a může být prokázána expertním posudkem. V případech soudních řízení, ať opatrovnických nebo trestních, se tak připravují znalecké posudky psychologů, které slouží jako podklad pro vyhodnocení míry ohrožení dítěte. Diagnostické metody, které se používají, jsou postaveny na projevech traumatizace (Malíková, 2019).

O traumatizaci hovoří odborná literatura také v souvislosti s týranými a zneužívanými dětmi, které lze bezpochyby za ohrožené děti považovat. Tak se k tomu staví i zákon o sociálně-právní ochraně dětí, který mezi ohrožené děti řadí i děti, které jsou obětí nebo svědky násilí v rodině. Malíková pak zmiňuje, že velké množství dětí, které zažívají násilí v rodině vykazují známky traumatizace (Malíková, 2019). Tyto děti podle ní často trpí úzkostí nebo depresí anebo se mohou chovat agresivně ve škole.

Také ČOSIV ve svých materiálech o náročném chování dětí ve škole⁹ pracuje s termínem traumatizované dítě. Termín „náročné chování dětí“ používá pro jednání, které se výrazně odlišuje od očekávaného chování pro daný věk a negativně ovlivňuje učení a vztahy ve škole. Jde v podstatě o stejné chování, jako je uvedeno v odstavci c paragrafu 6 zákona o sociálně-právní ochraně dětí¹⁰. Toto chování pak dávají materiály ČOSIVu do přímé souvislosti s projevy traumatizace dítěte způsobené dlouhodobým nebo silným stresem.

Podobně přistupuje k definici ohroženého dítěte i odborná příručka pro praktické lékaře pro děti a dorost (kolektiv, 2022). Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN)¹¹ pracuje přímo s termínem Syndrom CAN (Child Abuse and Neglect), který se určuje na základě psychického a fyzického stavu dítěte a jeho chování. Lékaři používají kódy ze skupiny Syndromy týrání (T74) nebo skupiny pro rizikové faktory z osobní anamnézy (Z91.8). V příručce jsou velmi detailně popsány stavy dítěte a projevy chování, které jsou spojeny s týráním a zanedbáváním dětí, tedy dětí ohrožených.

Projevy chování traumatizovaného nebo ohroženého dítěte popisují také další autoři (např. Barvíková, 2016; Matoušek, 2017; Pemová, 2016; Malíková, 2019; Dušková, 2021); shodují se, že vliv traumatizace se projevuje v několika možných rovinách: ve fyzickém a duševním zdraví dítěte, v jeho chování a jeho vztazích k jiným lidem. Na základě jejich prací je možné sestavit seznam základních projevů traumatizace dítěte:

- Úzkosti a strach (např. úlekové reakce, panické záchvaty, strach z lidí/situací)
- Projevy deprese (např. poruchy chování, kolísání nálad, nadměrná únava)
- Neurologické obtíže (např. tiky, kousání nehtů, zadržávání v řeči, trhání vlasů, pomočování) a problémy se spánkem
- Regrese v chování (např. propad nebo návrat na nějaký dřívější, již dosažený vývojový stupeň)
- Vztahové problémy (např. nedostatek otevřenosti, zvýšená uzavřenost, samotářské chování, izolování se, nebo naopak nadměrné poutání pozornosti)

⁹ <https://www.podporainkluze.cz/material/infografiky-narocne-chovani-ve-skolach/>

¹⁰ „...vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženy závislostí, živí se prostitucí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, 4) opakovaně nebo soustavně páchají přestupky podle zákona upravujícího přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití“

¹¹ <https://mkn10.uzis.cz/?term=t%C3%BDr%C3%A1n%C3%AD&limit=10&page=1&sort=2>

- Potíže s jídlom (např. zažívací problémy, opakované bolesti břicha a nevolnosti; přejídání a obezita; anorexie, bulimie)
- Psychosomatické obtíže (např. časté bolesti hlavy, břicha, nevolnost, zrychlený tlukot srdce, problémy s dechem)
- Agresivní nebo sebe-destructivní chování (např. sebe-poškození sebevražedné tendence; záchvaty vzteku, krutost k osobám/zvímátům, opakující se destruktivní chování, nadávky nebo verbální útoky, fyzické útoky)
- Rizikové chování (např. vážné porušování pravidel, krádeže, destrukce majetku; útky z domova; šikana; kouření, experimentování s alkoholem a psychotropními látkami, sexuální experimentování, záškoláctví)
- Problémy se sebezpojetím a sebeúctou
- Vážné zdravotní problémy

Pemová uvádí, že s důsledky zanedbávání dítěte (což v kontextu této práce představuje další synonymum pro ohrožené dítě) je potřeba pracovat komplexně, protože jednotlivé projevy jsou vzájemně provázané (Pemová, 2016). Zmiňuje i možnou kauzalitu těchto dopadů a hovoří o komplexu vývojových handicapů, které si dítě odnáší do života jako důsledek jeho zanedbávání. Příkladem může být podvýživa dítěte, která vede k jeho menšímu tělesnému vzrůstu, což společně s chudobou jeho rodiny může působit jako důvod sociální izolace dítěte a přispět k rozvoji závislostního chování dítěte.

Uvedené projevy jsou uváděny v literatuře jako projevy traumatizace dítěte, ale také jako projevy ohroženého dítěte; lze vyvodit, že **odborníci často dávají rovnítko mezi ohrožené a traumatizované dítě**. Nebude proto nesprávné, pokud **konceptualizaci** pojmu „ohrožené dítě“ **vystavím právě na projevech traumatizace**, bude však zapotřebí zohlednit komplexnost působení dílčích důsledků traumatizace.

Taková konceptualizace umožní sestavit **reflektivní model** měření latentní proměnné ohroženého dítěte.

3.2. Konceptualizace pojmu ohrožené dítě

Jak už bylo řečeno výše pojem ohrožené dítě je latentní konstrukt, který je pojímám velmi rozdílně podle kontextu, ve kterém je využíván. Na základě srovnání používaných konceptualizací pojmu ohrožené dítě v oblasti psychologie, sociálně-právní ochrany a legislativy jsem definovala tři základní dimenze pojmu „ohrožené dítě“, se kterými se obvykle pracuje:

- Časové hledisko:** V některých nástrojích a metodikách (např. MPSV, LUMOS) je ohroženost dítěte vyhodnocována pouze s ohledem na aktuální situaci dítěte a nezvažuje se ani minulost rodičů ani minulost rodiny. Nezvažuje se také pravděpodobnost vzniku ohrožující situace v budoucnu; sledují se pouze všechny přítomné a aktuální rizikové faktory. Vyhodnocuje se, zda jsou nebo nejsou sledované faktory přítomny. Druhou možností je vyhodnocování míry ohrožení jako pravděpodobnosti vzniku ohrožení v budoucnosti. V těchto případech je také zohledňována aktuální situace ohrožující dítě, ale do vyhodnocení jsou zahrnuty také další faktory z minulosti rodiny, z minulosti rodičů a minulosti dítěte. Toto pojetí ohrožení je typicky spojeno s nástroji, které jsou založeny na odhadu pravděpodobnosti.
- Frekvence ohrožujících situací:** Dalším hlediskem, které je při hodnocení ohrožení zvažováno, je frekvence výskytu sledované ohrožující skutečnosti. České metodiky sociální práce vedou pracovníky v případech jednorázových ohrožujících situací k závěru, že dítě není ohrožené. Jiné nástroje, především ty, které pracují s odhadem pravděpodobnosti, vyhodnocují i jednorázový výskyt některých situací za ohrožení pro dítě.

- c. **Intenzita** ohrožujících situací: Nástroje na vyhodnocení situace dítěte pracují z pohledu intenzity ohrožení ve dvou polohách. Nástroje založené na odhadu pravděpodobnosti vzniku ohrožení, pracují s vysokou intenzitou ohrožení, kdy přímo hrozí poškození zdraví nebo života dítěte. Druhá skupina nástrojů považuje za ohrožení široké spektrum situací, ale protože je obvykle složité hodnotit intenzitu samotného ohrožení, hodnotí se často intenzita dopadů na dítě – používají se znalecké posudky, kdy znalci rozhodují o tom, zda dítě bylo nebo nebylo traumatizováno. Obecně jsou však za ohrožení v tomto přístupu považovány situace, kdy nemusí být nutně ohroženo zdraví a život dítěte, postačí například ohrožení jeho morálních hodnot nebo emočního prožívání.

Konceptualizaci vystavím na základě projevů traumatizace, avšak na rozdíl od konceptualizace ohrožení tak, jak ji pojmají psychologové, **potřebuji** od sebe jasně **oddělit příčiny a projevy ohrožení**. V rámci psychologických a diagnostických nástrojů tento rozdíl není podstatný. Pro účely mé práce je ale klíčové **oddělení faktorů, které vedou k ohrožení dítěte, od faktorů, které jsou důsledkem ohrožení dítěte**.

Faktory, které jsou důsledkem ohrožení dítěte jsou projevy chování dítěte, popř. jeho aktuální zdravotní stav. Proto je nutné pracovat s přítomností a vyhodnocovat projevy dítěte v aktuálním okamžiku (časová dimenze).

Schéma 0.4.: Konceptualizace ohroženosti dítěte (zdroj: autorka)

Psychologové, kteří popisují projevy dítěte, které jsou spojeny s traumatizací, nehovoří o nutnosti, aby tyto projevy vykazovaly nějakou určitou frekvenci. Frekvenci a intenzitu zohledňují především u faktorů, které jsou příčinou ohrožení. **Pouhá existence projevů traumatizace je považována za ukazatel proběhlé traumatizace**. Proto budu zohledňovat i jednorázový výskyt projevů traumatizace dítěte (dimenze frekvence).

Stejně tak **intenzita jednotlivých projevů není důležitá**, protože jejich samotný výskyt je klíčový, není potřeba měřit intenzitu jednotlivých projevů traumatizace (dimenze intenzity). **Důležitější** je sledovat **kumulaci jednotlivých projevů**. Dítě, které je traumatizací více nebo déle zasaženo, bude vykazovat více projevů traumatizace, protože dochází k řetězení projevů (Pemová, 2016).

Konceptualizaci pojmu ohrožení dítěte tedy vystavím na projevech traumatizace. Tyto projevy budou sloužit jako indikátor ohrožení dítěte. Čím více je dítě ohrožené, tím větší a častější je výskyt těchto projevů. Projevy jsou důkazem toho, že nějaké ohrožení existuje. Podle odborníků je málo pravděpodobné, že by tyto projevy vykazovalo dítě, které není ohrožené.

Pro účely této práce budu termínem „**ohrožené dítě**“ **označovat dítě, které vykazuje jeden nebo více projevů traumatizace ve sledovaném období**.

- Tyto projevy mohou být pozorovány jak jednorázově, tak opakovaně. Teorie traumatizace pracuje s projevy dítěte, které jsou velmi závažné. Některé projevy jsou spojeny i s diagnózou odborníka (př. anorexie, bulimie, závislost). Nicméně některé z projevů ze své povahy při osamocnění a jednorázovém výskytu nemusí být projevem traumatizace dítěte (např. jednorázové záškoláctví). Důležitý je zde však opačný pohled,

vzhledem k tomu, že jde o závažné projevy, které nejsou standardními projevy dítěte, dá se předpokládat, že i jejich jednorázový výskyt je signálem, že se s dítětem děje něco nestandardního, něco, co si zaslouží pozornost. Z pohledu sociálně-právní ochrany dítěte, jde o situaci, která vyžaduje prošetření, a proto budu ve své práci i **jednorázový výskyt daného projevu traumatizace** považovat za situaci hodnou pozornosti.

- Intenzita těchto projevů může být nízká, protože zvažované projevy jsou i ve své nejmírnější formě projevem nestandardní situace na straně dítěte. Intenzita je důležitá pro hledání řešení k eliminaci takových projevů, protože se podle ní bude rozhodovat o opatřeních, která mají dítěti s daným projevem pomoci (např. vážné výchovné problémy v těžké formě jsou řešeny umístěním dítěte do střediska výchovné péče nebo diagnostického ústavu, v lehčí formě budou řešeny na úrovni rodiny, školy a poradenských pracovišť bez odebrání dítěte z rodiny – budou však vždy řešeny). V mé práci se jedná o zachycení projevu traumatizace, ne jeho řešení, proto budu **pracovat s projevy traumatu i bez ohledu na jejich intenzitu**. Prostý výskyt projevu je klíčovým indikátorem a pro identifikaci ohrožení dítěte není potřeba vyhodnocovat jeho intenzitu a frekvenci výskytu, jak to dnes v praxi činí orgány sociálně-právní ochrany. Důležitější bude pro mne souběžný výskyt několika projevů.
- Pro určení míry ohrožení dítěte je stěžejní **kumulovaný výskyt projevů traumatizace**. Vzhledem k tomu, že jde o velmi závažné projevy, je i výskyt jednoho projevu signálem, že něco není v pořádku. Pokud se situace dítěte neřeší a dítě je vystaveno příčině traumatizace delší dobu, začnou se u něj objevovat další projevy, jak se traumatizace prohlubuje, a míra ohrožení dítěte roste. Čím více je těchto projevů chování u dítěte pozorováno, tím více je dítě ohrožené.

3.3. Operacionalizace pojmu ohrožení dítěte

Zásadním omezením pro operacionalizaci pojmu „ohrožení dítěte“ jsou údaje, které mohou pro operacionalizaci využít z mého datového souboru¹².

3.3.1. Identifikace vhodných reflektivních indikátorů (mapování na datový soubor)

Následující tabulka mapuje, které otázky z originálního dotazníku nejlépe odpovídají základním projevům traumatizace:

Projev traumatizace	Otázka v dotazníku (= proměnná v datovém souboru)
Úzkosti a strach (např. úlekové reakce, panické záchvaty, strach z lidí/situací)	nelze namapovat
Projevy deprese (např. poruchy chování, kolísání nálad, nadměrná únava)	nelze namapovat
Neurologické obtíže (např. tiky, kousání nehtů, zadržávání v řeči, trhání vlasů, pomočování) a problémy se spánkem	nelze namapovat
Regrese v chování (např. propad nebo návrat na nějaký dřívější, již dosažený vývojový stupeň)	nelze namapovat
Vztahové problémy (např. nedostatek otevřenosti, zvýšená uzavřenost, samotářské chování, izolování se nebo naopak nadměrné poutání pozornosti)	E01-BL Vážné výchovné problémy s dítětem v domácnosti (dělá si, co chce, nekomunikuje) [=T4E01B] E01-BR Dlouhodobé nebo vážné hádky s dítětem [=T4E01G]

¹² Detailní tabulky související s touto kapitolou jsou uvedeny v příloze č. 1

	E03-O Dlouhodobé, vážné problémy s dítětem v domácnosti (neposlouchá, dělá si, co chce, odmlouvá, je drzý(á) či sprostý(á) na rodiče atd.) [=E03O] E03-P Dítě nekomunikuje s dospělými členy domácnosti [=E03P] E03-W Ztráta kamarádů ve škole [=E03U]
Potíže s jídlom (např. zažívací problémy, opakované bolesti břicha a nevolnosti; přejídání a obezita; anorexie, bulimie)	nelze namapovat
Psychosomatické obtíže (např. časté bolesti hlavy, břicha, nevolnost, zrychlený tlukot srdce, problémy s dechem), popř. vážné zdravotní problémy	E01-K smrt dítěte [=T1E01D]
Agresivní nebo sebedestruktivní chování (např. Sebepoškození, sebevražedné tendence; záchvaty vzteku, krutost k osobám/zvířatům, opakující se destruktivní chování, nadávky nebo verbální útoky, fyzické útoky)	E01-BZ Dítě má/mělo problémy s vrstevníky [=T5E01B] E01-CM Sebevražedné tendence dítěte [=T5E01K] E03-R Kázeňské problémy dítěte ve škole [=E03R]
Rizikové chování (např. vážné porušování pravidel, krádeže, destrukce majetku; útoky z domova; šikana; kouření, experimentování s alkoholem a psychotropními látkami, sexuální experimentování, záškoláctví)	E01-CF Dítě má/mělo problém/y s alkoholem [=T5E01F] E01-CG Dítě má/mělo problém/y s drogami [=T5E01G] E01-CH Dítě má/mělo problém/y s hracími automaty, hazardními hrami apod. [=T5E01H] E01-CI Útěk dítěte z domova [=T5E01I] E01-CJ Opakované útoky dítěte z domova [=T5E01J] E01-BV Problémy se sexuálním zráním dítěte [=T4E01J] E03-B Problémy dítěte s cigaretami [=rE03B] E03-L Problémy se zákonem dítěte [=rE03L] E03-N Pobyť dítěte ve výchovném zařízení [=rE03N] E03-S Problémy se šikanou ve škole [=rE03S] E03-U Záškoláctví dítěte [=rE03T]
Problémy se sebepojetím a sebeúctou	nelze namapovat

Tabulka 0.1. Mapování reflektivních indikátorů

3.3.2. Popis reflektivních indikátorů

Hodnoty identifikovaných proměnných jsou zaznamenány na sedmi-bodových (E03O; E03P; E03U; E03R), na pěti-bodových (T4E01B; T4E01G; T1E01D; T5E01B; T5E01K; T5E01F; T5E01G; T5E01H; T5E01I; T4E01J; T4E01J) a tří-bodových škálách (rE03B; rE03L; rE03N; rE03S; rE03T). Všechny tyto proměnné pracovaly s výroky o chování dítěte (projevech ohrožení) a hodnotily, zda se takové chování v historii rodiny vyskytlo a pokud ano, zda jednorázově nebo opakovaně, kdy k tomu došlo a zda situaci rodina dokázala vyřešit.

- a. Sedmi-bodové škály: sledovaly, jak často se riziková situace v rodině stala.

Hodnoty (číselné kódy) proměnné jsou kombinací frekvence dané situace a toho, zda ji rodina dokázala vyřešit. Jsou řazeny tak, aby nejvyšší hodnota představovala nejzávažnější situaci, hodnot „1“ pro „nestalo se nikdy“ a hodnota „7“ pro „opakovalo se to v posledních 3 letech několikrát, nikdy se nám nepodařilo vyřešit“ (tabulka 1.1).

- b. Pěti-bodové škály: sledovaly, kdy se riziková situace v rodině stala.

Hodnoty byly v proměnné původně uvedeny pouze v případech, kdy se riziková situace v historii rodiny vyskytla, prázdná hodnota představovala hodnotu, že situace nenastala nikdy. Bylo proto zapotřebí proměnnou transformovat – jednak otočit stupnici, aby s vyšší hodnotou proměnné rostla intenzita projevu tak, jako u ostatních proměnných, a jednak nastavit nulovou hodnotu pro situaci, kdy k projevu nikdo nedošlo (tabulka 1.2.).

- c. Tříbodové škály: sledovaly výskyt rizikové situace v rodině.

Tyto proměnné opět sledovaly kombinaci toho, zda se situace v historii rodiny stala a zda ji rodina dokázala vyřešit. Opět byla kódována číselně, kdy nejvyšší hodnota představuje stav, kdy se situace nevyřešila nebo opakovala vícekrát (tabulka 1.3).

Zvažovala jsem zahrnout do modelu tyto reflektivní indikátory (proměnné v datovém souboru):

E03O Dlouhodobé vážné problémy s dítětem v domácnosti
 E03P Dítě nekomunikuje s dospělými členy domácnosti
 E03U Ztráta kamarádů ve škole
 E03R Kázeňské problémy dítěte ve škole
 T4E01B Vážné výchovné problémy s dítětem
 T4E01G Dlouhodobé nebo vážné hádky s dítětem
 T1E01D Smrt dítěte
 T5E01B Dítě má/mělo problémy s vrstevníky
 T5E01K Sebevražedné tendence dítěte
 T5E01F Dítě má/mělo problém(y) s alkoholem
 T5E01G Dítě má/mělo problém/y s drogami
 T5E01H Dítě má/mělo problém/y s hracími automaty, hazardními hrami apod.
 T5E01I Útěk dítěte z domova
 T5E01J Opakované útky dítěte z domova
 T4E01J Problémy se sexuálním zráním dítěte
 rE03B Problémy dítěte s cigaretami
 rE03L Problémy dítěte se zákonem
 rE03N Pobyť dítěte ve výchovném zařízení
 rE03S Problémy se šikanou ve škole
 rE03T Záškoláctví dítěte

3.3.3. Výpočet kontrolního indexu reflektivních indikátorů (pomocná proměnná)

Pro účely prvotní analýzy jsem sestavila jednoduchý součtový index, který je založen na současné kumulaci projevů ohrožení dítěte, především na projevech rizikového chování, výchovných a vzdělávacích problémů dítěte. Pokud je sledovaná riziková situace uvedena, že se v dané rodině objevila, bude do indexu započítána. Nebudu přihlížet k tomu, jak často se tento projev v minulosti v rodině objevil, ani k tomu, jak intenzivně se projevoval. Jak jsem zmínila výše, pouhá přítomnost projevu je dostatečným indikátorem. Tuto proměnnou potřebuji jako pomocnou proměnnou pro otestování dílčích částí MIMIC modelu. Ve výsledném modelu ji pak používat nebudu, tam budu pracovat s proměnnou, která bude přímo dopočítána modelem na základě údajů o sledovaných projevech traumatizace – bude lépe reprezentovat ohrožení dítěte.

Pro výpočet tohoto pomocného indexu bylo zapotřebí transformovat všechny relevantní proměnné na dichotomické proměnné. Tyto nové proměnné budou vyjadřovat, zda k projevům ohrožení došlo nebo nedošlo. Proměnné jsem transformovala na dichotomické proměnné následujícím způsobem:

- a. Sedmi-bodové škály: Hodnoty proměnných (viz. předchozí část) pokrývaly celé kontinuum odpovědí. Vzhledem k povaze těchto rizikových situací, kdy jde o běžně se vyskytující problémy, jsem při transformaci na dichotomickou proměnnou definovala hodnotu „NE“ jako souhrn původních odpovědí „nestalo se nikdy“, „stalo se jednou, vyřešili jsme“ a „stalo se jednou, nevyřešili jsme“. Hodnoty jsem převedla na dichotomickou proměnnou (tabulka 1.4.)
- b. Pěti-bodové škály: Protože jsou hodnoty uvedeny pouze v případech, kdy se riziková situace v historii rodiny vyskytla, při transformaci jsem přiřadila do nové proměnné hodnotu „ANO“ pro veškeré případy, kdy se tato situace v rodině objevila bez ohledu na to, kdy se tak stalo. Hodnoty jsem opět převedla na dichotomickou proměnnou (tabulka 1.5)

c. Třibodové škály: V těchto případech jde již o závažné situace, proto jsme při transformaci zařadila hodnoty „stalo se jednou, vyřešilo se“ a „nevyřešilo se, nebo se opakovalo vícekrát“ pod hodnotu „ANO“. Hodnoty jsem převedla na dichotomickou proměnnou (tabulka 1.6.)

Celkem jsem pomocí transformace získala 20 dichotomických proměnných, na jejich základě jsem vypočítala index ReflexIndexCount jako počet různých rizikových situací, které se v historii rodiny vyskytly, tento index reflektuje míru ohrožení dětí v rodině:

Hodnota indexu ReflexIndexCount	Počet	%	Kumulativní %
0,00	3946	78,9	78,9
1,00	526	10,5	89,4
2,00	246	4,9	94,3
3,00	107	2,1	96,5
4,00	57	1,1	97,6
5,00	41	0,8	98,4
6,00	32	0,6	99,1
7,00	15	0,3	99,4
8,00	8	0,2	99,5
9,00	15	0,3	99,8
10,00	7	0,1	100,0
11,00	2	0,0	100,0
Celkem	5002	100,0	-

Tabulka 0.2. Hodnoty indexu ReflexIndexCount

Hodnoty indexu ukazují, že v datovém souboru je **79 % rodin**, jejichž děti nemají žádné ze sledovaných projevů, tedy **žádná ze sledovaných situací se u nich nevyskytla**. Dalších 11 % zažilo pouze jeden ze sledovaných projevů. Tato čísla víceméně odpovídají expertním odhadům pracovníků OSPOD, které při rozhovorech uvádí odhad, že v jejich regionu může být ohrožených 5-10 % ze všech dětí žijících v jejich regionu.

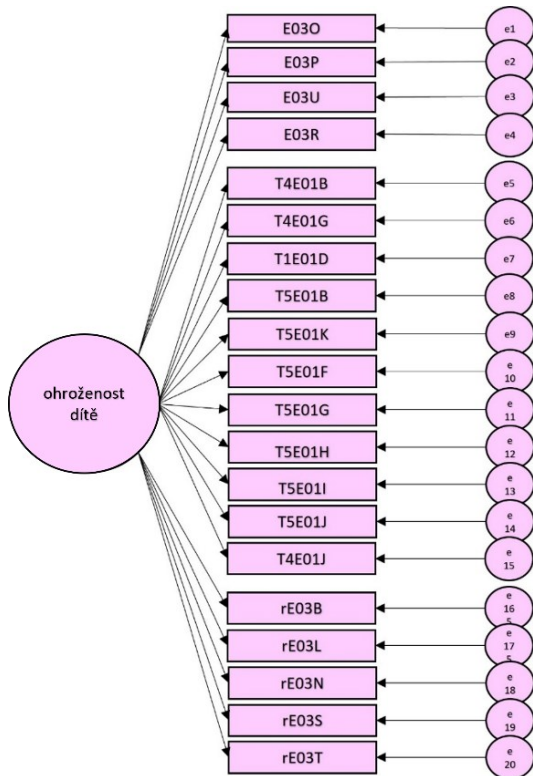
3.3.4. Korelační analýza reflektivních indikátorů

V prvním kroku jsem považovala za vhodné prozkoumat, jak vypadají rámcově vzájemné vztahy mezi reflektivními indikátory. Odvození latentní proměnné totiž vychází z předpokladu, že manifestní proměnné měří stejný jev, proto by měly mít jednotlivé manifestní proměnné mezi sebou vzájemný vztah. Protože počet identifikovaných reflektivních indikátorů na základě literatury je poměrně velký, je vhodné si předem udělat představu o tom, zda lze některé indikátory vyloučit. K tomu jsem použila korelační analýzu, která naznačuje, zda a případně jak silný vztah mezi proměnnými existuje. Přestože některé proměnné jsou ordinální škály, rozhodla jsem se využít Pearsonův korelační koeficient, který v případě kratších ordinálních škál podhodnocuje vztah mezi proměnnými. Jde mi pouze o předběžnou analýzu, proto budu s výsledky pracovat jako s orientačními. Do analýzy jsem zařadila všech dvacet reflektivních indikátorů.

Výsledná korelační matice je uvedena v tabulce 1.7. Z výsledků je patrné, že se tři indikátory odlišují od ostatních – jejich korelace s ostatními je velmi nízká. V případě proměnné *T1E01D* (Smrt dítěte) jde v podstatě o nulovou korelaci k ostatním indikátorům, což naznačuje, že nejde o vhodný indikátor. Velmi nízké hodnoty korelačního koeficientu mají také proměnné *T4E01J* (Problémy se sexuálním zráním dítěte) a *T5E01K* (Sebevražedné tendence dítěte), což opět naznačuje, že by bylo vhodné je z modelu vyloučit. Nicméně počáteční model, který nechám vstoupit do CFA, bude zahrnovat všechny identifikované reflektivní indikátory a vyřazovat je budu až v následujících krocích, abych mohla porovnat kvalitu modelů mezi sebou.

3.3.5. Tvorba reflektivní části MIMIC modelu

V případě komplexnějších modelů doporučuje Soukup (Soukup, 2022) ověřit nejdříve jednotlivé části modelu a teprve poté model jako celek. V případě MIMIC modelů jde především o dvě základní části (Diamantopoulos, 2011) – reflektivní a formativní. První část zahrnuje reflektivní indikátory a jde typicky o konfirmační faktorovou analýzu. V souladu s tímto doporučením jsem se nejdříve zaměřila na

reflektivní část modelu a její ověření.

Cílem reflektivní části je ověření konstrukce latentní proměnné ohroženosti dítěte. S touto latentní proměnnou budu později pracovat v rámci komplexního MIMIC modelu. Proměnnou ohroženost dítěte jsem zkonstruovala na základě odborných hypotéz (viz Kapitola 3). K ověření této konstrukce jsem využila konfirmační faktorovou analýzu. Schématické znázornění vztahů latentní proměnné ohroženosti dítěte a manifestních proměnných – reflektivních indikátorů zachycuje schéma 0.5.

Při budování strukturních modelů je třeba dodržovat základní principy (Soukup, 2022). Strukturní model je třeba sestavovat na základě teoretických hypotéz, tento princip je v případě méj analyzy splněn; model jsem sestavila na základě teorií o traumatizaci dítěte a dopadech traumatizace.

Schéma 0.5: Schématické znázornění reflektivní části modelu (zdroj: autorka)

Druhý a třetí princip pracuje s definicí toho, které hodnoty modelem odhadujeme – odhadujeme vždy rozptyly exogenních proměnných a zpravidla kovariance exogenních proměnných (Soukup, 2022), což zajišťuje použitý software, který neumožňuje odhadovat jiné než definované parametry. Já jsem pracovala se softwarem JASP ve verzi 0.17.2. Obdobně zajišťuje software také čtvrtý princip, který definuje, že rozptyly a kovariance endogenních proměnných a kovariance mezi exogenními a endogenními proměnnými nejsou nikdy modelem odhadovány. Provázání endogenních proměnných je možné pouze přes jejich chybové složky.

Pátý princip stanoví nutnost u každé latentní proměnné nastavit její škálu. Software JAPS nabízí tři varianty nastavení škály; já jsem pracovala s variantou „marker variable“ (model options – model identification), která nastavuje faktorovou zátěž prvního indikátoru na hodnotu 1; v mém modelu jde o proměnnou *rE03B*. Šestý obecný princip definuje, jaké mohou být parametry: odhadované (tzv. volné), fixní (definovaná hodnota) nebo stejné jako jiné parametry. Primárně jsem pracovala s odhadovanými parametry.

U konfirmační faktorové analýzy uvádí Soukup ještě další dva dodatečné principy (Soukup, 2022). Jeden říká, že všechny faktorové zátěže jsou odhadované modelem, teorie však může některé vazby vyloučit. Můj model pracuje pouze s jedním faktorem a na základě teorie očekávám, že bude ovlivňovat všechny identifikované formativní indikátory, tzn. model bude odhadovat všechny faktorové zátěže (s výjimkou prvního indikátoru, jehož faktorová zátěž je přednastavena na hodnotu 1). Druhý dodatečný princip, který Soukup uvádí u konfirmační faktorové analýzy (CFA) stanoví, že pro každý model je potřeba použít minimálně tři indikátory (Soukup, 2022). Tento princip je v mém modelu splněn beze zbytku, model pracuje ve své počáteční podobě s dvaceti indikátory.

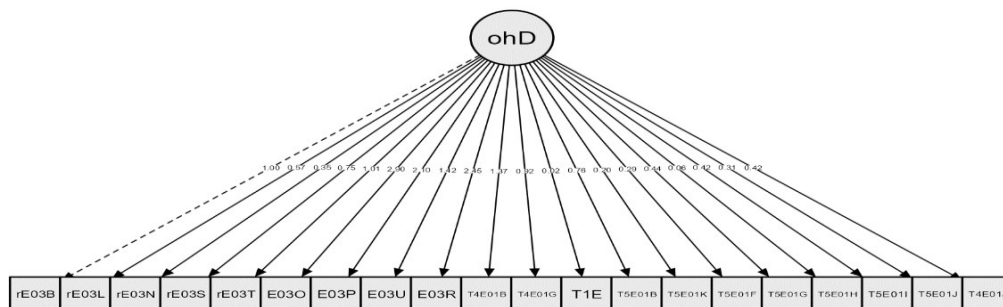

Schéma 0.6. - vstupní model CFA (zdroj: JASP)

Je potřeba zmínit také omezení, která pro CFA přináší použití softwaru JASP. Tento software umí pracovat v rámci CFA pouze s kardinálními proměnnými. Soukup doporučuje proto pracovat i s ordinálními škálami jako s kardinální proměnnou. Možnost využít jiný software jsem neměla, nicméně tento postup je možné použít, pokud budeme mít na paměti, že Pearsonův koeficient u kratších stupnic podhodnocuje vztah mezi proměnnými, tzn. můj výsledek bude podhodnocen, bude lehce horší než ve skutečnosti (Soukup, 2022); v mém případě je takové zkreslení akceptovatelné.

Analýzu jsem prováděla v několika krocích. Počáteční model pracoval se všemi dvaceti reflektivními indikátory. Model jsem testovala a upravovala v souladu s pravidly SEM, celkově jsem provedla 21 modifikací tohoto modelu¹³.

¹³ Nejdříve jsem testovala počáteční model, do kterého jsem zahrнула všech dvacet reflektivních indikátorů. U tohoto modelu jsem sledovala hodnotící kritéria. Prvním kritériem, které je třeba u strukturních modelů sledovat je výsledek Chí-kvadrát testu. Nulová hypotéza předpokládá shodnost kovariační matice vypočtené z dat a kovariační matice reprodukované modelem (Soukup, 2022). U větších datových souborů a složitějších modelů, kterým CFA je, se však k tomuto výsledku přihlíží omezeně, protože má tendenci častěji nulovou hypotézu zamítnat. Výsledky Chí-kvadrát testu uvádím v tabulce 1.8., ale při hodnocení modelu jsem k nim nepřihlížela. Pro hodnocení modelu jsem využívala absolutní (GFI) a srovnávací (TLI, CFI, RMSEA) kritéria, po první modifikaci modelu jsem zahrнула i posouzení informačních kritérií (AIC, BIC).

Počáteční model nebyl z pohledu kritérií optimální. Kritérium GFI sice splňovalo doporučení, že jeho hodnota by měla být vyšší než 0,9, ale ani jedna hodnota ze sledovaných srovnávacích kritérií neodpovídala doporučeným hodnotám (CFI=0,657; TLI=0,617; RMSEA=0,085). Soukup doporučuje, aby hodnoty CFI a TLI byly minimálně 0,9; pro hodnotu RMSEA doporučuje hodnoty 0,08 a menší (Soukup, 2022).

Proto jsem přistoupila k modifikacím modelu. Nejdříve jsem hledala indikátory, které by bylo vhodné z modelu vyřadit. Na základě hodnoty indexu R^2 a faktorových zátěží jsem identifikovala šest indikátorů (tabulka 1.8.), které jsem ve dvou krocích vyřadila z modelu; šlo o proměnné, které již výsledky korelační analýzy určily jako proměnné s velmi slabým vztahem na ohroženost dítěte. Jejich vyřazení z modelu bylo proto odůvodněné. Sledovaná kritéria se po jejich vyřazení zlepšila (jde o modifikaci 1 a 2 v tabulce 1.10.).

V dalších krocích jsem využila doporučení tzv. Modification Indices; jde o doporučení modifikací modelu na základě výpočtu, který provádí software JASP. Pokud toto doporučení bylo v souladu s faktickým významem proměnných a jejich vzájemným vztahem, modifikaci jsem provedla. V každém dalším kroku jsem vkládala pouze jednu modifikaci; šlo vždy o vložení vazby mezi náhodné složky dvou vybraných endogenních proměnných (tabulka 1.11.). Po každé modifikaci modelu jsem opětovně vyhodnotila hodnoty absolutních a srovnávacích kritérií, sledovala jsem také změny v hodnotách informačních kritérií. Jejich změna by měl být vyšší než deset, nižší hodnoty AIC a BIC představují lepší model.

Souhrnem jsem provedla dalších 15 modifikací modelu, které jsou popsány v tabulce 1.11., výsledky ověření jednotlivých modelů jsou uvedeny v tabulce 1.10. Model, který jsem získala, obsahoval 15 vazeb mezi náhodnými chybami jednotlivých proměnných; šlo tedy o celkem nepřehledný model. Ve schématickém znázornění modelu byl viditelný shluk vazeb mezi proměnnými, které vyjadřovaly problémovost vztahů mezi rodiči a dítětem (E03O, E03P, T4E01B, T4E01G). Tyto proměnné vykazovaly vzájemně také i vyšší hodnoty párového korelačního koeficientu, proto jsem testovala úpravy v této části modelu.

Výsledný model, který se z pohledu hodnotících kritérií jeví jako zcela vyhovující, pak pracuje s 11 proměnnými a 6 vazbami mezi náhodnými chybami proměnných (schéma 0.7).

Hodnoty kritérií v tomto modelu zcela splňují doporučené hranice. Absolutní kritérium GFI má hodnotu 0,998, srovnávací kritéria mají také zcela uspokojující hodnoty (CFI=0,949; TLI=0,926; RMSEA=0,056; SRMR 0,036). Hodnoty informačních kritérií se oproti výchozímu modelu výrazně snížily. Výchozí model vykazoval hodnotu AIC=55784,7 a BIC= 56175,7; výsledný model má tyto hodnoty AIC= 37029,9 a BIC= 37284.1. K výsledku Chí-kvadrát testu při vyhodnocení modelu nepřehlížím, protože není pro CFA a velký datový soubor vhodným kritériem.

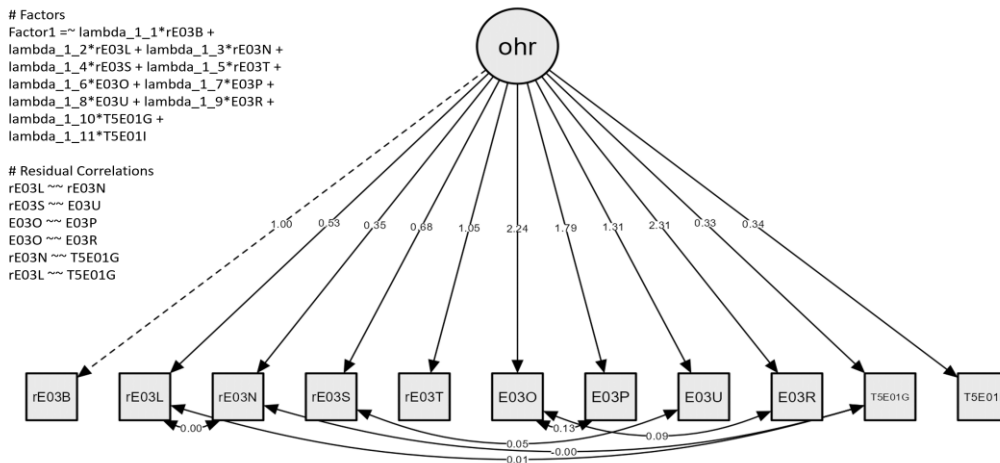

Schéma 0.7. Výsledný model CFA (zdroj: JASP)

Výsledky konfirmační faktorové analýzy jsou uvedeny v tabulce 0.3. Ta dokazuje, že **ohroženost dítěte je skutečně v pozadí sledovaných projevů dítěte**, tedy reflektivních indikátorů. Vztahy použitých indikátorů a ohroženosti dítěte jsou ve všech případech statisticky významné, jejich vztah lze očekávat nejen v datovém souboru, ale také v populaci.

Hodnoty R^2 a hodnoty standardizované faktorové zátěže (Std.Est.all) vypovídají o síle vztahu mezi indikátorem a ohrožeností dítěte, tedy v jaké míře ohroženost dítěte (faktor) vysvětluje rozptyl daného indikátoru. **Míra ohroženosti dítěte nejvíce ovlivňuje proměnnou $rE03T$ ($R^2=0,513$) – záškoláctví dítěte.** Po něm následují **problémy dítěte s cigaretami – $rE03B$ ($R^2=0,388$), kázeňské problémy dítěte**

V první řadě jsem se tyto proměnné pokusila nahradit vnořeným faktorem, model však vykazoval horší vlastnosti. Vzhledem k tomu, že obsahově jsou tyto proměnné velmi blízké, otestovala jsem také možnost zjednodušení modelu výběrem jedné proměnné, která bude zastupovat ostatní. Otestovala jsem postupně vypuštění všech dotčených proměnných, nejlepší výsledky vykazovalo vypuštění proměnné T4E01G (modifikace 18), následované vypuštěním proměnné T4E01B (modifikace 19). Vypuštění další z těchto proměnných parametry modelu zhoršovalo. Na základě těchto úprav dávalo smysl otestovat také vypuštění jedné z proměnných, které referovaly o útech dítěte z rodiny (T5E01J a T5E01I), vypuštění proměnné T5E01J opět zlepšilo parametry modelu (modifikace 20). Na základě těchto úprav došlo k podstatné redukci vazeb mezi náhodnými chybami jednotlivých proměnných, jejich počet se snížil z počátečních 15 na 5, proto jsem ještě jednou prověřila, jaké modifikace navrhuje software JASP. Mezi těmito modifikacemi bylo z podstaty věci i statisticky výhodné doplnit pouze jednu další vazbu (modifikace 21).

ve škole – *E03R* ($R^2=0,391$) a **problémy dítěte se zákonem** – *rE03L* ($R^2=0,349$), jejichž rozptyl vysvětluje latentní proměnná téměř ze 40 %.

Poměrně velkou část rozptylu mezi 20 % a 30 % je vysvětleno ohrožeností dítěte také v případě indikátorů *E03P* (nekomunikace dítěte s rodiči), *rE03N* (pobyt dítěte ve výchovném zařízení) a *E03O* (dlouhodobé vážné problémy s dítětem v domácnosti), viz. tabulka 0.3. Zbývající indikátory je možné také považovat za projevy ohrožení dítěte, jejich index determinace se pohybuje mezi 6 % až 15 %.

Reflektivní indikátor (proměnná)	R ²	Faktorová zátěž						
		Estimate	Std. Error	z-value	p	95% Confidence Interval		Std. Est. (all)
						Lower	Upper	
rE03B	0.388	1.000	0.000			1.000	1.000	0.623
rE03L	0.349	0.533	0.016	32.498	< .001	0.501	0.565	0.591
rE03N	0.260	0.349	0.012	28.598	< .001	0.325	0.373	0.510
rE03S	0.150	0.680	0.030	22.573	< .001	0.621	0.739	0.387
rE03T	0.513	1.048	0.028	37.508	< .001	0.994	1.103	0.716
E03O	0.219	2.239	0.085	26.232	< .001	2.072	2.406	0.468
E03P	0.279	1.786	0.060	29.717	< .001	1.668	1.903	0.528
E03U	0.156	1.306	0.058	22.701	< .001	1.193	1.419	0.395
E03R	0.391	2.311	0.069	33.248	< .001	2.174	2.447	0.625
T5E01G	0.078	0.335	0.020	16.872	< .001	0.296	0.374	0.279
T5E01I	0.058	0.339	0.023	14.788	< .001	0.294	0.384	0.241

Tabulka 0.3. Výsledky CFA (zdroj: JASP)

Shrnutí kapitoly

Na základě rešerše literatury jsem jako základní teoretické východisko pro konceptualizaci pojmu ohrožení dítěte použila teorii o projevech traumatizace dítěte. Vycházím z předpokladu, že ohrožené dítě je traumatizované dítě a důsledky traumatu jej ovlivňují. Projevy traumatizace jsou pozorovatelné v podobě konkrétního chování dítěte nebo charakteristiky dítěte a je tak možné rozhodnout, zda se u dítěte daný typ chování nebo charakteristika vyskytují či nikoli; jde o měřitelné ukazatele. I jednorázový projev traumatizace slabé intenzity považuji za výskyt projevu, protože reflektuje nestandardní chování dítěte, které může být vyvolané jeho ohrožením. Za zásadní pro míru ohrožení považuji souběh dílčích projevů, kdy kumulace projevů je signálem vyšší míry ohrožení dítěte.

Datový soubor, se kterým jsem pracovala, obsahoval 20 proměnných, které obsahově odpovídají projevům traumatizace u dítěte. Mým cílem bylo otestovat a modifikovat model, který umožní měřit latentní proměnnou ohrožení dítěte pomocí sady reflektivních indikátorů, ty představují projevy dítěte. Počáteční model jsem podrobila velkému množství modifikací, které jsem postupně testovala a na jejichž základě jsem sestavila finální model (model-modifikace 21).

Výsledný **model** jsem v dalších fázích analýzy používala **pro měření latentní proměnné ohrožení dítěte**. Tu lze na základě výsledného modelu měřit pomocí 10 reflektivních indikátorů¹⁴: problémy s cigaretami (*rE03B*), problémy se zákonem (*rE03L*), pobyt ve výchovném zařízení (*rE03N*), problémy se šikanou ve škole (*rE03S*), záškoláctví (*rE03T*), dlouhodobé vážné problémy doma (*E03O*), dítě nekomunikuje s dospělými (*E03P*), ztráta kamarádů ve škole (*E03U*), kázeňské problémy ve škole (*E03R*), problémy s drogami (*T5E01G*) a útěky z domova (*T5E01I*).

¹⁴ Je nutné opět připomenout, že výběr indikátorů byl limitován možnostmi mého datového souboru. Testování modelu ukázalo, že k měření latentní proměnné ohrožení dítěte postačí 10 indikátorů z původně identifikovaných a později testovaných dvaceti indikátorů traumatizace dítěte.

Testování tohoto modelu mimo jiné ukázalo, že **není zapotřebí sledovat velké množství indikátorů** pro to, abychom mohli určit, zda je dítě ohrožené. Jako dostatečné se jeví sledování pouhé poloviny z původně zamýšlených indikátorů. To v praxi sociálně-právní ochrany může znamenat snížení administrativního sledování a evidování desítek projevů dětí, jako dostatečné se jeví zaměřit se na klíčové projevy. Jak testování modelu prokázalo, tyto **klíčové projevy dokáží dokonce ohrožení dítěte měřit lépe než rozsáhlý komplexní seznam projevů**. Mezi klíčové projevy ohrožení dítěte patří záškoláctví, problémy s cigaretami, problémy se zákonem a kázeňské problémy, kterými se ohrožení dítěte projevuje nejsilněji. To, že se v praxi požaduje po školách, aby si všímali ohrožení dítěte, je tedy legitimní požadavek, protože hned dva z klíčových projevů se týkají školy.

4. Identifikace formativních indikátorů

Na základě předchozí analýzy odborné literatury, legislativy a nástrojů z praxe se jeví jako nejvhodnější východisko pro identifikaci faktorů, které mohou být důvodem ohrožení, využít nástroje RAT, které se používají v české a zahraniční praxi sociálně-právní ochrany dětí.

Většina zahraničních nástrojů RAT, které pracují s odhadem míry rizika do budoucnosti, je založena na předpokladu, že je možné predikovat toto riziko na základě sledování skupiny určitých rizikových faktorů. Předpokladem je, že použití těchto faktorů vede k lepší predikci než jakou by provedl trénovaný a zkušený expert (Wald, 1990). Otázkou však zůstává, které faktory mají nejlepší prediktivní předpoklady. Nesmí se zapomínat, že cílem těchto nástrojů není jen odhadnout míru rizika, ale i zlepšit poskytování péče ohroženým dětem a zlepšit efektivitu těchto služeb, protože zdroje státu jsou omezené (zmenšující se). (English, 1994)

V rámci sběru informací se tyto nástroje obvykle zaměřují na charakteristiky dítěte a pečovatele, popř. celé rodiny; snaží se identifikovat různé rizikové, ale i protektivní faktory (zdroje a kompetence rodiny nebo dostupné služby). Jsou založeny na předpokladu, že působení na tyto klíčové faktory sníží úroveň ohrožení dítěte, zajistí jeho ochranu a umožní efektivní zacílení služeb/péče. A právě zacílení nástrojů RAT na nejdůležitější protektivní a rizikové faktory z nich činí logické východisko pro tvorbu seznamu potenciálních formativních indikátorů ohrožení dítěte. Jde totiž o faktory, které jsou příčinou/ důvodem ohrožení dítěte. Předpokládá se, že jejich změna vyvolává změnu v míře ohrožení dítěte. Jde také o faktory, které mezi sebou mají různé vztahy, někdy mohou korelovat pozitivně, jindy negativně a jindy vůbec.

V dalších kapitolách provedu komparační analýzu vybraných nástrojů RAT s cílem identifikovat potenciální formativní indikátory pro můj model. Výsledek analýzy poté porovnam s datovým souborem a budu hledat v datovém souboru takové proměnné, které budou co nejvíce odpovídat identifikovaným formativním indikátorům. Tyto indikátory budou vstupovat následně do úsekové analýzy jako nezávislé proměnné vzhledem k ohrožení dítěte.

4.1. Přehled vybraných vyhodnocovacích nástrojů

V České republice jsou v současnosti k dispozici dva základní nástroje. Autorem prvního je MPSV, autorem druhého je organizace LUMOS. Nástroje nemají žádný oficiální název, proto je budu v dalším textu označovat jménem autora.

Výběr zahraničních nástrojů byl v mém případě limitován dostupností detailních informací o těchto nástrojích. Dotazníky vybraných zahraničních nástrojů jsou uvedeny jako přílohy dvou studií (Mickelson, 2017; Doueck, 1993), a proto je možné při komparaci pracovat přímo s dílčími položkami dotazníků.

Pro účely komparační analýzy budu pracovat s těmito nástroji RAT:

Matematicko-statistické nástroje	Nástroje založené na odborné shodě	
	Kontrolní seznam	Úroveň rizika
California SDM Family risk assessment	Nástroj MPSV	North Carolina Family Assessment Scale for Genreal Services
Minnesota SDM risk assessment of abuse/neglect	Nástroj LUMOS Děti mladšího věku Děti staršího věku	
Ontario family risk assessment		

Tabulka 0.4.: Vybrané nástroje RAT

4.1.1. Nástroj MPSV

Základním metodickým doporučením v oblasti sociálně-právní ochrany v České republice je Metodické doporučení MPSV č. 2/2009 k vyhodnocování situace dětí v obtížné sociální situaci, které reflektuje požadavky Vyhlášky č. 473/2012 Sb. Vyhláška upravuje základní parametry vyhodnocování situace dítěte – definuje čtyři oblasti, kterými se má vyhodnocení zabývat: příčiny ohrožení dítěte a důvody k sociálně-právní ochraně, vyhodnocení situace dítěte v devíti aspektech, vyhodnocení situace rodiny v sedmi aspektech a vyhodnocení širšího prostředí dítěte v osmi aspektech. Tuto logiku přebírá také metodický pokyn, jehož součástí jsou doporučené formuláře. Metodický pokyn nabízí přehledovou tabulku vyhodnocovaných oblastí:

Vývojové potřeby dítěte: sociální, emocionální, fyzický stav dítěte.	Kapacita rodičů pečovat o dítě.	Širší rodina a prostředí.
Zdraví Vzdělání Emocionální vývoj a chování Identita Vztahy v rodině a další sociální kontakty Chování navenek Schopnost postarat se o sebe	Základní péče Zajištění bezpečnosti Citová vřelost Schopnost dávat dítěti vhodné podněty a stimulovat jeho rozvoj Stanovení a uplatnění hranic Stabilita	Rodinná historie a celkové fungování rodiny Širší rodina Bydlení Zaměstnanost Příjmy rodiny Sociální integrace rodiny Využití zdrojů společnosti

Tabulka 0.5. (Zdroj: Metodické doporučení MPSV č. 2/2009 k vyhodnocování situace dětí v obtížné sociální situaci)

Metodický pokyn klade důraz na vyhodnocování potřeb dítěte, na úplnost a objektivnost shromážděných informací. Uvádí, že smyslem vyhodnocení je „hloubkové odborné prozkoumání“ situace dítěte, na jehož základě má být připraven Individuální plán ochrany dítěte.

Detailní formulář pracuje v úvodu s demografickými charakteristikami rodiny, poté jsou vyhodnocovány vývojové potřeby dítěte (zdraví, učení se, emoční vývoj a chování, rodinné a sociální vztahy, identita, sociální prezentace, samostatnost a sebeobsluha). V následující části se pozornost věnuje kapacitě rodičů (základní péče, zajištění bezpečí a ochrany, citová vřelost, stimulace a podněty, vedení a hranice, stabilita). Další část je věnována rodině a prostředí (rodinná historie a fungování rodiny, širší rodina, bydlení, zaměstnání, finanční situace, sociální začlenění a komunitní zdroje). Jde o velmi obsáhlý a detailní dotazník, který vyplňuje pracovník OSPOD. Metodika popisuje, jakým všem aspektům je potřeba věnovat pozornost, nedává je však do přímého vztahu k ohrožení dítěte. Jde o nástroj, který patří do skupiny nástrojů založených na odborné shodě. Dotazník se využívá jako kontrolní seznam a nevede k hodnocení míry ohrožení. Rozhodnutí, zda je či není dítě ohrožené je tak plně závislé na úvaze, zkušenosti a znalostech každého konkrétního pracovníka OSPOD.

4.1.2. Nástroj Lumos

Jde o metodiku, jak vyhodnocovat potřeby dětí. Tento nástroj patří do skupiny nástrojů založených na odborné shodě a je využíván jako kontrolní seznam. Nástroj nenabízí žádné vyhodnocení v podobě úrovně rizika. Vyhodnocení je plně závislé na odborné kompetenci sociálního pracovníka. Cílem

VYHODNOCENÍ SITUACE DÍTĚTE A JEHO RODINY

Základní informace

Příčiny ohrožení dítěte a důvody pro zahájení sociálně-právní ochrany dítěte

Shrnutí nejdůležitějších informací

Formulář byl vydan v září 2009

Obr. 1: Formulář MPSV – Vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny (web MPSV)

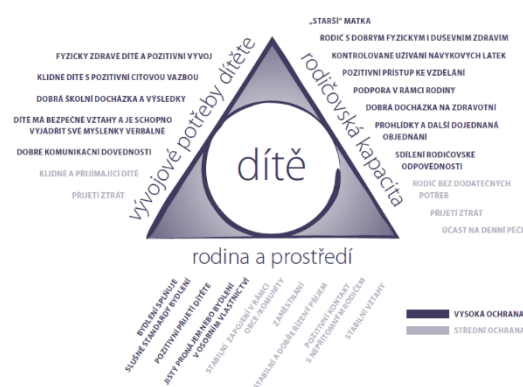
nástroje tedy není primárně určit míru ohrožení dítěte. Jako cíle metodiky jsou definovány: identifikovat potřeby dítěte, zjistit kompetence a kapacitu rodičů, zhodnotit situaci dítěte v širším kontextu, najít zdroje podpory pro rodinu a na základě toho vytvořit plán, který bude řešit situaci dítěte. Jde tedy o jiné cíle, nicméně aspekty, které metodika sleduje při vyhodnocování situace dítěte, jsou obdobné jako aspekty, které se sledují při vyhodnocení míry ohrožení dítěte. Metodika hovoří výslovně o „vyhodnocení rizik“ a o „ochranných a rizikových faktorech“.

Vyhodnocení situace dítěte podle této metodiky probíhá dvoukolově. Nejdříve se vypracuje úvodní vyhodnocení (do 7 dnů), na které poté navazuje podrobné vyhodnocení (do 30 dnů). V rámci podrobného vyhodnocení je provedena tzv. analýza situace a potřeb dítěte včetně vyhodnocení ochranných a rizikových faktorů. Analýza je v metodice pojímána jako shrnutí nejdůležitějších zjištěných skutečností, jejich důležitost má být stanovena individuálně. Metodika obsahuje materiál *Pomocné nástroje vyhodnocování*, kde v příloze 3/7 a příloze 3/8 uvádí rizikové a ochranné faktory. Na rozdíl od metodiky MPSV je zde identifikován směr působení faktoru na ohrožení dítěte, přítomnost rizikových faktorů zvyšuje ohrožení dítěte a stejně působí absence ochranných faktorů, také zvyšují ohrožení dítěte. Faktory jsou rozděleny do dvou samostatných seznamů, jeden pro děti mladšího věku a druhý pro děti staršího věku.

RIZIKOVÉ FAKTORY MLADŠÍ DĚTI:

OCHRANNÉ FAKTORY MLADŠÍ DĚTI:

Obr.2 (Zdroj: *Pomocné nástroje k vyhodnocování – příloha č. 3/7, LUMOS, 2014*)

Vyhodnocení je realizováno ve třech oblastech: vývojové potřeby dítěte, rodičovská kapacita a rodina a prostředí. Rizikové a ochranné faktory jsou rozděleny do těchto tří oblastí. Ochranné faktory jsou definovány jako opozita k rizikovým faktorům, např. ochranný faktor „jistý pronájem nebo bydlení v osobním vlastnictví“ jsou pozitivním protikladem rizikového faktoru „bezdomovectví, nejisté bydlení“. Z pohledu mého záměru postačí pracovat tedy pouze s rizikovými faktory (nebo pouze ochrannými faktory).

4.1.3. California SDM Family risk assessment (CFRA)

Zahraniční nástroje nepracují s jinou sadou faktorů pro mladší a starší děti jako LUMOS. Rozlišují však situace, ve které je vyhodnocení ohrožení provedeno. Odlišují podezření na zanedbávání/špatné zacházení (neglect) a podezření na týrání a zneužívání (abuse). Nesnaží se pracovat s kompletní sadou faktorů jako LUMOS a MPSV, ale pracují pouze s faktory, které mají negativní vliv na míru ohrožení dítěte.

CALIFORNIA
SDM FAMILY RISK ASSESSMENT

c.06/15

Referral Name: _____ Referral #: _____ Date: ____/____/____
County Name: _____ Worker Name: _____ Worker ID#: _____

PRIOR INVESTIGATIONS	Neglect	Abuse
1. Prior neglect investigations		
○ a. No prior neglect investigations	0	0
○ b. One prior neglect investigation	1	1
○ c. Two prior neglect investigations	2	2
○ d. Three or more prior neglect investigations	2	1
2. Prior abuse investigations		
○ a. No prior abuse investigations	0	0
○ b. One prior abuse investigation	1	1
○ c. Two prior abuse investigations	1	1
○ d. Three or more prior abuse investigations	1	2
3. Household has previous or current open ongoing CPS case (voluntary/court ordered)		
○ a. No	0	0
○ b. Yes, but not open at the time of this referral	1	1
○ c. Yes, household has open CPS case at the time of this referral	2	2
4. Prior physical injury to a child resulting from child abuse/neglect or prior substantiated physical abuse of a child		
○ a. None/not applicable	0	0
○ b. One or more apply (mark all applicable)		
☐ Prior physical injury to a child resulting from child abuse/neglect	0	1
☐ Prior substantiated physical abuse of a child	0	1

CURRENT INVESTIGATION	Neglect	Abuse
5. Current report maltreatment type (mark all applicable)		
☐ a. Neglect	1	0
☐ b. Physical and/or emotional abuse	0	1
☐ c. None of the above	0	0
6. Number of children involved in the child abuse/neglect incident		
○ a. One, two, or three	0	0
○ b. Four or more	1	1
7. Primary caregiver assessment of the incident		
○ a. Caregiver does not blame the child	0	0
○ b. Caregiver blames the child	0	1

Obr.3 První strana formuláře CFRA (Zdroj: Mickelson, 2017)

dítěte mladšího 2 let). Nástroj obsahuje i 6 dalších faktorů, které nejsou nedílnou součástí vyhodnocení, ale je doporučeno jim věnovat pozornost (formulář nástroje je přílohou Mickelson, 2017).

4.1.4. Minnesota SDM risk assessment of abuse/neglect

MINNESOTA DEPARTMENT OF HUMAN SERVICES
SDM RISK ASSESSMENT OF ABUSE/NEGLECT

F.1011

SSIS Workgroup Name #: _____
Assessed By: _____ Assessment Date: _____
Lead Date: _____
Primary Caregiver: _____ Secondary Caregiver: _____

NEGLECT	SCORE	ABUSE	SCORE
N1. Current report for neglect		A1. Current report for abuse	
○ a. Yes	1	○ a. Yes, allegations of abuse, sex type	1
○ b. No	0	○ b. No	0
N2. Current report for educational neglect		A2. Current report results in determination of physical abuse	
○ a. Yes	1	○ a. Yes	1
○ b. No	0	○ b. No	0
N3. Number of prior assigned reports		A3. Number of prior assigned reports of abuse	
○ a. One or more	1	○ a. One or more	1
○ b. None	0	○ b. None	0
N4. Prior CPS history		A4. Prior investigations resulted in case opening	
○ a. Not applicable	0	○ a. Yes	1
○ b. Prior allegations for neglect and/or prior investigations resulted in case opening	1	○ b. No	0
N5. Number of children in the home		A5. Number of children in the home	
○ a. One	1	○ a. One to three	1
○ b. Two or more	1	○ b. Four or more	1
N6. Age of youngest child		A6. Either caregiver was abused as a child	
○ a. 3 or older	1	○ a. Yes	1
○ b. Not younger	0	○ b. No	0
N7. Child in the home has a developmental disability/wounded impairment		A7. Primary caregiver lacks parenting skills	
○ a. Yes	1	○ a. Yes	1
○ b. No	0	○ b. No	0
N8. Number of adults in home at time of report		A8. Either caregiver employs harsh and/or developmentally inappropriate discipline	
○ a. One or more	1	○ a. Yes	1
○ b. One or more	1	○ b. No	0
N9. Age of primary caregiver		A9. Either caregiver has a history of domestic violence	
○ a. 30 or older	1	○ a. Yes	1
○ b. 30 or younger	0	○ b. No	0
N10. Either caregiver has a history of domestic violence		A10. Either caregiver's parenting style is over-controlling	
○ a. Yes	1	○ a. Yes	1
○ b. No	0	○ b. No	0
N11. Either caregiver has had an alcohol or drug problem during the last 12 months		A11. Child in the home has a developmental disability or history of delinquency	
○ a. Yes	1	○ a. Yes	1
○ b. No	0	○ b. No	0
N12. Primary caregiver has had a mental health problem		A12. Child in the home has a developmental disability including emotional impairment	
○ a. Yes	1	○ a. Yes	1
○ b. No	0	○ b. No	0
N13. Primary caregiver has had a mental health problem		A13. Alleged offender is an unsecured partner of the primary caregiver	
○ a. Yes	1	○ a. Yes	1
○ b. No	0	○ b. No	0
TOTAL NEGLECT RISK SCORE _____		TOTAL ABUSE RISK SCORE _____	

RISK LEVEL: Assign the family a risk level based on the highest score on either index, using the following chart:

Neglect Score	Abuse Score	Risk Level
0-1	0-1	Low
2-3	2-3	Moderate
4-5	4-5	High

OVERRIDES: Policy: Increase to high risk.

- 1. Sexual abuse cases where the offender is likely to have access to the child victim.
- 2. Cases with non-developmental physical injury to an infant.
- 3. Serious non-developmental physical injury resulting from neglect or medical treatment.
- 4. Death, unconscious or comatose of a sibling to a sibling or a sibling of abuse or neglect.

Primary Caregiver: _____ Supervisor Review Approval: _____ Date: ____/____/____

Obr.4: První strana formuláře Minnesota SDM (Zdroj: Doueck, 1993)

Nástroj CFRA byl vyvinut v roce 1998 s cílem zlepšit výsledky práce v oblasti ochrany dětí. Jde o matematicko-statistický nástroj, který pracuje s omezenou sadou faktorů. Verze nástroje z roku 2015 pracuje se 16 faktory, původní verze pracovala s 10 faktory. Nástroj je dlouhodobě v Kalifornii využíván orgány ochrany dětí, které se podílejí na jeho testování a vylepšování (Mickelson, 2017). Mickelson uvádí, že validační studie proběhly v letech 2003, 2007 a 2013 a studie z roku 2013 potvrdila pozitivní dopad předcházejících úprav nástroje.

Sociální pracovník odpovídá na 16 otázek dichotomicky (ano/ne), za každou odpověď je přidělen počet bodů. Bodování odpovědí závisí na konkrétním případě, rozlišují se dva typy případů – zanedbávání a týrání/zneužívání. Po vyplnění všech otázek získá pracovník celkové skóre ohrožení, na jehož základě se odvozuje úroveň rizika. Nástroj pracuje s „overrides“, které zvyšují celkové skóre – jde o konkrétní charakteristiky případu (např. nenáhodné zranění

Tento nástroj, stejně jako předchozí, patří do skupiny matematicko-statistických nástrojů. Jeho základem je identifikace klíčových faktorů, které přispívají k ohrožení dítěte. SDM modely byly sice vyvinuty v Kalifornii, ale rozšířily se i do dalších zemí. Pracují vždy se sadou faktorů pro zanedbávání a sadou faktorů pro týrání a zneužívání. V případě minnesotského nástroje jde o 12 otázek pro případ zanedbávání a 13 otázek pro týrání a zneužívání, některé z otázek jsou stejné. Odpovědi na otázky jsou ve většině případů dichotomické, riziková hodnota odpovědi je spojena s 1 bodem (0/1b), s jednou výjimkou. Maximální počet bodů je 12 u zanedbávání a 14 u týrání/zneužívání. Výsledkem je konkrétní hodnota skóre, která případně do určité úrovně rizika. Nástroj pracuje s „overrides“, které mohou navyšovat celkové rizikové skóre.

4.1.5. Ontario family risk assessment (OFRA)

ONTARIO FAMILY RISK ASSESSMENT

Agency: _____

Family Name: _____

Date of Assessment: / /
Day/Month/Year

Primary Parent/Caregiver: _____

Secondary Parent/Caregiver: _____

Worker Name: _____

Neglect		Points	Score	Abuse		Points	Score
Current Complaint is for Neglect				Current Complaint is for Abuse			
a. No		0		a. No		0	
b. Yes		1		b. Yes		1	
N2. Number of Prior Child Protection Investigations (assign highest score that applies)				A2. Number of Previous Child Abuse Investigations (number)			
a. None		0		a. None		0	
b. One or more, abuse only		1		b. One		1	
c. One or two for neglect		2		c. Two or more (actual number)		2	
d. Three or more for neglect		3					
N3. Family Has Previously Received CAS Ongoing Child Protection Services (voluntary/court-ordered)				A3. Family has Previously Received CAS Ongoing Child Protection Services (voluntary/court-ordered)			
a. No		0		a. No		0	
b. Yes		1		b. Yes		1	

OFRA je dalším nástrojem odvozeným ze SDM nástrojů, tzn. patří do skupiny matematicko-statistických nástrojů.

Pracuje se s 10 otázkami, u otázek a odpovědí se rozlišuje, zda jde o případ zanedbávání nebo týrání/zneužívání, a každý typ případu má také jiné bodování odpovědí. Celkové skóre se počítá jako součet bodů za individuální odpovědi a jeho hodnota určí, do jaké úrovně rizika případ spadá. Úroveň rizika se vyhodnocuje rozdílně pro každý typ případu. I v tomto nástroji se používají čtyři „overrides“, které zvyšují hodnotu celkového skóre. Úroveň rizika se rozlišuje na „low“, „moderate“, „high“ a „very high“.

Obr. 5. První strana formuláře OFRA (Zdroj: Doueck, 1993)

4.1.6. North Carolina Family Assessment Scale for Genreal Services (NCFAS-G)

National Family Preservation Network

D. Family Safety

Note: This section refers to family members living in the same or different households.

Overall Rating	Not Applicable	Clear Strength	Mild Strength	Baseline/Adequate	Mild Problem	Moderate Problem	Serious Problem	Unknown
1. Overall Family Safety								
Intake (I)	N/A	+2	+1	0	-1	-2	-3	UK
Closure (C)	N/A	+2	+1	0	-1	-2	-3	UK
Sample Subscales (8 total)								
2. Absence/Presence of Domestic Violence Between Parents/Caregivers								
Intake (I)	N/A	+2	+1	0	-1	-2	-3	UK
Closure (C)	N/A	+2	+1	0	-1	-2	-3	UK
3. Absence/Presence of Other Family Conflict								
Intake (I)	N/A	+2	+1	0	-1	-2	-3	UK
Closure (C)	N/A	+2	+1	0	-1	-2	-3	UK
4. Absence/Presence of Physical Abuse of Child(ren)								
Intake (I)	N/A	+2	+1	0	-1	-2	-3	UK
Closure (C)	N/A	+2	+1	0	-1	-2	-3	UK

Obr. 6: Ukázka sekce D z formuláře NCFAS-G (Zdroj: Mickelson, 2017)

Nástroj NCFAS byl vyvinut v roce 1998 na University of North Carolina – Chapel Hill. Cílem tohoto nástroje je ohodnotit funkčnost rodiny dítěte. Podle Mickelsona tento nástroj používá více než tisíc pracovišť v USA a dalších 20 zemích (Doucek, 1993).

Nástroj NCFAS-G pracuje s 8 oblastmi, ve kterých jsou seskupeny jednotlivé sledované aspekty rodiny. Každý aspekt je hodnocen na škále „clear strength (+2) – mild strength (+1) - adequate/baseline (0) – mild problem (-1) – moderate problem (-2) - serious problem (-3)“. Škále umožňuje vyhodnotit aspekt také jako nerelevantní/nevyhodnotitelný pro daný případ. Jednotlivé hodnoty škál jsou slovně popsány.

Instrukce k použití nástroje zdůrazňuje důležitost postupu – nejdříve se hodnotí detailní aspekty každé oblasti a teprve poté se přiřazuje celkové skóre za oblast. Nástroj se používá ve dvou časových bodech, obvykle při otevření a uzavření případu. Lze jej také použít ke sledování pokroku v práci s rodinou. Baseline slouží jako hranice, která definuje, kdy není eticky, morálně a právně přípustný zásah do rodiny. Celkem pracuje s 24 základními aspekty rodiny. Vyhodnocení těchto aspektů je dále doplněno čtrnácti dotazy na konkrétní rizikové chování rodiče (Mickelson, 2017).

4.2. Faktory odvozené z vyhodnocovacích nástrojů komparací

Na základě komparace nástrojů, které se používají k vyhodnocení situace dítěte a míry jeho ohrožení, jsem sestavila seznam klíčových faktorů, u kterých se předpokládá, že mají souvislost k ohrožení dítěte.

Tento seznam je v detailu uveden v příloze č. 2. Grafické shrnutí klíčových faktorů s identifikací, které z nástrojů s každým jednotlivým indikátorem pracuje, uvádím v následující tabulce:

Kategorie	MPSV							Faktor
	LUMOS - děti mladšího věku	LUMOS - děti staršího věku	California SDM Family risk	Minnesota SDM risk assessment of abuse/neglect	Ontario family risk assessment	North Carolina Family Assessment Scale for Genreal Services		
PŘÍPAD			X	X	X		typ případu	
			X	X	X	X	podezřelý s přístupem k dítěti	
					X	X	nenáhodný úraz	
			X		X		nejednání pečovatele	
HISTORIE RODINY			X	X	X		postoj pečovatele k situaci	
		X					Rodina v evidenci OSPOD (počet šetření v minulosti)	
				X			již odebrané dítě	
			X	X		X	nenáhodný vážný úraz v minulosti	
	X			X	X	X	případ násilí/zneužívání v rodině v minulosti (dítě)	
	X					X	případ násilí v rodině v minulosti (dospělý)	
RODINA		X			X	X	rodina využívá služby podpory	
			X			X	konflikty v rodině	
	X	X			X		počet dospělých	
		X	X	X	X		počet dětí v rodině	
				X	X		věk nejmladšího dítěte	
	X	X	X	X		X	stabilita prostředí (bydlení)	
	X		X	X		X	riziková komunita	
X		X	X			finanční problémy		
					X	komunikace s dítětem		
						X	vybavení domácnosti	
RODIČ		X			X		nezletilá/mladá matka	
				X	X	X	násilí v dětství rodiče	
					X	X	zneužití rodiče v dětství	
		X	X				špatná školní docházka rodiče	
	X	X	X	X	X	X	rodič vyrůstal mimo svou rodinu	
		X				X	duševní onemocnění rodiče	
		X					rodič se ZP	
		X					úmrtí v rodině	
	X	X	X	X	X	X	závislost rodiče	
	X		X	X			trestná činnost rodiče	
	X	X	X	X	X		nezaměstnanost rodiče	
	X	X			X	X	rodičovské kompetence	
	X		X		X	X	kontrola dítěte	
	X						základní péče	
X					X	vztah s dítětem		
X					X	stimulace a podněty		
DÍTĚ			X				pohlaví dítěte	
	X					X	problematický aktuální zdravotní stav dítěte	
	X	X	X	X	X	X	dlouhodobé zdravotní problémy dítěte	
	X	X	X				duševní a komunikační problémy dítěte	
	X	X					traumatizace dítěte	
			X		X		trestná činnost dítěte	
	X					X	závislost dítěte	
	X	X	X				rizikové chování dítěte	
	X	X	X				výchovné problémy	
	X	X	X			X	špatná školní docházka	
	X	X					sebepojetí dítěte	
X						základní sebeobsluha dítěte		

Tabulka 0.6. Komparace nástrojů RAT

4.3. Mapování klíčových faktorů na datový soubor

Následující tabulka vznikla komparací dotazníku, který byl použit při sběru datového souboru, jež plánují využít pro testování modelu (příloha č. 6), a výsledným seznamem faktorů, který vznikl komparací nástrojů RAT (předchozí kapitola), které se používají pro vyhodnocení situace dítěte. V tabulce jsou uvedeny otázky dotazníku, které obsahově odpovídají danému faktoru a bylo by potenciálně možné použít jejich odpovědi pro odvození potřebných proměnných.

kategorie	faktor	Otázka v dotazníku / proměnná v souboru
PŘÍPAD	typ případu	nelze namapovat
	podezřelý s přístupem k dítěti	nelze namapovat
	nenáhodný úraz	nelze namapovat
	nejednání pečovatele	nelze namapovat
	postoj pečovatele k situaci	nelze namapovat
HISTORIE RODINY	Rodina v evidenci OSPOD (počet šetření v minulosti)	nelze namapovat
	již odebrané dítě	reflektivní indikátor
	nenáhodný vážný úraz v minulosti	nelze namapovat
	případ násilí/zneužívání v rodině v minulosti (dítě)	EO3I Fyzické násilí vůči dítěti (=E03I) EO3J Psychické násilí vůči dítěti (=E03J)
	případ násilí v rodině v minulosti (dospělý)	E03G Fyzické násilí mezi dospělými členy domácnosti (=E03G) E03H Psychické násilí mezi dospělými členy domácnosti (=E03H)
	rodina využívá služby podpory	nelze namapovat
	konflikty v rodině	EO1U Dlouhodobé nebo vážné spory a hádky v domácnosti (=T2E0002) EO1AA Dlouhodobé nebo vážné spory a hádky s dítětem (=T2E0005) EO1AG Dlouhodobé nebo vážné porozchodové / porozvodové konflikty mezi partnery / manžely (=T2E0009) EO1AK Dlouhodobé nebo vážné porozchodové / porozvodové konflikty s dítětem (=T2E0013) EO1AN Dlouhotrvající spory rodičů o dítě (=T2E0014)
	úmrtí v rodině	EO1J Smrt dospělého člena domácnosti EO1K Smrt dítěte
	RODINA	
	počet dospělých	A02_C. Řekněte mi, prosím, rok narození členů domácnosti (=clen – clen0 18)
	počet dětí v rodině	A02_C. Řekněte mi, prosím, rok narození členů domácnosti (=clen0 18)
	věk nejmladšího dítěte	A02_C. Řekněte mi, prosím, rok narození členů domácnosti (odvození)
	stabilita prostředí (bydlení)	A06. Kolikrát se vaše rodina za dobu svojí existence stěhovala? (=A06A)
	riziková komunita	nelze namapovat
	finanční problémy	A09. Jak vychází vaše rodina se svým současným příjmem? (=A09) EO1AT Respondent nemá vlastní příjem (=T3E0001) EO1AU Partner(ka) / manžel(ka) nemá vlastní příjem (=T3E0002) <u>Dluhy:</u> A10. Má v současné době vaše rodina nějaký úvěr nebo půjčku? (=A10) A11. Jak se vám daří úvěr(y) nebo půjčku(y) splácet? (=A11) EO1BG Zadlužení respondenta (=T3E0012) EO1BH Zadlužení partnera(ky) / manžela(ky) (=T3E0013)
	komunikace s dítětem	EO1W Nedostatek komunikace s dítětem (=T2E0003) EO1BL Vážné výchovné problémy s dítětem v domácnosti (dělá si, co chce, nekomunikuje) (=T4E0002) EO1BO Dítě dlouhodobě neplní svoje domácí povinnosti (=T4E0005) EO1BW Dítě nesplňuje očekávání (=T4E0011)

	vybavení domácnosti	A15. Mohl(a) byste mi říct, zda daný předmět doma vlastníte (funkční)? Automobil (=A15AC) A15. Mohl(a) byste mi říct, zda daný předmět doma vlastníte (funkční)? Počítač (PC, notebook) (=A15AD) A15. Mohl(a) byste mi říct, zda daný předmět doma vlastníte (funkční)? Internetové připojení (=A15AF) A15. Mohl(a) byste mi říct, zda daný předmět doma vlastníte (funkční)? Samostatná postel pro každého člena domácnosti včetně dětí (=A15AI) A15. Mohl(a) byste mi říct, zda daný předmět doma vlastníte (funkční)? Mobilní telefony pro děti (=A15AH)
RODIČ	nezletilá/mladá matka	nelze namapovat/aplikovat (relevantní u novorozenců)
	násilí v dětství rodiče	C09. V domácnosti, v níž vyrůstal otec, vyskytla se některá z následujících skutečností: C10. V domácnosti, v níž vyrůstala matka, vyskytla se některá z následujících skutečností:
	zneužití rodiče v dětství	nelze namapovat
	špatná školní docházka rodiče	nelze namapovat
	rodič vyrůstal mimo svou rodinu	C05A. Otec dítěte vyrůstal do svých 15 let převážnou část této doby v: C06A. Matka dítěte vyrůstala do svých 15 let převážnou část této doby v:
	duševní onemocnění rodiče	nelze namapovat
	rodič se ZP	A02Z. Jedná se o osobu se zdravotním postižením? Osoba 1-9
	závislost rodiče	E01P Závislost dospělého člena domácnosti na cigaretách E03A Závislost dospělého člena domácnosti na alkoholu E03C Závislost dospělého člena domácnosti na drogách E03D Jiná závislost (např. hrací automaty, karty...) dospělého člena domácnosti
	trestná činnost rodiče	E03K Kriminalita dospělého člena domácnosti E03M Pobyt ve vězení dospělého člena domácnosti
	nezaměstnanost rodiče	E01AT Respondent nemá vlastní příjem E01AU Partner(ka) / manžel(ka) nemá vlastní příjem E01AY Propuštění respondenta ze zaměstnání E01AZ Propuštění partnera(ky) / manžela(ky) ze zaměstnání
	rodičovské kompetence	nelze namapovat
	kontrola dítěte	nelze namapovat
	základní péče	nelze namapovat
	vztah s dítětem	viz. komunikace v rodině
stimulace a podněty	nelze namapovat	
DÍTĚ	pohlaví dítěte	nelze namapovat
	problematičtý aktuální zdravotní stav dítěte	nelze namapovat
	dlouhodobé zdravotní problémy dítěte	E01B Vážný zdravotní problém dítěte E01O Dlouhodobý nebo opakovaný pobyt dítěte v nemocnici
	duševní a komunikační problémy dítěte	reflektivní indikátor
	traumatizace dítěte	nelze namapovat
	trestná činnost dítěte	reflektivní indikátor
	závislost dítěte	reflektivní indikátor
	rizikové chování dítěte	reflektivní indikátor
	výchovné problémy	reflektivní indikátor
	špatná školní docházka	reflektivní indikátor
	sebepojetí dítěte	nelze namapovat
	základní sebeobsluha dítěte	nelze namapovat

Tabulka 0.7. Porovnání otázek dotazníků a rizikových faktorů

Shrnutí kapitoly

Komparační analýzu jsem použila pro identifikaci faktorů, u kterých se dá předpokládat, že mají vztah na ohrožení dítěte. Jako vstupní data jsme použila dotazníky dvou českých a čtyřech zahraničních

nástrojů RAT. Komparací jejich položek a jejich předpokládaného vlivu na míru ohrožení dítěte jsem sestavila seznam potenciálních rizikových faktorů.

V dalším kroku jsem mapovala, které proměnné v mém datovém souboru obsahově odpovídají těmto rizikovým faktorům. V datovém souboru lze potenciálně použít až 50 proměnných, které mají nějakou relevanci k identifikovaným rizikovým faktorům. V následující kapitole popisuji, jakým způsobem jsem vybírala a transformovala proměnné, které budou vstupovat do formativní části modelu jako faktory, které mají vliv na ohrožení dítěte.

5. Konceptualizace a operacionalizace formativních indikátorů

V této kapitole popisují předpokládané působení formativních indikátorů na ohrožení dítěte, tyto faktory jsem zahrнула do počátečního modelu. U každého indikátoru uvádím způsob jeho operacionalizace a způsob odvození hodnot indikátoru ze zdrojového datového souboru. U každého formativního indikátoru sleduji také vhodnost lineárního modelu pro modelování jeho vztahu k ohrožení dítěte. Jako pomocnou závislou proměnnou jsem v této fázi analýzy použila součtový index ReflexIndexCount (viz. Kapitola 4.1.3).

Vzhledem k velkému počtu jednotek v souboru nelze využít pro odhad linearity vztahu posouzení pomocí bodového grafu. Proto jsem využila postup, při kterém se testuje linearita vztahu v rámci jednofaktorové lineární regrese (Rabušič, 2019). Sestavila jsem a otestovala jsem pro každý identifikátor jednofaktorový regresní model, u kterého jsem sledovala hodnotu koeficientu determinace R^2 pro určení síly vztahu, výsledek celkového F-testu a výsledek dílčího t-testu pro regresní koeficient. Pokud byl tento jednofaktorový lineární model udržitelný (celkový F-test) a dílčí t-test potvrdil vliv indikátoru na ohrožení dítěte, pracovala jsem s indikátorem v dalších krocích analýzy. Indikátory jsem kontrolovala také z pohledu jejich typu – všechny indikátory jsou intervalové nebo dichotomické proměnné. Provedla jsem také kontrolu odlehlých hodnot. U každého indikátoru uvádím také hypotézy, které definují očekávaný vztah daného indikátoru a ohrožení dítěte, tyto hypotézy jsou odvozené z nástrojů RAT a další literatury. Všechny tabulky, ze kterých jsem v následující části vycházela jsou uvedeny v příloze č. 3.

5.1.1. Násilí v rodině

Malíková definuje násilí jako čin namířený proti druhému, jehož cílem je ublížit, zastrašit nebo ponižít tak, aby jednal proti své vůli (Malíková, 2019). Násilí v rodině, i když není namířeno proti dítěti, má podle ní vždy na dítě negativní dopad. Tvrdí, že čím je dítě mladší, čím je násilí častější a trvá delší dobu a čím blíže je k dítěti, tím závažnější jsou dopady na dítě, tzn. tím větší ohrožení dítěte. Do násilí počítá nejen fyzické nebo sexuální násilí, ale psychické, které představuje vyhrožování, ponižující chování, přehnanou kontrolu, izolaci, patologickou žárlivost nebo emoční násilí.

Zahraniční nástroje sledují, zda se šetření v rodině specificky týkalo násilí nebo zneužívání. Pokud ano, výskyt takové skutečnosti zvyšuje rizikové skóre nezávisle na tom, zda šlo o násilí mezi dospělými nebo směrem k dítěti. Nástroj Lumos sleduje, zda se v rodině v minulosti vyskytlo sexuální zneužívání dítěte, ale pouze v případě dětí staršího věku. Nástroj MPSV se historii rodiny cíleně nevěnuje.

V rámci mapování (kapitola 5.4.) jsem identifikovala 4 proměnné, které mají vztah k násilí v rodině:

EO3I Fyzické násilí vůči dítěti (=E03I)
EO3J Psychické násilí vůči dítěti (=E03J)
E03G Fyzické násilí mezi dospělými členy domácnosti (=E03G)
E03H Psychické násilí mezi dospělými členy domácnosti (=E03H)

Ve všech případech jde o 7-bodovou škálu, která sleduje frekvenci výskytu a zda byla situace vyřešena (tabulka 3.1). Odborná literatura považuje samotný výskyt nějaké formy násilí jako podstatný; to, zda bylo násilí vyřešeno nebo ne, nezohledňuje, protože vyřešení nějaké situace nezaručuje, že se násilí nebude v rodině opakovat (Mickelson, 2017). Do analýzy budou tyto proměnné vstupovat samostatně, protože kombinace typu násilí i subjektu násilí, představují odlišné situace. Všechny čtyři proměnné jsem dichotomizovala, protože jde o výskyt násilí (vyskytlo se/nevyskytlo se).

HYPOTÉZA H01: Pokud se v rodině vyskytuje nějaká forma násilí, zvyšuje se ohrožení dítěte.

5.1.2. Vztahy v rodině

Konfliktní vztahy v rodině, hádky nebo napjaté ticho, dlouhodobé spory mezi rodiči a dětmi ovlivňují klima v rodině, které se pak odráží v duševní pohodě dítěte. Pokud konfliktní atmosféra v rodině trvá dlouhodobě nebo překročí určitou mez, začne to negativně působit na dítě – mohou se u něj jednak projevit somatické problémy (např. bolesti hlavy nebo břicha) nebo to ovlivní jeho chování (např. podrážděnost, agresivita) (kolektiv autorů, 2022). Se vztahy v rodině pracuje nástroj Lumos i nástroj MSPV.

Atmosféru v rodině odrážejí následující proměnné:

EO1U Dlouhodobé nebo vážné spory a hádky v domácnosti (T2E0002)
E01AA Dlouhodobé nebo vážné spory a hádky s dítětem (T2E0005)
E01AG Dlouhodobé nebo vážné porozchodové / porozvodové konflikty mezi partnery / manžely (T2E0009)
E01AK Dlouhodobé nebo vážné porozchodové / porozvodové konflikty s dítětem (=T2E0013)
E01AN Dlouhotrvající spory rodičů o dítě (T2E0014)

Všechny tyto proměnné jsou dichotomické, vyjadřují kvalitu vztahů (tabulka 3.2). Čím více těchto proměnných nabývá hodnoty 1, tím horší jsou vztahy v rodině. Proto jsem pracovala se součtovým indexem (*indexVztahy*), který má hodnoty od 0 do 5. Index vyjadřuje kumulaci problémů ve vztazích, jeho interpretace je: čím vyšší hodnota indexu, tím horší vztahy v rodině. Rozložení této nové proměnné ukazuje tabulka 3.3. Lineární vztah proměnné *indexVztahy* a *ReflexIndexCount* potvrdila statisticky signifikantní hodnota F (tabulka 3.29).

HYPOTÉZA H02: Čím horší jsou vztahy v rodině, tím vyšší je ohrožení dítěte.

5.1.3. Komunikace v rodině

Komunikace, podobně jako vztahy, jsou považovány za důležité. Problematická komunikace je spojena s vyšším rizikem ohrožení dítěte, oba české nástroje ji zahrnují do vyhodnocení. Objevuje se jak ve formě komunikace mezi rodiči, tak jako komunikace mezi dítětem a rodiči. Komunikaci a konflikty v rodině zohledňuje také kanadský nástroj. Při problematické komunikaci je rodina hodnocena jako rizikovější.

Proměnné, které nějakým způsobem reflektují komunikaci v rodině mezi dospělými a dětmi, jsou v datovém souboru následující:

E01W Nedostatek komunikace s dítětem (T2E0003)
E01BL Vážné výchovné problémy s dítětem v domácnosti (dělá si, co chce, nekomunikuje) (T4E0002)
E01BO Dítě dlouhodobě neplní svoje domácí povinnosti (T4E0005)
E01BW Dítě nespěňuje očekávání (T4E0011)

Nejdříve jsem provedla dichotomizaci proměnných *T2E0003 T4E0002 T4E0005 T4E0011* a poté z nich vytvořila součtovou proměnnou *IndexKomunikace*. Vyšší hodnota znamená, že v historii rodiny nastalo více těchto situací (hodnoty jsou 0 – 4, viz. Tabulka 3.4.). Jednofaktorový regresní model potvrdil linearitu vztahu *indexuKomunikace* a ohrožení dítěte (tabulka 3.29), koeficient determinace má v tomto případě ve srovnání s ostatními indikátory poměrně vysokou hodnotu ($R^2=0,331$).

HYPOTÉZA H03: Čím horší komunikace v rodině (*IndexKomunikace*), tím vyšší je ohrožení dítěte.

5.1.4. Úmrtí v rodině

Pouze nástroj Lumosu sleduje, zda v rodině došlo k nějakému úmrtí. Vychází z předpokladu, že úmrtí má negativní dopad na dítě. Ostatní nástroje se více zaměřují na nenáhodné úrazy dítěte a úmrtí blízkých osob dítěte nezohledňují.

V datovém souboru jsou samostatně uvedené informace o tom, zda se rodina setkala s úmrtím dítěte nebo dospělého člena v domácnosti (tabulka 3.5):

E01J Smrt dospělého člena domácnosti (T1E0003)
E01K Smrt dítěte (T1E0004)

Jde opět o dichotomické proměnné, proto vytvořím index (*indexUmrti*), který bude nabývat hodnot 0-2 (tabulka 3.6). Vyšší hodnota indexu představuje náročnější historii rodiny v souvislosti s úmrtím v rodině. Lumos považuje dítě, jehož rodina zažila úmrtí v rodině za ohroženější než dítě, kde v rodině nikdo nezemřel. Pro otestování linearitu vztahu jsem opět použila test statistické významnosti vysvětleného rozptylu jednofaktorového regresního modelu, hodnota F je statisticky signifikantní, nicméně hodnota koeficientu determinace je velmi nízká ($R^2=0,007$) a ukazuje na velmi malou sílu asociace úmrtí v rodině na ohrožení dítěte (tabulka 3.29).

HYPOTÉZA H04: Děti, jejichž rodiny zažili úmrtí nějakého člena domácnosti, jsou více ohrožené.

5.1.5. Charakteristika rodiny

Počet osob v domácnosti a složení domácnosti v nějaké podobě sledují, kromě jednoho, všechny nástroje RAT. Jde jednak o celkový počet dětí v rodině, který sledují především zahraniční nástroje. K vyššímu počtu dětí se stavějí jako v rizikovější situaci. České nástroje pak sledují také počet dospělých osob v domácnosti, kdy menší počet dospělých osob je pokládán za rizikovější. Nástroje RAT také často sledují věk nejmladšího dítěte v rodině.

V datovém souboru je z otázek týkajících se složení rodiny proměnná *clen* (počet členů rodiny) a proměnná *clen0_18* (počet členů ve věku 0-18 let). Tyto dvě proměnné využiji k dopočítání počtu dospělých osob do proměnné *PocetDospelych* (tabulka 3.7). V souboru jsou dvě rodiny, které tvoří pouze osoby staré 0-18 let. V jednom případě jde o 18letou matku se čtyřletým dítětem a ve druhém případě o 17letou matku s pětiletým dítětem.

K použití se nabízejí tyto tři proměnné: celkový počet, počet dětí a počet dospělých. Při použití jednofaktorového regresního modelu má nejvyšší hodnotu koeficientu determinace počet dětí do 18 let v rodině ($R^2=0,021$), nicméně i ta je ve srovnání s jinými faktory velmi nízká (tabulka 3.29). V první verzi modelu budu proto pracovat pouze s počtem dětí v rodině (*clen0_18*). Nástroje RAT pracují s vyšším počtem dětí v rodině jako s rizikovým faktorem.

Kromě počtu osob pracují nástroje RAT také s věkem nejmladšího dítěte v rodině, zohledňují ho především zahraniční nástroje. Tento údaj jsem musela dopočítat z let narození členů rodiny do nové proměnné *VekNejmladsi* (tabulka 3.8). U mladších dětí počítají nástroje RAT obvykle s vyšším rizikovým skóre. Vztah mezi věkem nejmladšího dítěte v rodině a ohrožením je podle jednofaktorového regresního modelu velmi slabý ($R^2=0,021$), nicméně test vhodnosti lineárního modelu je statisticky signifikantní (tabulka 3.29).

HYPOTÉZY:

H05: S počtem dětí v rodině (*clen0_18*) se zvyšuje ohrožení dítěte.

H06: Čím mladší děti (*VekNejmladsi*) jsou v rodině, tím vyšší je jejich ohrožení.

5.1.6. Stabilita prostředí

Prostředí a jeho stabilita jsou v literatuře spojovány často se sounáležitostí dítěte s komunitou (kořeny) a se vztahy se spolužáky a dalšími vrstevníky (např. kamarády z kroužků nebo sousedství). V případě, kdy dítě zažívá komplikovanou situaci uvnitř rodiny, může okolí dítěte určitým způsobem kompenzovat tuto negativní zkušenost, a to především ve starším školním věku a v dospívání. Čtyři z posuzovaných nástrojů se stabilitou prostředí pracují.

Proměnná, která má nějaký vztah na stabilitu prostředí, je v datovém souboru jediná a sleduje, kolikrát se rodina stěhovala (tabulka 3.9): A06. Kolikrát se vaše rodina za dobu svojí existence stěhovala? (=A06A). Hodnota F i u této proměnné v případě jednofaktorového lineárního regresního modelu potvrzuje linearitu vztahu mezi stěhováním a ohrožením dítěte (tabulka 3.29), ale i v tomto případě je hodnota koeficientu R^2 velmi nízká ($R^2=0,007$) a je otázkou, zda tuto proměnnou vůbec do modelu zahrnovat.

HYPOTÉZA H7: Děti, které se vícekrát stěhují (A06A), mají vyšší ohrožení.

5.1.7. Finanční situace rodiny

Nepříznivá finanční situace v rodině je v literatuře často uváděna jako příčina dalších rizikových situací. Jako důvod uvádějí odborníci zvýšený stres na straně rodičů, který zhoršuje vztahy a atmosféru v rodině. Pokud rodina zažívá dlouhodobě nepříznivou finanční situaci, může se v rodině objevit alkoholismus

nebo jiné závislosti; odborníci dávají dlouhodobý stres spojený s financemi do souvislosti i s domácím násilím. Nicméně s tímto indikátorem pracují pouze české nástroje a nástroj NCFAS-G.

Otázky, které v dotazníku reflektují tuto oblast jsou dvojího typu:

A09. Jak vychází vaše rodina se svým současným příjmem? (A09)

E01AT Respondent nemá vlastní příjem (T3E0001)

E01AU Partner(ka) / manžel(ka) nemá vlastní příjem (T3E0002)

A10. Má v současné době vaše rodina nějaký úvěr nebo půjčku? (A10)

A11. Jak se vám daří úvěr(y) nebo půjčku(y) splácet? (A11)

E01BG Zadlužení respondenta (T3E0012)

E01BH Zadlužení partnera(ky) / manžela(ky) (T3E0013)

Proměnná *A10* obsahuje identifikaci, o jaký typ zadlužení jde (hypotéka, spotřební úvěr, půjčka a jejich kombinace). V proměnných *T3E0012* a *T3E0013* je zaznamenána odpověď na otázku, zda rodina zažila nějaké zadlužení (tabulka 3.11). Nástroje RAT nezohledňují typ půjčky. Do modelu jsem zahrнула proto pouze proměnné *T3E0012* a *T3E0013*, proměnnou *A10* nebudu do modelu zahrnovat.

Druhý termín, který se v českých nástrojích používá je „špatná finanční situace rodiny“. Jako nevhodnější se jeví využit proměnnou, kde respondenti subjektivně hodnotili příjem rodiny. K dispozici je odpověď na otázku, zda rodina vychází se svým příjmem *A09* (tabulka 3.10). Zároveň je ale důležité také reflektovat objektivnější hodnocení finanční situace rodiny. K tomu lze použít proměnné *T3E0001* a *T3E0002* (tabulka 3.11), které obsahují informaci o tom, zda mají rodiče příjem. Poslední proměnnou, která má vztah na finanční situaci rodiny, je schopnost rodiny splácet úvěr zachycená v proměnné *A11* (tabulka 3.10).

Z těchto šesti proměnných jsem vytvořila součtový index *IndexFinance*, který bude představovat finanční situaci rodiny; čím vyšší je hodnota indexu, tím horší je finanční situace rodiny (tabulka 3.12). Test významnosti vysvětleného rozptylu regresním modelem potvrdil linearitu vztahu indexu k ohrožení dítěte, nicméně hodnota koeficientu determinace je opět velmi nízká, model vysvětluje pouze necelá 2 % rozptylu závislé proměnné (tabulka 3.29).

HYPOTÉZY:

H08: Čím horší finanční situace rodiny (*IndexFinance*), tím vyšší ohrožení dítěte.

H09: Čím horší je finanční situace rodiny (*IndexFinance*), tím horší jsou vztahy v rodině (*indexVztahy*).

5.1.8. Vybavení domácnosti

Vybavení domácnosti přikládá důležitost pouze nástroj MPSV, nástroj LUMOS se mu věnuje okrajově v sekci o situaci v rodině. Vychází z předpokladu, že hůře vybavená domácnost bude rizikovější, protože spojují horší vybavení domácnosti s horší ekonomickou situací v rodině. Zahraněční nástroje tento faktor však nesledují.

Datový soubor takové informace obsahuje hned v několika proměnných:

A15. Mohl(a) byste mi říct, zda daný předmět doma vlastníte (funkční)? | Automobil (A15AC)

A15. Mohl(a) byste mi říct, zda daný předmět doma vlastníte (funkční)? | Počítač (PC, notebook) (A15AD)

A15. Mohl(a) byste mi říct, zda daný předmět doma vlastníte (funkční)? | Internetové připojení (A15AF)

A15. Mohl(a) byste mi říct, zda daný předmět doma vlastníte (funkční)? | Samostatná postel pro každého člena domácnosti včetně dětí (A15AI)

A15. Mohl(a) byste mi říct, zda daný předmět doma vlastníte (funkční)? | Mobilní telefony pro děti (A15AH)

Jde opět o dichotomické proměnné (tabulka 3.13); využila jsem obdobně pro tvorbu součtového indexu. Součtový index vyjadřuje počet sledovaných předmětů. Kromě výše zmíněných předmětů, obsahuje datový soubor i údaje o vlastnictví televize a rádia. Komentář MPSV spojuje vybavení domácnosti s životní úrovní rodiny, o tom v dnešní době už televize ani rádio nevypovídají, proto je nebudu do indexu zařazovat. Z pohledu ohrožení dítěte dává smysl sledovat především vlastnictví počítače, připojení k internetu a mobilních telefonů u dětí. Postel pro každého člena domácnosti zohledňuje také životní úroveň, podobně životní úroveň reprezentuje také vlastnictví automobilu.

Nová proměnná *indexVybaveni* nabývá hodnoty 0 až 5; vyšší hodnota představuje lepší vybavení domácnosti (tabulka 3.14). Tato proměnná by tedy měla s ohrožením korelovat záporně. Tento předpoklad ale nebyl jednofaktorovým regresním modelem potvrzen, stejně tak nejde tedy zřejmě o lineární vztah, hodnota *F* není statisticky signifikantní (tabulka 3.29).

Na základě toho jsem tuto proměnnou nezařadila do počáteční verze modelu.

5.1.9. Zdraví rodičů

Charakteristiky rodičů zohledňují všechny nástroje RAT. Všímají si rodičovských osob, které žijí s dítětem ve společné domácnosti, jde typicky o otce a matku dítěte. Ve všech případech, kdy se jedná o charakteristiku rodičů, proto pracuji s údaji o osobě, která žije s dětmi aktuálně v domácnosti, a to i v případech, kdy jsou k dispozici údaje o biologických rodičích dítěte, kteří s dítětem ve společné domácnosti nežijí (např. dítě ve výhradní péči jednoho rodiče a jeho nového partnera). V dalším textu pak tyto osoby označuji pro přehlednost rodiče/matka/otec. Důvodem je přístup nástrojů RAT, které se vždy zaměřují na osoby přímo přítomné v domácnosti, které díky tomu mají přímý vliv na prospívání dítěte. V oblasti zdraví sledují nástroje RAT především duševní zdraví rodiče nebo zdravotní postižení rodiče.

V datovém souboru jsou evidovány role, které plní žena a muž, kteří aktuálně žili s dětmi v domácnosti (tabulka 3.15). O duševním zdraví rodičů nejsou v datovém souboru žádné údaje. Je zde však údaj o tom, zda má rodič zdravotní postižení. Vzhledem ke struktuře datového souboru jsem dopočítala novou proměnnou (*muzVrodine_ZP*), která obsahuje údaj o tom, zda muž žijící v s dětmi má/nemá zdravotní postižení (tabulka 3.16). Stejný postup jsem aplikovala i v případě ženy v rodině (tabulka 3.16) a dopočítala jsem odpovídající proměnnou (*zenaVrodine_ZP*). Tyto dvě proměnné jsem dál sloučila do jedné součtové proměnné (*IndexZP*). Index nabývá hodnot od 0 do 2 (tabulka 3.17). Čím vyšší hodnota, tím více rodičovských osob v rodině se ZP žije.

Nástroje RAT vyhodnocují přítomnost rodiče se ZP jako faktor zvyšující ohrožení dítěte. Směr tohoto vztahu i jeho linearitu potvrzuje signifikantní hodnota F pro jednofaktorový regresní model (tabulka 3.29), avšak hodnota R^2 je velmi nízká ($R^2=0,003$). Vztah mezi zdravotním postižením rodiče a ohrožením dítětem je v podstatě nulový. Do počáteční verze modelu jsem tuto proměnnou nicméně zařadila.

HYPOTÉZA H10: Pokud má některá z rodičovských osob zdravotní postižení (*indexZP*), je dítě více ohrožené.

5.1.10. Závislost rodičů

Obdobně jako se zdravím rodiče pracují nástroje RAT také s další charakteristikou rodiče, kterou je existence nějakého typu závislosti u rodiče. Pět nástrojů výslovně sleduje závislosti rodiče, jak na psychotropních látkách, tak na alkoholu, popř. další závislosti v podobě hazardního hraní. Všechny typy závislostí jsou hodnoceny jako rizikový faktor pro dítě a zvyšují hodnotu rizikového skóre.

V datovém souboru obsahují informace o závislostech tyto proměnné:

E03A Závislost dospělého člena domácnosti na alkoholu (E03A)
E03C Závislost dospělého člena domácnosti na drogách (E03C)
E03D Jiná závislost (např. hrací automaty, karty...) dospělého člena domácnosti (E03D)

Všechny tyto proměnné mají stejnou sedmibodovou škálu, kdy vyšší hodnota představuje závažnější situaci. V tomto případě je vhodnější pracovat s proměnnými samostatně, protože i nástroje RAT k těmto situacím přistupují odlišně (tabulka 3.18). Drogovou závislost vnímají jako ohrožující faktor všechny nástroje RAT. Pokud je drogově závislá matka dítěte, je tato skutečnost vnímána jako kritická především u nejmenších dětí. Závislost na alkoholu nebo hazardních činnostech zohledňují pak jen některé nástroje RAT a zároveň alkohol je považován za závažnější riziko (Lumos, MPSV). Alkohol je navíc odborníky často dáván do přímé souvislosti se špatnými vztahy a fyzickým násilím v rodině (Prokop, Miovský). Datový soubor obsahuje také informaci o tom, zda je nějaký dospělý člen rodiny závislý na cigaretách. V souvislosti se závislostmi nicméně nástroje RAT výslovně hovoří pouze o drogách, alkoholu a hazardu, nikoli o cigaretách, proto tuto proměnnou do analýzy zahrnovat nebudu.

Všechny tři proměnné jsem opět otestovala pomocí jednofaktorového regresního modelu. U všech hodnota F potvrdila linearitu vztahu dané proměnné k ohrožení dítěte (tabulka 3.29). Hodnoty koeficientů determinace se pohybují do 0,062.

HYPOTÉZY:

H11: Pokud je někdo z rodičů závislý na drogách (*E03C*), je dítě více ohrožené.

H12: Pokud je někdo z rodičů závislý na alkoholu (E03A), je dítě více ohrožené.

H13: Pokud je někdo z rodičů závislý na hazardních aktivitách (E03D), je dítě více ohrožené.

H14: Pokud je rodič závislý na alkoholu (E03A), pak bude v rodině častěji fyzické násilí (E03I a E03G).

H15: Pokud je rodič závislý na alkoholu (E03A), pak budou v rodině horší vztahy (*indexVztahy*).

5.1.11. Trestná činnost rodičů

V případě trestné činnosti jsou nástroje RAT opět zaměřeny na rodičovské osoby, které žijí ve stejné domácnosti jako dítě. Trestnou činností rodičů zohledňují oba české nástroje a kalifornský nástroj RAT. Její výskyt v rodině je také hodnocen jako riziko pro dítě.

Kriminalita dospělých je zaznamenána v datovém souboru v těchto proměnných:

E03K Kriminalita dospělého člena domácnosti (rE03K)

E03M Pobyt ve vězení dospělého člena domácnosti (rE03M)

Není evidována ve vztahu ke konkrétnímu členovi domácnosti, ale pouze jako riziková situace, kterou rodina zažila nebo nezažila (tabulka 3.19). Obě proměnné používají třibodové škály. V tomto případě dává smysl opět použít součtový index. Jeho hodnota bude odrážet závažnost situace v souvislosti s trestnou činností rodičů. Čím vyšší hodnota, tím závažnější situace. Nejvyšší hodnotu 6 bude mít rodina, která vykazovala zároveň obě rizikové situace, a buď se opakovali nebo je neuměla vyřešit; hodnotu nula bude mít rodina, kde se nevyskytla ani jedna ze situací (tabulka 3.20). Lineární vztah proměnné *indexVztahy* a *ReflexIndexCount* potvrdila statisticky signifikantní hodnota F (tabulka 3.29) pro jednofaktorový regresní model.

HYPOTÉZA H16: Pokud se v rodině vyskytuje kriminalita rodičů (*IndexKriminalita*), je vyšší ohroženost dítěte.

5.1.12. Nezaměstnanost rodičů

Další charakteristika rodičů, kterou nástroje sledují, je to, zda rodič pracuje, popř. zda má rodič nějaký příjem. Tento aspekt je dáván do souvislosti s nedostatečnou finanční situací rodiny, kterou sledují čtyři nástroje, oba české, kalifornský SDM a kanadský.

Datový soubor obsahuje informaci, který z členů domácnosti je nezaměstnaný:

E01AT Respondent nemá vlastní příjem (T3E01A)

E01AU Partner(ka) / manžel(ka) nemá vlastní příjem (T3E01B)

E01AY Propuštění respondenta ze zaměstnání (T3E01F)

E01AZ Propuštění partnera(ky) / manžela(ky) ze zaměstnání (T3E01G)

Po transformaci hodnot proměnných jsem získala 6 bodové škály, kde vyšší hodnota znamená rizikovější situaci (tabulka 3.21). Propuštění rodiče ze zaměstnání ještě neznamená, že je rodič dlouhodobě nezaměstnaný; tuto informaci bohužel v datovém souboru nelze najít. Proto je vhodné použít opět logiku kumulace problémů. Pokud je rodič propuštěn ze zaměstnání a zároveň nemá žádný příjem (např. dávku v nezaměstnanosti), jde o závažnější situaci. Pokud se to týká obou rodičů, je situace ještě závažnější. Nově vytvořená proměnná *indexNezamestnanost* nabývá hodnot od 0 do 20, vyšší hodnota představuje závažnější situaci (tabulka 3.22). Tato proměnná v jednofaktorovém regresním modelu vysvětluje pouze 1 % rozptylu proměnné ohrožení dítěte, nicméně jde o lineární vztah, jak potvrzuje statisticky signifikantní hodnota F, proto jsem ji zařadila do počáteční verze modelu (tabulka 3.29).

HYPOTÉZA H17: Pokud je v rodině nezaměstnanost (*IndexNezamestnanost*), je vyšší ohrožení dítěte.

5.1.13. Dětství rodičů

Násilí v rodině rodičů

Nástroje k vyhodnocení situace dítěte sledují také informace z dětství rodičů. Pozornost je věnována především tomu, zda rodič ve svém dětství zažíval týrání, zneužívání nebo zanedbávání. Odborníci hovoří o generačním přenosu násilí, o vysoké pravděpodobnosti, že rodič, které násilí zažíval v dětství,

bude násilí uplatňovat i ve své rodičovské roli. České nástroje RAT se explicitně tomuto faktoru nevěnují, ale pro zahraniční nástroje jde o důležitý faktor, který zvyšuje riziko ohrožení dítěte.

V datovém souboru jsou zaznamenány jen některé tyto informace. Jednak jde o informaci, zda se ve svém dětství rodiče setkali s domácím násilím; dotazník sledoval údaje nejen o biologickém rodiči dítěte, ale i o aktuálním pečovateli dítěte:

C09. V domácnosti, v níž vyrůstal biologický otec, se vyskytl/o... | Domácí násilí (C09J)

C29B. V domácnosti, v níž vyrůstal současný otec, vyskytla se některá z následujících skutečností: | Domácí násilí (C29BJ)

C10. V domácnosti, v níž vyrůstala biologická matka, vyskytl/o... | Domácí násilí (C10J)

C30B. V domácnosti, v níž vyrůstala současná matka dítěte, vyskytla se některá z následujících skutečností | Domácí násilí (C30BJ)

Odborníci v souvislosti s mezigeneračním přenosem násilí hovoří spíše o naučených vzorcích chování nebo vzorcích řešení konfliktů (Locika, Rosa, Prokop), než o genetické dispozici k násilí. Stejně tak zahraniční nástroje RAT se soustředí na rodiče, kteří jsou přítomni v domácnosti, kde žije dítě. V případě, že v rodině žije aktuálně biologický otec/matka, pěstoun/ka, děda/babička nebo strýc/teta, obsahuje datový soubor pouze údaje o dětství biologických rodičů (C09J/ C10J) a proměnné C29BJ a C30BJ nejsou použity. Pokud je v rodině nevlastní otec/matka, jsou údaje o jejich dětství uváděny v proměnné C29BJ/C30BJ a v proměnných C09J a C10J jsou uvedeny údaje o biologických rodičích (tabulka 3.23).

Ve všech případech na základě naší legislativy je dítě pravděpodobně v nějakém pravidelném kontaktu s biologickými rodiči, přestože tento kontakt může mít rozdílnou frekvenci. Tyto doplňující údaje v datovém souboru nejsou, proto je třeba použít předpoklad, že děti v péči příbuzných a pěstounů jsou v pravidelném kontaktu s biologickými rodiči a mají tedy na ně stále vliv. Naopak děti žijící s nevlastními rodiči budou i v případě pravidelného kontaktu s biologickým rodičem více ovlivněny osobou, se kterou žijí v domácnosti. Budu proto pracovat se všemi čtyřmi proměnnými, pokud se násilí vyskytne i u biologických i nevlastních rodičů, dochází ke kumulaci rizikových faktorů a je třeba to opět zohlednit pomocí indexu, který jsem nazvala *indexNasiliHistorie* (tabulka 3.24). Čím více násilných osob v blízkosti dítěte žije, tím více je dítě ohrožené.

Pro otestování linearitu vztahu jsem opět použila test statistické významnosti vysvětleného rozptylu jednofaktorového regresního modelu, hodnota F je statisticky signifikantní (tabulka 3.29).

HYPOTÉZA H18: Pokud se v dětství někoho z vlastních nebo nevlastních rodičů vyskytlo domácí násilí (*indexNasiliHistorie*), je ohrožení dítěte vyšší.

Rodič vyrůstal mimo svou rodinu

Druhá informace z historie rodiče, kterou sleduje pouze nástroj LUMOS, se týká toho, zda rodič vyrůstal se svými rodiči či nikoli. Obecně se předpokládá, že rodič, který nevyrůstal v rodině, má snížené rodičovské kompetence a je tedy rizikovým rodičem. Zahraniční nástroje RAT s touto informací ale nepracují.

V datovém souboru jsou informace o biologických rodičích, ale také o aktuálně pečujících osobách (tabulka 3.25):

C05A. Biologický otec dítěte vyrůstal do svých 15 let převážnou část této doby v: (C05A)

C25C. Současný otec dítěte, který s ním žije v domácnosti, vyrůstal do svých 15 let převážnou část této doby v: (C25C)

C06A. Biologická matka dítěte vyrůstala do svých 15 let převážnou část této doby v: (C06A)

C26C. Současná matka dítěte, která s ním žije v domácnosti, vyrůstala do svých 15 let převážnou část této doby v: (C26C)

Klíčové je rozdělení, zda rodič vyrůstal alespoň s jedním ze svým rodičů nebo nikoliv, proto je potřeba proměnné transformovat (tabulka 3.26). Obdobně jako u předchozího faktoru, i nyní je vhodné pracovat s kumulací rizikových skutečností. Nástroje RAT hodnotí rodiče, který vyrůstal mimo svou rodinu jako rizikovějšího než toho, který vyrůstal ve své rodině. Proto bude index *indexNRPhistorie* opět zohledňovat kumulaci v rodině přes všechny rodičovské postavy (tabulka 3.27). Čím více rodičovských postav si ponese tuto zátěž, tím závažnější rizikový faktor to bude. Index může nabývat hodnot 0 až 4. Nástroje RAT (MPSV, LUMOS) dávají tento faktor do souvislosti s nedostatečnými rodičovskými kompetencemi – pokud rodič nevyrůstal ve funkční vlastní rodině, dá se předpokládat, že jsou jeho rodičovské kompetence sníženy.

Test významnosti vysvětleného rozptylu regresním modelem potvrdil linearitu vztahu indexu *indexNRPhistorie* k ohrožení dítěte, nicméně hodnota koeficientu determinace je opět velmi nízká, model vysvětluje pouhé 0,5 % rozptylu závislé proměnné (tabulka 3.29).

HYPOTÉZA H19: Pokud v dětství některý z vlastních nebo nevlastních rodičů vyrůstal mimo svou rodinu (*indexNRPhistorie*), zvyšuje se ohrožení dítěte.

5.1.14. Zdravotní stav dítěte

Posledním indikátorem, který jsem zvažovala zařadit do modelu, je zdravotní stav dítěte. Většina nástrojů RAT považuje vážné zdravotní problémy dítěte, jako je zdravotní postižení, za rizikový faktor.

V datovém souboru jsou dvě proměnné, které souvisí se zdravotním stavem dítěte (tabulka 3.28):

T1E01B Vážný zdravotní problém dítěte (T1E01B)

T1E01F Dlouhodobý nebo opakovaný pobyt dítěte v nemocnici (T1E01F)

Vztah obou proměnných k ohrožení dítěte jsem opět testovala pomocí jednofaktorového regresního modelu a F-testu o statistické významnosti vysvětleného rozptylu. Pro obě proměnné test potvrdil vhodnost lineárního modelu, nicméně vysvětlený rozptyl je u obou proměnných velmi malý (tabulka 3.29).

HYPOTÉZY:

H20: Pokud má dítě vážný zdravotní problém (T1E01B), je ohroženější.

H21: Pokud je dítě často nebo dlouho v nemocnici (T1E01F), je ohroženější.

Shrnutí kapitoly

V této kapitole jsem vyšla z výsledků komparační analýzy a mapovala jsem identifikované rizikové faktory do datového souboru. Některé původní proměnné v datovém souboru bylo možné použít v jejich stávající podobě (7 proměnných), další proměnné bylo zapotřebí transformovat (5 proměnných). V devíti případech jsem sady původních proměnných transformovala na součtové indexy.

Získala jsem **21 proměnných, které mohu použít ve formativní části MIMIC modelu**. Tyto proměnné zachycují řadu aspektů rodinného života. Reflektují vztahy a komunikaci v rodině, závislosti, násilí v rodině, charakteristiku a zdraví rodičů i dětí, strukturu rodiny, finanční situaci v rodině a historii rodičů.

Jde o proměnné, které budou do formativní části vstupovat jako nezávislé proměnné. Na základě nástrojů RAT lze u všech těchto proměnných předpokládat, že mají vliv na míru ohrožení dítěte.

6. Formativní část modelu

Při použití modelů mnohonásobné lineární regrese je potřeba sledovat sedm předpokladů (Rabušič, 2019). Za prvé závislá proměnná, v mém případě *ReflexIndexCount*, musí být intervalová proměnná – tento předpoklad je splněn. Druhý předpoklad se týká povahy nezávislých proměnných, proměnné musí být také intervalové nebo dichotomické (popř. ordinální). V předchozím kroku jsem kontrolovala typ a rozložení všech zvažovaných formativních indikátorů. Provedla jsem u nich také kontrolu odlehlých hodnot, což je třetí předpoklad, a vhodnost modelování pomocí lineárního vztahu pro každý dílčí indikátor – čtvrtý předpoklad. Další dva předpoklady se týkají vztahů mezi proměnnými. První souvisí s multikolinearitou a druhý s homoskedasticitou proměnných. Těmto dvěma předpokladům se věnuji dále v textu. Sedmým předpokladem, který Rabušič uvádí, je poměr mezi počtem případů v datovém souboru a počtem nezávislých proměnných. Tento předpoklad pracuje s minimálním počtem případů na jednu proměnnou – Rabušič doporučuje minimálně 20 případů na jednu proměnnou. V mém souboru je 5002 případů rodin. Po selekci indikátorů, kterou jsem popsala v předchozí kapitole, připadá v úvahu použití 21 indikátoru v počáteční verzi modelu, tzn. že potřebuji minimálně cca 500 případů. Tento předpoklad je tedy splněn.

V dalších dvou podkapitolách se věnuji předpokladům úsekové analýzy, kontrole multikolinearity a heteroskedasticity. Pro rozhodnutí, zda zapojit do počátečního modelu všechny formativní proměnné, jsem využila vícenásobnou regresní analýzu, ta je popsána v kapitole 6.3. Poslední část této kapitoly je věnována sestavení formativní části modelu a její optimalizaci.

6.1. Multikolinearita

Pro základní představu o vztazích mezi formativními indikátory jsem provedla korelační analýzu. K posouzení vztahu jednotlivých formativních indikátorů a ohrožení dítěte jsem opět použila pomocný index *ReflexIndexCount*, napočítaný jako součet projevů traumatizace (viz. kapitola č.3). Tento index zastupuje v prvotní analýze latentní proměnnou ohrožení dítěte. Latentní proměnnou budu používat až v krocích, kdy přistoupím k propojení obou částí modelu.

Všechny proměnné jsou dlouhé ordinální stupnice, dichotomické nebo kardinální proměnné, je proto možné využít Pearsonův korelační koeficient. V tabulce 3.30 (příloha č. 3) jsou uvedeny párové korelační koeficienty pro všechny proměnné. Žádná z hodnot nepřekračuje uváděnou hraniční hodnotu 0,8 (Rabušič, 2019).

Pro kontrolu multikolinearity lze využít, kromě párových korelačních koeficientů, také ukazatel variance inflation factor (VIF) a toleranci, které získáme z výstupů vícenásobné regrese (SPSS, výstup Coefficients). Pokud v datech existuje multikolinearita, pak VIF nabývá hodnoty 5 a vyšší, a tolerance hodnoty 0,2 a nižší (Rabušič, 2019). Hodnoty VIF ani u jednoho indikátoru nejsou vyšší než 2; zároveň hodnoty tolerance nejsou ani u jednoho indikátoru nižší než 0,6, mohu tedy pracovat s předpokladem, že indikátory nejsou mezi sebou příliš vysoce korelované, a požadavek absence multikolinearity je splněn (tabulka 0.8).

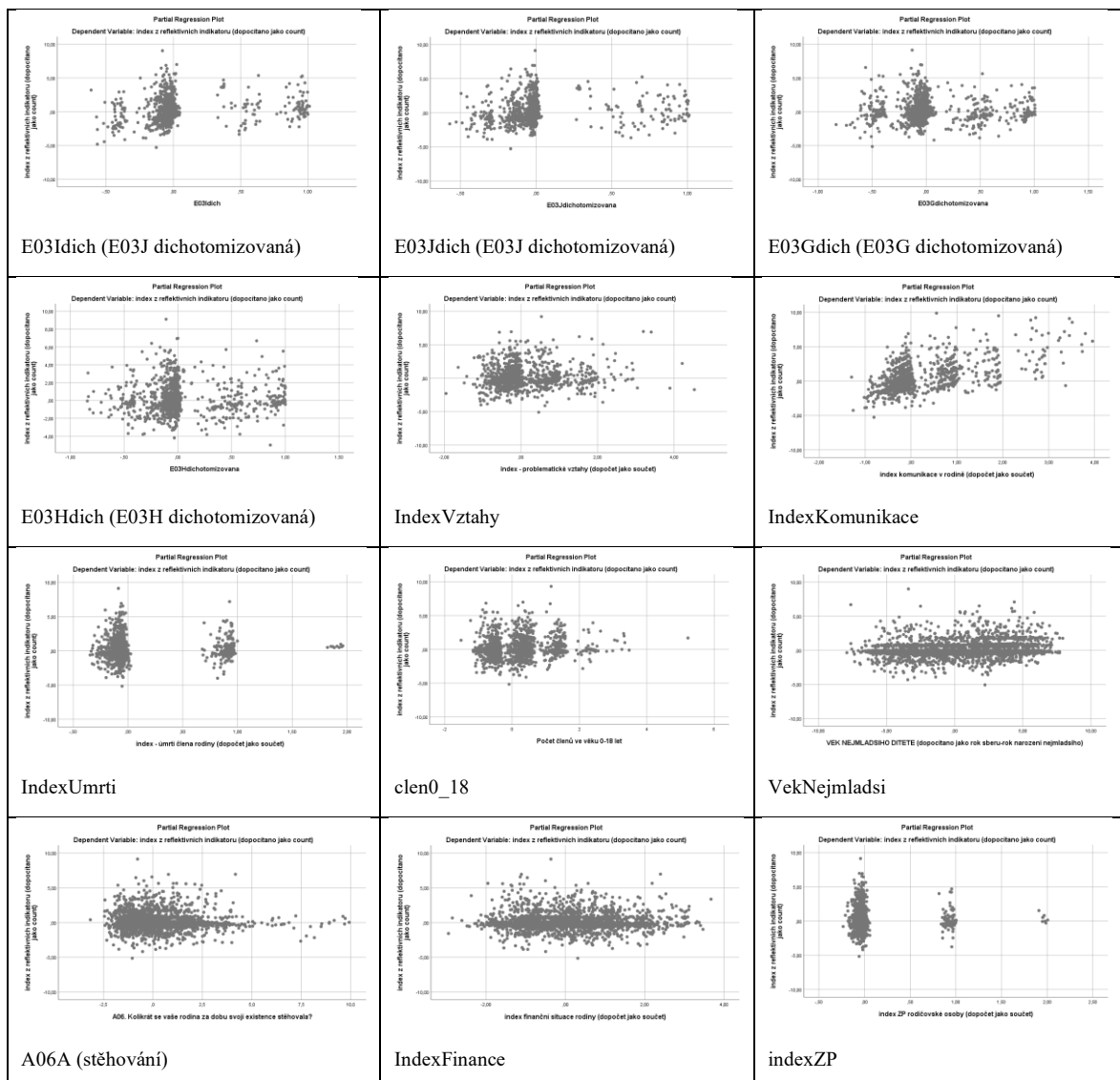
Indikátor	Tolerance	VIF
E03Idich (E03J dichotomizovaná)	0,777	1,287
E03Jdich (E03J dichotomizovaná)	0,734	1,362
E03Gdich (E03G dichotomizovaná)	0,661	1,513
E03Hdich (E03H dichotomizovaná)	0,632	1,581
IndexVztahy (index pro problematické vztahy)	0,776	1,289
IndexKomunikace (index komunikace v rodině)	0,873	1,145
IndexUmrti (index pro úmrtí člena rodiny)	0,976	1,024
clen0_18 (počet členů rodiny ve věku 0-18 let)	0,955	1,047

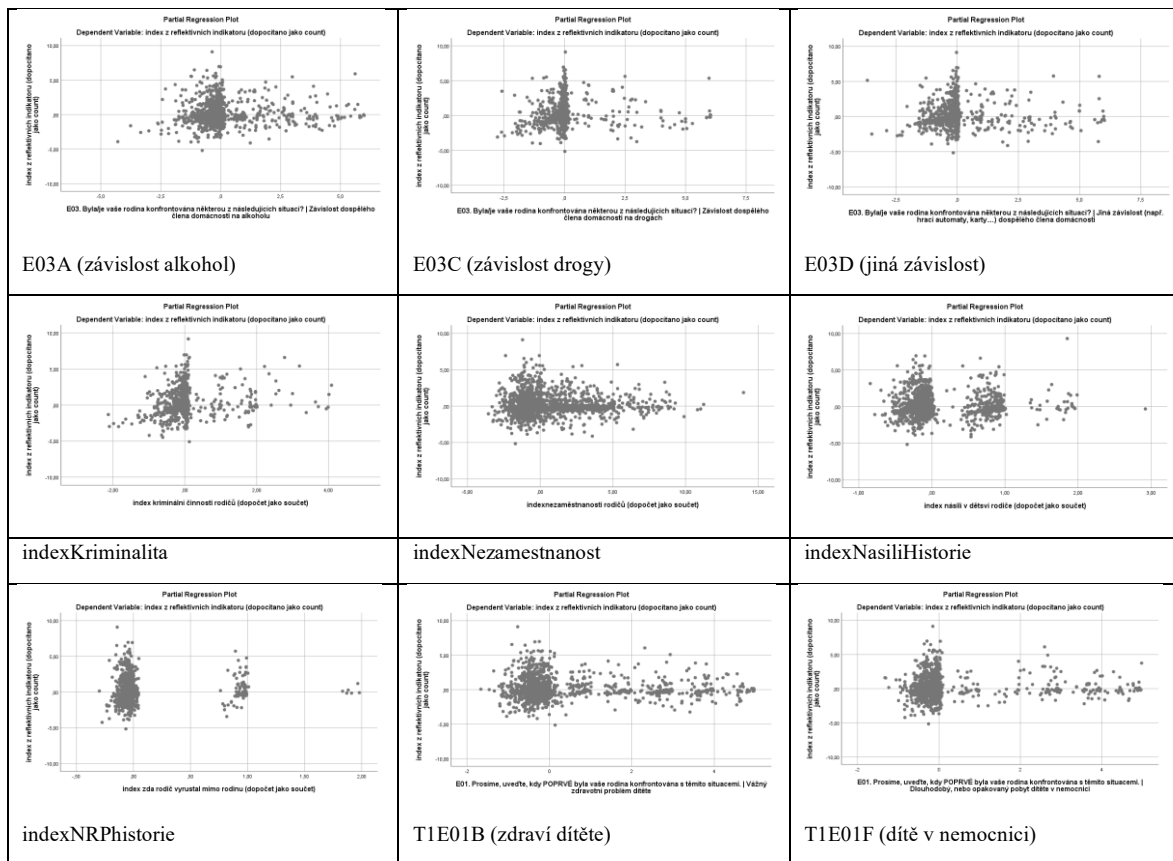
VekNejmladsi (věk nejmladšího dítěte v rodině)	0,952	1,050
A06A (Kolikrát se vaše rodina za dobu svojí existence stěhovala?)	0,916	1,091
IndexFinance (index finanční situace rodiny)	0,778	1,285
indexZP (index ZP rodičovské osoby)	0,974	1,027
E03A (Závislost dospělého člena domácnosti na alkoholu)	0,683	1,464
E03C (Závislost dospělého člena domácnosti na drogách)	0,666	1,501
E03D (Jiná závislost, např. hrací automaty, karty dospělého člena domácnosti)	0,669	1,495
indexKriminalita (index kriminální činnosti rodičů)	0,658	1,519
indexNezamestnanost (index nezaměstnanosti rodičů)	0,841	1,189
indexNasiliHistorie (index násilí v dětství rodiče)	0,906	1,103
indexNRPhistorie (index zda rodič vyrůstal mimo rodinu)	0,971	1,029
TIE01B (Vážný zdravotní problém dítěte)	0,937	1,068
TIE01F (Dlouhodobý nebo opakovaný pobyt dítěte v nemocnici)	0,950	1,052

Tabulka 0.8. Test multikolinearity

6.2. Homoskedasticita

Pro odhalení heteroskedasticity v datech doporučuje Rabušiš prozkoumat tzv. Partial Regression Plots, které nabízí SPSS jako výstup násobné regrese a které zobrazují relace mezi závisle proměnnou a jednotlivými nezávisle proměnnými (Rabušič, 2019). Pokud graf nemá rovnoměrné rozložení, lze usuzovat na porušení předpokladu homoskedasticity dat.

Tabulka 0.9. Test homoskedasticity

Zužující trend vykazují grafy proměnné *IndexUmrti*, *A06A*, *IndexZP*, *indexNezamestnanost* a *indexHistorieNRP* a *T1E01F*, což signalizuje heteroskedasticitu (Rabušič, 2019). Jde tedy o proměnné, u kterých je vhodné zvažovat vypuštění z regresního modelu.

6.3. Vícenásobná regresní analýza

Dalším krokem k tvorbě formativního modelu byla vícenásobná regresní analýza, která mi pomohla rozhodnout, zda dává smysl do modelu zahrnovat všechny formativní indikátory. Stejně jako v rámci korelační analýzy jsem opět použila proměnnou *ReflexIndexCount* místo latentní proměnné ohrožení dítěte, do regrese vstupovala jako závisle proměnná. Jako nezávisle proměnné jsem v modelu použila všech dvacet jeden formativních indikátorů.

Nejdříve jsem sledovala korelaci jednotlivých indikátorů se závisle proměnnou (tabulka 0.10)

Pearson Correlation	ReflexIndexCount
E03Idich Fyzické násilí vůči dítěti	0,326
E03Jdich Psychické násilí vůči dítěti	0,309
E03Gdich Fyzické násilí mezi dospělými	0,240
E03Hdich Psychické násilí mezi dospělými	0,262
IndexVztahy	0,308
IndexKomunikace	0,575
IndexUmrti	0,084
clen0_18 Počet dětí	0,146
VekNejmiladsi	0,142
A06A	0,085
IndexFinance	0,134
indexZP	0,055
E03A Závislost na alkoholu	0,248

E03C Závislost na drogách	0,246
E03D Jiná závislost	0,221
indexKriminalita	0,295
indexNezamestnanost	0,106
indexNasiliHistorie	0,148
indexNRPhistorie	0,075
T1E01B Vážný zdravotní problém dítěte	0,107
T1E01F Dlouhodobý nebo opakovaný pobyt dítěte v nemocnici	0,070

Tabulka 0.10. Pearsonův korelační koeficient

Nejvyšší sílu vztahu vykazuje *IndexKomunikace*. Za ním následuje skupina indikátorů, které souvisí s nějakou formou násilí v rodině, dále závislost dospělého na drogách a alkoholu, kriminalita dospělého a špatné vztahy v rodině.

Nejnižší korelaci vykazují indikátory, které souvisí s úmrtím v rodině (*IndexUmrti*), stěhováním rodiny (*A06A*), zdravotním postižením rodiče (*IndexZP*), dlouhodobým pobytem dítěte v nemocnici (*T1E01F*) a rodičem, který nevyrostal se svými rodiči (*indexHistorieNRP*). Jde o skupinu indikátorů, u kterých je opodstatněné přemýšlet o jejich vyloučení z modelu.

Navíc proměnné *IndexUmrti* (smrt v rodině), *A06A* (stěhování rodiny), *IndexZP* (zdraví rodiče), *indexNezamestnanost* (nezaměstnanost rodiče), *indexHistorieNRP* a *T1E01F* (*nemocné dítě*) jsou proměnné s podezřením na heteroskedasticitu. Úmrtí v rodině sleduje pouze jeden nástroj RAT, zdravotní postižení rodiče dva nástroje RAT. Dlouhodobá hospitalizace dítěte nereflktuje přesně skutečnost, kterou nástroje RAT sledují, jiná proměnná s podobným obsahem v datovém souboru ale není. Nezaměstnanost rodiče, časté stěhování a jeho dětství však nástroje sledují.

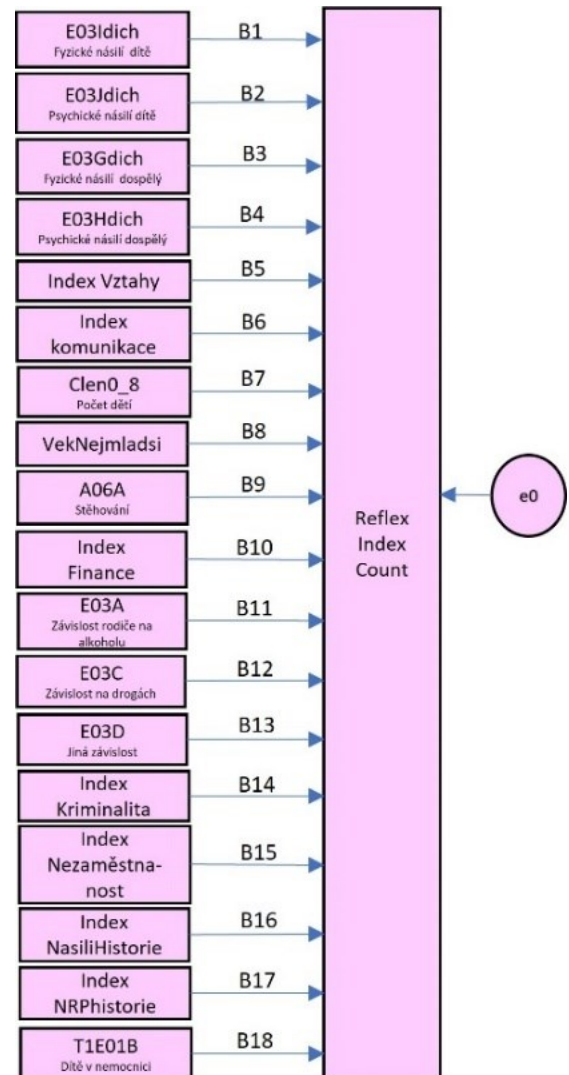

Schéma 0.8. Formativní indikátory (zdroj: autorka)

Z další analýzy jsem proto vyřadila pouze proměnné *IndexUmrti*, *IndexZP* a *T1E01F*, tyto proměnné nepoužiji v počáteční verzi formativní části MIMIC modelu. V počáteční verzi formativní části modelu tak použiji 18 proměnných. Počáteční regresní model, bez zohlednění vztahů mezi formativními faktory, zachycuje schéma 0.8.

Za zmínku ještě stojí, že se nepotvrdila moje hypotéza o tom, že věk nejmladšího dítěte v rodině bude negativně korelovat s vyšším ohrožením dítěte. Korelace je v tomto případě pozitivní ($r=0,142$).

6.4. Tvorba formativní části MIMIC modelu – úseková analýza

Formativní část modelu je postavena na teoriích o prediktivní síle formativních indikátorů v předvídání ohrožení dítěte. Prediktivní sílu, tedy příčinnost vztahu, nelze mým modelem s použitím dostupného datového souboru ověřit, ale je možné ověřit, **zda nějaký vztah mezi formativním indikátorem a ohrožením může v populaci existovat, a porovnat vzájemně sílu vztahů těchto formativních indikátorů.** K tomu využiji úsekovou analýzu, která pracuje se sadou do sebe vzájemně vnořených regresních modelů, protože dílčí formativní indikátory nepůsobí na ohrožení dítěte izolovaně. Je potřeba do modelu zahrnout alespoň ty vztahy mezi indikátory, o kterých se zmiňuji v předchozím textu. Schematicky lze předpokládané vztahy mezi indikátory a ohrožením zobrazit následně:

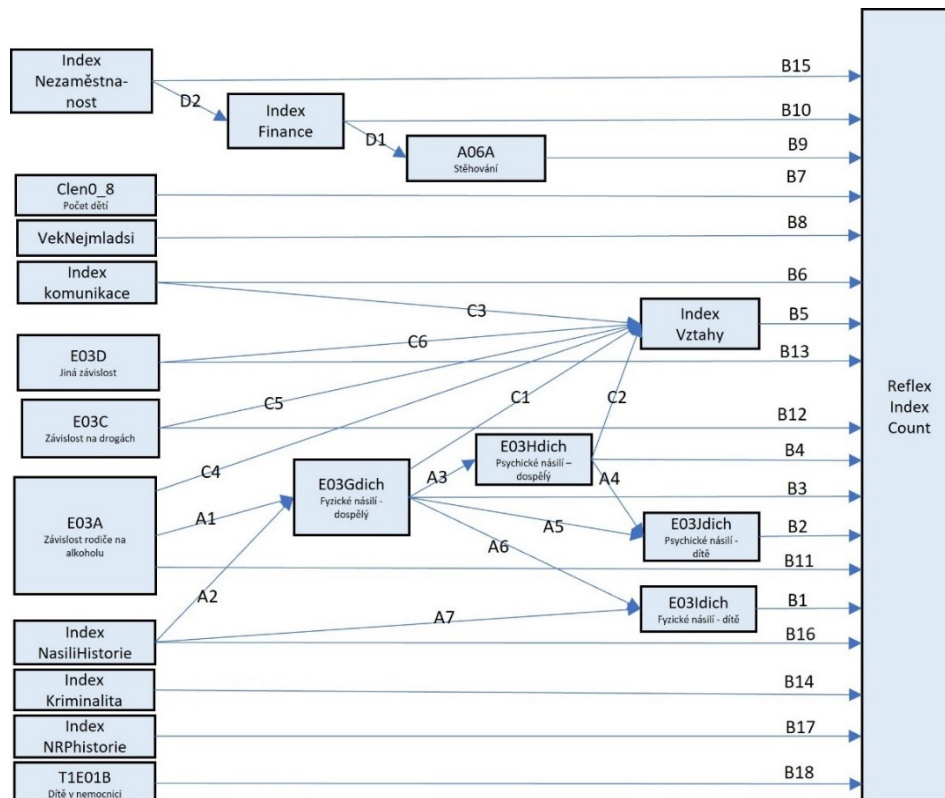

Schéma 0.9. Diagram vztahů mezi formativními indikátory a ohrožením dítěte (zdroj: autorka)

6.4.1. Ověření dílčích modelů úsekové analýzy

Analýzu jsem provedla na základě doporučeného postupu pro SEM podle Soukupa (Soukup, 2022) a s využitím softwaru JASP (verze 0.17.2). Prvním doporučením v případě složitých modelů je nejdříve testovat jeho jednotlivé části. V rámci výše uvedeného schématu jsem identifikovala tři dílčí modely. Dílčí model 1, který pracuje s indikátory, které souvisí s násilím v rodině. Smyslem je především ověřit, zda dává smysl s těmito indikátory pracovat odděleně nebo zda je sloučit do jednoho souhrnného indikátoru. Jádrem dílčího modelu 2 jsou závislosti, komunikace a vztahy v rodině. Třetí dílčí model pracuje s indikátory, které se týkají finanční a materiální situace rodiny¹⁵.

Při vyhodnocení všech dílčích modelů jsem zohledňovala absolutní kritérium GFI (GFI>0,9), srovnávací kritéria CFI (CFI>0,9), TLI (TLI>0,9), RMSEA (RMSEA<0,8) a SRMR (SRMR<0,5). Vzhledem k velikosti mého datového souboru, chí-kvadrát test nelze považovat za vypovídající,

¹⁵ Detailní tabulky k této kapitole jsou uvedeny v příloze č. 4

nicméně jeho hodnoty uvádím v souhrnné tabulce společně s ostatními hodnotami (tabulka 4.2.). Pro úpravy modelu jsem použila modifikační doporučení a sledovala jsem hodnoty AIC a BIC. Základním kritériem pro modifikace byla věcná významnost modifikace modelu s ohledem na teorii.

Dílčí model 1

Dílčí model 1 ve své počáteční podobě pracoval s pěti endogenními proměnnými – *ReflexIndexCount*, *E03Gdich*, *E03Hdich*, *E03Jdich* a *E03Idich*.

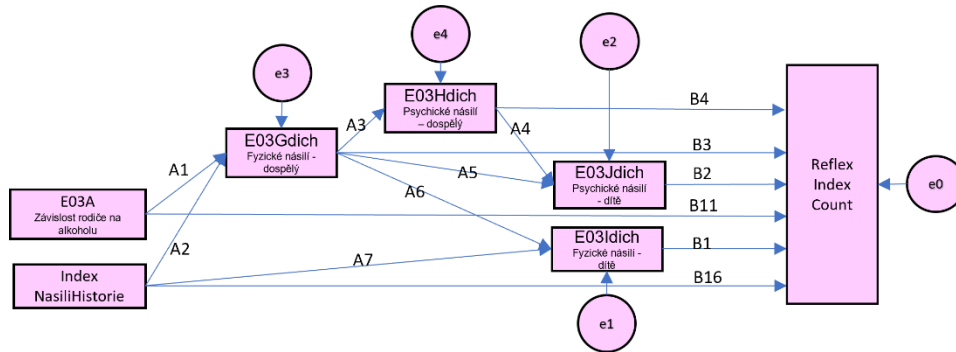

Schéma 0.10. Diagram – počáteční dílčí model 1 (zdroj: autorka)

Testování tohoto modelu vedlo k šesti úpravám modelu (tabulka 4.1.), jednak k otočení příčinnosti vztahu mezi *E03Gdich* a *E03Hdich* (původně *E03Hdich* bylo ovlivněno *E03Gdich*) a dále přidání vztahu mezi *E03Jdich* a *E03Idich*. Došlo i k přidání proměnných *E03D* a *IndexKriminality* a jejich vztahů k ostatním proměnným.

Finální podobu dílčího modelu 1¹⁶ po úpravách zachycuje schéma 0.11. Vzhledem k malé přehlednosti diagramů, které nabízí JASP, jsem následující schémata vytvořila manuálně. Vysvětlený rozptyl proměnné *ReflexIndexCount* je tímto dílčím modelem 20,6 %.

¹⁶ Udržitelnost finální verze dílčího modelu 1 potvrzují hodnoty absolutního kritéria (GFI=0,997) i srovnávací kritéria (CFI=0,995; TLI=0,977; RMSEA=0,03; SRMR=0,008). Informační kritéria AIC a BIC mezi původním a upraveným modelem nejdříve klesala, po přidání nových proměnných však model penalizovala (tabulka 4.2), avšak vysvětlený rozptyl vzrostl a ostatní kritéria vykazovala také lepší hodnoty. Finální podoba modelu 1 pracuje po úpravách se čtyřmi endogenními proměnnými, čtyřmi exogenními proměnnými a čtyřmi regresními rovnicemi (syntaxe Lavaan):

$$\text{ReflexIndexCount} \sim B1 * E03Idich + B2 * E03Jdich + B3 * E03Gdich + B4 * E03Hdich + B11 * E03A + B16 * \text{indexNasiliHistorie} + B13 * E03D + B14 * \text{indexKriminalita}$$

$$E03Jdich \sim A4 * E03Hdich + A5 * E03Gdich + A9 * E03D + A12 * \text{indexKriminalita}$$

$$E03Idich \sim A6 * E03Gdich + A7 * \text{indexNasiliHistorie} + A8 * E03Jdich + A10 * \text{indexKriminalita}$$

$$E03Gdich \sim A1 * E03A + A2 * \text{indexNasiliHistorie} + A3 * E03Hdich + A11 * \text{indexKriminalita}$$

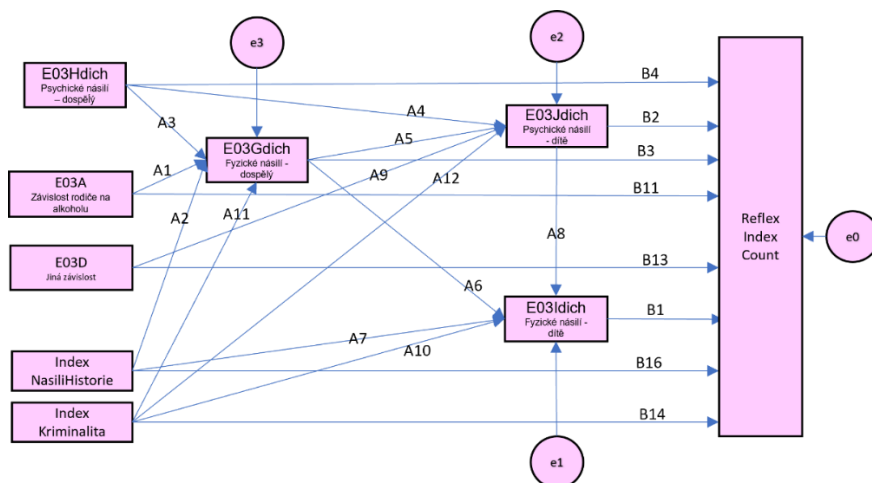

Schéma 0.11. Diagram – finální dílčí model 1 (zdroj: autorka)

Dílčí model 2

Dílčí model 2 pracuje s proměnnými, které souvisí se závislostmi, vztahy a komunikací. Jeho počáteční podoba, sestavená na základě literatury, pracovala se čtyřmi endogenními a pěti exogenními proměnnými:

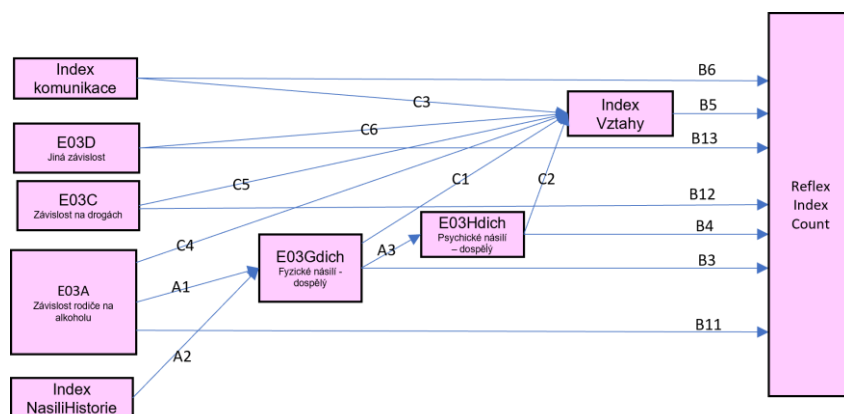

Schéma 0.12. Diagram – počáteční dílčí model 2 (zdroj: autorka)

Na základě testovacích kritérií a modifikačních doporučení jsem provedla úpravy tohoto dílčího modelu (tabulka 4.3.). Průběžné hodnoty testových kritérií a hodnoty R^2 jsou uvedeny v tabulce 4.4. První úprava představovala otočení přičinnosti vztahu mezi *E03Gdich* a *E03Hdich*, šlo tedy o stejnou úpravu jako u dílčího modelu 1. Druhá úprava spočívala v přidání vztahu mezi *E03D* a *E03Gdich*, v další modifikaci jsem odstranila vztah mezi *E03C* a *IndexVztahy* a vztah mezi *E03D* a *IndexVztahy*. Další testované úpravy jsem provedla na základě počáteční korelační analýzy, otestovala jsem přidání vztahů, které měly vyšší hodnoty korelačního koeficientu: přidala jsem do modelu proměnnou *indexKriminalita* a vztahy C8 až C10.

Výsledná podoba dílčího modelu 2 pracuje se čtyřmi endogenními proměnnými (*E03Gdich*, *IndexVztahy*, *ReflexIndexCount*), šesti exogenními proměnnými a čtyřmi regresními rovnicemi¹⁷.

¹⁷ Model 2:

$$\text{ReflexIndexCount} \sim B3 * E03Gdich + B4 * E03Hdich + B5 * \text{IndexVztahy} + B6 * \text{IndexKomunikace} + B11 * E03A + B12 * E03C + B13 * E03D + B16 * \text{indexNasiliHistorie} + B14 * \text{indexKriminalita}$$

$$\text{IndexVztahy} \sim C1 * E03Gdich + C2 * E03Hdich + C3 * \text{IndexKomunikace} + C4 * E03A$$

$$E03Gdich \sim A1 * E03A + A2 * \text{indexNasiliHistorie} + A3 * E03Hdich + C7 * E03D$$

$$\text{indexKriminalita} \sim C8 * E03D + C9 * E03C + C10 * E03Gdich$$

Výslednou podobu dílčího modelu 2¹⁸ zachycuje schéma 0.13. Rozptyl proměnné *ReflexIndexCount* je tímto modelem vysvětlen z 43,6 %.

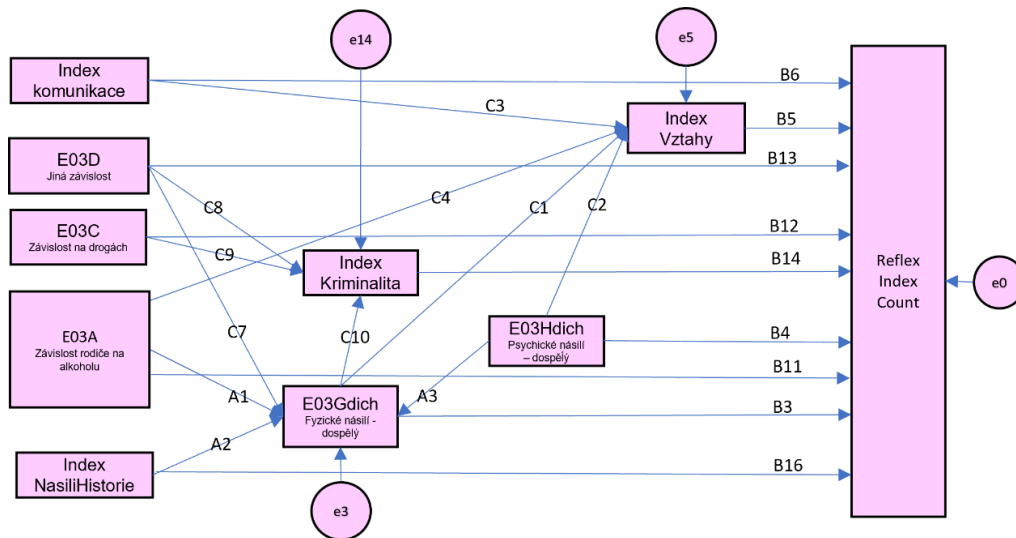

Schéma 0.13. Diagram – finální dílčí model 2 (zdroj: autorka)

Dílčí model 3

Dílčí model 3 zachycuje vztahy proměnných souvisejících s finanční a materiální stránkou života rodiny. Model navržený na základě hypotéz nebylo potřeba již dále upravovat, protože jeho testovací kritéria potvrdila vhodnost tohoto modelu (tabulka 4.6)¹⁹. Model pracuje se třemi endogenními proměnnými, jednou exogenní proměnnou a třemi regresními rovnicemi²⁰.

Přínos pro vysvětlený rozptyl proměnné *ReflexIndexCount* má však tento model minimální, jde pouze o 2,5 %. Podobu dílčího modelu 3 ukazuje schéma 0.14.

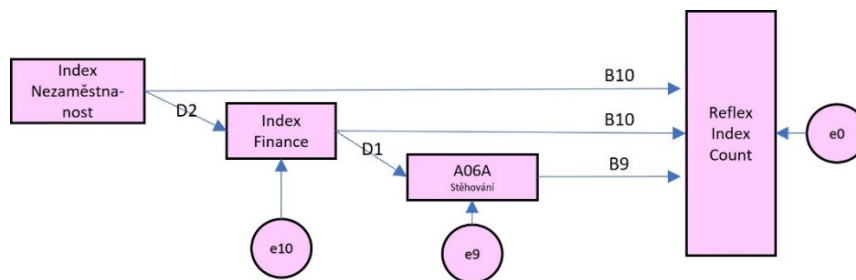

Schéma 0.14. Diagram – dílčí model 3 (zdroj: autorka)

¹⁸ Vhodnost finální verze dílčího modelu 2 potvrzují hodnota absolutního kritéria (GFI=0,999) a hodnoty srovnávacích kritérií (CFI=0,986; TLI=0,958; RMSEA=0,046; SRMR=0,016). Informační kritéria AIC a BIC po přidání nové vazby vždy model penalizovala, po dalších úpravách ale potvrdila jeho zlepšení (tabulka 4.4), to reflektoval i vývoj hodnot u R² a ostatních testových kritérií.

¹⁹ Hodnota absolutního kritéria (GFI=1,000) i hodnoty srovnávacích kritérií (CFI=1,000; TLI=1,003; RMSEA=0,000; SRMR=0,002).

²⁰ Model 3:

$$ReflexIndexCount \sim B9 * A06A + B10 * IndexFinance + B15 * indexNezamestnanost$$

$$A06A \sim D1 * IndexFinance$$

$$IndexFinance \sim D2 * indexNezamestnanost$$

6.4.2. Sestavení celkového modelu úsekové analýzy

Po otestování dílčích částí modelu jsem přistoupila k postupnému sestavení formativní části modelu. Základem byl jednoduchý regresní model s 18 nezávislými proměnnými a jednou závislou proměnnou *ReflexIndexCount* (model A). Tento model jsem nejdříve doplnila dílčím modelem 1 a poté provedla optimalizaci (model B). Následovalo připojení dílčího modelu 2 a jeho otestování, včetně dalších úprav (model C). Nakonec jsem do celkového modelu připojila dílčí model 3 a model jsem opět optimalizovala (model D). K optimalizaci modelů jsem stejně jako v rámci práce s dílčími modely využívala testových kritérií a modifikačních doporučení. Opět jsem pracovala v softwaru JASP (verze 0.17.2).

V prvním kroku jsem zkoumala model A, který obsahoval 18 nezávislých proměnných, tedy všechny formativní indikátory identifikované jako vhodné pro model, tento model však není možné testovat ($df=0$).

Model B

Výchozí model jsem proto rozšířila o dílčí model 1 (=model B). Model B již umožňuje testování ($df=36$), pracuje se čtyřmi endogenními proměnnými a čtyřmi regresními rovnicemi²¹.

Model B splňoval doporučené hodnoty u všech sledovaných testových kritérií (CFI=0,972; TLI=0,948; GFI=0,984; SRMR=0,018; RMSEA=0,034), koeficient determinace byl pro proměnnou *ReflexIndexCount* 0,474. Model B bylo s ohledem na hodnoty kritérií možno považovat za vyhovující. Návrhy na modifikace modelu nabízené softwarem JASP nepřinášely dostatečně zajímavé změny hodnot a nedávaly proto smysl.

Model C

V dalším kroku jsem modifikovala model B přidáním dílčího modelu 2, nový model jsem označila jako model C. Model C pracoval se šesti endogenními proměnnými a umožňoval testování ($df=55$).

Hodnoty informačních kritérií u nového modelu podle očekávání vzrostly, což je penalizace za vyšší složitost modelu. Hodnoty všech sledovaných testových kritérií však nadále splňovaly doporučené meze (CFI=0,962; TLI=0,937; GFI=0,998; SRMR=0,023; RMSEA=0,038). V případě tohoto modelu bylo smysluplné otestovat modifikační doporučení, které navrhovalo přidání vztahu mezi proměnnými *IndexVztahy* a *IndexFinance*. Tato modifikace vedla ke zlepšení modelu (tabulka 4.8.).

Po této úpravě hodnoty informačních kritérií AIC a BIC klesly a potvrdily zlepšení modelu (tabulka 4.8.). Hodnoty absolutního a srovnávacích kritérií také odpovídaly požadovaným hodnotám: GFI=0,999; CFI=0,972; TLI=0,952; RMSEA=0,033; SRMR=0,020. Model C²² je tedy možno v této podobě považovat za vyhovující.

²¹ Model B:

$$\begin{aligned} \text{ReflexIndexCount} &\sim B1 * E03Idich + B2 * E03Jdich + B3 * E03Gdich + B4 * E03Hdich + B5 * \text{IndexVztahy} + B6 * \text{IndexKomunikace} + \\ &B7 * \text{clen0_18} + B8 * \text{VekNejmladsi} + B9 * A06A + B10 * \text{IndexFinance} + B11 * E03A + B12 * E03C + B13 * E03D + \\ &B14 * \text{indexKriminalita} + B15 * \text{indexNezamestnanost} + B16 * \text{indexNasiliHistorie} + B17 * \text{indexNRPhistorie} + B18 * T1E01B \\ E03Jdich &\sim A4 * E03Hdich + A5 * E03Gdich + A9 * E03D + A12 * \text{indexKriminalita} \\ E03Idich &\sim A6 * E03Gdich + A7 * \text{indexNasiliHistorie} + A8 * E03Jdich + A10 * \text{indexKriminalita} \\ E03Gdich &\sim A1 * E03A + A2 * \text{indexNasiliHistorie} + A3 * E03Hdich + A11 * \text{indexKriminalita} \end{aligned}$$

²² Model C:

$$\begin{aligned} \text{ReflexIndexCount} &\sim B1 * E03Idich + B2 * E03Jdich + B3 * E03Gdich + B4 * E03Hdich + B5 * \text{IndexVztahy} + B6 * \text{IndexKomunikace} + \\ &B7 * \text{clen0_18} + B8 * \text{VekNejmladsi} + B9 * A06A + B10 * \text{IndexFinance} + B11 * E03A + B12 * E03C + B13 * E03D + \\ &B14 * \text{indexKriminalita} + B15 * \text{indexNezamestnanost} + B16 * \text{indexNasiliHistorie} + B17 * \text{indexNRPhistorie} + B18 * T1E01B \\ E03Jdich &\sim A4 * E03Hdich + A5 * E03Gdich + A9 * E03D + A12 * \text{indexKriminalita} \\ E03Idich &\sim A6 * E03Gdich + A7 * \text{indexNasiliHistorie} + A8 * E03Jdich + A10 * \text{indexKriminalita} \\ E03Gdich &\sim A1 * E03A + A2 * \text{indexNasiliHistorie} + A3 * E03Hdich + A11 * \text{indexKriminalita} + C7 * E03D \\ \text{IndexVztahy} &\sim C1 * E03Gdich + C2 * E03Hdich + C3 * \text{IndexKomunikace} + C4 * E03A + C11 * \text{IndexFinance} \\ \text{indexKriminalita} &\sim C8 * E03D + C9 * E03C + C10 * E03Gdich \end{aligned}$$

Model D

V dalším kroku bylo potřeba připojit do celkového modelu ještě poslední dílčí model 3, vznikl tak model D, který představuje kompletní podobu formativní části modelu MIMIC. Tento model pracuje se závisle proměnnou ohroženost dítěte (v podobě proměnné *ReflexIndexCount*) a s 18 formativními indikátory a jejich vzájemnými vztahy. Model zahrnuje osm endogenních proměnných a je sestaven z osmi rovnic²³.

Tento komplexní model D plně obstál, jak z pohledu absolutních (GFI=0,997), tak z pohledu srovnávacích kritérií (CFI=0,953; TLI=0,927; RMSEA=0,039; SRMR=0,034). Hodnoty informačních kritérií AIC a BIC dle očekávání vzrostly, což je spojené se zvýšením složitosti modelu (tabulka 4.8). Softwarem navržené modifikace nedávaly smysl ani ze statistického, ani meritorního pohledu.

Finální podoba celkového modelu úsekové analýzy (tzn. Formativní části MIMIC modelu), modelu D je zobrazena ve schématu 0.15:

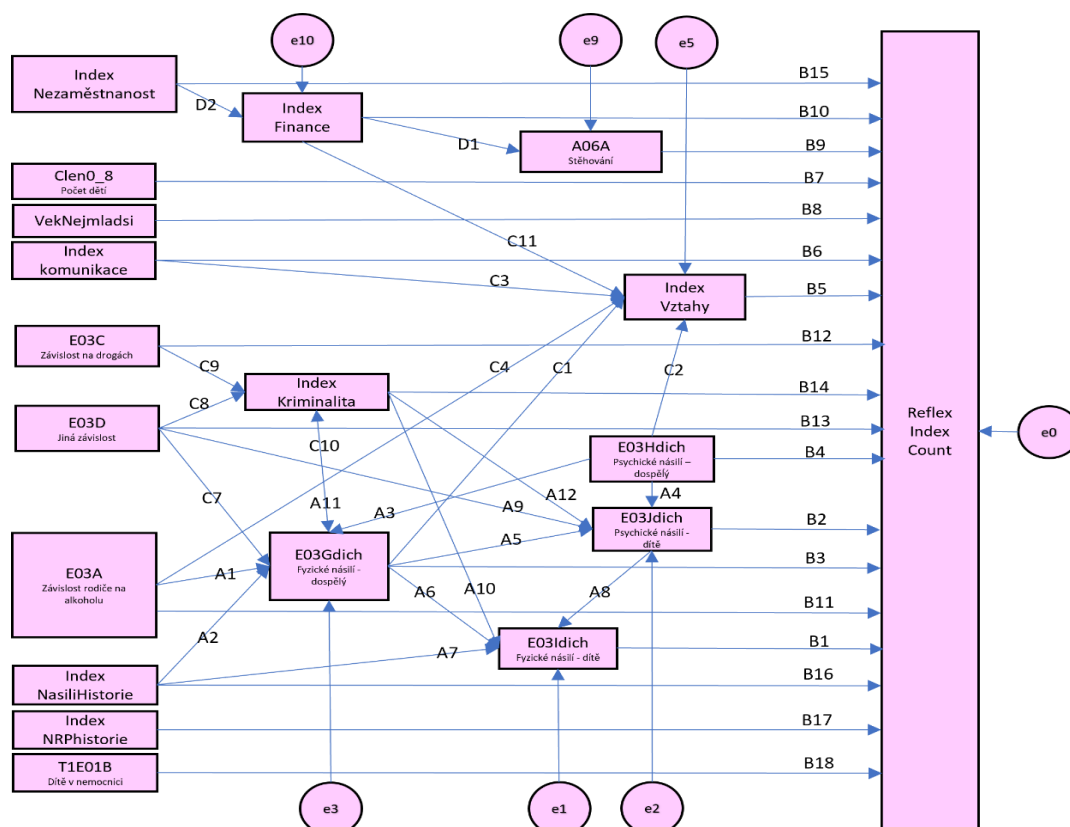

Schéma 0.15. Komplexní model D

²³ Model D:

$$\begin{aligned}
 \text{ReflexIndexCount} &\sim B1 * E03Jdich + B2 * E03Jdich + B3 * E03Gdich + B4 * E03Hdich + B5 * \text{IndexVztahy} + B6 * \text{IndexKomunikace} + \\
 &B7 * \text{clen0_18} + B8 * \text{VekNejmladsi} + B9 * A06A + B10 * \text{IndexFinance} + B11 * E03A + B12 * E03C + B13 * E03D + \\
 &B14 * \text{indexKriminalita} + B15 * \text{indexNezamestnanost} + B16 * \text{indexNasiliHistorie} + B17 * \text{indexNRPhistorie} + B18 * T1E01B \\
 E03Jdich &\sim A4 * E03Hdich + A5 * E03Gdich + A9 * E03D + A12 * \text{indexKriminalita} \\
 E03Gdich &\sim A6 * E03Gdich + A7 * \text{indexNasiliHistorie} + A8 * E03Jdich + A10 * \text{indexKriminalita} \\
 E03Gdich &\sim A1 * E03A + A2 * \text{indexNasiliHistorie} + A3 * E03Hdich + A11 * \text{indexKriminalita} + C7 * E03D \\
 \text{IndexVztahy} &\sim C1 * E03Gdich + C2 * E03Hdich + C3 * \text{IndexKomunikace} + C4 * E03A + C11 * \text{IndexFinance} \\
 \text{indexKriminalita} &\sim C8 * E03D + C9 * E03C + C10 * E03Gdich \\
 A06A &\sim D1 * \text{IndexFinance} \\
 \text{IndexFinance} &\sim D2 * \text{indexNezamestnanost}
 \end{aligned}$$

6.4.3. Zhodnocení celkového modelu úsekové analýzy

Jak bylo řečeno výše, model D je z pohledu testových kritérií vhodný a lze přistoupit k jeho interpretaci. Nejdříve jsem zkoumala hodnotu indexu determinace pro endogenní proměnné (Soukup, 2022).

Endogenní proměnná	R ²
ReflexIndexCount	0.473
E03Jdich	0.160
E03Idich	0.206
E03Gdich	0.314
IndexVztahy	0.197
A06A	0.054
indexKriminalita	0.304
IndexFinance	0.147

Tabulka 0.11. Hodnoty R² pro endogenní proměnné modelu D

Zásadní je v modelu vysvětlení rozptylu proměnné *ReflexIndexCount*, která zastupuje v tomto modelu ohroženost dítěte (tabulka 0.11). Model její rozptyl vysvětluje ze 47,3 %, což považuji za velmi slušný výsledek. Další zvýšení R² by vyžadovalo přidání dalších vysvětlujících, exogenních proměnných, což v mém případě není možné, protože v datovém souboru již nejsou žádné další vhodné proměnné, které by odrážely teoretická východiska o příčinách ohrožení. Pokusila jsem se však do modelu přidat zpět proměnné, které jsem na základě korelační analýzy v počátku testování modelu vyloučila, žádná z proměnných ale nezpůsobila nárůst R² a zároveň u všech došlo ke zhoršení testových kritérií modelu. To potvrzuje, že byly z modelu vyloučeny správně.

V dalším kroku jsem se zaměřila na jednotlivé formativní indikátory. V tabulce 4.9. jsou uvedeny hodnoty nestandardizovaných a standardizovaných regresních koeficientů, výsledek testu nezávislosti proměnných a hodnoty intervalu spolehlivosti, a to včetně porovnání výchozího modelu A a výsledného modelu D. Tabulka 0.12. zachycuje některé z těchto hodnot pro model D.

MODEL D (FINAL) indikátor	endogenní prom.	vazba	nestand. regr. Koef.	p	95% Confidence Interval		stand. regr. koef.
					Lower	Upper	
E03Idich	ReflexIndexCount	B1	1.099	< .001	0.913	1.286	0.133
E03Jdich	ReflexIndexCount	B2	0.848	< .001	0.644	1.051	0.097
E03Gdich	ReflexIndexCount	B3	0.009	0.908	-0.137	0.154	0.001
E03Hdich	ReflexIndexCount	B4	0.174	0.018	0.029	0.318	0.031
IndexVztahy	ReflexIndexCount	B5	0.132	< .001	0.076	0.188	0.053
IndexKomunikace	ReflexIndexCount	B6	1.334	< .001	1.276	1.392	0.493
clen0_18	ReflexIndexCount	B7	0.172	< .001	0.134	0.209	0.094
VekNejmladsi	ReflexIndexCount	B8	0.036	< .001	0.029	0.043	0.105
A06A	ReflexIndexCount	B9	-0.006	0.563	-0.025	0.014	-0.006
IndexFinance	ReflexIndexCount	B10	-3.169×10 ⁻⁴	0.981	-0.026	0.026	-2.722×10 ⁻⁴
E03A	ReflexIndexCount	B11	0.071	< .001	0.031	0.111	0.043
E03C	ReflexIndexCount	B12	0.150	< .001	0.096	0.205	0.068
E03D	ReflexIndexCount	B13	0.030	0.223	-0.018	0.078	0.015
indexKriminalita	ReflexIndexCount	B14	0.475	< .001	0.395	0.555	0.146
indexNezamestnanost	ReflexIndexCount	B15	0.015	0.063	-8.071×10 ⁻⁴	0.030	0.021
indexNasiliHistorie	ReflexIndexCount	B16	0.106	0.010	0.026	0.186	0.028
indexNRPhistorie	ReflexIndexCount	B17	0.235	0.002	0.084	0.387	0.032
T1E01B	ReflexIndexCount	B18	0.027	0.102	-0.005	0.058	0.017
indexNezamestnanost	IndexFinance	D2	0.229	< .001	0.214	0.245	0.383
E03D	indexKriminalita	C8	0.145	< .001	0.128	0.161	0.242
E03C	indexKriminalita	C9	0.236	< .001	0.218	0.254	0.346
E03Gdich	indexKriminalita	C10	0.253	< .001	0.179	0.327	0.139
E03Gdich	IndexVztahy	C1	0.205	< .001	0.135	0.276	0.087
E03Hdich	IndexVztahy	C2	0.430	< .001	0.362	0.499	0.190
IndexKomunikace	IndexVztahy	C3	0.262	< .001	0.235	0.289	0.242

E03A	IndexVztahy	C4	0.070	< .001	0.052	0.087	0.106
IndexFinance	IndexVztahy	C11	0.062	< .001	0.050	0.073	0.132
E03Gdich	E03Idich	A6	0.059	< .001	0.041	0.078	0.083
indexNasiliHistorie	E03Idich	A7	0.035	< .001	0.023	0.046	0.075
E03Jdich	E03Idich	A8	0.376	< .001	0.348	0.404	0.356
indexKriminalita	E03Idich	A10	0.049	< .001	0.038	0.059	0.123
E03Hdich	E03Jdich	A4	0.153	< .001	0.134	0.173	0.236
E03Gdich	E03Jdich	A5	0.045	< .001	0.024	0.066	0.066
E03D	E03Jdich	A9	0.014	< .001	0.008	0.020	0.063
indexKriminalita	E03Jdich	A12	0.070	< .001	0.059	0.080	0.187
E03A	E03Gdich	A1	0.036	< .001	0.029	0.044	0.130
indexNasiliHistorie	E03Gdich	A2	0.053	< .001	0.038	0.068	0.082
E03Hdich	E03Gdich	A3	0.433	< .001	0.409	0.457	0.450
indexKriminalita	E03Gdich	A11	-0.011	0.377	-0.035	0.013	-0.020
E03D	E03Gdich	C7	0.031	< .001	0.021	0.041	0.095
IndexFinance	A06A	D1	0.290	< .001	0.256	0.323	0.232

Tabulka 0.12. Hodnoty nestandardizovaných a standardizovaných regresních koeficientů, výsledek testu nezávislosti proměnných a hodnoty intervalu spolehlivosti (model D)

Ze statistického pohledu je v modelu několik vztahů mezi proměnnými, které nejsou statisticky významné a nelze je zobecnit na cílovou populaci, tzn. na základě modelu nemůžeme očekávat, že se daný vztah bude vyskytovat i v populaci. Ve vztahu k ohrožení dítěte jde o proměnné *E03Gdich* (fyzické násilí mezi dospělými členy domácnosti), *A06A* (stěhování), *IndexFinance* (finanční situace rodiny), *E03D* (jiná závislost rodiče), *indexNezamestnanost* (nezaměstnanost rodičů) a *T1E01B* (Vážný zdravotní problém dítěte). U těchto indikátorů nelze na mém datovém souboru vyloučit, že je hodnota regresního koeficientu nula, tedy, že tyto indikátory nemají vliv na ohroženost dítěte. Stejně výsledky nabízel i model A.

V případě vazeb mezi indikátory není statisticky významný vztah pouze mezi proměnnými *indexKriminalita* a *E03Gdich* (vazba A11). Vazba mezi těmito proměnnými je jediná oboustranná vazba v modelu (její testovaná jednostrannost vždy způsobila zhoršení parametrů modelu), statisticky významný je však v modelu D pouze vztah od *E03Gdich* k *indexKriminalita* (vazba C10), nikoli naopak.

U všech ostatních vztahů mezi indikátory a ohrožeností dítěte (*ReflexIndexCount*), které jsou statisticky významné ($p < 0,05$ a hodnoty IC), lze předpokládat, že se vztah daného indikátoru k ohroženosti dítěte bude vyskytovat i v populaci. V dalším kroku jsem se zaměřila právě na ně.

Nejdříve jsem zkoumala hodnoty standardizovaných regresních koeficientů, které reprezentují přímý efekt daného indikátoru na ohroženost dítěte (tabulka 0.13). V modelu má z testovaných indikátorů nejvyšší vliv *IndexKomunikace* (0,493), následuje proměnná *indexKriminalita* (0,146) a *E03Idich* – fyzické násilí na dítěti (0,133). Po nich následuje skupina indikátorů s podobným vlivem, jde o *VekNejmladsi* – věk nejmladšího dítěte (0,105), *E03Jdich* – psychické násilí na dítěti (0,097) a *clen0_18* – počet dětí v rodině (0,094). Téměř nulový přímý vliv na ohroženost dítěte vykazují překvapivě proměnné *IndexFinance* – finanční situace rodiny (-0,0003) a *E03Gdich* – fyzické násilí mezi dospělými v rodině (0,001), je však důležité podotknout, že u obou těchto proměnných nebyl jejich vztah k ohrožení dítěte na použitém datovém souboru statisticky průkazný.

Exogenní proměnná	Přímý efekt	Celkový efekt	Celkový efekt - výpočet
E03Idich	0,133	0,133	B1
E03Jdich	0,097	0,144	B2 + A8*B1
E03Gdich	0,001	0,026	B3 + A5*B2 + A5*A8*B1 + A6*B1 + C1*B5
E03Hdich	0,031	0,087	B4 + C2*B5 + A4*B2 + A4*A8*B1 + A3*B3 + A3*A5*B2 + A3*A5*A8*B1 + A3*A6*B1 + A3*C1*B5
IndexVztahy	0,053	0,053	B5
IndexKomunikace	0,493	0,506	B6 + C3*B5
Clen0_18	0,094	0,094	B7

Vek nejmladsi	0,105	0,105	B8
A06A	-0,006	-0,006	B9
IndexFinance	-0,0002722	0,0053318	$B10 + D1*B9 + C11*B5$
E03A	0,043	0,052	$B11 + C4*B5 + A1*B3 + A1*A5*B2 + A1*A5*A8*B1 + A1*A6*B1 + A1*C1*B5$
E03C	0,068	0,133	$B12 + C9*B14 + C9*A12*B2 + C9*A12*A8*B1 + C9*A10*B1 + C9*A11*C1*B5 + C9*A11*A5*B2 + C9*A11*A5*A8*B1 + C9*A11*B3 + C9*A11*A6*B1$
E03D	0,015	0,072	$B13 + C8*B14 + C8*A12*B2 + C8*A12*A8*B1 + C8*A10*B1 + A9*B2 + A9*A8*B1 + C7*B3 + C7*C1*B5 + C7*A5*B2 + C7*A5*A8*B1 + C7*A6*B1$
indexKriminalita	0,146	0,189	$B14 + A12*B2 + A12*A8*B1 + A10*B1 + A11*C1*B5 + A11*A5*B2 + A11*A5*A8*B1 + A11*A6*B1 + A11*B3$
indexNezamestnanost	0,021	0,023	$B15 + D2*B10 + D2*D1*B9 + D2*C11*B5$
indexNasiliHistorie	0,028	0,040	$B16 + A2*B3 + A2*A5*B2 + A2*A5*A8*B1 + A2*A6*B1 + A2*C1*B5 + A7*B1$
indexNRPhistorie	0,032	0,032	B17
TIE01B	0,017	0,017	B18

Tabulka 0.13. Přímý a nepřímý vliv formativních indikátorů

Protože jsem použila úsekovou analýzu, je potřeba pracovat nejen s regresními koeficienty, které zohledňují přímou vazbu mezi daným indikátorem a ohroženost dítěte, ale je potřeba dopočítat celkové efekty indikátorů. Na základě vazeb mezi indikátory jsem odvodila vzorce pro výpočet nepřímých efektů a dopočítala jsem celkový vliv dílčích indikátorů na ohroženost dítěte. Vzorce a výsledné hodnoty celkového efektu indikátoru na ohroženost dítěte jsou uvedeny v tabulce 0.17., růžově jsou podbarveny vztahy, které nejsou statisticky významné.

Situace se po vypočtení celkového vlivu indikátoru na ohroženost dítěte mění (tabulka 0. 13.). **Největší vliv** na ohroženost dítěte má nadále **komunikace v rodině** – IndexKomunikace (0,506), její vliv se ještě zvýšil. Stejně tak vzrostl vliv výskytu **trestné činnosti v rodině** – indexKriminalita (0,189). **Fyzické násilí na dítěti** (*E03Idich*) zůstává nadále vlivným faktorem (0,133), po přepočtu má podobný vliv také **psychické násilí vůči dítěti** *E03Jdich* (0,144) a **závislost** člena rodiny **na drogách** *E03C* (0,133). Vzrostl také vliv psychického násilí mezi dospělými *E03Hdich* (0,087) a vliv jiných závislostí v rodině *E03D* (0,072); tato vazba však není statisticky významná. Za zmínku stojí také zdvojnásobení vlivu indikátoru *indexNasiliHistorie* (z 0,028 na 0,04) a výrazný nárůst vlivu fyzického násilí mezi dospělými *E03Gdich* (z 0,001 na 0,026). Téměř nulový vliv mají nadále finanční zázemí rodiny – *indexFinance* (0,005) a časté stěhování rodiny *A06A* (-0,006). Oproti hypotéze se vztah mezi častým stěhování a ohrožeností jeví jako negativní, není však na použitém datovém souboru statisticky významný.

Na základě výsledků modelu můžeme uvažovat o tom, že **některé faktory mají násobně větší vliv na ohrožení dítěte než jiné faktory**. (tabulka 0.13).

Shrnutí kapitoly

V této kapitole jsem odvodila a otestovala formativní část MIMIC modelu. Vzhledem k tomu, že je třeba kromě vztahu mezi rizikovými faktory a ohrožením dítěte zvažovat i vzájemné vztahy mezi rizikovými faktory, využila jsem úsekovou analýzu, která takové zohlednění umožňuje. Sestavila jsem nejdříve tři dílčí modely, ty jsem poté individuálně optimalizovala a teprve po jejich optimalizaci jsem je propojila do jednoho celkového modelu. Ten jsem otestovala a potvrdila jsem jeho udržitelnost.

Výsledný model ukazuje, které faktory působí na dítě přímo a které zprostředkovaně. Model také ukazuje, které faktory mají zásadnější vliv na ohrožení dítěte než ostatní faktory. Mezi tyto zásadní faktory patří kvalita komunikace v rodině, trestná činnost rodiče, obě formy násilí vůči dítěti a drogová závislost. Téměř nulový vliv má finanční situace rodiny a počet stěhování rodiny.

7. MIMIC model

7.1. Sestavení a testování modelu

Jak uvádí Diamantopoulos (Diamantopoulos, 2008), vyhodnocení reliability a validity v případě využití formativních indexů pro měření latentní proměnné je problematické. Interní konzistenci ve smyslu korelace mezi indikátory nelze uplatnit, protože základním principem formativního měření je předpoklad, že indikátory mohou být mezi sebou korelovány jak pozitivně, tak negativně, nebo také vůbec korelovány nejsou. Proto se u formativních indikátorů nepřistupuje k hodnocení reliability. Problematické je však také měření validity (Diamantopoulos, 2008), protože výběr formativních indikátorů je primárně založen na kontextovém významu latentní proměnné. Z tohoto důvodu je doporučeno použití MIMIC modelů, které umožňují jednak vyhodnotit validitu dílčích formativních indikátorů pomocí statistické významnosti jejich koeficientů, a jednak validitu celkového modelu měření, který pracuje s daným souborem formativních indikátorů.

V předchozích krocích jsem odvodila a otestovala model definice a měření konstruktů ohroženosti dítěte. Ohroženost dítěte je latentní proměnná, kterou není možné přímo měřit. K měření takové proměnné se používá sada reflektivních indikátorů. Tyto indikátory jsem odvodila z teoretických hypotéz, uváděných v literatuře o traumatizaci dítěte a jejích projevech. Pomocí konfirmační faktorové analýzy jsem otestovala, že je možné měřit ohroženost dítěte skrze sledování projevů traumatizace u dítěte. Modelová představa v testování obstála a získala jsem tak reflektivní část MIMIC modelu, jejíž smyslem je definice latentní proměnné, jež je „středem modelu“ (viz. kapitola č. 3).

Druhou částí MIMIC modelu je tzv. formativní část, jejíž smyslem je analyzovat vztahy mezi nezávisle proměnnými a závisle proměnnou/proměnnými. Jde typicky o lineární regresní analýzu nebo úsekovou analýzu. Formativní indikátory jsou faktory, u kterých literatura předpokládá, že mají vliv na sledovanou latentní proměnnou, která v MIMIC modelu figuruje jako závislá proměnná – v mém případě jde o ohrožení dítěte. Formativní indikátory jsem odvodila z vybraných nástrojů RAT, které se používají v České republice a v zahraničí (viz. kapitola č. 4). Tyto indikátory mají podle literatury mezi sebou vzájemné vztahy, proto jsem použila úsekovou analýzu pro vytvoření a otestování formativní části modelu MIMIC. Finální model formativní části obstál v testování a definoval proměnné, jejichž vztah k latentní proměnné ohroženost dítěte dává smysl testovat v rámci MIMIC modelu (viz. kapitola 6).

Výsledný MIMIC model vznikl propojením reflektivní a formativní části modelu, schematicky lze model zachytit následně:

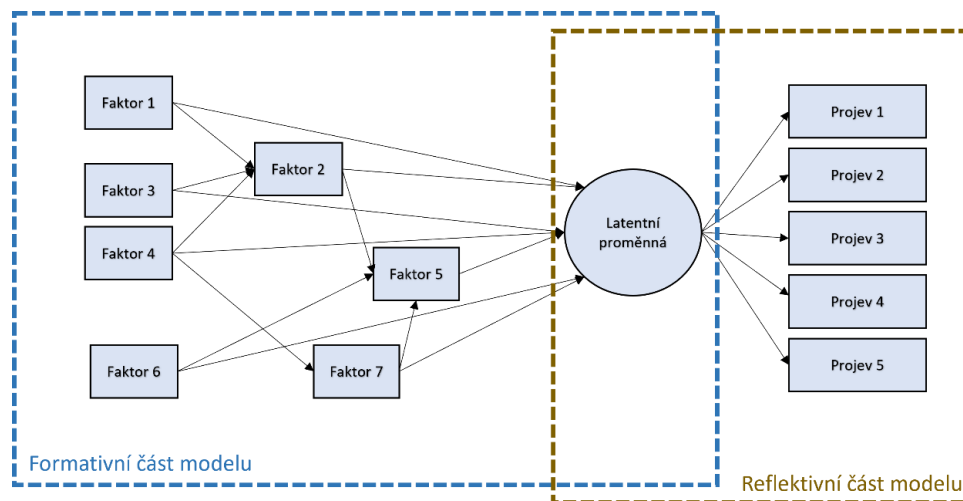

Schéma 0.16. Propojení reflektivní a formativní části MIMIC modelu (zdroj: autorka)

Pro sestavení a testování modelu použiji software JASP (verze 0.17.2) a budu nadále vycházet z doporučených postupů pro SEM podle Soukupa (Soukup, 2022).

Model²⁴ pracuje s latentní proměnou ohrožení dítěte (=Factor1), která je měřena pomocí sady jedenácti proměnných, což zachycuje reflektivní část modelu. Mezi náhodnými složkami těchto jedenácti proměnných je pracováno s šesti vazbami. Formativní část je tvořena 18 indikátory, které mají vliv na ohroženost dítěte (Factor1), zároveň některé z těchto indikátorů ovlivňují hodnoty jiných indikátorů. Proto je v rámci formativní části modelu zahrnuto 8 dílčích regresních modelů spojených do jednoho komplexního modelu úsekové analýzy. V rámci komplexního modelu se pracuje s osmi endogenními proměnnými a deseti exogenními proměnnými. Celkový MIMIC model ve výchozí podobě zachycuje schéma 0.17.

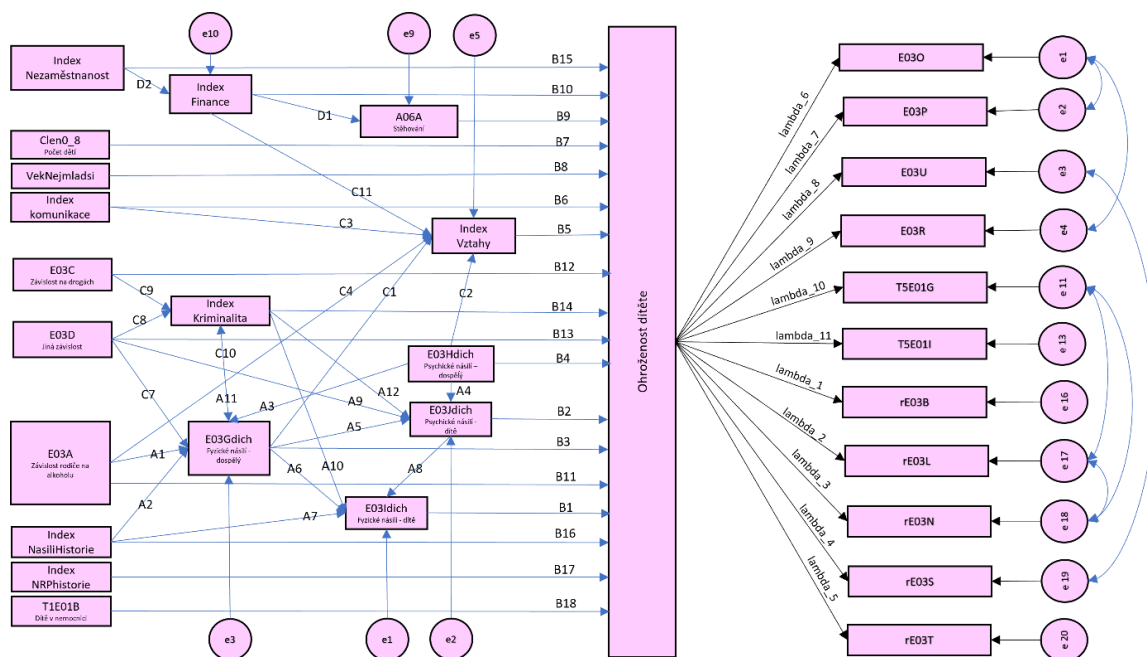

Schéma 0.17. Výchozí MIMIC model (zdroj: autorka)

²⁴ Syntaxe výchozího modelu MIMIC v jazyce Lavaan je následující:

$$\begin{aligned} \text{Factor1} &\sim B1 * E03Idich + B2 * E03Jdich + B3 * E03Gdich + B4 * E03Hdich + B5 * \text{IndexVztahy} + B6 * \text{IndexKomunikace} + \\ &B7 * \text{clenQ}_18 + B8 * \text{VekNejmladsi} + B9 * A06A + B10 * \text{IndexFinance} + B11 * E03A + B12 * E03C + B13 * E03D + \\ &B14 * \text{indexKriminalita} + B15 * \text{indexNezamestnanost} + B16 * \text{indexNasiliHistorie} + B17 * \text{indexNRPHistorie} + B18 * T1E01B \\ E03Jdich &\sim A4 * E03Hdich + A5 * E03Gdich + A9 * E03D + A12 * \text{indexKriminalita} \\ E03Idich &\sim A6 * E03Gdich + A7 * \text{indexNasiliHistorie} + A8 * E03Jdich + A10 * \text{indexKriminalita} \\ E03Gdich &\sim A1 * E03A + A2 * \text{indexNasiliHistorie} + A3 * E03Hdich + A11 * \text{indexKriminalita} + C7 * E03D \\ \text{IndexVztahy} &\sim C1 * E03Gdich + C2 * E03Hdich + C3 * \text{IndexKomunikace} + C4 * E03A + C11 * \text{IndexFinance} \\ A06A &\sim D1 * \text{IndexFinance} \\ \text{indexKriminalita} &\sim C8 * E03D + C9 * E03C + C10 * E03Gdich \\ \text{IndexFinance} &\sim D2 * \text{indexNezamestnanost} \end{aligned}$$

Factors

$$\begin{aligned} \text{Factor1} &\sim \text{lambda}_1_1 * rE03B + \text{lambda}_1_2 * rE03L + \text{lambda}_1_3 * rE03N + \text{lambda}_1_4 * rE03S + \text{lambda}_1_5 * rE03T + \\ &\text{lambda}_1_6 * E03O + \text{lambda}_1_7 * E03P + \text{lambda}_1_8 * E03U + \text{lambda}_1_9 * E03R + \text{lambda}_1_{10} * T5E01G + \\ &\text{lambda}_1_{11} * T5E01I \end{aligned}$$

Residual Correlations

$$\begin{aligned} rE03L &\sim rE03N \\ rE03S &\sim E03U \\ E03O &\sim E03P \\ E03O &\sim E03R \\ rE03N &\sim T5E01G \\ rE03L &\sim T5E01G \end{aligned}$$

Tento MIMIC model je testovatelný podle postupů SEM, protože jeho počet stupňů volnosti je 293. Hodnoty testových kritérií naznačovaly, že model není úplně špatný²⁵, ale je třeba jej upravit. Přistoupila jsem proto k testování doporučených modifikací.

První modifikace se týkala reflektivní části modelu, šlo o doplnění vztahu mezi náhodnými složkami proměnných *rE03B* (Problémy dítěte s cigaretami) a *rE03T* (Záškoláctví dítěte), vztah mezi těmito proměnnými má meritorní opodstatnění. Tato modifikace vedla ke zlepšení parametrů modelu, ale pro potřebnou změnu CFI a TLI nebyla dostatečná (tabulka 0.14.). Informační kritéria ukazovala zlepšení modelu jako celku.

Druhá modifikace modelu navržená softwarem, kterou jsem provedla, představovalo přidání dalšího vztahu mezi náhodnými složkami, v tomto případě mezi proměnnými *rE03T* (Záškoláctví dítěte) a *E03R* (Kázeňské problémy dítěte ve škole), tento vztah opět dával smysl, protože záškoláctví se dopouštějí především děti s výchovnými problémy ve škole. Tato změna sice opět vedla ke zlepšení modelu (hodnoty AIC i BIC se snížily téměř o 100), došlo i ke zlepšení ostatních kritérií, ale změna CFI a TLI nebyla stále dostatečná.

Další modifikace nabízené softwarem již však buď nedávaly smysl z pohledu teorie (meritu věci) nebo nevedly k dostatečně zajímavému zlepšení modelu, které by dávalo opodstatnění pro vyšší složitost modelu. Některé z navržených změn vedly i ke zhoršení testových kritérií modelu. Vzhledem k tomu, že jsem neměla možnost zapojit do modelu další proměnné a ani možnost využít jiného vzorku dat, nebylo možné model posunout ještě dále. Všechny možné, z pohledu teorií smysluplné, změny modelu jsem testovala již v rámci testování dílčích částí modelu, reflektivní a formativní části, a pokud vedly ke zlepšení modelu, zahrнула jsem je. Vzhledem k tomu nedávalo v rámci komplexního modelu smysl znovu tyto změny testovat. Musím tedy konstatovat, že v rámci mých možností již nedokážu dále model zlepšit.

MIMIC model	χ^2	df	p	GFI	CFI	TLI	RMSEA	SRMR	AIC	BIC	R ²
initial	4368.518	293	< .001	0.993	0.843	0.812	0.053	0.046	58387.028	58999.682	0.541
úprava 1	4230.916	292	< .001	0.993	0.848	0.817	0.052	0.045	58251.427	58870.598	0.569
úprava 2 / final	4135.470	291	< .001	0.993	0.852	0.821	0.051	0.045	58157.981	58783.670	0.592

Tabulka 0.14. Modifikace MIMIC modelu

Shrnutí podkapitoly

Finální MIMIC model při testování jeho kvality obstál z pohledu absolutního kritéria GFI (GFI=0,992), tak z pohledu srovnávacích kritérií RMSEA a SRMR (RMSEA=0,051; SRMR=0,045). Hodnoty srovnávacích kritérií sice nedosáhly doporučené meze 0,9, ale přiblížily se jí (CFI=0,852; TLI=0,821). Hodnoty informačních kritérií AIC a BIC se oproti počátečnímu MIMIC modelu snížily a tím potvrdily jeho zlepšení (tabulka 0.14).

Model lze s ohledem na tyto kritéria a ohledem na dostupný datový soubor považovat za uspokojivý.

Pozornost jsem při testování modifikací modelu věnovala také hodnotě indexu determinace pro proměnnou *Factor1*, který představuje v modelu míru ohrožení dítěte. V počáteční verzi MIMIC modelu jeho výše dosáhla hodnoty 0,541, což znamená, že model vysvětluje více než polovinu rozptylu

²⁵ Hodnoty absolutního kritéria GFI a srovnávacích kritérií RMSEA a SRMR dosahovaly doporučených mezí (GFI=0,993; RMSEA=0,053; SRMR=0,046), avšak hodnoty srovnávacích kritérií CFI a TLI doporučené úrovně nedosahovaly (CFI=0,843; TLI=0,812).

této proměnné. Dvě následné úpravy MIMIC modelu způsobily jeho zvýšení, finální model tady nabízí vysvětlení téměř 60 % rozptylu míry ohrožení dítěte (tabulka 0.14.).

V následující části se zaměřím na detaily výsledného modelu, zhodnocení jeho dílčí částí z meritorního pohledu a vyhodnocení výsledků modelu ve vztahu k vstupním hypotézám.

7.2. Výsledný MIMIC model

Výsledný model je po úpravách složen z osmi lineárních regresí, osmi korelací a jednoho faktoru. Tento model pracuje s 11 manifestními proměnnými (reflektivními indikátory), 8 vazbami mezi náhodnými složkami reflektivních indikátorů, 18 formativními indikátory a 1 latentní proměnnou.

Pro větší přehlednost uvádím schéma celkového MIMIC modelu (schéma 0.18.). Označení vazeb mezi proměnnými ve schématu odpovídá jejich označením v rovnicovém vyjádření modelu²⁶. Hodnoty pro jednotlivé vazby mezi proměnnými uvádím v samostatné tabulce pro větší přehlednost níže. Jak jsem uvedla v předchozí kapitole, z pohledu testovacích kritérií tento model považuji za finální.

²⁶ Výsledný MIMIC model:

```
Factor1 ~ B1* E03ldich + B2* E03Jdich + B3* E03Gdich + B4* E03Hdich + B5*IndexVztahy + B6*IndexKomunikace +
B7*clen0_18 + B8*VekNejmladsi + B9* A06A + B10*IndexFinance + B11*E03A + B12*E03C + B13*E03D +
B14*indexKriminalita + B15*indexNezamestnanost + B16*indexNasiliHistorie + B17*indexNRPhistorie + B18* T1E01B
E03Jdich ~ A4 * E03Hdich + A5 * E03Gdich + A9 * E03D + A12 * indexKriminalita
E03ldich ~ A6 * E03Gdich + A7 * indexNasiliHistorie + A8 * E03Jdich + A10 * indexKriminalita
E03Gdich ~ A1 * E03A + A2 * indexNasiliHistorie + A3 * E03Hdich + A11 * indexKriminalita + C7* E03D
IndexVztahy ~ C1* E03Gdich + C2* E03Hdich + C3*IndexKomunikace + C4*E03A + C11* IndexFinance
A06A ~ D1*IndexFinance
indexKriminalita ~ C8* E03D + C9* E03C + C10 * E03Gdich
IndexFinance ~ D2*indexNezamestnanost
# Factors
Factor1 == lambda_1_1*rE03B + lambda_1_2*rE03L + lambda_1_3*rE03N + lambda_1_4*rE03S + lambda_1_5*rE03T +
lambda_1_6*rE03O + lambda_1_7*rE03P + lambda_1_8*rE03U + lambda_1_9*rE03R + lambda_1_10*T5E01G +
lambda_1_11*T5E01I
# Residual Correlations
rE03L ~~ rE03N
rE03S ~~ E03U
E03O ~~ E03P
E03O ~~ E03R
rE03N ~~ T5E01G
rE03L ~~ T5E01G
rE03B ~~ rE03T
rE03T ~~ E03R
```

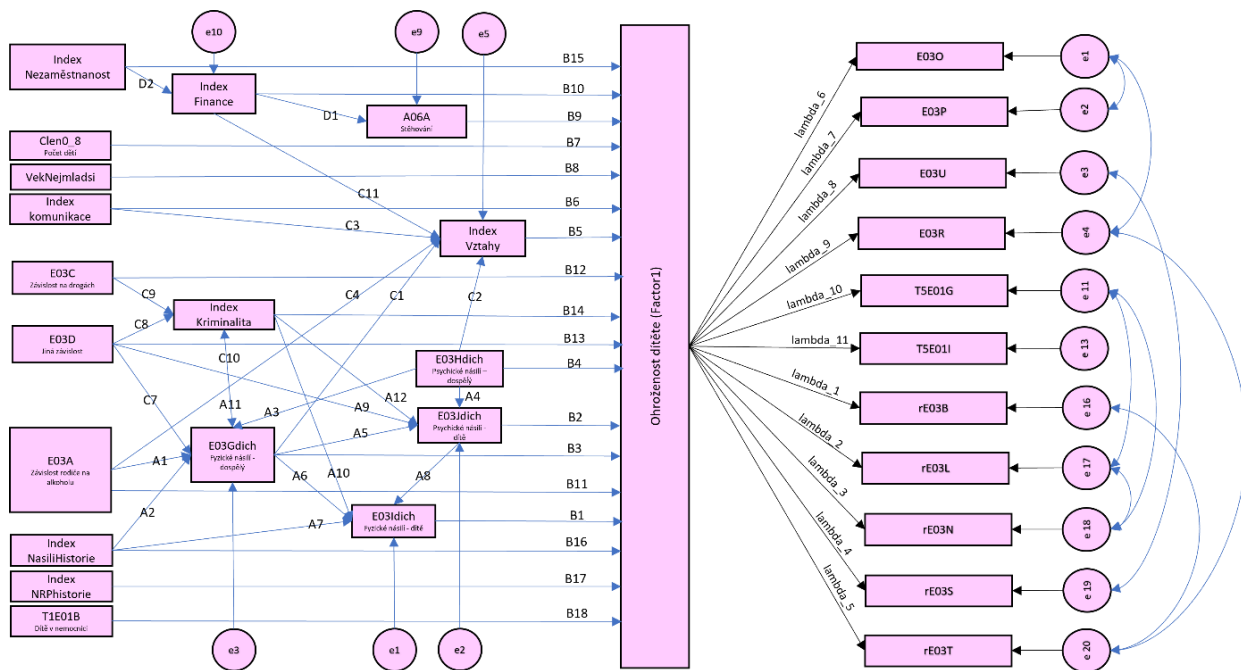

Schéma 0.18. finální MIMIC model (zdroj: autorka)

7.2.1. Reflektivní část modelu - ohrožení dítěte

Latentní proměnná *Factor1*, která v modelu reprezentuje ohroženost dítěte, je měřena 11 manifestními proměnnými, jejichž faktorové zátěže uvádí následující tabulka (tabulka 0.15.).

Reflektivní indikátor (proměnná)	R ²	OZNAČENÍ	Faktorová zátěž						
			Estimate	Std. Error	z-value	p	95% Confidence Interval		Std. Est. (all)
							Lower	Upper	
rE03B	0.302	lambda 1 1	1.000	0.000			1.000	1.000	0.549
rE03L	0.386	lambda 1 2	0.634	0.020	31.246	< .001	0.594	0.674	0.621
rE03N	0.313	lambda 1 3	0.434	0.015	29.136	< .001	0.405	0.463	0.559
rE03S	0.166	lambda 1 4	0.814	0.035	23.251	< .001	0.745	0.882	0.408
rE03T	0.355	lambda 1 5	0.987	0.029	34.368	< .001	0.931	1.044	0.596
E03O	0.285	lambda 1 6	2.899	0.103	28.235	< .001	2.697	3.100	0.534
E03P	0.316	lambda 1 7	2.152	0.073	29.408	< .001	2.009	2.296	0.562
E03U	0.177	lambda 1 8	1.583	0.066	23.873	< .001	1.453	1.713	0.421
E03R	0.330	lambda 1 9	2.405	0.081	29.735	< .001	2.246	2.563	0.574
T5E01G	0.059	lambda 1 10	0.332	0.023	14.652	< .001	0.287	0.376	0.243
T5E01I	0.051	lambda 1 11	0.361	0.026	13.917	< .001	0.310	0.412	0.225

Tabulka 0.15. Reflektivní indikátory

Všechny vztahy mezi reflektivními indikátory a faktorem jsou statisticky významné a dá se tedy předpokládat, že se budou vyskytovat také v populaci. Vliv faktoru ohrožení dítěte na reflektivní indikátory je však různý (tabulka 0.15.)²⁷.

²⁷ Nejsilnější vliv ohrožení dítěte má na sedm indikátorů, jejichž rozptyly jsou faktorem vysvětleny v podobné míře, a to okolo 30 %. Další dva indikátory mají rozptyl ovlivněný faktorem v rozsahu okolo 17–18 %, což je stále zajímavá hodnota. Poslední dva indikátory mají index determinace pouze ve výši 0,05-0,06, jde tedy o poměrně malou sílu vztahu a dalo by se zvažovat vyřazení těchto dvou indikátorů z modelu, nicméně existenci vztahu model potvrzuje. Indikátory jsou také mezi sebou provázány, což je žádoucí. Model pracuje s osmi korelacemi mezi chybovými složkami indikátorů.

Model celkově **prokazuje, že lze k měření míry ohroženosti dítěte použít sledování projevů traumatizace u dítěte**. Tyto projevy jsou měřitelné jako dichotomické ukazatele: u dítěte se projev nevyskytuje/vyskytuje. Tato modelová představa obstála jak testování celkového modelu, tak testování jednotlivých indikátorů.

Jako nejvhodnější indikátory pro měření míry ohrožení dítěte se podle mého modelu jeví především **projevy dítěte, které nějakým způsobem souvisí se školou**. Jde především o záškoláctví dítěte (*rE03T*) a kázeňské problémy dítěte ve škole (*E03R*). Ohrožení dítěte má také vliv na ztrátu kamarádů ve škole (*E03U*) a na problémy dítěte se šikanou ve škole (*rE03S*), což jsou dva projevy, které spolu v praxi obvykle úzce souvisí.

Dalším projevem, který má silný vztah na ohrožení dítěte, jsou **problémy dítěte se zákonem** (*rE03L*). Důležitým ukazatelem ohrožení jsou podle modelu také **špatná komunikace dítěte s dospělými** členy domácnosti (*E03P*), skutečnost, že dítě bylo umístěno do výchovného zařízení (*rE03N*), dále problémy dítěte s cigaretami (*rE03B*) a dlouhodobé vážné problémy s dítětem v domácnosti (*E03O*). Jde o indikátory, která mají nejsilnější vztah k ohrožení a jsou proto vhodnými kandidáty pro vytvoření škály na měření ohrožení dítěte.

Indikátory s velmi malým vztahem k ohrožení dítěte jsou podle modelu situace, kdy dítě má/mělo problém/y s drogami (*T5E01G*) a kdy dítě utíkalo z domova (*T5E01I*). V tomto místě je třeba připomenout, že datový soubor obsahoval údaje o dětech do 12 let, a to sebou přináší omezení ve výpovědních možnostech dat v souvislosti s projevy traumatu. Děti, které jsou ohroženy prostředím, ve kterém žijí, jsou vystaveny dlouhodobě nízké intenzitě rizikových situací, a proto se projevy u nich začínají objevovat až ve vyšším věku. Situace, kdy dítě bere drogy nebo utíká z domova jsou obvykle pozorovány až u starších dětí, v datovém souboru je proto takových dětí poměrně málo. To může být důvodem, proč vliv na ohrožení vychází u těchto dvou indikátorů jako malý.

Analýza také ukázala, že **smrt dítěte, sebevražedné tendence dítěte a problémy se sexuálním zráním dítěte nejsou pravděpodobně ovlivněné mírou ohrožení dítěte, ale jinými aspekty**, jako může být například duševní zdraví dítěte. Všechny tyto tři indikátory byly vyloučeny již v počátečních krocích analýzy.

Shrnutí kapitoly

Model prokázal, že je možné ohrožení dítěte měřit pomocí sady projevů dítěte spojených s traumatizací. Lze předpokládat, že ohrožení je faktorem, který tyto projevy ovlivňuje, a proto by bylo možné tyto projevy využít k detekci ohrožení dítěte. Model naznačuje, že sedm typů projevů (z 11 zvažovaných) mohou být dostatečné pro takovou detekci.

7.2.2. Formativní část modelu – indikátory ohrožení dítěte

Druhá část modelu pracuje s formativními indikátory, které ovlivňují míru ohrožení dítěte. V této části modelu jsem testovala hypotézy identifikované v kapitole č. 5. Než přistoupím k vyhodnocení hypotéz, budu se věnovat modelu jako celku.

Model pracuje s 18 formativními indikátory, které neovlivňují pouze míru ohrožení, ale ovlivňují se také mezi sebou. Model proto ve výsledné podobě zahrnuje osm dílčích regresních rovnic, které pracují s osmi endogenními proměnnými a deseti exogenními proměnnými. Index determinace pro jednotlivé endogenní proměnné je uvedena v tabulce 0.20.

Endogenní proměnná	R ²
E03Jdich	0.160

E03Idich	0.206
E03Gdich	0.314
IndexVztahy	0.197
A06A	0.054
indexKriminalita	0.304
IndexFinance	0.147
Factor1	0.592

Tabulka 0.16. Index determinace

Model MIMIC nabízí vysvětlení pro 59,2 % rozptylu míry ohrožení dítěte²⁸. Za zmínku stojí také vysvětlený rozptyl modelem v případě dvou formativních indikátorů. Výskyt fyzického násilí v rodině (*E03Gdich*) je z 31,4 % v modelu vysvětlen změnami v indikátorech, které vyjadřují závislost na alkoholu (*E03A*) a skutečností, zda rodič v dětství zažíval násilí (*indexNasiliHistorie*). O tomto vztahu hovoří i experti v oblasti adiktologie a potvrzuje ho studie Prokopa o násilí v rodině (Prokop, 2021). V podobném rozsahu (30,4 %) model vysvětluje také výskyt situací, kdy rodič páchal trestnou činnost (*indexKriminalita*). To, zda někdo v rodině bude páchat trestnou činnost souvisí s tím, zda se v rodině vyskytuje závislost na drogách (*E03C*) nebo jiné závislosti, např. gambling (*E03D*).

Po propojení obou částí modelu došlo ke změně hodnot koeficientů u řady proměnných (tabulka 0.17.) a ke změně ve vyhodnocení statické významnosti u některých proměnných v porovnání s dílčím modelem formativní části MIMIC modelu.

Predictor	endogenní prom.	vazba	nestand. regr. Koef.	p	95% Confidence Interval		stand. regr.koef.
					Lower	Upper	
E03Idich	Factor1	B1	0.192	< .001	0.159	0.225	0.161
E03Jdich	Factor1	B2	0.167	< .001	0.132	0.203	0.133
E03Gdich	Factor1	B3	0.003	0.791	-0.021	0.028	0.004
E03Hdich	Factor1	B4	0.023	0.068	-0.002	0.047	0.028
IndexVztahy	Factor1	B5	-0.002	0.751	-0.011	0.008	-0.004
IndexKomunikace	Factor1	B6	0.141	< .001	0.130	0.153	0.363
clen0_18	Factor1	B7	0.026	< .001	0.019	0.032	0.098
VekNejmladsi	Factor1	B8	0.005	< .001	0.004	0.006	0.105
A06A	Factor1	B9	-4.358×10 ⁻⁴	0.793	-0.004	0.003	-0.003
IndexFinance	Factor1	B10	-0.002	0.345	-0.007	0.002	-0.013
E03A	Factor1	B11	0.020	< .001	0.013	0.027	0.085
E03C	Factor1	B12	0.052	< .001	0.042	0.061	0.163
E03D	Factor1	B13	0.016	< .001	0.008	0.024	0.056
indexKriminalita	Factor1	B14	0.144	< .001	0.129	0.159	0.307
indexNezamestnanost	Factor1	B15	-6.786×10 ⁻⁴	0.609	-0.003	0.002	-0.007
indexNasiliHistorie	Factor1	B16	0.012	0.097	-0.002	0.025	0.021
indexNRPhistorie	Factor1	B17	0.021	0.115	-0.005	0.046	0.019
T1E01B	Factor1	B18	-0.002	0.502	-0.007	0.004	-0.008
indexNezamestnanost	IndexFinance	D2	0.229	< .001	0.214	0.245	0.383
E03D	indexKriminalita	C8	0.145	< .001	0.128	0.161	0.242
E03C	indexKriminalita	C9	0.236	< .001	0.218	0.254	0.346
E03Gdich	indexKriminalita	C10	0.253	< .001	0.179	0.327	0.139
	IndexVztahy	C1	0.205	< .001	0.135	0.276	0.087
E03Hdich	IndexVztahy	C2	0.430	< .001	0.362	0.499	0.190
IndexKomunikace	IndexVztahy	C3	0.262	< .001	0.235	0.289	0.242
E03A	IndexVztahy	C4	0.070	< .001	0.052	0.087	0.106
IndexFinance	IndexVztahy	C11	0.062	< .001	0.050	0.073	0.132
E03Gdich	E03Idich	A6	0.059	< .001	0.041	0.078	0.083
indexNasiliHistorie	E03Idich	A7	0.035	< .001	0.023	0.046	0.075

²⁸ Pokud jsem v úsekové analýze místo proměnné *Factor1* používala pomocný jednoduchý součtový index *ReflexIndexCount*, který představovat počet různých projevů traumatu u daného dítěte, index determinace R² měl hodnotu 0,473. Komplexní MIMIC model ukazuje, že nahrazení součtového indexu hodnotami sady reflektivních indikátorů poskytuje lepší vysvětlení pro změny míry ohrožení dítěte (vysvětlený rozptyl vzrostl o 11,9 %).

E03Jdich	E03Idich	A8	0.376	< .001	0.348	0.404	0.356
indexKriminalita	E03Idich	A10	0.049	< .001	0.038	0.059	0.123
E03Hdich	E03Jdich	A4	0.153	< .001	0.134	0.173	0.236
E03Gdich	E03Jdich	A5	0.045	< .001	0.024	0.066	0.066
E03D	E03Jdich	A9	0.014	< .001	0.008	0.020	0.063
indexKriminalita	E03Jdich	A12	0.070	< .001	0.059	0.080	0.187
E03A	E03Gdich	A1	0.036	< .001	0.029	0.044	0.130
indexNasiliHistorie	E03Gdich	A2	0.053	< .001	0.038	0.068	0.082
E03Hdich	E03Gdich	A3	0.433	< .001	0.409	0.457	0.450
indexKriminalita	E03Gdich	A11	-0.011	0.377	-0.035	0.013	-0.020
E03D	E03Gdich	C7	0.031	< .001	0.021	0.041	0.095
IndexFinance	A06A	D1	0.290	< .001	0.256	0.323	0.232

Tabulka 0.17. Formativní indikátory

Zvýšil se počet vztahů mezi formativními indikátory a ohrožením dítěte, u kterých nelze vyloučit, že spolu v populaci nesouvisí²⁹. Jde zároveň o indikátory, které mají **nejmenší vliv** na ohrožení dítěte (tabulka 0.18.). Patří mezi ně indikátory zohledňující **finanční a materiální situaci rodiny** (*Index Finance*, *indexNezaměstnanost*, *A06A stěhování*) a **zdravotní stav dítěte** (*TIE01B*), efekt těchto faktorů je téměř nulový. Téměř nulový efekt má v mém datovém souboru na ohrožení dítěte také kvalita vztahů v rodině (*IndexVztahy*)³⁰. Vliv dětství rodiče na ohrožení dítěte sice v populaci také není jistý, nicméně v datovém souboru se projevil. Především v případech násilí, které rodič zažíval v dětství, ovlivňuje tato skutečnost další indikátory a tím působí na ohrožení dítěte nepřímo³¹.

Faktory, které mají **největší vliv** (přímý i celkový) na ohrožení dítěte a dají se očekávat také v populaci, se po sestavení celkového modelu nezměnily, jde nadále o kvalitu **komunikace** v rodině (*IndexKomunikace*), výskyt **trestné činnosti** v rodině (*indexKriminalita*) a **závislost** člena rodiny **na drogách** (*E03C*). Jejich vliv je dvojnásobný až trojnásobný ve srovnání s dalšími indikátory (tabulka 0.18.).

U některých indikátorů je zajímavé, že **působí na ohrožení dítěte více zprostředkovaně skrze jiné faktory než napřímo**. Jde např. o závislost člena rodiny na drogách (*E03C*), kde je celkový vliv téměř dvojnásobný ve srovnání s přímým vlivem (0,163 verz. 0,288). Podobně je tomu tak také v případě psychické násilí mezi dospělými (*E03Hdich*), u kterého je celkový vliv na ohrožení třikrát větší než jeho přímý vliv (0,028 verz. 0,085). Působí na ohrožení především skrze vztahy v rodině a jiné typy násilí v rodině. Obdobné zvýšení vlivu skrze působení na jiné indikátory lze sledovat ještě u závislosti na hazardním hraní (*E03D*), kde je celkový vliv indikátoru trojnásobný než jeho přímý vliv (0,056 verz. 0,158).

Další skupina faktorů, které vykazují poloviční vliv na ohrožení ve srovnání s nejlivnějšími indikátory, zahrnuje psychického násilí v rodině (*E03Jdich* a *E03Idich*) a gambling (*E03D*). Třetinový vliv oproti nejlivnějšímu indikátorům vykazují faktory zohledňující strukturu rodiny – počet dětí v rodině (*Clen0_8*) a věk nejmladšího dítěte v rodině (*Vek_nejmladsi*). Podobně velký vliv na ohrožení dítěte má také alkoholismus v rodině (*E03A*), u kterého model prokázal jeho vliv na výskyt násilí v rodině (tabulka 0.18.) jako statisticky významný.

Exogenní proměnná	Přímý efekt	Celkový efekt	Přímý efekt	Celkový efekt
IndexKomunikace	B6	B6 + C3*B5	0,363	0,362
indexKriminalita	B14	B14 + A12*B2 + A12*A8*B1 + A10*B1 + A11*C1*B5 + A11*A5*B2 + A11*A5*A8*B1 + A11*A6*B1 + A11*B3	0,307	0,362

²⁹ K původně sedmi indikátorům, jejichž koeficienty nebyly statisticky významné v případě úsekové analýzy, přibýly tři další proměnné. U proměnné *E03D* došlo naopak ke zlepšení hodnoty p (<0,001), její vliv na ohrožení dítěte se dá na základě MIMIC modelu očekávat i v populaci.

³⁰ Za povšimnutí stojí, že v modelu jsou tyto minimální korelace ohodnocené jako negativní, tzn. se zvyšující se hodnotou dané proměnné se snižuje ohrožení dítěte, což neodpovídá očekávání o jejich vlivu.

³¹ V tomto případě je jeho vliv na výskyt fyzického násilí mezi dospělými (*E03Gdich*) a výskyt fyzického násilí vůči dítěti (*E03Idich*) statisticky významný (tabulka 0.21.)

E03C	B12	$B12 + C9*B14 + C9*A12*B2 + C9*A12*A8*B1 + C9*A10*B1 + C9*A11*C1*B5 + C9*A11*A5*B2 + C9*A11*A5*A8*B1 + C9*A11*B3 + C9*A11*A6*B1$	0,163	0,288	
E03Jdich	B2	$B2 + A8*B1$	0,133	0,190	
E03Idich	B1	B1	0,161	0,161	
E03D	B13	$B13 + C8*B14 + C8*A12*B2 + C8*A12*A8*B1 + C8*A10*B1 + A9*B2 + A9*A8*B1 + C7*B3 + C7*C1*B5 + C7*A5*B2 + C7*A5*A8*B1 + C7*A6*B1$	0,056	0,158	
Vek nejmladsi	B8	B8	0,105	0,105	
Clen0 8	B7	B7	0,098	0,098	
E03A	B11	$B11 + C4*B5 + A1*B3 + A1*A5*B2 + A1*A5*A8*B1 + A1*A6*B1 + A1*C1*B5$	0,085	0,088	
E03Hdich	B4	$B4 + C2*B5 + A4*B2 + A4*A8*B1 + A3*B3 + A3*A5*B2 + A3*A5*A8*B1 + A3*A6*B1 + A3*C1*B5$	0,028	0,085	
indexNasiliHistorie	B16	$B16 + A2*B3 + A2*A5*B2 + A2*A5*A8*B1 + A2*A6*B1 + A2*C1*B5 + A7*B1$	0,021	0,036	
E03Gdich	B3	$B3 + A5*B2 + A5*A8*B1 + A6*B1 + C1*B5$	0,004	0,030	
indexNRPhistorie	B17	B17	0,019	0,019	
IndexFinance	B10	$B10 + D1*B9 + C11*B5$	-0,013	-0,014	
indexNezamestnanost	B15	$B15 + D2*B10 + D2*D1*B9 + D2*C11*B5$	-0,007	-0,012	
T1E01B	B18	B18	-0,008	-0,008	
IndexVztahy	B5	B5	-0,004	-0,004	
A06A	B9	B9	-0,003	-0,003	

Tabulka 0.18. Přímý a nepřímý vliv (podbarvené jsou statisticky nevýznamné koeficienty)

Shrnutí podkapitoly

Model prokázal, že devět zkoumaných faktorů má vliv na ohrožení dítěte a tento vliv se dá očekávat i v populaci. Těchto devět faktorů lze rozdělit do tří skupin podle síly jejich vztahu k ohrožení dítěte. Řada faktorů působí na ohrožení nejen přímo, ale také zprostředkovaně skrze jiné faktory. U zbývajících devíti faktorů se nedá vyloučit, že žádný vztah k ohrožení dítěte nemají.

V následující kapitole přistupuji ke zhodnocení jednotlivých hypotéz na základě výsledného MIMIC modelu.

8. Výsledky analýzy

8.1. Vyhodnocení hypotéz

V kapitole 5 jsem kromě operacionalizace formativních indikátorů definovala sadu hypotéz o vlivu formativních indikátorů na ohrožení dítěte, které jsem chtěla pomocí MIMIC modelu ověřit. Jednalo se o 21 hypotéz, které byly odvozeny z literatury a nástrojů RAT, které se používají v České republice a v zahraničí. Zahraniční nástroje k těmto indikátorům navíc přistupují jako k prediktorům ohrožení dítěte.

Hypotéza H01: Pokud se v rodině vyskytuje nějaká forma násilí, zvyšuje se ohrožení dítěte.

Tato hypotéza v sobě zahrnuje čtyři situace a jejich vliv na ohrožení dítěte: fyzické a psychické násilí mezi dospělými, fyzické a psychické násilí v rodině směrem k dítěti. Model prokazuje, že všechny čtyři formy násilí zvyšují míru ohrožení dítěte.

Vliv fyzického a psychického násilí na ohrožení dítěte je modelem prokázán dokonce jako statisticky významný, lze jej proto očekávat i v populaci. Hypotézu o přímém vlivu fyzického a psychického násilí mezi dospělými na ohrožení dítěte sice model nepodržel, ale prokázal jejich zprostředkovaný vliv skrze jiné indikátory. Což znamená, že **všechny formy násilí zvyšují míru ohrožení dítěte.**

Model dále ukazuje, že v populaci bude existovat také **vztah závislosti na alkoholu a fyzickém násilí mezi dospělými**. V rodině, kde dochází k fyzickému nebo psychickému násilí mezi dospělými, se dá podle modelu očekávat výskyt obou forem násilí na dětech. Jako významná, pro výskyt fyzického násilí mezi dospělými v rodině, se jeví historie rodiče, tedy zda zažíval on sám násilí ve svém dětství. Model dále prokázal, že v rodině, **kde se vyskytuje psychické násilí mezi dospělými bude častěji existovat i násilí fyzické**. Na základě výsledků modelu lze konstatovat, že vyhodnocení situace dítěte by vždy mělo zohledňovat výskyt všech forem násilí v rodině.

Hypotéza H02: Čím horší jsou vztahy v rodině, tím vyšší je ohrožení dítěte.

Model naznačuje, že **vliv kvality vztahů**, tak jak je zachycena modelem, na ohrožení dítěte **spíše neexistuje**³². Hypotézu H02 se modelem tedy nepodařilo podpořit. Model však ukázal, že vztahy v rodině jsou k ostatním indikátorům spíše ve vztahu závislé proměnné³³.

Hypotéza H03: Čím horší komunikace v rodině, tím vyšší je ohrožení dítěte.

Model potvrdil pozitivní vztah mezi špatnou komunikací v rodině a ohrožením dítěte, tento vztah můžeme očekávat také v populaci. **Kvalita komunikace v rodině je podle modelu nejvýznamnější faktorem**, který ovlivňuje ohrožení dítěte, a její vliv je převážně přímý. To znamená, že pokud je v rodině špatná komunikace, dítě dříve nebo později začne vykazovat některé z projevů traumatizace. Jde o faktor, který by rozhodně neměl být při vyhodnocování situace dítěte přehlížen.

Hypotéza H04: Děti, jejichž rodiny zažily úmrtí nějakého člena domácnosti, jsou více ohrožené.

³² Hodnota koeficientu B5 je velmi malá a není statisticky významná (tabulka 0.19.)

³³ Rozptyl hodnot proměnné Index/Vztahy je z 19,7 % vysvětlen vlivem pěti jiných formativních indikátorů (viz. schéma 0.18.).

Úmrtí v rodině se od počátku analýzy ukazovalo jako nevýznamný faktor s ohledem na ohroženost dítěte. Proměnná *indexUmrti*, která zohledňovala úmrtí v rodině, byla vyřazena v modelu již v počáteční fázi sestavování modelu³⁴. Později jsem její přidání do modelu testovala, ale vedlo ke zhoršení modelu. Tuto hypotézu tedy model nepodržel a pravděpodobně **úmrtí v rodině nemá žádný významný vliv na míru ohrožení dítěte**, a to i ve srovnání s ostatními faktory.

Hypotéza H05: S počtem dětí v rodině se zvyšuje ohrožení dítěte.

S touto hypotézou pracují především zahraniční nástroje RAT. Model prokázal, že **počet dětí v rodině má vliv na ohrožení dítěte**³⁵. Můžeme předpokládat, že v populaci je **vyšší počet dětí v rodině spojen s vyšší mírou ohrožení těchto dětí**. Tento indikátor ale patří, ve vzájemném srovnání, mezi indikátory s nižším vlivem na ohrožení dítěte³⁶; z pohledu hodnocení situace dítěte by šlo spíše o pomocný indikátor.

H06: Čím mladší děti jsou v rodině, tím vyšší je jejich ohrožení.

Věk nejmladšího dítěte je indikátor, se kterým české nástroje RAT nepracují. Model hypotézu o vlivu tohoto indikátoru podržel, jeho **vliv** je však podle modelu **opačný, než byl očekávaný**. Model navrhuje pozitivní vztah, tedy že s rostoucím věkem nejmladšího dítěte roste i míra ohrožení dítěte³⁷. Na obrácení vztahu může mít vliv způsob konceptualizace ohrožení dítěte, kterou jsem postavila na projevech traumatizace. Pokud je dítě vystaveno mírnějším rizikovým faktorům po dlouhou dobu, projevy traumatizace se u něj objeví až v pozdějším věku. U malých dětí se tyto projevy nebudou vyskytovat tak často, tzn. že se dá očekávat vyšší výskyt projevů traumatu právě u starších dětí (tedy pozitivní vztah). A tato skutečnost by mohla vysvětlovat, proč v modelu vyšel vliv opačně.

H07: Děti, které se vícekrát stěhují, mají vyšší ohrožení.

Ani v tomto případě model hypotézu nepodržel. **Vztah mezi počtem stěhování rodiny a ohrožením dítěte** vychází statisticky nevýznamný a **téměř neexistuje**. Model však potvrdil vztah mezi nezaměstnaností rodičů a nedostatkem financí v rodině na časté stěhování rodiny (viz schéma 0.18.); pokud je v rodině špatná finanční situace, dá se očekávat, že se bude častěji stěhovat.

H08: Čím horší finanční situace rodiny, tím vyšší ohrožení dítěte.

Podobně jako u častého stěhování rodiny, ani v případě špatné finanční situace model hypotézu nepodržel. **Přímý vliv finanční situace v rodině na ohrožení dítěte je téměř nulový**³⁸. Model předpokládá pouze statisticky významný vliv financí na vztahy v rodině (vazba C11 v tabulce 0.21.), což ale nevylučuje, že finanční situace v rodině může působit na ohrožení dítěte skrze jiné faktory, které model nezahrnuje.

H09: Čím horší je finanční situace rodiny, tím horší jsou vztahy v rodině.

³⁴ Z důvodu velmi nízké korelace s ohrožením (tabulka 3.30)

³⁵ Tento vliv je statisticky významný.

³⁶ Viz. tabulka 0.22.

³⁷ Tento vliv vychází jako statisticky významný a je podobně silný jako počet dětí v rodině.

³⁸ Není ani na základě modelu statisticky významný.

Model podržel hypotézu o vlivu finanční situace na vztahy v rodině; jde o pozitivní vliv, dá se tedy předpokládat, že **čím horší finanční situace rodiny, tím horší vztahy v rodině**. Tento vliv je možné na základě modelu očekávat i v populaci.

H10: Pokud má některá z rodičovských osob zdravotní postižení, je dítě více ohrožené.

Zohlednění vlivu skutečnosti, že některý z rodičů má zdravotní postižení nebo vážné onemocnění, bylo vyřazeno z modelu již při jeho sestavování, podobně jako úmrtí v rodině³⁹. I tento faktor jsem při testování modelu zkoušela opětovně zahrnout, ale jeho přidání vedlo ke zhoršení modelu. Hypotézu o vlivu zdravotního stavu rodiče na ohrožení dítěte tedy nelze na základě modelu podpořit; **zdravotní stav rodiče nemá vliv na ohrožení dítěte**. Tento závěr plně odpovídá méjí konceptualizaci ohrožení dítěte postavené na projevech traumatizace dítěte – zdravotní postižení rodiče nemusí být situací, která u dítěte vyvolá projevy traumatizace.

H11: Pokud je někdo z rodičů závislý na drogách, je dítě více ohrožené.

Závislost rodičů na drogách má podle modelu nejen přímý vliv na ohrožení dítěte, ale působí také skrze další faktory zprostředkovaně. Model potvrzuje, že **výskyt drogové závislosti v rodině zvyšuje míru ohrožení dítěte**⁴⁰. Drogová závislost patří **k faktorům, které mají největší vliv** na ohrožení dítěte ve srovnání s ostatními indikátory zahrnutými do modelu. Její zjišťování by proto mělo být vždy zahrnuto do vyhodnocení situace dítěte.

H12: Pokud je někdo z rodičů závislý na alkoholu, je dítě více ohrožené.

Stejně jako drogová závislost, tak závislost rodiče na alkoholu má na ohrožení dítěte statisticky významný vliv, který lze očekávat i v populaci. Jde opět o pozitivní vztah, což znamená, že **při výskytu alkoholismu se zvyšuje ohrožení dítěte**. Přímý vliv tohoto faktoru je nicméně menší než u drogové závislosti. Alkoholismus působí na ohrožení dítěte více zprostředkovaně, skrze další faktory jako je fyzické a psychické násilí v rodině a kvalita vztahů v rodině, což znamená, že jej lze použít nejen jako indikátor pro ohrožení dítěte, ale také jako indikátor pro hodnocení vztahů v rodině.

H13: Pokud je někdo z rodičů závislý na hazardních aktivitách, je dítě více ohrožené.

Model podržel i další hypotézu týkající se závislostí, v tomto případě jiných závislostí, jako je gamblerství. **Výskyt této závislosti má přímý vliv na ohrožení dítěte**, zvyšuje míru ohrožení. Přímý vliv není ve srovnání s dalšími indikátory sice příliš velký, ale po zohlednění nepřímého vlivu na ohrožení dítěte se jeho hodnota téměř ztrojnásobí. Jde tedy o faktor, který sice působí na ohrožení dítěte spíše zprostředkovaně než přímo, ale neměl by být opomíjen.

H14: Pokud je rodič závislý na alkoholu, pak bude v rodině častěji fyzické násilí.

Jak již bylo zmíněno výše, **vliv alkoholismu na fyzické násilí v rodině model potvrdil**. Na fyzické násilí mezi dospělými má přímý vliv a na fyzické násilí směrem k dítěti působí zprostředkovaně. Podle

³⁹ Ani tato proměnná nebyla dostatečně korelována s ohrožením dítěte, aby se dalo předpokládat, že je mezi nimi nějaký vztah.

⁴⁰ Přímý vliv drogové závislosti rodičů na ohrožení dítěte je pozitivní (výskyt drogové závislosti zvyšuje ohrožení dítěte) a statisticky významný.

modelu jsou všechny tyto vztahy statisticky významné a lze je proto očekávat i v populaci. Hypotézu, že výskyt alkoholismu je spojen s výskytem fyzického násilí, tak model podržel.

H15: Pokud je rodič závislý na alkoholu, pak budou v rodině horší vztahy.

Přímý vliv alkoholismu na kvalitu vztahů v rodině model potvrzuje, jde o vztah statisticky významný a indikátory jsou v pozitivním vztahu – **výskyt alkoholismu je spojen s horšími vztahy v rodině**. Vztahy v rodině jsou ovlivněny ale také finanční situací rodiny, kvalitou komunikace v rodině a přítomností násilí v rodině⁴¹.

H16: Pokud se v rodině vyskytuje kriminalita rodičů, je dítě více ohrožené.

Přímý vliv trestné činnosti v rodině na ohrožení dítěte model neprokazuje⁴², proto můžeme konstatovat, že **trestná činnost rodičů nemá přímý vliv na ohrožení dítěte**. Přesto model nabízí statisticky významné nepřímé působení kriminality v rodině na ohrožení dítěte. **Trestná činnost rodičů ovlivňuje výskyt psychického násilí v rodině** – tam, kde je trestná činnost, bude častěji i tento typ násilí. Model také ukazuje, že kriminalita rodičů se dá očekávat více v rodinách, kde se vyskytuje drogová závislost, patologické hráčství nebo fyzické násilí.⁴³

H17: Pokud je v rodině nezaměstnanost, je dítě více ohrožené.

Hypotézu o vztahu nezaměstnanosti a ohrožení dítěte se nepodařilo udržet. Podle modelu mezi nimi **spíše žádný přímý vztah není**. Nezaměstnanost sice působí na ohrožení dítěte také zprostředkovaně přes jiné faktory, ale i tento nepřímý vliv se blíží nule.

H18: Pokud se v dětství někoho z vlastních nebo nevlastních rodičů vyskytlo domácí násilí, je ohrožení dítěte vyšší.

Hypotézy o přímém vlivu dětství rodičů na ohrožení dítěte se nepodařilo modelem udržet. Nicméně výskyt násilí v dětství rodiče má statisticky významný vliv na výskyt fyzického násilí v rodině, jak mezi dospělými, tak směrem k dítěti. **Vliv dětství rodičů na ohrožení dítěte je tak zprostředkovaný skrze jiné faktory**, nicméně si pozornost při vyhodnocování situace dítěte zaslouží.

H19: Pokud v dětství někoho z vlastních nebo nevlastních rodičů vyrůstal mimo svou rodinu, zvyšuje se ohrožení dítěte.

Tuto hypotézu model nepodržel⁴⁴. **Skutečnost, kde rodič v dětství vyrůstal, nepůsobí na ohrožení dítěte ani nepřímo skrze jiné indikátory** (tabulka 0.16.). Předpoklad, že rodič, který sám v rodině nevyrůstal, bude důvodem pro ohrožení dítěte, neobstál pravděpodobně také z důvodu, že ohrožení je konceptualizované jako projevy traumatizace. Rodič s oslabenou rodičovskou kompetencí nemusí ani z dlouhodobého pohledu způsobovat traumatizaci dítěte, pokud sledujeme pouze tento izolovaný faktor.

⁴¹ Model vysvětluje skrze tyto proměnné téměř 20 % rozptylu proměnné IndexVztahy.

⁴² Hodnota koeficientu je blízká nule a koeficient není statisticky významný (tabulka 0.19.)

⁴³ Model vysvětluje 30,4 % rozptylu proměnné IndexKriminalita skrze proměnné reprezentující drogovou závislost, závislost na hazardních hrách a výskyt fyzického násilí mezi dospělými v rodině, všechny tyto vztahy jsou statisticky významné a pozitivní (tabulka 0.19.).

⁴⁴ Hodnota koeficientu je nízká a není statisticky významná (tabulka 0.19.), jeho hodnota může být v populaci nulová.

H20: Pokud má dítě vážný zdravotní problém, je ohroženější.

Zdravotní stav dítěte má na ohrožení téměř **nulový vztah**, který není v modelu statisticky významný. Hypotéza je tedy neudržitelná, vliv zdravotního stavu na ohrožení dítěte může být nulový.

H21: Pokud je dítě často nebo dlouho v nemocnici, je ohroženější.

Zohlednění vlivu skutečnosti, že je dítě opakovaně nebo dlouhodobě hospitalizované v nemocnici, bylo vyloučeno z modelu již při jeho sestavování, podobně jako zdravotní postižení rodiče a úmrtí v rodině⁴⁵. Hypotézu o vlivu hospitalizací dítěte na míru jeho ohrožení nelze na základě modelu udržet, časté nebo dlouhé **hospitalizace dítěte nemají na ohrožení nejspíše vliv**.

Souhrnně výsledky testování hypotéz nabízí následující tabulka:

hypotéza	nezávislá proměnná (prediktor)	závislá proměnná	typ vztahu (očekávání)	typ přímého vztahu (model)	statistická významnost ^t	vazba v modelu	udržitelnost hypotézy ^t
H01	fyzické násilí mezi dospělými	ohrožení dítěte	pozitivní	pozitivní, téměř nulový	ne	B3	ne
H01	psychické násilí mezi dospělými	ohrožení dítěte	pozitivní	pozitivní, velmi malý	ne	B4	ne
H01	fyzické násilí směrem k dítěti	ohrožení dítěte	pozitivní	pozitivní	ano	B1	ano
H01	psychické násilí směrem k dítěti	ohrožení dítěte	pozitivní	pozitivní	ano	B2	ano
H02	špatné vztahy v rodině	ohrožení dítěte	pozitivní	negativní, téměř nulový	ne	B5	ne
H03	špatná komunikace v rodině	ohrožení dítěte	pozitivní	pozitivní	ano	B6	ano
H04	úmrtí v rodině	ohrožení dítěte	pozitivní	nemá vliv	proměnná vyřazena z modelu		ne
H05	počet dětí v rodině	ohrožení dítěte	pozitivní	pozitivní	ano	B7	ano
H06	věk nejmladšího dítěte	ohrožení dítěte	negativní	pozitivní	ano	B8	ne
H07	počet stěhování rodiny	ohrožení dítěte	pozitivní	negativní, téměř nulový	ne	B9	ne
H08	špatná finanční situace rodiny	ohrožení dítěte	pozitivní	negativní, téměř nulový	ne	B10	ne
H09	špatná finanční situace rodiny	špatné vztahy v rodině	pozitivní	pozitivní	ano	C11	ano
H10	špatný zdravotní stav rodičů	ohrožení dítěte	pozitivní	nemá vliv	proměnná vyřazena z modelu		ne
H11	závislost na drogách v rodině	ohrožení dítěte	pozitivní	pozitivní	ano	B12	ano
H12	závislost na alkoholu v rodině	ohrožení dítěte	pozitivní	pozitivní	ano	B11	ano
H13	závislost na hazardních hrách	ohrožení dítěte	pozitivní	pozitivní	ano	B13	ano
H14	závislost na alkoholu v rodině	fyzické násilí mezi dospělými	pozitivní	pozitivní	ano	A1	ano
H14	závislost na alkoholu v rodině	fyzické násilí směrem k dítěti	pozitivní	pozitivní	ano	nepřímý (A1-A6)	ano
H15	závislost na alkoholu v rodině	špatné vztahy v rodině	pozitivní	pozitivní	ano	C4	ano
H16	trestná činnost v rodině	ohrožení dítěte	pozitivní	pozitivní	ano	B14	ano
H17	nezaměstnanost rodičů	ohrožení dítěte	pozitivní	negativní, téměř nulový	ne	B15	ne

⁴⁵ Proměnná *T1E01F* byla velmi málo korelována s ohrožením dítěte, což naznačuje, že mezi nimi není žádný vztah.

H18	násilí v dětství rodičů	ohrožení dítěte	pozitivní	pozitivní, velmi malý	ne	B16	ne
H19	rodič vyrůstal mimo rodinu	ohrožení dítěte	pozitivní	pozitivní, velmi malý	ne	B17	ne
H20	zdravotní problém dítěte	ohrožení dítěte	pozitivní	negativní, téměř nulový	ne	B18	ne
H21	hospitalizace dítěte	ohrožení dítěte	pozitivní	nemá vliv	proměnná vyřazena z modelu		ne

Tabulka 0.19. Vyhodnocení hypotéz

Z dvaceti jedné testovaných hypotéz **model podpořil dvanáct hypotéz**; u těchto hypotéz se dá očekávat, že se síla vlivu daných faktorů na ohrožení dítěte bude vyskytovat i v populaci českých rodin a bylo by potenciálně možné s těmito faktory pracovat v rámci nástrojů RAT jako ověřenými indikátory ohrožení. Zbývajících devět hypotéz model nepodržel a nedá se vyloučit, že vliv těchto indikátorů na ohrožení dítěte bude v populaci českých rodin nulový. V rámci vyhodnocování situace dítěte mohou být sice zohledňovány jako pomocné faktory, ale otázkou je, zda dává smysl pracovat s faktory, které nemají na ohrožení dítěte téměř žádný nebo žádný vliv.

Analýza potvrdila, že i v **České republice mohou existovat klíčové faktory**, které jsou silně asociované s ohrožením dítěte bez ohledu na charakteristiku dítěte a rodičů a jejich rodinnou situaci. Tyto **faktory budou obecně platné**, tzn. u všech typů rodin a situací a lze na nich vystavět celorepublikově jednotný postup pro vyhodnocení situace dítěte.

Zároveň analýza ukázala, že pro vyhodnocení míry ohrožení dítěte není bezpodmínečně nutné pracovat se všemi existujícími individuálními faktory, protože řada z nich nemá na ohrožení dítěte žádný vliv. Jejich sledování pak není přínosem ani pro rozhodnutí o intervenci v rodině, ani pro sledování vývoje míry ohrožení v čase. I v České republice by bylo možné sestavit sadu zásadních faktorů, na které by se měla sociálně-právní ochrana dětí zaměřit.

8.2. Omezení modelu

Jak jsem již zmínila v kapitole o metodologii, moje analýza má řadu omezení. Většina těchto omezení pramení ze skutečnosti, že jsem pracovala s datovým souborem, který byl vytvořen pro jiné účely. Analýza tak nese všechna rizika analýz, které pracují se sekundárními daty.

V první řadě jde o omezenou možnost vybírat si vhodné proměnné. Seznam proměnných, které lze pro analýzu využít, je tak limitovaný účelem původního výzkumu. Moje analýza pracovala s omezeným počtem projevů a indikátorů a nemohu vyloučit, že ty, které nebyly zahrnuty, mají lepší vypovídací schopnost nebo výraznější vliv na ohrožení dítěte. Nemožnost přesnější operacionalizace proměnných se může potenciálně odrážet ve výsledcích analýzy v podobě zkreslení hodnot koeficientů a faktorových zátěží. Takovou odchylku však není možné kvantifikovat.

Použití sekundárních dat sebou přináší také silnou potřebu transformace původních proměnných v datovém souboru. Jde často o poměrně náročné operace. Problémem jsou i chyby v datovém souboru, které bez zdrojových dotazníků nelze dohledat a nezbyvá nic jiného než dané případy z analýzy vyloučit.

Způsob sběru datového souboru s sebou přináší další rizika. Jde o proxy-dotazy, kdy respondent vypovídá o pocitech nebo zkušenostech jiné osoby. Další omezení přináší tzv. „social desirability“ problém. Respondent odpovídá ne podle skutečnosti, ale podle toho, jak si myslí, že by skutečnost měla vypadat. Odpovědi nemusí odrážet skutečnost, k jejich zkreslení může docházet jak vědomě, tak nevědomě. Týká se to především otázek na hodnoty, chování nebo prožívání. S takovými otázkami datový soubor také pracoval.

Další problém spojený se sekundárními daty je otázka, kdo je respondent. Filtr pro výběr respondentů byl, že jde o rodinu, ve které vyrůstá alespoň jedno dítě do 12 let. Vzhledem k tomu, že jsem konceptualizaci ohrožení dítěte postavila na projevech traumata, byl by mnohem vhodnější vzorek, který by obsahoval také rodiny se staršími dětmi (12-18 let).

Posledním problémem je potenciální zastaralost dat. Data se sbírala v roce 2014 až 2015, což bylo ještě před covidovou krizí, válkou na Ukrajině a ekonomickou krizí. Nedá se proto vyloučit, že pokud by se analýza zopakovala na datech ze současnosti, změnila by se důležitost některých faktorů nebo by se objevily faktory nové.

Nicméně, **i přes tato omezení byl datový soubor vhodným podkladem pro moji analýzu.** Jednak obsahoval data o velkém množství rodin, čímž je jedinečný. Také jeho informační rozsah je obrovský, proto bylo možné nalézt poměrně velký počet faktorů a projevů ohrožení mezi proměnnými. Soubor byl dále tvořen s cílem dosáhnout vysoké míry reprezentativy, což bylo pro moji analýzu důležité. A v neposlední řadě cílová skupina odpovídá cílové skupině, kterou potřebuji – jde o české rodiny s dětmi.

Datový soubor byl dostatečný pro provedení analýzy, jejímž cílem je ověření, zda mohou existovat nějaké klíčové faktory, které mají vliv na ohrožení dítěte. Pokud by však mým cílem bylo konkrétně určit, které faktory jsou nejdůležitější a jak moc jsou vlivné v případě českých dětí, pak by bylo nezbytné získat mnohem kvalitnější a aktuálnější datový soubor. Soubor by měl obsahovat všechny potenciální faktory a projevy, se kterými pracují nástroje RAT a literatura. Měl by také obsahovat data rodin, které mají starší děti.

8.3. Návrhy pro další výzkum

Další výzkum by se mohl zaměřit nejen na přesnější identifikaci klíčových faktorů, ale také na velikost jejich vlivu, a to jak přímého, tak nepřímého. Pokud by se podařilo identifikovat nejvhodnější klíčové faktory pro české prostředí, bylo by možné sestavit podobné pomocné nástroje, jako se používají v zahraničí. Další možností je vybrat některý ze zahraničních nástrojů RAT, přeložit jej a lokalizovat a poté validovat v českém prostředí. Takovou cestu použili odborníci v případě programů pro zvyšování rodičovských kompetencí, které vyhodnocují změnu kompetencí rodičů pomocí nástrojů podobných nástrojům RAT.⁴⁶

Za velkou výzvu pro další výzkumy v této oblasti považuji konceptualizaci a způsob měření ohrožení dítěte (traumatizace). Při hodnocení ohrožení dětí se často používají proxy-dotazníky, kdy situaci hodnotí za dítě rodič, učitel, lékař. Ti se pak více zaměřují na projevy chování dítěte, tak jak je vnímají oni, ve vztahu k jejich normám a hodnotám. Výpovědi různých osob o stejném dítěti pak mohou být rozdílné. Řada projevů traumatizace dítěte je nejvíce viditelná ve školním prostředí, proto by mohlo být sledování projevů propojeno na školy. Otázkou je také, zda se u projevů traumatizace zaměřit více na intenzitu a frekvenci dílčích projevů, tedy na jejich měření, nebo pracovat s prostým zohledňováním výskytu a kumulace projevů.

Další otázkou je validace prediktorů ohrožení, kterou nelze kvalitně provést na průřezových datech, ideální by byla dlouhodobá studie. Prediktory (klíčové faktory) navíc nikdy na dítě nepůsobí ve sterilním prostředí a bez vlivu dalších skutečností. Otázkou tak zůstává, jak tento „jiný“ vliv odstínit, abychom byly schopni validovat, zda faktory opravdu predikovaly pozdější ohrožení. Důležité by u takového výzkumu bylo sledovat i etické otázky, především dopady na samotné děti a jejich rodiče.

⁴⁶ <https://www.scholaempirica.org/metodiky/dobry-zacatek/>, <https://triplep.cz/>

8.4. Využití výsledků v praxi – diskuse

8.4.1. Aplikace MIMIC modelu v sociální oblasti

Cílem mé práce bylo, na základě českých a zahraničních nástrojů pro vyhodnocení situace dítěte a za pomoci dat sesbíraných z českých rodin, ověřit, zda je možné i v rámci českých podmínek identifikovat nějaké klíčové faktory, které jsou asociovány s ohrožením dítěte. K tomuto ověření jsem využila tzv. MIMIC model.

Použití MIMIC modelu se ukázalo v případě komplikované latentní proměnné, jakou ohrožení dítěte je, **jako přínosné**. V rámci analýzy jsem nejdříve testovala formativní část modelu s použitím pomocného součtového indexu, který reprezentoval ohrožení dítěte a byl odvozen z teorie o projevech traumatizace. Index sledoval dichotomicky výskyty projevů. V dalším kroku analýzy jsem tento index nahradila reflektivní částí modelu, která představovala latentní faktor měřený skrze sadu proměnných. Model, který pracoval s ohrožením v podobě latentního faktoru vykazoval výrazně lepší míru vysvětleného rozptylu ohrožení dítěte ($R^2=0,592$) než model, který pracoval se součtovým indexem ($R^2=0,473$).

MIMIC model také **umožnil testovat hypotézy o tom, zda faktory mohou působit i na sebe vzájemně v jednom komplexním modelu**. To bylo důležité zohledňovat, protože ignorování tohoto faktu mohlo vést k vyloučení důležitého faktoru. Ukázalo se, že mezi faktory byly skutečně takové, jejichž přímý efekt byl násobně menší než jejich celkový efekt. Šlo například o proměnnou *E03D* (jiná závislost), jejíž celkový efekt byl téměř trojnásobný oproti přímému efektu, nebo o proměnnou *E03C* (drogová závislost), kde byl celkový efekt dvojnásobný oproti přímému efektu.

MIMIC model se tak jeví jako slibná metoda pro **práci s prediktory latentních konstruktů**, se kterými se v sociální oblasti často pracuje.

8.4.2. Inspirace pro praxi sociálně-právní ochrany dětí

Jak už jsem zmínila v úvodu mé práce, motivací pro tuto práci mi byla současná situace v oblasti sociálně-právní ochrany dítěte v České republice. Klíčové rozhodnutí o tom, zda stát bude intervenovat v rodině v zájmu ochrany dítěte je postaveno na vyhodnocení situace dítěte. Toto vyhodnocení provádí pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Způsob, jakým toto vyhodnocení provede, ale není v České republice standardizován. Je plně v kompetenci daného pracovníka rozhodnout, které faktory bude zohledňovat a jakou jim přiřadí váhu.

Otázka, která motivovala mou práci, se týkala možnosti toto rozhodování do určité míry standardizovat, v podobě definování klíčových rizikových faktorů, které by pracovníci OSPOD byly povinni vždy zvažovat jako klíčové faktory. V současnosti převažuje přesvědčení, že vyhodnocování nelze standardizovat, protože každé dítě potřebuje individuální přístup a je potřeba zvažovat rozdílné faktory podle situace dítěte.

Je třeba připomenout, že **nejednotnost v rozhodování OSPOD vede k řadě problémových aspektů v sociálně-právní ochraně dětí**. Nejasnost a nepredikovatelnost ohledně toho, kdo bude vyhodnocen jako ohrožený, funguje například jako bariéra oznamovací povinnosti, protože pro ostatní aktéry (např. učitelé, lékaři) je tato nepredikovatelnost systému netransparentní a riziková. Oznamují proto pouze případy nejvyšší závažnosti, kdy jde často dětem o život nebo újmu na zdraví. Problémem je také nejistota, kdy OSPOD bude v rodině intervenovat a kdy ne, protože OSPOD může zasahovat do chodu rodiny pouze v případě, kdy vyhodnotí dítě jako ohrožené. Nepredikovatelnost rozhodování OSPOD se odráží také v případech, kdy se rozhoduje o odebrání nebo navrácení dítěte do rodiny.

Absence standardizace ve vyhodnocování situace dítěte umožňuje diskriminaci určitých skupin rodin (např. neposkytování preventivní podpory, častější odebrání dětí) a umožňuje rozdílné přístupy jednotlivých regionů. Ochrana dítěte je pak silně závislá na tom, v jakém regionu se dítě narodí nebo žije. Chybějící standardizace komplikuje také celorepublikovou konsolidaci dat, protože ohrožení je v různých regionech interpretováno a evidováno rozdílně. Pokud vyhodnocení slouží k indikaci toho, jaké služby budou poskytnuty rodině, může mít způsob vyhodnocení situace dítěte dopad i na náklady na sociální služby. A v neposlední řadě má způsob vyhodnocování ohrožení výrazný vliv na to, kolik dětí je v České republice označeno jako ohrožené.

Analýza byla provedena na reprezentativním datovém souboru, který vznikl dotazováním českých rodin s dětmi do 12 let. **Na základě analýzy lze konstatovat, že je možné definovat rizikové faktory, které jsou schopné detekovat ohrožení dítěte a budou obecně platné pro celou populaci českých rodin.** To znamená, že tyto faktory budou schopné detekovat ohrožení dítěte **bez ohledu na jeho individuální situaci**, a lze je použít jako **základ pro standardizaci** postupu vyhodnocení situace dítěte. Prvotní analýza, kterou jsme provedla, naznačuje, že mezi tyto faktory budou patřit všechny formy násilí v rodině, závislostní chování (drogy, alkohol, gambling), trestná činnost rodiče, struktura rodiny a kvalita komunikace v rodině.

Analýza také ukázala, že jsou faktory, které k ohrožení dítěte **nemají žádný vztah** nebo velmi malý vztah. Jejich zjišťování může být tím pádem nadbytečné a zbytečně zatěžuje pracovníky OSPOD. Dnes pracovníci OSPOD shromažďují o rodině obrovské množství informací, jejich struktura a detail sice závisí na konkrétním pracovníkovi, ale vždy se jedná o několik stran popisného textu, který zohledňuje vše související s rodinou.

Definice faktorů se zásadním vlivem na ohrožení dítěte může také pomoci lepšímu zacílení sociální práce s rodinou. Pokud se preventivní sociální práce zaměří na zlepšení nebo eliminaci těchto klíčových rizikových faktorů, mohla by být efektivnější a schopná vyvolat skutečnou změnu v situaci dítěte.

Pokud by praxe připustila myšlenku klíčových rizikových faktorů v souvislosti s ohrožením dítěte, pak by to mohlo znamenat, že by sociální pracovník nemusel sledovat úplně všechny charakteristiky rodiny a další související faktory, které existují, tak jak to dnes vyžadují české vyhodnocovací nástroje. Bylo by možné **soustředit pozornost na nejdůležitější faktory, které mají největší vliv na ohrožení.** Standardizace by také umožnila stejný přístup k hodnocení situace dítěte v rámci celé České republiky, a tím by se zvýšila predikovatelnost postupu OSPOD, standardizace by také napomohla validnější konsolidaci dat o ohrožených dětech za celou Českou republiku.

9. Shrnutí

Cílem mé práce bylo ověřit, zda je možné i v rámci českých podmínek identifikovat klíčové faktory, které jsou asociovány s ohrožením dítěte, protože takové faktory by mohly sloužit jako potenciální prediktory ohrožení dítěte. Inspirací pro toto téma mi byly problémy současné české praxe v oblasti sociálně-právní ochrany dětí, jejichž jádrem je nejednotnost ve vyhodnocování míry ohrožení dítěte sociálními pracovníky na obcích. Toto vyhodnocení je zásadní pro rozhodnutí, zda stát bude či nebude v rodině mocensky intervenovat ve prospěch dítěte.

Dnešní stav, kdy míru ohrožení dítěte vyhodnocuje každý sociální pracovník jiným způsobem a sám volí, které faktory bude zohledňovat a jakou jim přiřadí váhu, vede k netransparentnosti a nepredikovatelnosti systému sociálně-právní ochrany. Orgány sociálně-právní ochrany také v této situaci těžko hledají objektivní zdůvodnění svých rozhodnutí ve věci stanovení míry ohrožení dítěte. V zahraničí se často jako opora pro vyhodnocení míry ohrožení dítěte používají standardizované nástroje, tzv. nástroje RAT, které pracují s nejvýznamnějšími prediktory ohrožení dítěte a poskytují argumentační oporu rozhodnutím orgánů sociálně-právní ochrany. Otázka, kterou jsem si kladla, byla, zda faktory, které tyto nástroje sledují, mohou mít prediktivní sílu i v českém prostředí a mohly by podpořit rozhodování českých orgánů sociálně-právní ochrany dětí. Na základě analýzy jsem došla k závěru, že práci orgánů sociálně-právní ochrany dětí by bylo možné posílit relativně jednoduchým opatřením, které by zajistilo základní standardizaci rozhodování o tom, zda je dítě ohrožené nebo není. Tímto opatřením by mohlo být sestavení seznamu klíčových rizikových faktorů, které bude pracovník povinen při vyhodnocení situace dítěte reflektovat jako jednoznačné indicie ohrožení. Takové opatření by jasně definovalo, které dítě je státem považované za ohrožené vždy, došlo by k nastavení jasné rozhodovací hranice a tím zvýšení transparentnosti a predikovatelnosti celého systému ochrany dětí. Komplexnějším řešením by pak byla legislativní úprava, která by procesně oddělila rozhodování o tom, zda dítě je/není ohrožené, od rozhodování, zda a jaká podpora bude rodině dítěte poskytnuta. Tato rozhodnutí vyžadují jiné vstupní informace a jiný přístup.

V úvodu mé analýzy jsem se musela vypořádat s nejednoznačností pojmu ohrožené dítě. Po zvážení několika možností jsem pojem vymezila na základě teorie o traumatizaci dítěte, konceptualizaci pojmu jsem vystavěla na projevech traumatizace. Pomocí konfirmační faktorové analýzy jsem potvrdila, že lze s ohrožením pracovat jako s latentním faktorem, který je skryt za výskytem sledovaných projevů traumatizace, sledováním těchto projevů tak lze měřit míru ohrožení dítěte.

Pro sestavení seznamu rizikových faktorů, které mohou ovlivňovat míru ohrožení dítěte, jsem využila dotazníky nástrojů RAT, které se používají v České republice a v zahraničí k vyhodnocení situace dítěte. Z nich jsem komparační analýzou odvodila výchozí seznam faktorů, pro které jsem formulovala 21 hypotéz o jejich vztahu k ohrožení dítěte. Hypotézy jsem testovala pomocí tzv. MIMIC modelu. MIMIC model je schopen lépe pracovat s latentními konstrukty v roli závislých proměnných než regresní lineární modely. MIMIC model, který jsem sestavila, umožnil testovat vliv rizikových faktorů (formativních indikátorů) na ohrožení dítěte (latentní proměnnou), které jsem měřila skrze projevy traumatizace (reflektivní indikátory).

Výsledky potvrdily, že sledované rizikové faktory mají různě velký vliv na ohrožení dítěte. Existuje skupina faktorů, které mají vliv několikanásobně větší než ostatní faktory. Tyto faktory lze označit za klíčové. Moje analýza ukázala, že tyto klíčové faktory budou mít významný vliv na ohrožení dítěte v celé populaci českých rodin, ne pouze u nějaké určité specifické skupiny rodičů. Jde o faktory, které by bylo vhodné použít jako základ standardizace hodnocení míry ohrožení dítěte – jejich přítomnost je silně asociována s ohrožením dítěte, proto mohou sloužit k jeho identifikaci obecně. Mezi tyto klíčové

faktory patří výskyt trestné činnosti v rodině, problematická komunikace v rodině (vážné hádky a konflikty), všechny formy násilí v rodině a některé typy závislostí.

Analýza také potvrdila, že existuje řada rizikových faktorů, které ovlivňují ohrožení dítěte významně skrze jiné faktory. Přestože faktory samy o sobě mají malý přímý vliv na míru ohrožení dítěte, působí silně na faktory, které tento vztah na ohrožení poté mají. Potvrdil se tak například často diskutovaný mezigenerační přenos násilí ve smyslu vlivu zkušenosti rodiče s násilím v jeho dětství na výskyt násilí v jeho vlastní rodině. Analýza také potvrdila vztah alkoholismu v rodině a násilí v rodině. Potvrdila i silný vliv násilí mezi rodiči, kdy dítě není objektem násilí, ale pouze jeho svědkem, na ohrožení dítěte. Všechny tyto vzájemné vlivy mezi faktory lze podle analýzy očekávat v populaci českých rodin obecně.

Analýza však také naznačila, že některé rizikové faktory, které se dnes považují za stěžejní v souvislosti s ohrožením dítěte, tak významný vliv nemají; podle mé analýzy nelze dokonce vyloučit, že je jejich vliv nulový. Jde především o ekonomickou situaci rodiny, která je považována za základní příčinu ohrožení dítěte. Jde o finanční situaci rodiny, nezaměstnanost rodiče nebo počet stěhování rodiny.

Druhým rizikovým faktorem, kde odborníci obecně předpokládají jeho vysokou spojitost s rodičovským selháním, je skutečnost, že rodič v dětství vyrůstal v nějaké formě náhradní péče. Ani v tomto případě nebyl vztah na ohrožení dítěte prokázán a může být v populaci českých rodin nulový.

Poslední zajímavou skutečností, kterou analýza naznačuje, je skutečnost, že struktura rodiny (počet dětí v rodině a věk nejmladšího dítěte v rodině) má vliv na ohrožení dítěte. Jejich dopad na ohrožení je podobně silný jako přímý dopad alkoholismu v rodině a bylo by proto vhodné jim při vyhodnocování situace dítěte věnovat také pozornost. Jejich vliv lze dokonce očekávat u celé populace českých rodin.

Ohrožení dítěte je komplikovaný sociální konstrukt, který není v praxi jednoznačně definován. Moje analýza však prokázala, že definování ohrožení dítěte skrze projevy traumatizace, je způsob, který může dát pojmu v praxi jasné obrysy. V praxi je důležité oddělit příčiny a důsledky ohrožení. Důsledky ohrožení (projevy traumatu) je třeba chápat jako nezpochybnitelný důkaz ohrožení dítěte, tzn. pokud je dítě vykazuje, znamená to, že už je ohrožené delší dobu a je nutné mu poskytnout pomoc/ochranu. Při včasné identifikaci ohrožení je klíčové pracovat s prediktivními rizikovými faktory, tzn. příčinami ohrožení, na ně by se měla zaměřit práce sociálních pracovníků, protože jenom tak lze včas ohrožení dítěte odhalit a eliminovat ho dříve, než dítě začne vykazovat projevy traumatizace. Moje analýza ukazuje, že existuje omezená sada klíčových faktorů, které mají velmi silný vliv na ohrožení dětí a jsou obecně platné. Takové faktory lze jednoduše využít pro základ standardizace postupu vyhodnocení situace dítěte pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí. Sjednocení jejich postupu zajistí vyšší transparentnost a predikovatelnost systému a lepší ochranu ohrožených dětí.

10. Summary

The goal of my work was to verify whether it is possible to identify key factors that are associated with the child endangerment, even within Czech conditions, because such factors could serve as potential predictors of the child endangerment. My inspiration for this topic were the problems of current Czech practice in the area of social and legal protection of children, the core of which is the inconsistency in evaluating the level of child endangerment by social workers in municipalities. This evaluation is essential for deciding whether or not the state will forcibly intervene in the family for the benefit of the child.

Today's situation, when each social worker evaluates the degree of endangerment of a child in a different way by choosing which factors to take into account and how much weight to assign to them, leads to non-transparency and unpredictability of the child protection system. In this situation, the social and legal protection authorities also find it difficult to objectively justify for their decisions regarding the determination of the level of child endangerment. Abroad, standardized tools, so-called RAT tools, are often used as support for evaluating the degree of the child endangerment, which work with the most significant predictors of child endangerment and provide argumentative support for the decisions of child protection authorities. The question I asked myself was whether the factors monitored by these instruments can have predictive power in the Czech environment as well and could support the decision-making of the Czech child protection authorities. Based on the analysis, I came to the conclusion that the work of the social and legal protection of children could be strengthened by a relatively simple measure that would ensure basic standardization of decisions about whether a child is at risk or not. This measure could be the compilation of a list of key risk factors, which the worker will be obliged to reflect as clear indications of endangerment when evaluating the child's situation. Such a measure would clearly define which child is always considered by the state to be at risk, a clear decision-making boundary would be set, thereby increasing the transparency and predictability of the entire child protection system. A more complex solution would be a legislative amendment that would procedurally separate the decision on whether the child is/is not at risk from the decision on whether and what kind of support will be provided to the child's family. These decisions require different inputs and a different approach.

At the beginning of my analysis, I had to deal with the ambiguity of the term endangerment of the child. After considering several possibilities, I defined the term based on the theory of child traumatization, I based the conceptualization of the term on the manifestations of traumatization. With the help of confirmatory factor analysis, I confirmed that it is possible to work with endangerment as a latent factor that is hidden behind the observed manifestations of traumatization.

In order to compile a list of risk factors that can influence the degree of endangerment of a child, I used questionnaires from the RAT tools, which are used in the Czech Republic and abroad to evaluate the child's situation. From them, I derived an initial list of factors through a comparative analysis, for those I formulated 21 hypotheses about their relationship to child endangerment. I tested the hypotheses using the so-called MIMIC model. The MIMIC model is better able to work with latent constructs in the role of dependent variables than regression linear models. The MIMIC model that I put together made it possible to test the influence of risk factors (formative indicators) on child endangerment (latent variable), which I measured through manifestations of traumatization (reflective indicators).

The results confirmed that the monitored risk factors have varying degrees of influence on the child's endangerment. There is a group of factors that have an influence many times greater than other factors. These factors can be called key factors. My analysis showed that these key factors will have a significant impact on the endangerment of the child in the entire population of Czech families, not only in some

specific group of parents. These are factors that should be used as a basis for standardizing the assessment of the level of child endangerment – their presence is strongly associated with child endangerment, so they can be used to identify the endangerment in general. Among these key factors are the occurrence of criminal activity in the family, problematic communication in the family (serious arguments and conflicts), all forms of violence in the family and some types of addiction.

The analysis also confirmed that there are a number of risk factors that significantly affect the child's risk through other factors. Although the factors themselves have little direct effect on the level of child endangerment, they have a strong effect on the factors that subsequently have this relation to endangerment. For example, the often-discussed intergenerational transmission of violence in the sense of the influence of a parent's experience with violence in his childhood on the occurrence of violence in his own family was thus confirmed. The analysis also confirmed the relationship of alcoholism in the family and violence in the family. It also confirmed the strong influence of violence between parents, when the child is not the object of violence, but only its witness, on the endangerment of the child. According to the analysis, all these mutual influences between factors can be expected in the population of Czech families in general.

However, the analysis also indicated that some risk factors, which today are considered pivotal in relation to child endangerment, do not have such a significant effect; according to my analysis, it cannot even be ruled out that their influence is zero. It is mainly about the economic situation of the family, which is considered to be the basic cause of endangering the child. It is about the financial situation of the family, the unemployment of a parent or the number of family moves. A second risk factor, where experts generally assume a high association with parental failure, is the fact that the parent grew up in some form of foster care during childhood. Even in this case, the relationship to child endangerment was not proven and may be zero in the population of Czech families.

The last interesting fact the analysis suggests is the fact that the structure of the family (number of children in the family and the age of the youngest child in the family) has an effect on the child's endangerment. Their impact on endangerment is similarly strong as the direct impact of alcoholism in the family, and it would therefore be appropriate to pay attention to them when evaluating the child's situation. Their influence can even be expected for the entire population of Czech families.

Child endangerment is a complicated social construct that is not clearly defined in practice. However, my analysis proved that defining the threat to a child through manifestations of traumatization is a way that can give the concept clear outlines in practice. In practice, it is important to separate the causes and consequences of endangerment. The consequences of the endangerment (manifestations of trauma) must be understood as indisputable proof of the threat to the child, i.e. if the child shows them, it means that he has been in risk for a long time and it is necessary to provide him with help/protection. In the early identification of threats, it is crucial to work with predictive risk factors, i.e. the causes of the threat, the work of social workers should focus on them, because only then can the child's endangerment be detected in time and eliminated before the child begins to show signs of traumatization. My analysis shows that there is a limited set of key factors that have a very strong effect on child endangerment and are generally valid. Such factors can easily be used as a basis for standardizing the procedure for evaluating the child's situation by workers of the social and legal protection of children. The unification of their procedure will ensure greater transparency and predictability of the system and better protection of vulnerable children.

11. Použitá literatura

- BAIRD, Ch. WAGNER, D. HEALY, T. et al. 1999. Risk Assessment in Child Protective Services: Consensus and Actuarial Model Reliability. *Child Welfare*, 78(6), 723–748.
- BAKAR, A. A. AFTHANORHAN A. 2015. Confirmatory Factor Analysis on Family Communication Patterns Measurement. *Procedia-Social and Behavioral Science*, 219(2016), 33-40.
- BARVÍKOVÁ, J. PALONCYOVÁ, J. 2016. *Děti, rodiče a domácí násilí. Výzkum klientely Acorusu*. Praha: VÚPSV.
- BROKLOVÁ VLČKOVÁ, P. 2021. *Průvodce znaky bezpečí – manual pro vyhodnocování míry ohrožení dítěte*. Ústí and Labem: Bateau.
- CADOGAN, J. W. OUCHON, A. L. PROCTER, D. B. 2008. The quality of market-oriented behaviors: Formative index construction. *Journal of business research*, 61(12), 1263-1277
- CAMASSO, M. J. JAGANNATHAN, R. 2000. Modeling the Reliability and Predictive Validity of Risk Assessment in Child Protective Services. *Children and Youth Services Review*, 22(11/12), 873-896.
- COLTMAN, T. DEVINNEY, T. M. MIDGLEY, D. F. VENAİK, S. 2008. Formative versus reflective measurement models: Two applications of formative measurement. *Journal of business research*, 61(12), 1250-1262
- DAWSON, R. CALLAHAN, M. 2001. Debate: Risk Assessment in Child Protection Services. *Canadian Social Work Review / Revue Canadienne de Service Social*, 18(1), 151–64.
- DEAN, A. 2016. *Risk Assessment Instruments in Child Protection. CFCA Resource Sheet. Australian Institute of Family Studies*. [online:15. 8. 2022]. Dostupné z: <https://aifs.gov.au/cfca/publications/risk-assessment-child-protection>
- DIAMANTOPOULOS, A. 2007. Formative Indicators: Introduction to the Special Issue. *Journal of Business Research*, 61(2008), 1201-1202.
- DIAMANTOPOULOS, A. RIEFLER, P. ROTH, K. P. 2008. Advancing formative measurement models. *Journal of business research*, 61(12), 1203-1218
- DIAMANTOPOULOS, A. 2011. Incorporating Formative Measures into Covariance-Based Structural Equation Models. *MIS Quarterly - June 2011*, 35(2), 335-358. [online: 20. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/23044046>
- DOUECK, H. J. ENGLISH, D. J. DEPANFILIS, D. MOOTE, G. T. 1993. Decision-Making in Child Protective Services: A Comparison of Selected Risk-Assessment Systems. *Child Welfare*, 72(5), 441–52.
- DUNOVSKÝ, J. 1986. *Rodina a její poruchy ve vztahu k dítěti*. Praha. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. (vydáno jen pro úřední potřebu, kopie získána z osobního archívu dcery J. Dunovského)
- DUNOVSKÝ J. 1999. *Sociální pediatrie*. Praha: Grada.
- DUŠKOVÁ, Z. ANDRTOVÁ V. 2021. *Vy a my nenecháme dětství zhořknout – průvodce pro lékaře*. Praha: Dětské krizové centrum.
- ENGLISH, D. PECORA, P. 1994. Risk Assessment as a Practice Method in Child Protective Services. *Child Welfare*, 73(5), 451–473.
- FENNESSEY, J. 1968. The General Linear Model: A New Perspective on Some Familiar Topics. *The American journal of sociology*, 74(1), 1-27.
- HASTIE, T. TIBSHIRANI, R. FRIEDMAN, J. 2001. *The Elements of Statistical Learning*. Springer: Springer.

- CHARAMZA, P. VRANKA, M. DVOŘÁK, D. PROKOP D. 2017. *Prediktivní modely ohrožení dítěte*. [online: 20. 2. 2022]. Dostupné z: https://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/konference-2017/5_Prediktivni-modely-ohrozeni-ditete-RNDR-Pavel-Charamza-CSc.pdf
- JERÁBEK, H. 2022. *Paul Lazarsfeld's Methodological Innovations and Their Importance Today*. *International journal of communication*. [online: 20. 2. 2022]. Dostupné z: <https://cas.cuni.cz/cas/login?service=https%3A%2F%2Fidp.cuni.cz%2Fidp%2FAuthn%2FExternal%3Fconversation%3De1s1&entityId=https%3A%2F%2Flogin.ezproxy.is.cuni.cz%2Fsp%2Fshibboleth>
- JOHNSON, J. W. 2000. A Heuristic Method for Estimating the Relative Weight of Predictor Variables in Multiple Regression. *Multivariate Behavioral Research*, 35(1), 1-19.
- KLIMEŠ, J. 2008. *Budování identity dítěte*. Praha: Rozum a cit.
- KOLEKTIV. 2022. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě v ordinaci PLDD – doporučení pro praxi*. Praha: Nadace Sirius.
- LESCHIED, A. CHIODO, D. WHITEHEAD, P. 2003. The Empirical Basic of Risk Assessment in Child Welfare: The Accuracy of Risk Assessment and Clinical Judgment. *Child Welfare*, 82(5), 527–540.
- LO, A. CHERNOFF, H. ZHENG, T. LO S. 2015. Why Significant Variables Aren't Automatically Good Predictors. *PNAS*, 112(45), 13892-13897.
- MAGÁČOVÁ ŽILKOVÁ, I. 2018. Kariérne kompetencie ako prediktory kariérneho úspechu. *Psychologie pro praxi*, 1(2008), 47-57.
- MALÍKOVÁ, B. 2019. *Průvodce pro rodiče, kteří pro své děti chtějí dětství bez násilí*. Praha: Centrum LOCIKA.
- MAREŠ, P. RABUŠIČ, L. SOUKUP P. 2019. *Statistická analýza sociálněvědních dat prostřednictvím SPSS*. Brno: Masarykova univerzita.
- MATOUŠEK, O. PAZLAROVÁ, H. 2014. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha: Portál.
- MATOUŠEK, O. Kolektiv. 2017. *Dítě traumatizované v blízkých vztazích*. Praha: Portál.
- MCCURDY, K. 1995. Risk Assessment in Child Abuse Prevention Programs. *Social Work Research*, 19(2), 77–87.
- MEDIAN a kol. 2015. *Datová sada projektu Predikce ohrožení dítěte*. Praha: Nadace Sirius.
- MEDIAN. 2016. *Stav české rodiny, co ji chrání a ohrožuje - závěrečná zpráva z výzkumu*. Praha: Nadace Sirius.
- MICKELSON, N. LALIBERTE, T. PIESCHER, K. 2017. *Assessing Risk: A Comparison of Tools for Child Welfare Practice with Indigenous Families*. Minnesota: University of Minnesota.
- MPSV. 2013. *Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí – prezentace*. [online: 20. 2. 2022]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Prezentace_180113.pdf/4218d62b-f1f2-048d-9d16-6420448ab97b
- MPSV. 2014. *Manuál implementace – vyhodnocování situace dítěte a rodiny a tvorby individuálního plánu ochrany dítěte*. Praha: MPSV
- MPSV. 2020. *Průvodce formuláři vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a individuálního plánu ochrany dítěte*. Praha: MPSV.
- MPSV. 2021. *Národní strategie ochrany práv dětí 2021-2029*. [online: 20. 2. 2022]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/NARODNI+STRATEGIE+OCHRANY+PRAV+DETI+2021_2029_FINAL.pdf/4d20b44e-a8c5-6882-d46f-a8d0fb7695d5
- OWSIASKI, J. W. 2017. Is There Any 'Law of Requisite Variety' in Construction of Indices for Complex Systems? *Social indicators research*, 136(3), 1125-1137

- PEMOVÁ, T. PTÁČEK, R. 2012. *Sociálně-právní Ochrana dětí pro praxi*. Praha: Grada. 2012.
- PEMOVÁ, T. PTÁČEK, R. 2016. *Zanedbávání dětí*. Praha: Grada.
- PTÁČEK, R. PEMOVÁ, T. 2022. *Data o dětech*. Praha: Grada.
- PROKOP, D. DVOŘÁK T. 2021. *Násilí v blízkých vztazích – analýza charakteristik domácností, žen a mužů*. Praha: Nadace Sirius.
- RACEK, J. SOLAŘOVÁ, H. SVOBODOVÁ, A. 2014. *Vyhodnocování potřeb dětí – praktický průvodce*. Praha: LUMOS.
- SATICI, B. SARICALI, M. SATICI, S. A. ERASLAN CAPAN, B. 2014. Social Competence And Psychological Vulnerability as Predictors of Facebook Addiction. *Studia Psychologica*, 56(4), 301-308.
- SCHOOLING, C. M. JONES H. E. 2018. Clarifying Questions About „Risk Factors“: Predictors Versus Explanation. *Creative Commons Attribution: Emerging Themes in Epidemiology*, 15(10)
- SOUKUP, P. 2022. *Pokročilá analýza dat v SPSS a AMOS*. Brno: Masarykova univerzita.
- TROCMÉ, N. 1996. Development and Preliminary Evaluation of the Ontario Child Neglect Index”. *Child Maltreatment*, 5(1996). 145 – 155.
- TROCMÉ, N. WOLFE, D. 2001. *Child Maltreatment in Canada – Canadian Incidence Study of Reported Child Abuse and Neglect*. Canada: Minister of Public Works and Government Services Canada.
- VÍTKOVÁ RULÍKOVÁ, K. 2009. *Metodické doporučení MPSV č. 2/2009 k vyhodnocování situace dětí v obtížné sociální situaci*. Praha: MPSV.
- Vyhláška č. 473/2012 Sb. o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí
- WALD, M. WOOLVERTON, M. 1990. Risk Assessment: The Emperor’s New Clothes? *Child Welfare*, 69(6), 483–511. [online: 15. 8. 2022]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/45394134>
- WELTEN, M. KROON, M. L. A. RENDERS C. M, STEYERBERG, E. W. RAAT, H. TWISK, W.R. HEYMANS, M.W. 2018. Repeatedly Measured Predictors: a Comparison of Methods For Prediction Modeling. *Diagnostic and Prognostic Research*, 2(5), 1-10.
- WITTE, T.K. GOULD, M.S. MUNFAKH, J. L. H. KLEINMAN, M. JOINER, T.H. Assessing Suicide Risk Among Callers to Crisis Hotlines: A Confirmatory Factor Analysis. *Journal of Clinical Psychology*, 66(9), 941-964.
- Zákon č. 89/2012 Občanský zákoník.
- Zákon č. 104/1991 Sb. Úmluva o právech dítěte.
- Zákon č. 359/ 199 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.
- ZHANG, M. JEREMY, F. DAWSON, F. KLINE, R. B. 2021. Evaluating the Use of Covariance-Based Structural Equation Modelling with Reflective Measurement in Organizational and Management Research: A Review and Recommendations for Best Practice. *British journal of management*, 32(2), 257-272

Využití webových stránek:

- <https://www.podporainkluze.cz/material/infografiky-narocne-chovani-ve-skolach/>
- <https://mkn10.uzis.cz/?term=t%C3%BDt%C3%A1n%C3%AD&limit=10&page=1&sort=2>
- <https://www.kr-zlinsky.cz/ohrozene-deti-a-mladez-ve-zlinskem-kraji-ii-cl-4077.html>
- <https://www.kurim.cz/filemanager/files/143005.pdf>
- <https://www.kr-stredocesky.cz/web/socialni-oblast/ohrozene-deti>
- <https://ditearodina.cz/pece-o-ohrozene-deti/>

<https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Standardy.pdf/a4514fe4-edf2-5817-8bde-3868df4a814d>

<https://www.podporainkluze.cz/material/infografiky-narocne-chovani-ve-skolach/>

<https://www.revisor.mn.gov/statutes/cite/609.378>

<https://shanklinlawfirm.com/penal-code-index/chapter22/abandoning-or-endangering-a-child>

<https://www.keglawyers.com/child-endangerment-penal-code-273a>

<https://www.findlaw.com/state/north-carolina-law/north-carolina-child-abuse-laws.html>

<https://www.scholaempirica.org/metodiky/dobry-zacatek/>

<https://triplep.cz/>

12. Teze Diplomové práce

Projekt diplomové práce

Jméno a příjmení studujícího:	Ing. Bc. Dana Lipová
Studijní program:	Sociologie – aplikovaný sociologický výzkum a jeho metodologie
Předpokládaný název práce:	Verifikace prediktivního vztahu rizikových faktorů na ohrožení dítěte
Klíčová slova:	rizikový faktor, verifikace, hypotéza, ohrožené dítě, elaborace, regresní analýza, korelační analýza, asociace, sociálně-právní ochrana dětí, vyhodnocení rizika
Vedoucí práce:	prof. PhDr. Hynek Jeřábek, CSc. – souhlasím s vedením práce
Jméno vedoucí/ho diplomového semináře, do kterého se chce studující hlásit (předběžně):	Seminář dr. Remra (kód: MGRC)

Námět práce

V druhé polovině minulého století došlo k zásadní změně v chápání toho, co je ohrožené dítě, a kdo a jak určuje, zda je nebo není dítě ohrožené. Tato změna představovala především posun od hledání důkazů, že je dítě ohrožené, k predikci toho, zda může být dítě ohrožené v budoucnu a to na základě definovaných predikujících faktorů. Státní sociální a kontrolní systémy se přestaly zaměřovat jen na vykazované symptomy škodlivé péče a začaly se nově orientovat také na prediktory škodlivé péče o dítě (Doueck, 1993; McCurdy, 2022).

Druhou zásadní změnou, ke které došlo ve stejné době, byla změna osob, které vyhodnocovali, zda je dítě ohrožené – původní experti byli speciálně vyškolení odborníci s úzce profilovanou specializací (psychologové, psychiatři), ti byli nově nahrazeni sociálními pracovníky nebo úředníky. V důsledku těchto změn v 80. letech minulého století začaly v USA vznikat první nástroje systematického vyhodnocování ohrožení dítěte, které jsou souhrnně označovány jako „risk assessment tools“ (Doueck, 1993).

Většina těchto nástrojů vznikala na základě teorií, které pracují s hypotézami, že určité osobnostní faktory, rodinné faktory a faktory v okolí dítěte vedou ke zvýšení pravděpodobnosti, že s dítětem bude špatně zacházeno a bude ohrožené (McCurdy, 2022).

V současné době existují dvě hlavní skupiny těchto nástrojů. První skupinu tvoří nástroje, jejichž výsledkem je sestavení podpůrných materiálů pro rozhodnutí. Model poskytuje sociálnímu pracovníkovi jakousi navigaci při sběru relevantních údajů o dítěti a jeho situaci. Samotné rozhodnutí o tom do jaké míry je dítě ohrožené, pak činí sociální pracovníci na základě své zkušenosti, odbornosti a expertní intuice. Tyto nástroje se označují jako „consensus-based models“, a jde například o California Family Assessment Factor Analysis (CFAFA), Child At Risk Field system (CARF) nebo Ontario Risk Assessment Model (Mickelson, 2017).

Druhou skupinu tvoří nástroje založené na testování potenciálních prediktorů ohrožení dítěte, tzv. „actuarial models“. Do modelů, ze kterých jsou nástroje odvozeny, jsou obvykle zahrnuty proměnné, které empiricky vykazaly vysokou míru asociace s ohrožením dítěte. V rámci hodnocení situace dítěte dochází k vyhodnocení každé vstupující proměnné, často v podobě dichotomie, a poté je vypočteno souhrnné skóre ohrožení dítěte, které se používá jako podklad pro rozhodnutí. Patří sem např. California Family Risk Assessment (CFRA), nebo Structured Decision-making (SDM) Model.

Obdobný posun v přístupu k ohroženým dětem se začal uplatňovat v České republice na konci 20. století po Sametové revoluci, a vyvrcholil novelou zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí v roce 2013. Tato novela zavedla do systému péče o ohrožené děti nový pojem – Individuální plán ochrany dítěte (IPOD), jehož základem je vyhodnocení rizik, kterým je dítě ve své rodině vystaveno. Za vyhodnocení těchto rizik je v českém systému zodpovědný orgán sociálně-právní ochrany dítěte (OSPOD), který zahajuje proces vyhodnocení na základě obdrženeho oznámení o ohrožení dítěte, nebo sám aktivně vyhledává ohrožené děti (MPSV, 2014). Tento orgán také rozhodne o tom, zda je nebo není dítě ohrožené. Do evidence ohrožených dětí, kterou OSPOD vede, se dostávají například děti, které jsou ohroženy na svém vývoji, jsou zanedbávané, týrané nebo zneužívané, páchají kriminální činnost, ocitly se mimo svou rodinu nebo jejichž rodiče se rozvádí. Ve všech těchto případech OSPOD provádí vyhodnocení situace dítěte, jehož cílem je závěr, zda dítě je nebo není ohrožené podle paragrafu 6 zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dítěte.

K vyhodnocení situace dítěte by podle zákona mělo v některých případech docházet opakovaně v průběhu doby, po kterou je toto dítě vyhodnoceno jako ohrožené. Jde například o děti, u kterých je podezření na jejich týrání nebo zneužívání, o děti, kde hrozí odebrání dítěte z jejich biologické rodiny, nebo děti umístěné v ústavní, pěstounské nebo příbuzenské péči (MPSV, 2014).

MPSV v souvislosti se zmíněnou novelou z roku 2013 vydalo metodické doporučení, jak provádět vyhodnocení situace dítěte, které rozvíjelo detailněji metodický pokyn ministerstva z roku 2009 (MPSV, 2009). V souvislosti s novelou zákona o sociálně-právní ochraně dětí v roce 2013, vytvořila Organizace LUMOS (www.wearelumos.org) souběžně s MPSV nástroj pro vyhodnocení situace dítěte, svým obsahem se z velké části překrývá s materiály MPSV (Racek, 2014). Další nástroj na vyhodnocení situace dítěte vznikl v loňském roce na základě rozsáhlé rešerše zahraničních nástrojů na ohodnocení rizik, kterým je dítě v daném okamžiku vystaveno, v rámci činnosti Národního institutu pro dítě a rodinu (NIDAR). Tento nástroj je nyní pilotován v rámci aktivity ProDítě21 (www.prodite21.cz) v Ústeckém a Libereckém kraji v rámci projektu reformy opatrovnické justice. Všechny tyto tři nástroje spadají do skupiny „consensus-based models“

Přestože se řada nástrojů „risk assessmentu“ v zahraničí dlouhodobě využívá v praxi, stále zůstává mnoho otázek ohledně jejich validity (Doueck, 1993). Tyto pochyby je možné aplikovat i na nástroje využívané v České republice. Zahraniční i české nástroje vycházejí především z dílčích teoretických konceptů, a nejsou obvykle ověřeny na výzkumných datech. Jejich další slabinu představují etické otázky spojené s vyhodnocením situace dítěte, zejména zda jsou tyto nástroje dostatečně věrohodné, aby na základě jejich výsledků mohlo být učiněno zásadní rozhodnutí o odebrání dítěte z rodiny (McCurdy, 2022). Především tyto etické důsledky vyžadují, aby byly vyhodnocovací nástroje verifikovány na základě skutečných dat.

Dříve než bude možné v budoucnu přistoupit k verifikaci jednotlivých českých nástrojů pro vyhodnocení ohrožení dítěte, je třeba verifikovat hypotézy o prediktivním vztahu rizikových

faktorů a ohrožení dítěte. Základním předpokladem správné funkčnosti nástrojů vyhodnocení situace dítěte je předpoklad, že dílčí rizikové faktory, které nástroj využívá, skutečně působí na zvýšení rizika ohrožení dítěte.

Základní výzkumnou otázkou mé práce je proto otázka, zda používané rizikové faktory jsou skutečně relevantními identifikátory ohrožení dítěte. Doplňující výzkumné otázky zahrnují otázky, zda tyto faktory působí pouze samostatně, nebo zda se vzájemně posilují nebo naopak oslabují nebo zda je možné identifikovat faktory s výraznějším vlivem na ohrožení dítěte.

Ověření vztahu rizikových faktorů a ohrožení dítěte je prvním krokem k verifikaci jednotlivých nástrojů pro vyhodnocování situace dítěte, které se aktuálně používají v České republice. Zahraniční nástroje, které jsou již ověřeny empiricky, mi mohou poskytnout inspiraci pro sestavení počátečního seznamu rizikových faktorů. Následné ověření jejich prediktivního vztahu k ohrožení dítěte na datech o českých rodinách s dětmi může posunout vnímání českých odborníků o tom, které faktory použité při vyhodnocení situace dítěte, mohou poskytnout nejvíce relevantní obraz o míře ohrožení.

Předpokládané metody zpracování

V rámci mé práce využiji datový soubor, který v letech 2014 a 2015 sestavila výzkumná agentura Median v rámci výzkumu „Predikce ohrožení rodiny“ realizovaného ve spolupráci s Nadací Sirius (<https://www.nadacesirius.cz/vyzkumy/vyzkum-predikce-ohrozeni-rodiny>). Ve spolupráci s odborníky na problematiku ohrožení dítěte byl sestaven obsáhlý dotazník, který se zaměřil na sběr základních ekonomických, sociálně-demografických charakteristik českých rodin s dětmi do 12 let.

Respondentem byla osoba, která se v domácnosti pravidelně starala o dítě, jež bylo předmětem dotazování. Dotazování probíhalo pomocí metod CAPI a CAWI, a použit byl kvótní výběr. Dotazování probíhalo ve dvou etapách.

V první etapě byly dotazovány, tzn. běžné rodiny. Sběr dat proběhl mezi 20. zářím 2014 a 28. lednem 2015. V rámci první etapy bylo shromážděno 5002 dotazníků.

Druhá etapa se zaměřila na sběr z rodin, které bylo možné považovat za ohrožené a které byly klienty sociálních služeb. Sběr dat proběhl v době od 3. prosince 2014 do 16. listopadu 2015. Celkem bylo shromážděno 1421 dotazníků. Oba datové soubory byly převáženy [Median, 2016].

Vzhledem k tomu, že pracuji s již nasbíranými daty, nemohu se už dotázat na další položky, které by případně můj datový soubor neobsahoval.

V rámci své práce plánuji postupovat v následujících krocích:

a. Konceptualizace a operacionalizace pojmu „ohrožení dítěte“

Výchozím momentem mé práce bude konceptualizace pojmu „ohrožené dítě“, kterou bych chtěla odvodit ze zákona č. 359/199 Sb. o sociálně-právní ochraně dítěte. Toto rozhodnutí s sebou nese omezení pro celou další analytickou práci. Konceptualizace ohrožení dítěte určí hranice mezi tím, co je a co není ohrožené dítě.

Vzhledem k tomu, že v České republice je základním kritériem pro toto posouzení paragraf 6 zákona o sociálně-právní ochraně dítěte, dá se předpokládat, že všechny nástroje pro vyhodnocení situace dítěte budou z tohoto zákona také vycházet a dává smysl konceptualizaci přizpůsobit žité praxi. Rozhodnutí o konceptualizaci na základě paragrafu 6 tak umožní případné pozdější relevantní srovnání vyhodnocovacích nástrojů s výsledky mé analýzy.

- b. Sestavení seznamu potenciálních rizikových faktorů, které vedou k zvýšení pravděpodobnosti ohrožení dítěte

Druhým krokem mé práce bude sestavit na základě dostupné literatury a informací seznam potenciálních rizikových faktorů. Budu vycházet především ze zahraničních nástrojů pro vyhodnocení situace dítěte nebo míry ohrožení dítěte, např. SDM, CFRA a NCFAS . Dále budu vycházet z metodických materiálů a nástrojů, které dnes v České republice využívají pracovníci sociálně-právní ochrany dětí a neziskové organizace, které pracují s ohroženými dětmi. Těmito nástroji budou především nástroj doporučený metodiky MPSV, nástroj vytvořený organizací LUMOS a nástroj vytvořený týmem NIDAR. Výsledkem bude sestavení dílčích hypotéz o jednotlivých rizikových faktorech a jejich vztazích k ohrožení dítěte.

- c. Operacionalizace rizikových faktorů v rámci datového souboru

V tomto kroku bude zapotřebí seznam identifikovaných rizikových faktorů namapovat na dílčí proměnné v datovém souboru. Předpokládám, že nebude možné toto mapování provést pro všechny identifikované rizikové faktory beze zbytku. V některých případech nemusí být odpovídající proměnná nalezena, v jiných případech může být možné proměnnou zkonstruovat kombinací dílčích proměnných. Tato skutečnost bude jedním ze zásadních omezení mé práce.

- d. Analýza vztahu rizikových faktorů individuálně a skupinově k ohrožení dítěte - analýza hlubších vztahů (elaborace)

Analýza vztahu rizikových faktorů a ohrožení dítěte bude postavena na modelu elaborace. Tento model umožňuje testovat vztahy mezi závislou a nezávislou proměnnou a podrobně analyzovat působící vlivy. Umožňuje postupně zkoumat do hloubky vztahy mezi proměnnými, odkrývat intervenující proměnné nebo falešné vztahy, a objasňovat mechanismy, na kterých vztahy mezi proměnnými fungují. Předpokládám využití regresní a faktorové analýzy pro dílčí úlohy.

V rámci analýzy bude třeba sledovat nejen vliv individuálních rizikových faktorů na ohrožení dítěte, ale také kumulovaný vliv více faktorů a jejich vzájemné působení. Předpokládám, že v rámci analýzy budou vznikat skupiny rizikových faktorů se stejným nebo podobným významem a/nebo vlivem, některé může být vhodné nahradit jedním zastřešujícím indikátorem. Další faktory mohou být ve vzájemné interakci a ovlivňovat vzájemně svůj dopad na ohrožení dítěte, mohou se potenciálně jak posilovat, tak oslabovat.

- e. Reflexe výsledků ve vztahu k hypotézám a interpretace závěrů

Výsledkem mé práce bude ověření, které rizikové faktory a v jaké míře, popř. v rámci jakých vzájemných vztahů, zvyšují ohrožení dítěte, a jak je tento vztah silný na základě vzájemného srovnání působení faktorů. Tyto vztahy zpracuji do přehledného schematického zobrazení a porovnám se vstupními hypotézami. Budu vyhodnocovat jak sílu působení jednotlivých faktorů, tak jejich vzájemných kombinací. Protože věk dítěte je jedním z determinujících faktorů, budu vyhodnocovat rizikové faktory nejen celkově pro celou cílovou skupinu dětí 0-12 let, ale také pro dílčí věkové skupiny (0-3roky, 4-6 let a 7-12 let), které budu poté porovnávat. Očekávám, že budou existovat jak obecné rizikové faktory nezávislé na věku, tak speciální faktory, které budou relevantní pouze pro některé věkové skupiny, mohou se objevit i nové vztahy mezi faktory a ohrožením.

Etické souvislosti zvažovaného projektu

S realizací mé práce nejsou spojeny žádné výrazné etické problémy směrem k respondentům, protože data byla vytvořena na základě souhlasu respondentů s jejich dalším zpracováním a datový soubor byl anonymizován již při jeho tvorbě a čištění.

Problematickou však může být skutečnost, že data, která budu využívat nejsou veřejně dostupná a nebude tak možné mé výsledky verifikovat jiným autorem. Svolení k využití dat jsem musela získala od správní rady Nadace Sirius.

Z pohledu dat je důležité mít také na paměti, že nejde o reálné objektivní hodnocení situace dítěte, ale o deklaraci pečující osoby. Jde tedy o subjektivní odpovědi, které nelze chápat jako objektivní fakta o situaci v rodině. Nicméně, když pracovníci OSPOD hodnotí situaci dítěte v praxi, opírají se také ve většině oblastí právě o vyjádření pečujících osob, a nejsou schopni sdělené informace o dítěti dále verifikovat.

Dalším omezením mé práce je skutečnost, že cílovou skupinou původního výzkumu byly rodiny s dětmi do 12 let. Výsledky mé práce budou z tohoto důvodu relevantní pouze pro děti staré od 0 do 12 let a nebude možné je zobecnovat na všechny děti (0-18 let) v České republice, přestože povaha datové souboru by takové zobecnění mohla umožnit.

Posledním aspektem, který je třeba zmínit je skutečnost, že data byla sbírána před několika lety, nezohledňují tedy aktuální stav v českých rodinách. Přesto je jejich relevance vysoká, neboť cílem mé práce není sledovat aktuální trendy v péči o děti nebo aktuální situaci v českých rodinách, ale identifikovat vztahy a pravidelnosti mezi rizikovými faktory a ohrožením dítěte.

Orientační seznam literatury

1. BAIRD, Christopher, Dennis Wagner, Theresa Healy, and Kristen Johnson. "Risk Assessment in Child Protective Services: Consensus and Actuarial Model Reliability." *Child Welfare* 78, no. 6 (1999): 723–48. <http://www.jstor.org/stable/45400189>.
2. COLTMAN, Tim, Timothy M DEVINNEY, David F MIDGLEY a Sunil VENAİK. Formative versus reflective measurement models: Two applications of formative measurement. *Journal of business research* [online]. New York: Elsevier, 2008, 61(12), 1250-1262 [cit. 2022-05-06]. ISSN 0148-2963. Dostupné online: <https://www-sciencedirect-com.ezproxy.is.cuni.cz/science/article/pii/S0148296308000155>
3. DIAMANTOPOULOS, Adamantios, Petra RIEFLER a Katharina P ROTH. Advancing formative measurement models. *Journal of business research* [online]. New York: Elsevier, 2008, 61(12), 1203-1218 [cit. 2022-05-08]. ISSN 0148-2963. Dostupné z: doi:10.1016/j.jbusres.2008.01.009
4. DOUECK, HOWARD J., DIANA J. ENGLISH, DIANE DePANFILIS, and GERALD T. MOOTE. "Decision-Making in Child Protective Services: A Comparison of Selected Risk-Assessment Systems." *Child Welfare* 72, no. 5 (1993): 441–52. <http://www.jstor.org/stable/45400059>.
5. DUNOVSKÝ Jiří. *Sociální pediatrie*. Grada. 1999. ISBN: 80-7169-254-9
6. JEŘÁBEK, Hynek. Paul Lazarsfeld's Methodological Innovations and Their Importance Today. *International journal of communication* [online] <https://go-gale-com.ezproxy.is.cuni.cz/ps/i.do?p=GLS&u=karlova&id=GALE|A699450473&v=2.1&it=r>. University of Southern California, Annenberg School for Communication & Journalism, Annenberg Press, 2022, 16, 636 [cit. 2022-05-03].
7. JEŘÁBEK, Hynek. *Paul Lazarsfeld and the Origins of Communications Research*. ISBN-10: 0367877392. Routledge; 1st edition (December 12, 2019)
8. LESCHIED, Alan W., Debbie Chiodo, Paul C. Whitehead, Dermot Hurley, and Larry Marshall. "The Empirical Basis of Risk Assessment in Child Welfare: The Accuracy of Risk Assessment and Clinical Judgment." *Child Welfare* 82, no. 5 (2003): 527–40. <http://www.jstor.org/stable/45390140>.

9. LUMOS. Pomocné nástroje k vyhodnocování. Praha. 2014. Dostupné online: <https://www.kr-stredocesky.cz/documents/20688/140729/03+nastroje+vyhodnocovani+-+evaluation+of+utilities.pdf/0bb135c0-f8c6-49ec-bec8-01871a662131>
10. MAREŠ Petr, Rabušic L., Soukup P. Statistická analýza sociálněvědních dat prostřednictvím SPSS. Masrykova univerzita. 2019. ISBN: 978-80-210-9247-1.
11. MATOUŠEK, Oldřich. Pazlarová, H.; Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny. Portál. Praha. 2014. ISBN 978-80-262-0522-7.
12. McCURDY, Karen. "Risk Assessment in Child Abuse Prevention Programs." *Social Work Research* 19, no. 2 (1995): 77–87. <http://www.jstor.org/stable/42659946>.
13. MEDIAN a kol. Datová sada projektu Predikce ohrožení dítěte. Nadace Sirius. 2015.
14. Median a kol. Dotazník projektu Predikce ohrožení dítěte. Nadace Sirius. 2015. Interní materiál.
15. MEDIAN a kol. Stav české rodiny – co ji chrání a ohrožuje. Nadace Sirius. 2016. ISBN: 978-80-906468-1-0. Dostupné online: <https://www.nadacesirius.cz/soubory/zaverecne-zpravy/Zaverecna-zprava-z-vyzkumu-primarni-prevence-ohrozeni-rodiny.pdf>
16. MICKELSON Nicole. LaLiberte T. Piescher K. Assessing Risk: A Comparison of Tools for Child Welfare Practice with Indigenous Families. University of Minnesota. 2017. dostupné online: https://casw.umn.edu/wp-content/uploads/2018/01/Risk-Assessment_FinalReport.pdf
17. MPSV. Metodické doporučení MPSV č. 2/2009 k vyhodnocování situace dětí v obtížné sociální situaci. 2009. Dostupné online: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-2.pdf/768763ea-795c-c89d-336f-c9e427871f68
18. MPSV. Průvodce formuláři vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a individuálnímu plánu ochrany dítěte. MPSV. 2014. Dostupné online: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Pr%C5%AFvodce+formul%C3%A1%C5%99i+vyhodnocen%C3%AD_IPOD_MPSV_2020_fin.pdf/fb6450cf-5887-9518-5eb7-ac51da6efdb5
19. MPSV. Manuál implementace – Vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny a tvorby individuálního plánu ochrany dítěte pro orgány sociálně-právní ochrany. 2014. Dostupné online: <https://www.mpsv.cz/vyzkumy-materialy-brozury-studie-ke-stazeni>
20. OWSIASKI, Jan W. Is There Any 'Law of Requisite Variety' in Construction of Indices for Complex Systems?. *Social indicators research* [online]. Dordrecht: Springer Netherlands, 2017, 136(3), 1125-1137 [cit. 2022-05-03]. ISSN 0303-8300. Dostupné z: doi:10.1007/s11205-016-1545-5
21. PROKOP Daniel, Dvořák T. Násilí v blízkých vztazích – analýza charakteristik domácností, žen a mužů. Praha 2021. dostupné z: https://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/primarni-prevence/Analyza_domacnosti_s_nasilim.pdf
22. RACEK, Jindřich. Solařová H. Svobodová A. Vyhodnocování potřeb dětí. Praktický průvodce. LUMOS. Praha. 2014. <https://www.kr-stredocesky.cz/documents/20688/140729/Methodika+vyhodnocov%C3%A1n%C3%AD%20pot%C5%99eb+d%C3%ADt%C4%9Bte+%28Lumos+2014%29.pdf/ac98517f-4b56-48bd-8b59-57c7d9dfafff>
23. ŘEHÁK, Jan a Ivana LOUČKOVÁ. Faktorová analýza v kontingenčních tabulkách: Metoda LINDA - A — popis a použití. *Sociologický časopis* [online]. Nakladatelství Československé Akademie Věd, 1984, 20(2), 174-193 [cit. 2022-05-12]. ISSN 0038-0288. <https://www-jstor-org.ezproxy.is.cuni.cz/stable/41129917?sid=primo&seq=1>
24. ŘEHÁK, Jan a Ivana LOUČKOVÁ. Komparační faktorová analýza profilů (Model a metoda LINDA-K). *Sociologický časopis* [online]. Praha: Nakladatelství Československé

- Akademie Věd, 1985, 21(2), 176-204 [cit. 2022-05-12]. ISSN 0038-0288. <https://www-jstor-org.ezproxy.is.cuni.cz/stable/41130018?sid=primo&seq=1>
25. SOCIOFACTOR. Rodina a dítě v kontextu. Nadace Sirius. 2017. ISBN 978-80-906468-3-4. Dostupné online: <https://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/rodina-a-dite-v-kontextu-moznosti-prevence-podpory-a-spoluprace.pdf>
 26. WILL Johnson. Effectiveness of California's Child Welfare Structured Decision-Making (SDM) Model: A Prospective Study of the Validity of the California Family Risk Assessment. 2004 <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/effectiveness-californias-child-welfare-structured-decision-making>
 27. Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí

13. Seznam příloh

Příloha č. 1: Popis reflektivních indikátorů (tabulky)

Příloha č. 2: Detailní komparace nástrojů RAT (tabulky)

Příloha č. 3: Popis formativních indikátorů (tabulky)

Příloha č. 4: Doplnění k formativní části modelu (tabulky)

Příloha č. 5: Popis transformace dat (kód)

Příloha č. 6: Dotazník (samostatný soubor)

Příloha č. 1 – Popis reflektivních indikátorů

Tabulka 1.1.: **Sedmibodové škály:** jak často se riziková situace v rodině stala

Počet	nestalo se nikdy	stalo se jednou, vyřešili jsme	stalo se jednou, nevyřešili jsme	děje se v současnosti	opakovalo se to v posledních 3 letech několikrát, ale vždy jsme vyřešili	opakovalo se to v posledních 3 letech několikrát, ale většinou jsme vyřešili	opakovalo se to v posledních 3 letech několikrát, nikdy se nám nepodařilo vyřešit	Celkem
E03O Dlouhodobé vážné problémy s dítětem v domácnosti (neposlouchá, dělá si co chce, odmlouvá, je drzý(á) či sprostý(á) na rodiče atd.)	4460	184	26	184	84	40	24	5002
E03P Dítě nekomunikuje s dospělými členy domácnosti	4655	169	35	77	35	19	12	5002
E03U Ztráta kamarádů ve škole	4617	223	43	58	26	20	15	5002
E03R Kázeňské problémy dítěte ve škole	4522	279	26	82	64	17	12	5002

Tabulka 1.2.: **Pětibodové škály:** kdy se riziková situace v rodině stala

	Nikdy	Před více než 5 lety	Před 3–5 lety	Před 1–3 roky	V posledním roce	V posledním půlroce	Celkem
T4E01B Vážné výchovné problémy s dítětem v domácnosti (dělá si, co chce, nekomunikuje)	4865	9	15	34	46	33	5002
T4E01G Dlouhodobé, nebo vážné hádky s dítětem	4918	8	7	27	32	10	5002
T1E01D Smrt dítěte	4947	27	11	14	2	1	5002
T5E01B Dítě má/mělo problémy s vrstevníky	4764	31	28	77	55	47	5002
T5E01K Sebevražedné tendence dítěte	4978	6	2	6	7	3	5002
T5E01F Dítě má/mělo problém(y) s alkoholem	4982	2	0	4	7	7	5002
T5E01G Dítě má/mělo problém/y s drogami	4981	3	1	4	8	5	5002
T5E01H Dítě má/mělo problém/y s hracími automaty, hazardními hrami apod.	4995	2	2	2	1	0	5002
T5E01I Útěk dítěte z domova	4974	3	1	5	13	6	5002
T5E01J Opakované útoky dítěte z domova	4984	4	0	5	6	3	5002
T4E01J Problémy se sexuálním zráním dítěte	4950	6	6	14	7	19	5002

Tabulka 1.3.: **Tříbodové škály:** výskyt rizikové situace v rodině

Počet	Nestalo se nikdy	Stalo se jednou, vyřešilo se	Nevyřešilo se, nebo se opakovalo vícekrát	Celkem
rE03B Problémy dítěte s cigaretami	4783	108	111	5002
rE03L Problémy dítěte se zákonem	4938	29	35	5002
rE03N Pobyt dítěte ve výchovném zařízení	4962	21	19	5002
rE03S Problémy se šikanou ve škole	4617	286	99	5002
rE03T Záškoláctví dítěte	4803	113	86	5002

Tabulka 1.4.: dichotomizace **sedmibodových škál**

Počet	ne	ano	Celkem
VazneProblDite Dlouhodobé vážné problémy s dítětem v domácnosti (neposlouchá, dělá si, co chce, odmlouvá, je drzý(á) či sprostý(á) na rodiče atd.)	4670	332	5002
KomunikaceDite Dítě nekomunikuje s dospělými členy domácnosti	4859	143	5002
Kamaradi Ztráta kamarádů ve škole	4883	119	5002
KazenProbl Kázeňské problémy dítěte ve škole	4827	175	5002

Tabulka 1.5.: dichotomizace **pětibodových škál**

Počet	ne	ano	Celkem
VazneVychProblemy Vážné výchovné problémy s dítětem v domácnosti	4865	137	5002
VazneHadkyDite Dlouhodobé nebo vážné hádky s dítětem	4918	84	5002
SmrtDite Smrt dítěte v rodině	4947	55	5002
ProblemVrstevnici Dítě má/mělo problémy s vrstevníky	4764	238	5002
Sebevraždy Sebevražedné tendence dítěte	4978	24	5002
AlkoholDite Dítě má/mělo problém/y s alkoholem	4982	20	5002
DrogyDite Dítě má/mělo problém/y s drogami	4981	21	5002
HazardDite Dítě má/mělo problém/y s hracími automaty, hazardními hrami apod	4995	7	5002
UtekDite Útěk dítěte z domova	4974	28	5002
OpakUtekDite Opakované útky dítěte z domova	4984	18	5002
SexDite Problémy se sexuálním zráním dítěte	4950	52	5002

Tabulka 1.6.: dichotomizace **tříbodových škál**

Počet	ne	ano	Celkem
CigaretyDite Problémy dítěte s cigaretami (E03-B)	4783	219	5002
ZakonDite Problémy se zákonem dítěte (E03-L)	4938	64	5002
ZarizeniDite Pobyt dítěte ve výchovném zařízení (E03-N)	4962	40	5002
SikanaDite Problémy se šikanou ve škole (E03-S)	4617	385	5002
ZaskolactviDite Záškoláctví dítěte (E03-U)	4803	199	5002

Tabulka 1.7.: Korelační koeficienty reflektivních indikátorů

	E03O	E03P	E03U	E03R	T4E01B	T4E01G	T1E01D	T5E01B	T5E01K	T5E01F	T5E01G	T5E01H	T5E01I	T5E01J	T4E01J	rE03B	rE03L	rE03N	rE03S	rE03T
Spearman's rho																				
E03O Dlouhodobé vážné problémy s dítětem v domácnosti	1.000	,403**	,231**	,376**	,367**	,281**	0.012	,185**	,101**	,113**	,137**	,072**	,103**	,109**	,098**	,271**	,223**	,180**	,209**	,245**
E03P Dítě nekomunikuje s dospělými členy domácnosti	,403**	1.000	,204**	,307**	,348**	,268**	0.023	,119**	,105**	,160**	,130**	,051**	,138**	,128**	,154**	,286**	,226**	,165**	,147**	,304**
E03U Ztráta kamarádů ve škole	,231**	,204**	1.000	,227**	,101**	,080**	0.013	,287**	,069**	0.006	0.004	,030*	0.008	0.008	,036*	,154**	,166**	,164**	,337**	,191**
E03R Kázeňské problémy dítěte ve škole	,376**	,307**	,227**	1.000	,234**	,192**	0.025	,205**	,098**	,143**	,138**	,077**	,143**	,107**	,123**	,319**	,256**	,198**	,261**	,381**
T4E01B Vážné výchovné problémy s dítětem v domácnosti	,367**	,348**	,101**	,234**	1.000	,415**	0.006	,128**	,077**	,182**	,236**	,122**	,185**	,194**	,188**	,169**	,188**	,067**	,091**	,219**
T4E01G Dlouhodobé, nebo vážné hádky s dítětem	,281**	,268**	,080**	,192**	,415**	1.000	0.016	,130**	,081**	,189**	,281**	,119**	,241**	,225**	,186**	,224**	,193**	,058**	,110**	,158**
T1E01D Smrt dítěte	0.012	0.023	0.013	0.025	0.006	0.016	1.000	0.003	-0.007	0.024	-0.007	-0.004	-0.008	0.026	0.027	-0.013	0.005	-0.009	0.013	-0.001
T5E01B Dítě má/mělo problémy s vrstevníky	,185**	,119**	,287**	,205**	,128**	,130**	0.003	1.000	,106**	,031*	,043**	,040**	,045**	,048**	,069**	,057**	0.025	0.022	,383**	,083**
T5E01K Sebevražedné tendence dítěte	,101**	,105**	,069**	,098**	,077**	,081**	-0.007	,106**	1.000	,041**	,174**	,152**	,150**	,092**	,106**	,112**	0.018	,091**	,131**	,076**
T5E01F Dítě má/mělo problém(y) s alkoholem	,113**	,160**	0.006	,143**	,182**	,189**	0.024	,031*	,041**	1.000	,191**	,251**	,250**	,154**	,181**	,127**	,105**	-0.006	,053**	,134**
T5E01G Dítě má/mělo problém/y s drogami	,137**	,130**	0.004	,138**	,236**	,281**	-0.007	,043**	,174**	,191**	1.000	,162**	,202**	,409**	,176**	,202**	,323**	,029*	,040**	,179**
T5E01H Dítě má/mělo problém/y s hracími automaty, hazardními hrami, apod.	,072**	,051**	,030*	,077**	,122**	,119**	-0.004	,040**	,152**	,251**	,162**	1.000	,140**	,265**	,049**	,096**	,139**	-0.003	,029*	,102**
T5E01I Útěk dítěte z domova	,103**	,138**	0.008	,143**	,185**	,241**	-0.008	,045**	,150**	,250**	,202**	,140**	1.000	,308**	,072**	,142**	,158**	,113**	,080**	,178**

T5E01J Opakované útoky dítěte z domova	,109**	,128**	0.008	,107**	,194**	,225**	0.026	,048**	,092**	,154**	,409**	,265**	,308**	1.000	,093**	,120**	,231**	,070**	0.009	,144**
T4E01J Problémy se sexuálním zráním dítěte	,098**	,154**	,036*	,123**	,188**	,186**	0.027	,069**	,106**	,181**	,176**	,049**	,072**	,093**	1.000	,170**	,059**	,057**	,052**	,151**
rE03B Problémy dítěte s cigaretami	,271**	,286**	,154**	,319**	,169**	,224**	-0.013	,057**	,112**	,127**	,202**	,096**	,142**	,120**	,170**	1.000	,320**	,257**	,181**	,317**
rE03L Problémy dítěte se zákonem	,223**	,226**	,166**	,256**	,188**	,193**	0.005	0.025	0.018	,105**	,323**	,139**	,158**	,231**	,059**	,320**	1.000	,371**	,160**	,373**
rE03N Pobyt dítěte ve výchovném zařízení	,180**	,165**	,164**	,198**	,067**	,058**	-0.009	0.022	,091**	-0.006	,029*	-0.003	,113**	,070**	,057**	,257**	,371**	1.000	,159**	,285**
rE03S Problémy se šikanou ve škole	,209**	,147**	,337**	,261**	,091**	,110**	0.013	,383**	,131**	,053**	,040**	,029*	,080**	0.009	,052**	,181**	,160**	,159**	1.000	,207**
rE03T Záškoláctví dítěte	,245**	,304**	,191**	,381**	,219**	,158**	-0.001	,083**	,076**	,134**	,179**	,102**	,178**	,144**	,151**	,417**	,373**	,285**	,207**	1.000

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Tabulka 1.8.: výchozí model pro reflektivní část – výsledek CFA (JASP)

Chi-square test			
Model	X ²	df	p
Baseline model	18278.543	190	
Factor model	6366.482	170	< .001
R-Squared			
	R ²		
rE03B	0.345		
rE03L	0.357		
rE03N	0.232		
rE03S	0.163		
rE03T	0.425		
E03O	0.326		
E03P	0.344		
E03U	0.164		
E03R	0.390		
T4E01B	0.181		
T4E01G	0.150		
T1E01D	4.049×10 ⁻⁴		
T5E01B	0.038		
T5E01K	0.029		
T5E01F	0.047		
T5E01G	0.120		
T5E01H	0.015		

T5E01I		0.080						
T5E01J		0.079						
T4E01J		0.044						
Factor loadings								
						95% Confidence Interval		
Factor	Indicator	Estimate	Std. Error	z-value	p	Lower	Upper	Std. Est. (all)
ohrozeni	rE03B	1.000	0.000			1.000	1.000	0.587
	rE03L	0.571	0.017	32.985	< .001	0.537	0.605	0.598
	rE03N	0.350	0.013	27.874	< .001	0.325	0.374	0.482
	rE03S	0.753	0.032	23.822	< .001	0.691	0.815	0.404
	rE03T	1.012	0.028	35.669	< .001	0.957	1.068	0.652
	E03O	2.899	0.094	30.975	< .001	2.716	3.083	0.571
	E03P	2.101	0.066	31.984	< .001	1.972	2.229	0.586
	E03U	1.419	0.060	23.701	< .001	1.302	1.537	0.404
	E03R	2.445	0.073	33.658	< .001	2.303	2.588	0.624
	T4E01B	1.367	0.056	24.507	< .001	1.258	1.477	0.426
	T4E01G	0.916	0.040	22.898	< .001	0.838	0.995	0.387
	T1E01D	0.024	0.018	1.299	0.194	-0.012	0.059	0.020
	T5E01B	0.762	0.062	12.230	< .001	0.640	0.884	0.196
	T5E01K	0.201	0.019	10.841	< .001	0.165	0.237	0.171
	T5E01F	0.288	0.021	13.575	< .001	0.246	0.329	0.216
	T5E01G	0.440	0.021	20.950	< .001	0.398	0.481	0.346
	T5E01H	0.060	0.008	7.835	< .001	0.045	0.075	0.122
	T5E01I	0.422	0.024	17.405	< .001	0.375	0.470	0.283
	T5E01J	0.308	0.018	17.265	< .001	0.273	0.343	0.281
	T4E01J	0.419	0.032	13.139	< .001	0.356	0.481	0.209

Tabulka 1.9.: finální model pro reflektivní část – výsledek CFA (JASP)

Chi-square test			
Model	X²	df	p
Baseline model	15783.057	91	
Factor model	1214.812	62	< .001
R-Squared			
	R²		
rE03B	0.390		
rE03L	0.371		
rE03N	0.253		
rE03S	0.145		
rE03T	0.510		
E03O	0.217		
E03P	0.274		
E03U	0.148		
E03R	0.383		

T4E01B	0.089								
T4E01G	0.073								
T5E01G	0.101								
T5E01I	0.062								
T5E01J	0.057								
Factor loadings									
						95% Confidence Interval			
						Lower	Upper		
Factor	Indicator	Estimate	Std. Error	z-value	p			Std. Est. (all)	
ohrozeni	rE03B	1.000	0.000			1.000	1.000	0.625	
	rE03L	0.547	0.016	33.282	< .001	0.515	0.579	0.609	
	rE03N	0.344	0.012	28.389	< .001	0.321	0.368	0.503	
	rE03S	0.667	0.030	22.388	< .001	0.608	0.725	0.380	
	rE03T	1.043	0.028	37.687	< .001	0.988	1.097	0.714	
	E03O	2.221	0.084	26.388	< .001	2.056	2.386	0.466	
	E03P	1.764	0.059	29.717	< .001	1.648	1.881	0.524	
	E03U	1.270	0.057	22.401	< .001	1.159	1.382	0.385	
	E03R	2.280	0.068	33.326	< .001	2.146	2.415	0.619	
	T4E01B	0.904	0.050	17.911	< .001	0.805	1.003	0.299	
	T4E01G	0.602	0.037	16.481	< .001	0.530	0.673	0.270	
	T5E01G	0.375	0.019	19.238	< .001	0.337	0.413	0.318	
	T5E01I	0.349	0.023	15.261	< .001	0.304	0.394	0.248	
	T5E01J	0.246	0.017	14.637	< .001	0.213	0.279	0.239	

Tabulka 1.10.: Hodnoty testovacích kritérií u dílčích modifikačních kroků reflektivní části modelu

	Factor model - X²	Factor model - df	p	GFI	CFI	TLI	RMSEA	AIC	BIC
výchozí model	6366.482	170	< .001	0.985	0.657	0.617	0.085	55784.665	56175.720
modifikace 1	5731.775	119	< .001	0.986	0.674	0.627	0.097	52928.215	53260.612
modifikace 2	4579.836	77	< .001	0.989	0.713	0.661	0.108	51056.382	51330.121
modifikace 3	3744.786	76	< .001	0.991	0.766	0.720	0.098	50223.333	50503.589
modifikace 4	3302.059	75	< .001	0.991	0.794	0.750	0.093	49782.605	50069.380
modifikace 5	2916.608	74	< .001	0.992	0.819	0.777	0.088	49399.154	49692.446
modifikace 6	2591.536	73	< .001	0.993	0.840	0.800	0.083	49076.083	49375.892
modifikace 7	2393.198	72	< .001	0.994	0.852	0.813	0.080	48879.745	49186.072
modifikace 8	2234.322	71	< .001	0.994	0.862	0.823	0.078	48722.868	49035.712
modifikace 9	2115.805	70	< .001	0.995	0.870	0.831	0.076	48606.351	48925.713
modifikace 10	1991.866	69	< .001	0.995	0.877	0.838	0.075	48484.413	48810.292
modifikace 11	1876.290	68	< .001	0.995	0.885	0.846	0.073	48370.837	48703.234
modifikace 12	1694.722	67	< .001	0.995	0.896	0.859	0.070	48191.268	48530.183
modifikace 13	1590.944	66	< .001	0.996	0.903	0.866	0.068	48089.491	48434.923
modifikace 14	1497.611	65	< .001	0.996	0.909	0.872	0.066	47998.157	48350.107
modifikace 15	1410.370	64	< .001	0.996	0.914	0.878	0.065	47912.917	48271.384

modifikace 16	1315.225	63	< .001	0.996	0.920	0.885	0.063	47819.771	48184.756
modifikace 17	1214.812	62	< .001	0.997	0.927	0.892	0.061	47721.359	48092.861
modifikace 18	1055.325	55	< .001	0.997	0.930	0.900	0.060	42740.103	43059.465
modifikace 19	882.052	48	< .001	0.997	0.935	0.911	0.059	34595.379	34869.118
modifikace 20	753.759	39	< .001	0.998	0.939	0.914	0.061	37146.457	37394.126
modifikace 21	635.176	38	< .001	0.998	0.949	0.926	0.056	37029.874	37284.060

Tabulka 1.11.: Popis modifikací reflektivní části modelu

Modifikace	Popis modelu
0.	Výchozí model
1.	vypuštěny T1E01D (smrt dítěte), T5E01K (Sebevražedné tendence dítěte) a T4E01J (Problémy se sexuálním zráním dítěte)
2.	Vypuštěny navíc T5E01B (Dítě má/mělo problémy s vrstevníky), T5E01F (Dítě má/mělo problém(y) s alkoholem), T5E01H (Dítě má/mělo problém/y s hracími automaty, hazardními hrami, apod.)
3.	Přidána vazba mezi náhodnou chybou proměnných T5E01G (Dítě má/mělo problém/y s drogami) a T5E01J (Opakované útoky dítěte z domova) Opodstatnění: děti budou častěji utíkat z domova, když berou drogy
4.	Přidána další vazba mezi náhodnou chybou proměnných rE03L (Problémy dítěte se zákonem) a rE03N (Pobyt dítěte ve výchovném zařízení) Opodstatnění: děti, které mají problémy se zákonem, jsou často umístěny do diagnostických ústavů nebo výchovných ústavů
5.	Přidána další vazba mezi náhodnou chybou proměnných T4E01B (Vážné výchovné problémy s dítětem v domácnosti) a T4E01G (Dlouhodobé, nebo vážné hádky s dítětem) Opodstatnění: výchovné problémy dítěte vedou k hádkám s dítětem, ale i naopak
6.	Přidána další vazba mezi náhodnou chybou proměnných rE03S (Problémy se šikanou ve škole) a E03U (Ztráta kamarádů ve škole) Opodstatnění: pokud je dítě šikanované, obvykle trpí zároveň nedostatkem kamarádů
7.	Přidána další vazba mezi náhodnou chybou proměnných E03O (Dlouhodobé vážné problémy s dítětem v domácnosti) a E03P (Dítě nekomunikuje s dospělými členy domácnosti) Opodstatnění: pokud dítě nekomunikuje s dospělými je to spojeno často i s vážnými problémy s dítětem, komunikace může být příčinou i důsledkem problémů
8.	Přidána další vazba mezi náhodnou chybou proměnných T4E01G (Dlouhodobé nebo vážné hádky s dítětem) a T5E01I (Útěk dítěte z domova) Opodstatnění: pokud se dítě hádá vážně s rodiči, může to vést až k jeho útěkům z domova, ale příčinnost může být i opačná
9.	Přidána další vazba mezi náhodnou chybou proměnných E03O (Dlouhodobé vážné problémy s dítětem v domácnosti) a E03R (Kázeňské problémy dítěte ve škole) Opodstatnění: dítě, které má problémy doma, má často problémy s učiteli ve škole
10.	Přidána další vazba mezi náhodnou chybou proměnných T4E01G (Dlouhodobé, nebo vážné hádky s dítětem) a rE03N (Pobyt dítěte ve výchovném zařízení) Opodstatnění: pokud je dítě umístěno do výchovného zařízení, jeho komunikace s rodičem je často velmi konfliktní, nerespektování rodiče bývá důvodem pro umístění dítěte do střediska výchovné péče nebo diagnostického ústavu
11.	Přidána další vazba mezi náhodnou chybou proměnných E03P (Dítě nekomunikuje s dospělými členy domácnosti) a T4E01B (Vážné výchovné problémy s dítětem v domácnosti)

	Opodstatnění: výchovné problémy mohou být důsledkem, ale i příčinou špatné komunikace s dítětem
12.	Přidána další vazba mezi náhodnou chybou proměnných E03O (Dlouhodobé vážné problémy s dítětem v domácnosti) a T4E01B (Vážné výchovné problémy s dítětem v domácnosti) Opodstatnění: zde je vztah očekávaný, jde téměř o stejné situace
13.	Přidána další vazba mezi náhodnou chybou proměnných E03O (Dlouhodobé vážné problémy s dítětem v domácnosti) a T4E01G (Dlouhodobé, nebo vážné hádky s dítětem) Opodstatnění: hádky s dítětem mohou být důsledkem i příčinou vážných problémů s dítětem
14.	Přidána další vazba mezi náhodnou chybou proměnných T4E01B (Vážné výchovné problémy s dítětem v domácnosti) a T5E01I (Útěk dítěte z domova) Opodstatnění: vážné výchovné problémy mohou vyústit k útěkům dítěte z domova
15.	Přidána další vazba mezi náhodnou chybou proměnných E03P (Dítě nekomunikuje s dospělými členy domácnosti) a T4E01G (Dlouhodobé, nebo vážné hádky s dítětem) Opodstatnění: nekomunikace a hádky s dítětem sice vypadají vzájemně v opozici, v realitě se však často tyto dvě situace pravidelně střídají
16.	Přidána další vazba mezi náhodnou chybou proměnných T4E01G (Dlouhodobé nebo vážné hádky s dítětem) a T5E01G (Dítě má/mělo problém/y s drogami) Opodstatnění: pokud dítě bere drogy, je pravděpodobné, že se s ním budou rodiče hádat, protože hádky mohou být důsledkem braní drog, ale mohou být i jeho příčinou
17.	Přidána další vazba mezi náhodnou chybou proměnných T4E01B (Vážné výchovné problémy s dítětem v domácnosti) a T5E01G (Dítě má/mělo problém/y s drogami) Opodstatnění: je podobné jako v předchozím bodě, výchovné problémy mohou být důsledkem i příčinou proč dítě bere drogy
18.	Vypuštěna proměnná T4E01G
19.	Vypuštěna proměnná T4E01B
20.	Vypuštěna proměnná T4E01J
21. (výsledný model)	Přidána vazba mezi náhodnou chybou proměnných rE03L (Problémy dítěte se zákonem) a T5E01G (Dítě má/mělo problém/y s drogami) Opodstatnění:

Příloha č. 2 – Detailní komparace nástrojů RAT

Kategorie	MPSV	LUMOS – děti mladšího věku	LUMOS – děti staršího věku	California SDM Family risk assessment	Minnesota SD M risk assessment of abuse/neglect	Ontario family risk assessment	North Carolina Family Assessment Scale for Genreal Services	FAKTOR
PŘÍPAD				aktuálně nahlášený typ problému (týrání, zanedbávání, jiné)	aktuálně nahlášený typ problému (týrání, zanedbávání, jiné)	aktuálně nahlášený typ problému (týrání, zanedbávání, jiné)		typ případu
				pachatel může být partner(ka) rodiče dítěte (jen záznam bez vlivu na score)	pachatel může být partner(ka) rodiče dítěte (ano)	podezření na zneužívání AND podezřelý má přístup k dítěti (vysoké riziko)	child sexual abuse suspected and is likely to reoccur + dítě se bojí zůstat doma nebo být s lidmi z domácnosti	podezřelý s přístupem k dítěti
						závažný, nenáhodný úraz (vysoké riziko) + nenáhodný úraz AND dítě mladší 2 let (vysoké riziko)	caregiver not explain the injuries to a child	nenáhodný úraz
				(ne)jednání pečovatele vedlo k úrazu nebo smrti dítěte		konání/nekonání rodiče vedlo ke smrti teď nebo v minulosti (vysoké riziko)		nejednání pečovatele
				postoj hlavního pečovatele k situaci (viní dítě)		postoj hlavního pečovatele k situaci (viní dítě - 1, obhajuje ublížení dítěti - 2)	rodiče nespolupracují a hrozí, že "zmizí"	postoj pečovatele k situaci
Kategorie	MPSV	LUMOS - děti mladšího věku	LUMOS - děti staršího věku	California SDM Family risk assessment	Minnesota SDM risk assessment of abuse/neglect	Ontario family risk assessment	North Carolina Family Assessment Scale for Genreal Services	FAKTOR

HISTORIE RODINY				šetření (OSPOD) zanedbávání/tyránění v minulosti (ano) + v domácnosti aktuálně probíhá jiné šetření OSPOD (ano)	šetření (OSPOD) zanedbávání/tyránění v minulosti (ano) + počet předchozích hlášení OSPOD o rodině (1 a více)	počet šetření (OSPOD) zanedbávání/tyránění v minulosti (více)		Rodina v evidenci OSPOD (počet šetření v minulosti)
			z péče rodiče již byly odebrány dříve jiné děti					
				předchozí vážný, nenáhodný úraz dítěte (podezření na násilí) (ano)		předchozí vážný, nenáhodný úraz dítěte (podezření na násilí) (ano)		nenáhodný, vážný úraz v minulosti
		sexuální zneužívání		prošetřování týranění nebo zneužívání dítěte v minulosti (ano)			fyzické týranění/zneužívání dítěte	případ násilí/zneužívání v rodině v minulosti (dítě)
	přítomnost násilí v rodině			hlášení domácího násilí v domácnosti v minulosti (2 a více)	některý z rodičů byl účastníkem domácího násilí (ano)		domácí násilí mezi dospělými pečovateli	případ násilí v rodině v minulosti (dospělý)
	podpora, kterou rodina čerpala/čerpá					rodině čerpala služby podpory (ano)		rodina využívá služby podpory
			konflikt v rodině, s rodiči			konflikty v rodině v minulém roce (ano)	jiné konflikty v rodině	konflikty v rodině
kat orie	MPSV	LUMOS - děti mladšího věku	LUMOS - děti staršího věku	California SDM Family risk assessment	Minnesota SDM risk assessment of abuse/neglect	Ontario family risk assessment	North Carolina Family Assessment Scale for Genreal Services	FAKTOR
RODINA	složení rodiny	rodič samoživitel			počet dospělých v domácnosti (1 a méně)			počet dospělých
		rekonstruované rodiny (nevlastní děti/rodiče)	velký počet sourozenců	počet dětí, kterých se oznámění týká (4 a více)	počet dětí v domácnosti (2 a více)	počet dětí, kterých se oznámění týká (4 a více)		počet dětí v rodině
				věk nejmladšího dítěte v domácnosti (2 a méně)	věk nejmladšího dítěte v domácnosti (2 a méně)	věk nejmladšího dítěte v domácnosti (2 a méně)		věk nejmladšího dítěte

	typ bydlení + stabilita školy, bydliště, osob okolo dítěte	nejistý imigrační status + špatná kvalita bydlení + bezdomovectví, nejisté bydlení, časté stěhování	časté stěhování, bez zapojení se do aktivit bezproblémové komunity	typ bydlení (nestabilní/homeless) + stabilita bydlení (jen záznam bez vlivu na score)		nestabilní bydlení (ano) + bezpečnost bydlení (není zajištěna)	nestabilní bydlení	stabilita prostředí (bydlení)
	rizikovitost lokality, kde rodina žije (kriminalita, nezaměstannost, soc. vyloučení, dostupnost služeb..)		sociálně vyloučená lokalita s vysokou kriminalitou a velkou mírou zneužívání návykových látek	rodič je izolován v komunitě (jen záznam bez vlivu na score)			rizikové chování komunity, kde rodina žije	riziková komunita
	příjmy a výdaje, pobírání dávek, zadlužení		nízký příjem nebo dluhy	finanční problémy (jen záznam bez vlivu na score)			špatný rodinný příjem a hospodaření	finanční problémy
	atmosféra v rodině (rituály, běžné fungování, vztah ke vzdělávání) + kontakty dítěte se širší rodinou a jejich role v životě dítěte						nedostatečná komunikace s dítětem + sociální vazby	komunikace s dítětem
	vybavení domácnosti a vliv na dítě (možnost soukromí, bezpečnost..)							vybavení domácnosti
<i>katégorie</i>	<i>MPSV</i>	<i>LUMOS - děti mladšího věku</i>	<i>LUMOS - děti staršího věku</i>	<i>California SDM Family risk assessment</i>	<i>Minnesota SDM risk assessment of abuse/neglect</i>	<i>Ontario family risk assessment</i>	<i>North Carolina Family Assessment Scale for Genreal Services</i>	<i>FAKTOR</i>
RODIČ		Matka, jejíž první těhotenství proběhlo před 20. rokem věku			věk primárního pečovatele (méně než 29 let)			nezletilá/mladá matka
				zkušenost s domácím násilím rodičů v jejich dětském věku (1 rodič)	zkušenost s domácím násilím rodičů v jejich dětském věku (ano)	zkušenost s domácím násilím rodičů v jejich dětském věku (ano)		násilí v dětství rodiče
					některý z rodičů byl v dětství zneužíván (ano)	některý z rodičů byl v dětství zneužíván (ano)		zneužití rodiče v dětství

	rodič se špatnou školní docházkou a výsledky v anamnéze	rodič se špatnou školní docházkou a výsledky v anamnéze					špatná školní docházka rodiče
	rodič, který byl sám dříve umístěn mimo vlastní rodinu						rodič vyrůstal mimo svou rodinu
zdravotní stav rodičů	rodič s obtížemi v oblasti duševního zdraví + rodič s mentálním postižením	rodič s obtížemi v oblasti duševního zdraví	duševní onemocnění u některého z rodičů (ano)	duševní onemocnění u některého z rodičů (ano)	duševní onemocnění u některého z rodičů (ano)	duševní problémy pečovatele	duševní onemocnění rodiče
	rodič s tělesným postižením					rodič s tělesným postižením	rodič se ZP
	rodič, který prožil zármutek z úmrtí bézkého člověka						úmrtí v rodině
zneužívání návykových látek	rodič zneužívá návykové látky nebo alkohol	rodič zneužívá návykové látky nebo alkohol	závislost rodiče na alkoholu nebo drogách minulá i současná (1 rodič)	problém některého z rodičů se závislostí na alkoholu nebo drogách v posledních 12 měsících (ano)	problém některého z rodičů se závislostí na alkoholu nebo drogách v posledních 12 měsících (alkohol - 1, drogy - 1)		závislost rodiče
trestná činnost rodičů		rodič s trestnou činností	rodič ve výkonu trestu /kdykoli (ano)				trestná činnost rodiče
pracovní režim rodičů a jeho dopad na dítě	rodiče bez práce	rodiče bez práce	dospělí v domácnosti zaměstnaní/pracují (jen záznam bez vlivu na score)	otec/partner v domácnosti je zaměstnan		zaměstnanost pečovatele	nezaměstnanost rodiče

	zajištění bezpečnosti dítěte (prostředí, ochrana před násilím, šikanou, týráním...)	nedostatečné docházení na dohodnuté zdravotní prohlídky			rodiče mají nedostatečné rodičovské kompetence (ano)	péče rodiče neodpovídá potřebám dítěte (ano) nedostatečná emoční podpora (1) neadekvátní požadavky na disciplínu (1)	supervision of children není schopen zajistit bezpečnost dítěte + rodič s agersivním chováním nebo nízkou sebekontrolou, reaguje nebezpečně na chování dítěte + rodič nedokáže naplnit fyzické, duševní, vývojové a jiné potřeby dítěte + přehnaná očekávání	rodičovské kompetence
	vedení a hranice výchovy (výchovní styl, stavení pravidel, kontrola, tolerance k názorům dítěte..)		nedostatečný dohled, nezájem o aktivity dítěte		některý z rodičů je overcontrolling style (ano)	overcontrolling nebo zneužívající chování (1)	disciplinary practice	kontrola dítěte
	zajištění základní péče o dítě rodičem (strava, teplo, hygiena, vzdělání, oblečení..)							základní péče
	emocionální podpora dítěte (vztah, ocenění, povzbuzení, empatie..)						weak bonding with children negativní postoj rodičů k dítěti	vztah s dítětem
	stimulace a podněty dítěte (denní režim, podpora zájmů, volný čas, kontakty s jinými lidmi..)						absence of provision of developmental/ enrichment opportunities	stimulace a podněty
<i>kat orie</i>	<i>MPSV</i>	<i>LUMOS - děti mladšího věku</i>	<i>LUMOS - děti staršího věku</i>	<i>California SDM Family risk assessment</i>	<i>Minnesota SDM risk assessment of abuse/neglect</i>	<i>Ontario family risk assessment</i>	<i>North Carolina Family Assessment Scale for Genreal Services</i>	<i>FAKTOR</i>
DÍTĚ	aktuální zdravotní stav dítěte, medikace dítěte		mužské pohlaví			dítě je medikované/nemocné/špatný zdravotní stav (ano)		problematický aktuální zdravotní stav dítěte

dlouhodobý zdravotní stav dítěte (ZP, chronické onemocnění) + speciální potřeby dítěte + hospitalizace a úrazy dítěte	dítě se speciálními potřebami	ADHD, hyperaktivita	ZP/speciální potřeby dětí v domácnosti (aspoň 1)	ZP/speciální potřeby dětí v domácnosti (1 a více dětí)	dítě má vývojové nebo fyzické handikepy (ano)		dlouhodobé zdravotní problémy dítěte
duševní onemocnění dítěte + kognitivní schopnosti dítěte (čtení, psaní, práce s informacemi, ..)	dítě s komunikačními obtížemi + podrážděné/nespavé dítě	nízká inteligence + dítě s komunikačními obtížemi					duševní a komunikační problémy dítěte
projevy traumatizace u dítěte + projevy syCAN u dítěte	dítě, které prožilo zármutek z úmrtí blízkého člověka						traumatizace dítěte
		časný kontakt s policejními orgány		dítě v minulosti delikventní chování (ano)			trestná činnost dítěte
závislosti (kouření, návykové látky) dítěte					pozitivní toxilogický test při narození (ano)		závislost dítěte
rizikové chování (sebepoškozování, poruchy příjmu potravy, obezita) dítěte	sebepoškozování	dítě odmítané vrstevníky, šikanované + člen problémové skupiny vrstevníků + útěky				chování dítěte	rizikové chování dítěte
temperament a emoční stabilita dítěte	vzpurné, zlostné dítě	vzpurné, zlostné dítě					výchovné problémy
školní docházka, záškoláctví	špatná školní docházka a výsledky	špatná školní docházka a výsledky				prospěch ve škole	špatná školní docházka
identita, sebedůvěra, sebereprezentace dítěte	nízké sebehodnocení						sebepojetí dítěte

Příloha č. 3 – Popis formativních indikátorů

Tabulka 3.1: indikátory pro násilí v rodině – rozložení proměnných

	1 nestalo se nikdy	2 stalo se jednou, vyřešili jsme	3 stalo se jednou, nevyřešili jsme	4 děje se v současnosti	5 opakovalo se to v posledních 3 letech několikrát, ale vždy jsme vyřešili	6 opakovalo se to v posledních 3 letech několikrát, ale většinou jsme vyřešili	7 opakovalo se to v posledních 3 letech několikrát, nikdy se nám nepodařilo vyřešit	celkem
Počet rodin								
E03I Fyzické násilí vůči dítěti	4887	75	5	5	12	5	13	5002
E03J Psychické násilí vůči dítěti	4899	41	14	17	9	10	12	5002
E03G Fyzické násilí mezi dospělými členy domácnosti	4772	124	27	16	14	12	37	5002
E03H Psychické násilí mezi dospělými členy domácnosti	4752	82	37	35	25	23	48	5002

Tabulka 3.2: indikátory pro vztahy v rodině

Počet rodin	1 ano	2 ne	Celkem
T2E0002 Dlouhodobé, nebo vážné spory a hádky v domácnosti	329	4673	5002
T2E0005 Dlouhodobé, nebo vážné spory a hádky s dítětem	86	4916	5002
T2E0009 Dlouhodobé, nebo vážné porozchodové / porozvodové konflikty mezi partnery / manžely	208	4794	5002
T2E0013 Dlouhodobé, nebo vážné porozchodové / porozvodové konflikty s dítětem / dětmi	65	4937	5002
T2E0014 Dlouhotrvající spory rodičů o dítě	135	4867	5002

Tabulka 3.3: indikátory pro vztahy v rodině – rozložení součtového indexu (indexVztahy)

IndexVztahy	počet	%	kumulativní %
,00	4393	87,8	87,8
1,00	445	8,9	96,7
2,00	126	2,5	99,2
3,00	29	0,6	99,8
4,00	6	0,1	99,9
5,00	3	0,1	100,0
Celkem	5002	100,0	

Tabulka 3.4: indikátory pro komunikaci v rodině – rozložení součtového indexu (indexKomunikace)

IndexKomunikace	Počet	%	Kumulativní %
0	4599	91,9	91,9
1	275	5,5	97,4
2	81	1,6	99,1
3	34	0,7	99,7
4	13	0,3	100,0
Celkem	5002	100,0	

Tabulka 3.5: proměnné o úmrtí v rodině – rozložení proměnných

Počet	0 ne	1 ano	Celkem
T1E0003 E00. Byla vaše rodina někdy konfrontována s následujícími situacemi? Smrt dospělého člena domácnosti	4751	251	5002
T1E0004 E00. Byla vaše rodina někdy konfrontována s následujícími situacemi? Smrt dítěte	4947	55	5002

Tabulka 3.6: indikátor pro úmrtí v rodině (indexUmrti)

IndexUmrti	Počet	%	Kumulativní %
0	4705	94,1	94,1
1	288	5,8	99,8
2	9	0,2	100,0
Celkem	5002	100,0	

Tabulka 3.7: počet dospělých v rodině a celkový počet osob v rodině

Počet členů rodiny	Počet dospělých	Počet členů ve věku 0-18 let						Celkem
		1 jeden	2 dva	3 tři	4 čtyři	5 pět	7 sedm	
2 dva	0	0	4					4
	1	667	0					667
	Celkem	667	4					671
3 tři	1	0	249					249
	2	1675	0					1675
	Celkem	1675	249					1924
4 čtyři	1	0	0	33				33
	2	0	1647	0				1647
	3	185	0	0				185
	Celkem	185	1647	33				1865
5 pět	1	0	0	0	4			4
	2	0	0	273	0			273
	3	0	103	0	0			103
	4	52	0	0	0			52
	Celkem	52	103	273	4			432
6 šest	1	0	0	0	0	1		1
	2	0	0	0	41	0		41
	3	0	0	17	0	0		17
	4	0	28	0	0	0		28
	5	3	0	0	0	0	0	3
	Celkem	3	28	17	41	1		90
7 sedm	2	0		0		8		8
	4	0		6		0		6
	6	4		0		0		4
	Celkem	4		6		8		18
9 devět	2				0		1	1
	5				1		0	1
	Celkem				1		1	2
Celkem	0	0	4	0	0	0	0	4
	1	667	249	33	4	1	0	954
	2	1675	1647	273	41	8	1	3645
	3	185	103	17	0	0	0	305
	4	52	28	6	0	0	0	86
	5	3	0	0	1	0	0	4
	6	4	0	0	0	0	0	4
	Celkem	2586	2031	329	46	9	1	5002

Tabulka 3.8: věk nejmladšího dítěte v rodině – rozložení proměnné VekNejmladsi

Věk nejmladšího dítěte v rodině	počet	%	kumulativní %
novorozenec	2	0,0	0,0
1	276	5,5	5,6
2	467	9,3	14,9
3	493	9,9	24,8
4	411	8,2	33,0
5	437	8,7	41,7
6	392	7,8	49,5

7	342	6,8	56,4
8	367	7,3	63,7
9	385	7,7	71,4
10	360	7,2	78,6
11	476	9,5	88,1
12	425	8,5	96,6
13	159	3,2	99,8
14	10	0,2	100,0
Celkem	5002	100,0	

Tabulka 3.9: rozložení proměnné A06A

Kolikrát se vaše rodina za dobu svojí existence stěhovala?	počet	%	Kumulativní %
ani jednou	1550	31,0	31,0
1 x	1697	33,9	64,9
2 x	1056	21,1	86,0
3 x	443	8,9	94,9
4 x	132	2,6	97,5
5 x	75	1,5	99,0
6 x	19	0,4	99,4
7 x	5	0,1	99,5
8 x	11	0,2	99,7
9 x	1	0,0	99,7
10 x	5	0,1	99,8
11 x a vícekrát.	8	0,2	100,0
Celkem	5002	100,0	

Tabulka 3.10: finanční situace rodiny – proměnné A09 a A11

	velmi obtížně	spíše obtížně	spíše snadno	velmi snadno	Celkem
A09 A09. Jak vychází vaše domácnost se svým současným příjmem?	688	2200	1865	249	5002
A11 A11. Jak se vám daří úvěr(y), nebo půjčku(y) splácet?	305	1004	1124	280	2713

Tabulka 3.11: finanční situace rodiny – vstupní proměnné pro indexFinance

	ne	ano	Celkem
T3E0001 Respondent nemá vlastní příjem	4639	363	5002
T3E0002 Partner(ka) / manžel(ka) nemá vlastní příjem	4825	177	5002
T3E0012 Zadlužení respondenta	4665	337	5002
T3E0013 Zadlužení partnera(ky) / manžela(ky)	4653	349	5002
ProblemSplacet Problém se splácením půjček (dichotomizace A11)	3693	1309	5002
rodina nevychází z příjmem (dichotomizace A09)	2114	2888	5002

Tabulka 3.12: finanční situace rodiny –indexFinance

IndexFinance	počet	%	Kumulativní %
0	1786	35,7	35,7
1	1623	32,4	68,2
2	1156	23,1	91,3
3	301	6,0	97,3
4	103	2,1	99,3
5	25	0,5	99,8
6	8	0,2	100,0
Celkem	5002	100,0	

Tabulka 3.13: proměnné použité pro výpočet proměnné indexVybavení

Počet	0 ne	1 ano	Celkem

A15AC A15. Mohl(a) byste mi říct, zda daný předmět doma vlastníte (funkční)? Automobil	1230	3772	5002
A15AD A15. Mohl(a) byste mi říct, zda daný předmět doma vlastníte (funkční)? Počítač (PC, notebook)	386	4616	5002
A15AF A15. Mohl(a) byste mi říct, zda daný předmět doma vlastníte (funkční)? Internetové připojení	389	4613	5002
A15AI A15. Mohl(a) byste mi říct, zda daný předmět doma vlastníte (funkční)? Samostatná postel pro každého člena domácnosti včetně dětí	136	4866	5002
A15AH A15. Mohl(a) byste mi říct, zda daný předmět doma vlastníte (funkční)? Mobilní telefony pro děti	2641	2361	5002

Tabulka 3.14: index Vybavení

Index Vybavení	Počet	%	Kumulativní %
0	29	0,6	0,6
1	166	3,3	3,9
2	187	3,7	7,6
3	576	11,5	19,2
4	2260	45,2	64,3
5	1784	35,7	100,0
Celkem	5002	100,0	

Tabulka 3.15: rozložení rodičovské role v souboru

Žena v rodině	Počet	%	Kumulativní %
biologická matka	4762	95,2	95,2
babička	47	0,9	96,1
teta	3	0,1	96,2
nevlastní matka	35	0,7	96,9
pěstounka	12	0,2	97,1
v rodině není ženská role	143	2,9	100,0
Celkem	5002	100,0	
Muž v rodině	Počet	%	Kumulativní %
biologický otec	3704	74,1	74,1
děda	59	1,2	75,2
strýc	6	0,1	75,3
nevlastní otec	245	4,9	80,2
pěstoun	14	0,3	80,5
v rodině není mužská role	974	19,5	100,0
Celkem	5002	100,0	

Tabulka 3.16: rodič se zdravotním postižením – vstupní proměnné pro proměnnou index ZP

odvozena proměnná - má muž žijící s dětmi zdravotní postižení? (muž v rodině ZP)	,00 ne	1,00 ano	99,00 neuvedeno	
biologický otec	3653	51	0	3704
děda	55	4	0	59
strýc	6	0	0	6
nevlastní otec	240	5	0	245
pěstoun	14	0	0	14
v rodině není mužská role	0	0	974	974
Celkem	3968	60	974	5002
odvozena proměnná - má žena žijící s dětmi zdravotní postižení? (žena v rodině ZP)	,00 ne	1,00 ano	99,00 neuvedeno	celkem
biologická matka	4700	62	0	4762
babička	43	4	0	47
teta	2	1	0	3
nevlastní matka	34	1	0	35
pěstounka	11	1	0	12
v rodině není ženská role	0	0	143	143

Celkem	4790	69	143	5002
---------------	-------------	-----------	------------	-------------

Tabulka 3.17: indexZP

IndexZP	Počet	%	Kumulativní %
0	4882	97,6	97,6
1	111	2,2	99,8
2	9	0,2	100,0
Celkem	5002	100,0	

Tabulka 3.18: závislosti rodičů

	1 nestalo se nikdy	2 stalo se jednou, vyřešili jsme	3 stalo se jednou, nevyřešili jsme	4 děje se v současnosti	5 opakovalo se to v posledních 3 letech několikrát, ale vždy jsme vyřešili	6 opakovalo se to v posledních 3 letech několikrát, ale většinou jsme vyřešili	7 opakovalo se to v posledních 3 letech několikrát, nikdy se nám nepodařilo vyřešit	Celkem
E03A Závislost dospělého člena domácnosti na alkoholu	4768	71	37	47	18	17	44	5002
E03C Závislost dospělého člena domácnosti na drogách	4905	28	13	11	8	5	32	5002
E03D Jiná závislost (např. hrací automaty, karty...) dospělého člena domácnosti	4852	46	16	29	14	13	32	5002

Tabulka 3.19: trestná činnost rodičů

	1 Nestalo se nikdy	2 Stalo se jednou, vyřešilo se	3 Nevyřešilo se, nebo se opakovalo vícekrát	Celkem
rE03K Kriminalita dospělého člena domácnosti	4901	49	52	5002
rE03M Pobyť ve vězení dospělého člena domácnosti	4918	44	40	5002

Tabulka 3.20: indexKriminalita

IndexKriminalita	počet	%	kumulativní %
2,00	4873	97,4	97,4
3,00	39	0,8	98,2
4,00	59	1,2	99,4
5,00	4	0,1	99,5
6,00	27	0,5	100,0
Celkem	5002	100,0	

Tabulka 3.21: proměnné související se nezaměstnaností rodičů

překodovane	0 nikdy	1 Před více než 5 lety	2 Před 3 – 5 lety	3 Před 1 – 3 roky	4 V posledním roce	5 V posledním půlroce	Total
T3E01A Respondent nemá vlastní příjem	4639	84	55	93	67	64	5002
T3E01B Partner(ka) / manžel(ka) nemá vlastní příjem	4825	40	34	52	29	22	5002

T3E01F Propuštění respondenta ze zaměstnání	4617	82	58	114	78	53	5002
T3E01G Propuštění partnera(ky) / manžela(ky) ze zaměstnání	4658	73	77	91	56	47	5002

Tabulka 3.22: indexNezamestnanost

indexNezamestnanost	počet	%	kumulativní %
0	4011	80,2	80,2
1	153	3,1	83,2
2	159	3,2	86,4
3	249	5,0	91,4
4	162	3,2	94,6
5	135	2,7	97,3
6	36	0,7	98,1
7	12	0,2	98,3
8	39	0,8	99,1
9	13	0,3	99,3
10	24	0,5	99,8
11	1	0,0	99,8
12	4	0,1	99,9
14	3	0,1	100,0
16	1	0,0	100,0
Celkem	5002	100,0	

Tabulka 3.23: proměnné související s domácím násilím v rodině rodičovské osoby

	0 ne	1 ano	88 nevím	99 neuvedeno	Celkem
C09J V domácnosti, v níž vyrůstal biologický otec, se vyskytl/o... Domácí násilí	4405	250	332	15	5002
C29BJ V domácnosti, v níž vyrůstal současný otec, vyskytla se některá z následujících skutečností: Domácí násilí	216	9	20	4757	5002
C10J V domácnosti, v níž vyrůstala biologická matka, vyskytl/o... Domácí násilí	4681	244	62	15	5002
C30BJ V domácnosti, v níž vyrůstala současná matka dítěte, vyskytla se některá z následujících skutečností Domácí násilí	31	2	2	4967	5002

Tabulka 3.24: indexNasiliHistorie

indexNasiliHistorie	počet	%	kumulativní %
0	4530	90,6	90,6
1	440	8,8	99,4
2	31	0,6	100,0
3	1	0,0	100,0
Celkem	5002	100,0	

Tabulka 3.25: proměnné související s pobytem rodičovské osoby v dětství mimo její rodinu

	1 úplné rodině	2 jen s otcem	3 jen s matkou	4 u jiných příbuzných	5 v ústavní výchově	6 v náhradní rodinné péči	7 nevím	Celkem
C05A Biologický otec dítěte vyrůstal do svých 15 let převážnou část této doby v:	3962	94	704	51	15	9	152	4987

C25C Současný otec dítěte, který s ním žije v domácnosti, vyrůstal do svých 15 let převážnou část této doby v:	204	3	27	1	1	0	9	245
C06A Biologická matka dítěte vyrůstala do svých 15 let převážnou část této doby v:	4235	65	613	34	12	5	23	4987
C26C Současná matka dítěte, která s ním žije v domácnosti, vyrůstala do svých 15 let převážnou část této doby v:	25	2	7	1	0	0	0	35

Tabulka 3.26: transformované proměnné související s pobytem rodičovské osoby v dětství mimo její rodinu

	,00 v rodině	1,00 mimo rodinu	88,00 nevím	99,00 neuvedeno	Celkem
VLotecNRP kde vyrůstala biologicky otec (dopočet jako součet)	4760	75	152	15	5002
NEVLotecNRP kde vyrůstala nevlastní otec (dopočet jako součet)	234	2	9	4757	5002
VLmatkaNRP kde vyrůstala biologická matka (dopočet jako součet)	4913	51	23	15	5002
NEVLmatkaNRP kde vyrůstala nevlastní matka (dopočet jako součet)	34	1	0	4967	5002

Tabulka 3.27: indexNRPhistorie

indexNRPhistorie	počet	%	kumulativní %
0	4879	97,5	97,5
1	117	2,3	99,9
2	6	0,1	100,0
Celkem	5002	100,0	

Tabulka 3.28: proměnné související se zdravotním stavem dítěte

	nikdy	Před více než 5 lety	Před 3 – 5 lety	Před 1 – 3 roky	V posledním roce	V posledním půlroce	Total
T1E01B Vážný zdravotní problém dítěte	4634	102	65	91	61	49	5002
T1E01F Dlouhodobý, nebo opakovaný pobyt dítěte v nemocnici	4811	39	18	56	42	36	5002

Tabulka 3.29: formativní indikátory – výsledky jednofaktorových lineárních regresních modelů pro dílčí indikátory

formativní indikátor (proměnná)	ANOVA					model summary		regresní koeficient	
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	R Square	B	t	sig. T-test
E03Idich Fyzické násilí vůči dítěti	831,980	1	831,980	592,532	,000 ^b	0,106	2,721	24,342	0,000
E03Jdich Psychické násilí vůči dítěti	751,861	1	751,861	529,430	,000 ^b	0,096	2,730	23,009	0,000
E03Gdich Fyzické násilí mezi dospělými členy domácnosti	450,724	1	450,724	304,469	,000 ^b	0,057	1,433	17,449	0,000
E03Hdich Psychické násilí mezi dospělými členy domácnosti	539,769	1	539,769	369,060	,000 ^b	0,069	1,508	19,211	0,000
indexVztahy	745,605	1	745,605	524,562	,000 ^b	0,095	0,774	22,903	0,000
indexKomunikace	2597,694	1	2597,694	2471,720	,000 ^b	0,331	1,578	49,716	0,000
indexUmrti	55,893	1	55,893	35,844	,000 ^b	0,007	0,428	5,987	0,000
počet dospělých v rodině	7,697	1	7,697	4,905	,027 ^b	0,001	0,068	2,215	0,027
počet dětí do 18let v rodině	166,586	1	166,586	108,371	,000 ^b	0,021	0,269	10,410	0,000

počet osob v rodině	125,456	1	125,456	81,179	,000 ^b	0,016	0,171	9,010	0,000
věk nejmladšího dítěte	158,154	1	158,154	102,772	,000 ^b	0,020	0,049	10,138	0,000
stabilita prostřední A06A	57,065	1	57,065	36,601	,000 ^b	0,007	0,080	6,050	0,000
indexFinance	140,304	1	140,304	90,962	,000 ^b	0,018	0,158	9,537	0,000
indexVybavení	6,931	1	6,931	4,417	,036 ^b	0,001	0,037	2,102	0,036
indexZP	23,524	1	23,524	15,024	,000 ^b	0,003	0,405	3,876	0,000
E03A Závislost dospělého člena domácnosti na alkoholu	484,169	1	484,169	328,546	,000 ^b	0,062	0,413	18,126	0,000
E03C Závislost dospělého člena domácnosti na drogách	474,188	1	474,188	321,338	,000 ^b	0,060	0,551	17,926	0,000
E03D Jiná závislost (např. hrací automaty, karty...) dospělého člena domácnosti	383,452	1	383,452	256,693	,000 ^b	0,049	0,435	16,022	0,000
indexKriminalita	681,706	1	681,706	475,333	,000 ^b	0,087	0,968	21,802	0,000
indexNezamestnanost	89,018	1	89,018	57,331	,000 ^b	0,011	0,075	7,572	0,000
indexNasiliHistorie	170,958	1	170,958	111,278	,000 ^b	0,022	0,572	10,549	0,000
indexNRPhistorie	44,346	1	44,346	28,397	,000 ^b	0,005	0,568	5,329	0,000
T1E01B Vážný zdravotní problém dítěte	89,888	1	89,888	57,898	,000 ^b	0,011	0,168	7,609	0,000
T1E01F Dlouhodobý, nebo opakovaný pobyt dítěte	38,678	1	38,678	24,749	,000 ^b	0,005	0,135	4,975	0,000

Dependent Variable: ReflexIndexCount; One-factor linear regression – ANOVA, SPSS

Tabulka 3.30: párové korelační koeficienty formativních indokátorů

Pearson Correlation	ReflexIndexCount	E03Idich	E03Jdich	E03Gdich	E03Hdich	IndexVztahy index	IndexKomunikace	IndexUmrti index	clen0_18	VekNejmladsi	A06A	IndexFinance	indexZP	E03A	E03C	E03D	indexKriminalita	indexNezamestnanost	indexNasiliHistorie	indexNRPhistorie	T1E01B	T1E01F
ReflexIndexCount	1,000	0,326	0,309	0,240	0,262	0,308	0,575	0,084	0,146	0,142	0,085	0,134	0,055	0,248	0,246	0,221	0,295	0,106	0,148	0,075	0,107	0,070
E03Idich	0,326	1,000	0,419	0,221	0,240	0,139	0,136	0,032	0,051	0,054	0,048	0,056	0,047	0,155	0,165	0,153	0,251	0,075	0,125	0,000	0,094	0,048
E03Jdich	0,309	0,419	1,000	0,257	0,329	0,192	0,123	0,050	0,025	0,033	0,059	0,100	0,028	0,199	0,212	0,222	0,285	0,082	0,085	0,020	0,050	0,086
E03Gdich	0,240	0,221	0,257	1,000	0,528	0,268	0,144	0,042	0,010	0,043	0,115	0,105	- 0,011	0,328	0,223	0,264	0,266	0,065	0,183	0,041	0,048	0,042
E03Hdich	0,262	0,240	0,329	0,528	1,000	0,322	0,152	0,021	0,022	0,026	0,097	0,125	0,025	0,336	0,192	0,254	0,224	0,101	0,170	0,058	0,076	0,074
IndexVztahy	0,308	0,139	0,192	0,268	0,322	1,000	0,309	0,037	0,054	0,080	0,125	0,208	0,023	0,239	0,115	0,150	0,108	0,103	0,164	0,077	0,090	0,074
IndexKomunikace	0,575	0,136	0,123	0,144	0,152	0,309	1,000	0,030	0,102	0,070	0,074	0,128	0,028	0,106	0,054	0,062	0,037	0,080	0,118	0,034	0,107	0,028
IndexUmrti index	0,084	0,032	0,050	0,042	0,021	0,037	0,030	1,000	0,002	0,024	0,038	0,038	0,063	0,022	0,037	0,014	0,004	0,018	0,050	0,025	0,058	0,111
clen0_18	0,146	0,051	0,025	0,010	0,022	0,054	0,102	0,002	1,000	- 0,121	0,044	0,039	0,012	- 0,005	0,001	0,007	- 0,002	0,035	0,039	-	0,128	0,024
VekNejmladsi	0,142	0,054	0,033	0,043	0,026	0,080	0,070	0,024	- 0,121	1,000	0,113	0,007	0,048	0,015	0,008	0,009	0,011	-	-	-	-	-
A06A	0,085	0,048	0,059	0,115	0,097	0,125	0,074	0,038	0,044	0,113	1,000	0,232	0,018	0,065	0,039	0,035	0,042	0,080	0,107	0,029	0,031	- 0,002
IndexFinance	0,134	0,056	0,100	0,105	0,125	0,208	0,128	0,038	0,039	0,007	0,232	1,000	0,065	0,132	0,045	0,107	0,086	0,383	0,120	0,052	0,072	0,055
indexZP	0,055	0,047	0,028	- 0,011	0,025	0,023	0,028	0,063	0,012	0,048	0,018	0,065	1,000	0,028	- 0,010	0,003	0,006	0,027	0,055	0,033	0,072	0,096
E03A Závislost na alkoholu	0,248	0,155	0,199	0,328	0,336	0,239	0,106	0,022	- 0,005	0,015	0,065	0,132	0,028	1,000	0,388	0,439	0,346	0,103	0,136	0,072	- 0,003	0,036
E03C Závislost na drogách	0,246	0,165	0,212	0,223	0,192	0,115	0,054	0,037	0,001	0,008	0,039	0,045	- 0,010	0,388	1,000	0,447	0,484	0,024	0,045	0,083	- 0,002	0,008
E03D Jiná závislost	0,221	0,153	0,222	0,264	0,254	0,150	0,062	0,014	0,007	0,009	0,035	0,107	0,003	0,439	0,447	1,000	0,433	0,057	0,074	0,071	0,010	0,030
indexKriminalita	0,295	0,251	0,285	0,266	0,224	0,108	0,037	0,004	- 0,002	0,011	0,042	0,086	0,006	0,346	0,484	0,433	1,000	0,061	0,044	0,060	0,000	0,016
indexNezamestnanost	0,106	0,075	0,082	0,065	0,101	0,103	0,080	0,018	0,035	- 0,023	0,080	0,383	0,027	0,103	0,024	0,057	0,061	1,000	0,102	0,029	0,059	0,067
indexNasiliHistorie	0,148	0,125	0,085	0,183	0,170	0,164	0,118	0,050	0,039	- 0,027	0,107	0,120	0,055	0,136	0,045	0,074	0,044	0,102	1,000	0,123	0,097	0,048

indexNRPhistorie	0,075	0,000	0,020	0,041	0,058	0,077	0,034	0,025	- 0,009	- 0,015	0,029	0,052	0,033	0,072	0,083	0,071	0,060	0,029	0,123	1,000	0,010	0,003
T1E01B Vážný zdravotní problém dítěte	0,107	0,094	0,050	0,048	0,076	0,090	0,107	0,058	0,128	- 0,018	0,031	0,072	0,072	- 0,003	- 0,002	0,010	0,000	0,059	0,097	0,010	1,000	0,143
T1E01F Dlouhodobý, nebo opakovaný pobyt dítěte v nemocnici	0,070	0,048	0,086	0,042	0,074	0,074	0,028	0,111	0,024	- 0,023	- 0,002	0,055	0,096	0,036	0,008	0,030	0,016	0,067	0,048	0,003	0,143	1,000

Příloha č. 4 – Doplnění k formativní části modelu

Tabulka 4.1. – popis úprav dílčích modelů úsekové analýzy pro model 1

partial model 1: initial	$\text{ReflexIndexCount} \sim B1 * E03Idich + B2 * E03Jdich + B3 * E03Gdich + B4 * E03Hdich + B11 * E03A + B16 * \text{indexNasiliHistorie}$ $E03Gdich \sim A1 * E03A + A2 * \text{indexNasiliHistorie}$ $E03Hdich \sim A3 * E03Gdich$ $E03Jdich \sim A4 * E03Hdich + A5 * E03Gdich$ $E03Idich \sim A6 * E03Gdich + A7 * \text{indexNasiliHistorie}$
partial model 1: úprava 1	$\text{ReflexIndexCount} \sim B1 * E03Idich + B2 * E03Jdich + B3 * E03Gdich + B4 * E03Hdich + B11 * E03A + B16 * \text{indexNasiliHistorie}$ $E03Gdich \sim A1 * E03A + A2 * \text{indexNasiliHistorie}$ $E03Hdich \sim A3 * E03Gdich$ $E03Jdich \sim A4 * E03Hdich + A5 * E03Gdich$ $E03Idich \sim A6 * E03Gdich + A7 * \text{indexNasiliHistorie} + A8 * E03Jdich$
partial model 1: úprava 2	$\text{ReflexIndexCount} \sim B1 * E03Idich + B2 * E03Jdich + B3 * E03Gdich + B4 * E03Hdich + B11 * E03A + B16 * \text{indexNasiliHistorie}$ $E03Gdich \sim A1 * E03A + A2 * \text{indexNasiliHistorie} + A3 * E03Hdich$ $E03Jdich \sim A4 * E03Hdich + A5 * E03Gdich$ $E03Idich \sim A6 * E03Gdich + A7 * \text{indexNasiliHistorie} + A8 * E03Jdich$
partial model 1: úprava 3	$\text{ReflexIndexCount} \sim B1 * E03Idich + B2 * E03Jdich + B3 * E03Gdich + B4 * E03Hdich + B11 * E03A + B16 * \text{indexNasiliHistorie} + B13 * E03D$ $E03Gdich \sim A1 * E03A + A2 * \text{indexNasiliHistorie} + A3 * E03Hdich$ $E03Jdich \sim A4 * E03Hdich + A5 * E03Gdich + A9 * E03D$ $E03Idich \sim A6 * E03Gdich + A7 * \text{indexNasiliHistorie} + A8 * E03Jdich$
partial model 1: úprava 4	$\text{ReflexIndexCount} \sim B1 * E03Idich + B2 * E03Jdich + B3 * E03Gdich + B4 * E03Hdich + B11 * E03A + B16 * \text{indexNasiliHistorie} + B13 * E03D + B14 * \text{indexKriminalita}$ $E03Jdich \sim A4 * E03Hdich + A5 * E03Gdich + A9 * E03D$ $E03Idich \sim A6 * E03Gdich + A7 * \text{indexNasiliHistorie} + A8 * E03Jdich + A10 * \text{indexKriminalita}$ $E03Gdich \sim A1 * E03A + A2 * \text{indexNasiliHistorie} + A3 * E03Hdich$
partial model 1: úprava 5	$\text{ReflexIndexCount} \sim B1 * E03Idich + B2 * E03Jdich + B3 * E03Gdich + B4 * E03Hdich + B11 * E03A + B16 * \text{indexNasiliHistorie} + B13 * E03D + B14 * \text{indexKriminalita}$ $E03Jdich \sim A4 * E03Hdich + A5 * E03Gdich + A9 * E03D$ $E03Idich \sim A6 * E03Gdich + A7 * \text{indexNasiliHistorie} + A8 * E03Jdich + A10 * \text{indexKriminalita}$ $E03Gdich \sim A1 * E03A + A2 * \text{indexNasiliHistorie} + A3 * E03Hdich + A11 * \text{indexKriminalita}$
partial model 1: úprava 6/FINAL	$\text{ReflexIndexCount} \sim B1 * E03Idich + B2 * E03Jdich + B3 * E03Gdich + B4 * E03Hdich + B11 * E03A + B16 * \text{indexNasiliHistorie} + B13 * E03D + B14 * \text{indexKriminalita}$ $E03Jdich \sim A4 * E03Hdich + A5 * E03Gdich + A9 * E03D + A12 * \text{indexKriminalita}$ $E03Idich \sim A6 * E03Gdich + A7 * \text{indexNasiliHistorie} + A8 * E03Jdich + A10 * \text{indexKriminalita}$ $E03Gdich \sim A1 * E03A + A2 * \text{indexNasiliHistorie} + A3 * E03Hdich + A11 * \text{indexKriminalita}$

Tabulka 4.2. Hodnoty testových kritérií pro úpravy dílčího modelu 1

úprava	χ^2	df	p	GFI	CFI	TLI	RMSEA	SRMR	AIC	BIC	R ²
partial model 1: initial	1086.254	7	< .001	0.928	0.798	0.423	0.176	0.079	-398.752	-248.848	0.156
partial model 1: úprava 1	294.019	6	< .001	0.979	0.946	0.820	0.098	0.041	-1188.987	-1032.565	0.177

partial model 1: úprava 2	57.040	4	< .001	0.995	0.989	0.949	0.051	0.019	305.344	448.732	0.183
partial model 1: úprava 3	77.378	6	< .001	0.994	0.985	0.945	0.049	0.059	187.404	343.826	0.189
partial model 1: úprava 4	285.611	8	< .001	0.977	0.946	0.826	0.083	0.092	19.715	189.173	0.196
partial model 1: úprava 5	195.568	7	< .001	0.984	0.964	0.865	0.073	0.024	-68.328	107.647	0.198
partial model 1: úprava 6/FINAL	33.179	6	< .001	0.997	0.995	0.977	0.030	0.008	-228.716	-46.223	0.206

Tabulka 4.3. – popis úprav dílčích modelů úsekové analýzy pro model 2

partial model 2: initial	ReflexIndexCount ~ B3* E03Gdich + B4* E03Hdich + B5*IndexVztahy + B6*IndexKomunikace + B11*E03A + B12*E03C + B13*E03D + B16*indexNasiliHistorie IndexVztahy ~ C1* E03Gdich + C2* E03Hdich + C3*IndexKomunikace + C4*E03A + C5*E03C + C6*E03D E03Gdich ~ A1 * E03A + A2 * indexNasiliHistorie E03Hdich ~ A3 * E03Gdich
partial model 2: úprava 1	ReflexIndexCount ~ B3* E03Gdich + B4* E03Hdich + B5*IndexVztahy + B6*IndexKomunikace + B11*E03A + B12*E03C + B13*E03D + B16*indexNasiliHistorie IndexVztahy ~ C1* E03Gdich + C2* E03Hdich + C3*IndexKomunikace + C4*E03A + C5*E03C + C6*E03D E03Gdich ~ A1 * E03A + A2 * indexNasiliHistorie + A3 * E03Hdich
partial model 2: úprava 2	ReflexIndexCount ~ B3* E03Gdich + B4* E03Hdich + B5*IndexVztahy + B6*IndexKomunikace + B11*E03A + B12*E03C + B13*E03D + B16*indexNasiliHistorie IndexVztahy ~ C1* E03Gdich + C2* E03Hdich + C3*IndexKomunikace + C4*E03A + C5*E03C + C6*E03D E03Gdich ~ A1 * E03A + A2 * indexNasiliHistorie + A3 * E03Hdich + C7* E03D
partial model 2: úprava 3	ReflexIndexCount ~ B3* E03Gdich + B4* E03Hdich + B5*IndexVztahy + B6*IndexKomunikace + B11*E03A + B12*E03C + B13*E03D + B16*indexNasiliHistorie IndexVztahy ~ C1* E03Gdich + C2* E03Hdich + C3*IndexKomunikace + C4*E03A E03Gdich ~ A1 * E03A + A2 * indexNasiliHistorie + A3 * E03Hdich + C7* E03D
partial model 2: úprava 4	ReflexIndexCount ~ B3* E03Gdich + B4* E03Hdich + B5*IndexVztahy + B6*IndexKomunikace + B11*E03A + B12*E03C + B13*E03D + B16*indexNasiliHistorie + B14 * indexKriminalita IndexVztahy ~ C1* E03Gdich + C2* E03Hdich + C3*IndexKomunikace + C4*E03A E03Gdich ~ A1 * E03A + A2 * indexNasiliHistorie + A3 * E03Hdich + C7* E03D indexKriminalita ~ C8* E03D
partial model 2: úprava 5	ReflexIndexCount ~ B3* E03Gdich + B4* E03Hdich + B5*IndexVztahy + B6*IndexKomunikace + B11*E03A + B12*E03C + B13*E03D + B16*indexNasiliHistorie + B14 * indexKriminalita IndexVztahy ~ C1* E03Gdich + C2* E03Hdich + C3*IndexKomunikace + C4*E03A E03Gdich ~ A1 * E03A + A2 * indexNasiliHistorie + A3 * E03Hdich + C7* E03D indexKriminalita ~ C8* E03D + C9* E03C
partial model 2: úprava 6/FINAL	ReflexIndexCount ~ B3* E03Gdich + B4* E03Hdich + B5*IndexVztahy + B6*IndexKomunikace + B11*E03A + B12*E03C + B13*E03D + B16*indexNasiliHistorie + B14 * indexKriminalita IndexVztahy ~ C1* E03Gdich + C2* E03Hdich + C3*IndexKomunikace + C4*E03A E03Gdich ~ A1 * E03A + A2 * indexNasiliHistorie + A3 * E03Hdich + C7* E03D indexKriminalita ~ C8* E03D + C9* E03C + C10 * E03Gdich

Tabulka 4.4. Hodnoty testových kritérií pro úpravy dílčího modelu 2

úprava	χ^2	df	p	GFI	CFI	TLI	RMSEA	SRMR	AIC	BIC	R ²
partial model 2: initial	493.287	9	< .001	0.965	0.926	0.785	0.104	0.055	15198.546	15361.486	0.397
partial model 2: úprava 1	111.115	4	< .001	0.991	0.981	0.901	0.073	0.018	16692.877	16842.782	0.411
partial model 2: úprava 2	66.028	3	< .001	0.995	0.989	0.922	0.065	0.014	16649.790	16806.213	0.411

partial model 2: úprava 3	66.895	5	< .001	0.995	0.989	0.954	0.050	0.014	16646.657	16790.044	0.411
partial model 2: úprava 4	916.522	12	< .001	0.996	0.884	0.709	0.123	0.051	19961.916	20131.373	0.426
partial model 2: úprava 5	218.528	11	< .001	0.999	0.973	0.927	0.061	0.026	19265.922	19441.897	0.433
partial model 2: úprava 6/FINAL	118.103	10	< .001	0.999	0.986	0.958	0.046	0.016	19167.497	19349.989	0.436

Tabulka 4.5. – popis úprav dílčích modelů úsekové analýzy pro model 3

partial model 3: initial /FINAL	ReflexIndexCount ~ B9* A06A + B10*IndexFinance + B15*indexNezamestnanost A06A ~ D1*IndexFinance IndexFinance ~ D2*indexNezamestnanost
--	---

Tabulka 4.6. Hodnoty testových kritérií pro úpravy dílčího modelu 3

úprava	χ^2	df	p	GFI	CFI	TLI	RMSEA	SRMR	AIC	BIC	R ²
partial model 3: initial /FINAL	0.503	1	0.478	1.000	1.000	1.003	0.000	0.002	47105.149	47176.843	0.025

Tabulka 4.7. – popis sestavení a úprav celkového modelu úsekové analýzy

vychozí model - complex model: f18	ReflexIndexCount ~ B1* E03Idich + B2* E03Jdich + B3* E03Gdich + B4* E03Hdich + B5*IndexVztahy + B6*IndexKomunikace + B7*clen0_18 + B8*VekNejmladsi + B9* A06A + B10*IndexFinance + B11*E03A + B12*E03C + B13*E03D + B14*indexKriminalita + B15*indexNezamestnanost + B16*indexNasiliHistorie + B17*indexNRPhistorie + B18* T1E01B
18 indikátorů + PM1	ReflexIndexCount ~ B1* E03Idich + B2* E03Jdich + B3* E03Gdich + B4* E03Hdich + B5*IndexVztahy + B6*IndexKomunikace + B7*clen0_18 + B8*VekNejmladsi + B9* A06A + B10*IndexFinance + B11*E03A + B12*E03C + B13*E03D + B14*indexKriminalita + B15*indexNezamestnanost + B16*indexNasiliHistorie + B17*indexNRPhistorie + B18* T1E01B E03Jdich ~ A4 * E03Hdich + A5 * E03Gdich + A9 * E03D + A12 * indexKriminalita E03Idich ~ A6 * E03Gdich + A7 * indexNasiliHistorie + A8 * E03Jdich + A10 * indexKriminalita E03Gdich ~ A1 * E03A + A2 * indexNasiliHistorie + A3 * E03Hdich + A11 * indexKriminalita
18 indikátorů + PM1+PM2	ReflexIndexCount ~ B1* E03Idich + B2* E03Jdich + B3* E03Gdich + B4* E03Hdich + B5*IndexVztahy + B6*IndexKomunikace + B7*clen0_18 + B8*VekNejmladsi + B9* A06A + B10*IndexFinance + B11*E03A + B12*E03C + B13*E03D + B14*indexKriminalita + B15*indexNezamestnanost + B16*indexNasiliHistorie + B17*indexNRPhistorie + B18* T1E01B E03Jdich ~ A4 * E03Hdich + A5 * E03Gdich + A9 * E03D + A12 * indexKriminalita E03Idich ~ A6 * E03Gdich + A7 * indexNasiliHistorie + A8 * E03Jdich + A10 * indexKriminalita E03Gdich ~ A1 * E03A + A2 * indexNasiliHistorie + A3 * E03Hdich + A11 * indexKriminalita + C7* E03D IndexVztahy ~ C1* E03Gdich + C2* E03Hdich + C3*IndexKomunikace + C4*E03A indexKriminalita ~ C8* E03D + C9* E03C + C10 * E03Gdich
18 indikátorů + PM1+PM2/uprava 1	ReflexIndexCount ~ B1* E03Idich + B2* E03Jdich + B3* E03Gdich + B4* E03Hdich + B5*IndexVztahy + B6*IndexKomunikace + B7*clen0_18 + B8*VekNejmladsi + B9* A06A + B10*IndexFinance + B11*E03A + B12*E03C + B13*E03D + B14*indexKriminalita + B15*indexNezamestnanost + B16*indexNasiliHistorie + B17*indexNRPhistorie + B18* T1E01B E03Jdich ~ A4 * E03Hdich + A5 * E03Gdich + A9 * E03D + A12 * indexKriminalita E03Idich ~ A6 * E03Gdich + A7 * indexNasiliHistorie + A8 * E03Jdich + A10 * indexKriminalita E03Gdich ~ A1 * E03A + A2 * indexNasiliHistorie + A3 * E03Hdich + A11 * indexKriminalita + C7* E03D IndexVztahy ~ C1* E03Gdich + C2* E03Hdich + C3*IndexKomunikace + C4*E03A + C11*

	<p>IndexFinance $\text{indexKriminalita} \sim C8 * E03D + C9 * E03C + C10 * E03Gdich$</p>
<p>18 indikátorů + PM1+PM2/úprava 1+PM3</p>	<p>$\text{ReflexIndexCount} \sim B1 * E03Idich + B2 * E03Jdich + B3 * E03Gdich + B4 * E03Hdich + B5 * \text{IndexVztahy} + B6 * \text{IndexKomunikace} + B7 * \text{clen0_18} + B8 * \text{VekNejmladsi} + B9 * A06A + B10 * \text{IndexFinance} + B11 * E03A + B12 * E03C + B13 * E03D + B14 * \text{indexKriminalita} + B15 * \text{indexNezamestnanost} + B16 * \text{indexNasiliHistorie} + B17 * \text{indexNRPhistorie} + B18 * T1E01B$ $E03Jdich \sim A4 * E03Hdich + A5 * E03Gdich + A9 * E03D + A12 * \text{indexKriminalita}$ $E03Idich \sim A6 * E03Gdich + A7 * \text{indexNasiliHistorie} + A8 * E03Jdich + A10 * \text{indexKriminalita}$ $E03Gdich \sim A1 * E03A + A2 * \text{indexNasiliHistorie} + A3 * E03Hdich + A11 * \text{indexKriminalita} + C7 * E03D$ $\text{IndexVztahy} \sim C1 * E03Gdich + C2 * E03Hdich + C3 * \text{IndexKomunikace} + C4 * E03A + C11 * \text{IndexFinance}$ $\text{indexKriminalita} \sim C8 * E03D + C9 * E03C + C10 * E03Gdich$ $A06A \sim D1 * \text{IndexFinance}$ $\text{IndexFinance} \sim D2 * \text{indexNezamestnanost}$</p>

Tabulka 4.8. Hodnoty testových kritérií pro úpravy celkového modelu úsekové analýzy

	χ^2	df	p	GFI	CFI	TLI	RMSE A	SRMR	AIC	BIC	R ²
výchozí model (18 indikátorů) = model A	0.000	0	1.000						13145.665	13276.017	0.488
18 indikátorů + PM1 = model B	247.945	36	< .001	0.984	0.972	0.948	0.034	0.018	-2386.569	-2138.900	0.474
18 indikátorů + PM1+PM2 = model C1	451.630	55	< .001	0.998	0.962	0.937	0.038	0.023	6564.338	6890.218	0.473
18 indikátorů + PM1+PM2/úprava 1 = model C2	348.022	54	< .001	0.999	0.972	0.952	0.033	0.020	6462.729	6795.126	0.473
18 indikátorů + PM1+PM2/úprava 1+PM3 = model D	640.033	75	< .001	0.997	0.953	0.927	0.039	0.034	37231.645	37603.148	0.473

Tabulka 4.9. Hodnoty regresních koeficientů – srovnání modelu A a modelu D

MODEL A	endogenní prom.	vazba	nestand. regr. koef.	Std. Error	z-value	p	95% Confidence Interval		stand. regr. koef.
							Lower	Upper	
E03Idich	ReflexIndexCount	B1	1.099	0.096	11.460	< .001	0.911	1.287	0.132
E03Jdich	ReflexIndexCount	B2	0.848	0.104	8.151	< .001	0.644	1.051	0.096
E03Gdich	ReflexIndexCount	B3	0.009	0.074	0.116	0.908	-0.137	0.154	0.001
E03Hdich	ReflexIndexCount	B4	0.174	0.073	2.373	0.018	0.030	0.317	0.030
Index Vztahy	ReflexIndexCount	B5	0.132	0.029	4.578	< .001	0.075	0.188	0.053
Index Komunikace	ReflexIndexCount	B6	1.334	0.030	44.890	< .001	1.276	1.392	0.486
clen0_18	ReflexIndexCount	B7	0.172	0.019	8.963	< .001	0.134	0.209	0.093
VekNejmladsi	ReflexIndexCount	B8	0.036	0.004	9.998	< .001	0.029	0.043	0.103
A06A	ReflexIndexCount	B9	-0.006	0.010	-0.570	0.569	-0.025	0.014	-0.006
Index Finance	ReflexIndexCount	B10	3.169×10^{-4}	0.014	-0.023	0.981	-0.027	0.026	2.685×10^{-4}
E03A	ReflexIndexCount	B11	0.071	0.020	3.481	< .001	0.031	0.111	0.043
E03C	ReflexIndexCount	B12	0.150	0.028	5.407	< .001	0.096	0.205	0.067
E03D	ReflexIndexCount	B13	0.030	0.024	1.227	0.220	-0.018	0.078	0.015
Index Kriminalita	ReflexIndexCount	B14	0.475	0.041	11.607	< .001	0.395	0.556	0.145
Index Nezamestnanost	ReflexIndexCount	B15	0.015	0.008	1.868	0.062	7.143×10^{-4}	0.030	0.021
Index NasiliHistorie	ReflexIndexCount	B16	0.106	0.041	2.573	0.010	0.025	0.187	0.027
Index NRPhistorie	ReflexIndexCount	B17	0.235	0.078	3.038	0.002	0.084	0.387	0.031

MODEL D	endogenní prom.	vazba	nestand. regr. koef.	Std. Error	z-value	p	95% Confidence Interval		stand. regr. koef.
							Lower	Upper	
E03Idich	ReflexIndexCount	B1	1.099	0.094	11.662	< .001	0.915	1.284	0.134
E03Jdich	ReflexIndexCount	B2	0.848	0.105	8.102	< .001	0.643	1.053	0.098
E03Gdich	ReflexIndexCount	B3	0.009	0.074	0.117	0.907	-0.136	0.154	0.001
E03Hdich	ReflexIndexCount	B4	0.174	0.074	2.350	0.019	0.029	0.318	0.031
Index Vztahy	ReflexIndexCount	B5	0.132	0.029	4.600	< .001	0.076	0.188	0.053
Index Komunikace	ReflexIndexCount	B6	1.334	0.030	44.936	< .001	1.276	1.392	0.495
clen0_18	ReflexIndexCount	B7	0.172	0.019	8.982	< .001	0.134	0.209	0.094
VekNejmladsi	ReflexIndexCount	B8	0.036	0.004	10.103	< .001	0.029	0.043	0.105
A06A	ReflexIndexCount	B9	-0.006	0.010	-0.579	0.563	-0.025	0.014	-0.006
Index Finance	ReflexIndexCount	B10	3.168×10^{-4}	0.013	-0.024	0.981	-0.027	0.026	-2.723×10^{-4}
E03A	ReflexIndexCount	B11	0.071	0.020	3.471	< .001	0.031	0.111	0.043
E03C	ReflexIndexCount	B12	0.150	0.028	5.417	< .001	0.096	0.205	0.068
E03D	ReflexIndexCount	B13	0.030	0.024	1.226	0.220	-0.018	0.078	0.015
Index Kriminalita	ReflexIndexCount	B14	0.475	0.041	11.677	< .001	0.396	0.555	0.147
Index Nezamestnanost	ReflexIndexCount	B15	0.015	0.008	1.864	0.062	7.498×10^{-4}	0.030	0.021
Index NasiliHistorie	ReflexIndexCount	B16	0.106	0.041	2.587	0.010	0.026	0.186	0.028
Index NRPhistorie	ReflexIndexCount	B17	0.235	0.077	3.044	0.002	0.084	0.387	0.032

T1E01B	ReflexIndexCount	B18	0.027	0.016	1.631	0.103	-0.005	0.058	0.017
--------	------------------	-----	-------	-------	-------	-------	--------	-------	-------

T1E01B	ReflexIndexCount	B18	0.027	0.016	1.637	0.102	-0.005	0.058	0.017
IndexNezamestnanost	IndexFinance	D2	0.219	0.008	28.450	<.001	0.204	0.234	0.367
IndexVztahy	IndexFinance	D3	0.363	0.027	13.246	<.001	0.309	0.416	0.171
E03Gdich	IndexVztahy	C1	0.213	0.036	5.885	<.001	0.142	0.285	0.090
E03Hdich	IndexVztahy	C2	0.450	0.035	12.799	<.001	0.381	0.519	0.197
IndexKomunikace	IndexVztahy	C3	0.277	0.014	19.697	<.001	0.249	0.305	0.254
E03A	IndexVztahy	C4	0.077	0.009	8.506	<.001	0.060	0.095	0.117
E03Gdich	E03Idich	A6	0.078	0.009	8.195	<.001	0.059	0.096	0.109
IndexNasiliHistorie	E03Idich	A7	0.034	0.006	5.635	<.001	0.022	0.045	0.073
E03Jdich	E03Idich	A8	0.406	0.014	29.409	<.001	0.379	0.433	0.385
E03Hdich	E03Jdich	A4	0.158	0.010	15.713	<.001	0.138	0.178	0.243
E03Gdich	E03Jdich	A5	0.049	0.010	4.753	<.001	0.029	0.070	0.073
IndexKriminalita	E03Jdich	A9	0.079	0.005	15.844	<.001	0.069	0.089	0.212
E03A	E03Gdich	A1	0.035	0.004	9.390	<.001	0.028	0.043	0.127
IndexNasiliHistorie	E03Gdich	A2	0.054	0.008	6.941	<.001	0.038	0.069	0.083
E03Hdich	E03Gdich	A3	0.431	0.012	35.579	<.001	0.408	0.455	0.449
E03D	E03Gdich	C7	0.029	0.004	6.730	<.001	0.021	0.037	0.088
IndexFinance	A06A	D1	0.290	0.017	16.788	<.001	0.256	0.324	0.231

Tabulka 4.10. Přímý, nepřímý a celkový efekt indikátorů na ohrožení dítěte

Exogenní proměnná	Přímý efekt	Nepřímý efekt	Celkový efekt
indexNezamestnanost	B15	$D2*B10 + D2*D1*B9$	$B15 + D2*B10 + D2*D1*B9$
IndexFinance	B10	$D1*B9$	$B10 + D1*B9$
A06A	B9		B9
Clen0_8	B7		B7
Vek_nejmladsi	B8		B8
IndexKomunikace	B6	$C3*B5$	$B6 + C3*B5$
IndexVztahy	B5		B5
E03D	B13		B13
E03C	B12	$C7*B3 + C7*A5*B2 + C7*A6*B1$	$B12 + C7*B3 + C7*A5*B2 + C7*A6*B1$
E03A	B11	$C4*B5 + A1*B3 + A1*A5*B2 + A1*A6*B1$	$B11 + C4*B5 + A1*B3 + A1*A5*B2 + A1*A6*B1$
E03Gdich	B3	$A5*B2 + A6*B1$	$B3 + A5*B2 + A6*B1$
E03Hdich	B4	$C2*B5 + A4*B2 + A3*B3 + A3*A5*B2 + A3*A6*B1$	$B4 + C2*B5 + A4*B2 + A3*B3 + A3*A5*B2 + A3*A6*B1$
E03Idich	B1		B1
E03Jdich	B2	$A8*B1$	$B2 + A8*B1$
indexNasiliHistorie	B16	$A2*B3 + A2*A5*B2 + A2*A6*B1 + A9*B2 + A7*B1$	$B16 + A2*B3 + A2*A5*B2 + A2*A6*B1 + A9*B2 + A7*B1$
indexKriminalita	B14		B14
indexNRPhistorie	B17		B17
T1E01B	B18		B18

Příloha č. 5 – Popis transformace dat

-----REFLEKTIVNI INDIKATORY-----

* OOOOOOOOOOOOOO dichotomizace reflexivních faktorů (Stibodové skaly) OOOOOOOOOOOOOO.

compute VazneVychProblemy=0.

if (T4E01B>0 and T4E01B<6) VazneVychProblemy=1.

execute.

VARIABLE LABELS VazneVychProblemy "Vážné výchovné problémy s dítětem v domácnosti".

VALUE LABELS VazneVychProblemy 0 "ne" 1 "ano".

fre VazneVychProblemy.

recode T4E01B (1=5)(2=4)(3=3)(4=2)(5=1) (else=0).

VALUE LABELS T4E01B 0 "nikdy" 1 "Před více než 5 lety" 2 "Před 3 – 5 lety" 3 "Před 1 – 3 roky" 4 "V posledním roce" 5 "V posledním půlroce".

compute VazneHadkyDite=0.

if (T4E01G>0 and T4E01G<6) VazneHadkyDite=1.

execute.

VARIABLE LABELS VazneHadkyDite "Dlouhodobé nebo vážné hádky s dítětem".

VALUE LABELS VazneHadkyDite 0 "ne" 1 "ano".

fre VazneHadkyDite.

recode T4E01G (1=5)(2=4)(3=3)(4=2)(5=1) (else=0).

VALUE LABELS T4E01G 0 "nikdy" 1 "Před více než 5 lety" 2 "Před 3 – 5 lety" 3 "Před 1 – 3 roky" 4 "V posledním roce" 5 "V posledním půlroce".

compute SmrtDite=0.

if (T1E01D>0 and T1E01D<6) SmrtDite=1.

execute.

VARIABLE LABELS SmrtDite "Smrt dítěte v rodině".

VALUE LABELS SmrtDite 0 "ne" 1 "ano".

fre SmrtDite.

recode T1E01D (1=5)(2=4)(3=3)(4=2)(5=1) (else=0).

VALUE LABELS T1E01D 0 "nikdy" 1 "Před více než 5 lety" 2 "Před 3 – 5 lety" 3 "Před 1 – 3 roky" 4 "V posledním roce" 5 "V posledním půlroce".

compute ProblemVrstevnici=0.

if (T5E01B >0 and T5E01B <6) ProblemVrstevnici=1.

execute.

VARIABLE LABELS ProblemVrstevnici "Dítě má/mělo problémy s vrstevníky".

VALUE LABELS ProblemVrstevnici 0 "ne" 1 "ano".

fre ProblemVrstevnici.

recode T5E01B (1=5)(2=4)(3=3)(4=2)(5=1) (else=0).

VALUE LABELS T5E01B 0 "nikdy" 1 "Před více než 5 lety" 2 "Před 3 – 5 lety" 3 "Před 1 – 3 roky" 4 "V posledním roce" 5 "V posledním půlroce".

compute Sebevraždy=0.

if (T5E01K >0 and T5E01K <6) Sebevraždy=1.

execute.

VARIABLE LABELS Sebevraždy "Sebevražedné tendence dítěte".

VALUE LABELS Sebevraždy 0 "ne" 1 "ano".

fre Sebevraždy.

recode T5E01K (1=5)(2=4)(3=3)(4=2)(5=1) (else=0).

VALUE LABELS T5E01K 0 "nikdy" 1 "Před více než 5 lety" 2 "Před 3 – 5 lety" 3 "Před 1 – 3 roky" 4 "V posledním roce" 5 "V posledním půlroce".

compute AlkoholDite=0.

if (T5E01F >0 and T5E01F <6) AlkoholDite=1.

execute.

VARIABLE LABELS AlkoholDite "Dítě má/mělo problém/y s alkoholem".

VALUE LABELS AlkoholDite 0 "ne" 1 "ano".

fre AlkoholDite.

recode T5E01F (1=5)(2=4)(3=3)(4=2)(5=1) (else=0).

```

VALUE LABELS T5E01F 0 "nikdy" 1 "Před více než 5 lety" 2 "Před 3 – 5 lety" 3 "Před 1 – 3 roky" 4 "V posledním roce" 5"V posledním
půlroce".
compute DrogyDite=0.
if (T5E01G >0 and T5E01G <6) DrogyDite=1.
execute.
VARIABLE LABELS DrogyDite "Dítě má/mělo problém/y s drogami".
VALUE LABELS DrogyDite 0 "ne" 1 "ano".
fre DrogyDite.
recode T5E01G (1=5)(2=4)(3=3)(4=2)(5=1) (else=0).
VALUE LABELS T5E01G 0 "nikdy" 1 "Před více než 5 lety" 2 "Před 3 – 5 lety" 3 "Před 1 – 3 roky" 4 "V posledním roce" 5"V posledním
půlroce".
compute HazardDite=0.
if (T5E01H >0 and T5E01H <6) HazardDite=1.
execute.
VARIABLE LABELS HazardDite "Dítě má/mělo problém/y s hracími automaty, hazardními hrami apod".
VALUE LABELS HazardDite 0 "ne" 1 "ano".
fre HazardDite.
recode T5E01H (1=5)(2=4)(3=3)(4=2)(5=1) (else=0).
VALUE LABELS T5E01H 0 "nikdy" 1 "Před více než 5 lety" 2 "Před 3 – 5 lety" 3 "Před 1 – 3 roky" 4 "V posledním roce" 5"V posledním
půlroce".
compute UtekDite=0.
if (T5E01I >0 and T5E01I <6) UtekDite=1.
execute.
VARIABLE LABELS UtekDite "Útěk dítěte z domova ".
VALUE LABELS UtekDite 0 "ne" 1 "ano".
fre UtekDite.
recode T5E01I (1=5)(2=4)(3=3)(4=2)(5=1) (else=0).
VALUE LABELS T5E01I 0 "nikdy" 1 "Před více než 5 lety" 2 "Před 3 – 5 lety" 3 "Před 1 – 3 roky" 4 "V posledním roce" 5"V posledním
půlroce".
compute OpakUtekDite=0.
if (T5E01J >0 and T5E01J <6) OpakUtekDite=1.
execute.
VARIABLE LABELS OpakUtekDite "Opakované útky dítěte z domova".
VALUE LABELS OpakUtekDite 0 "ne" 1 "ano".
fre OpakUtekDite.
recode T5E01J (1=5)(2=4)(3=3)(4=2)(5=1) (else=0).
VALUE LABELS T5E01J 0 "nikdy" 1 "Před více než 5 lety" 2 "Před 3 – 5 lety" 3 "Před 1 – 3 roky" 4 "V posledním roce" 5"V posledním
půlroce".
compute SexDite=0.
if (T4E01J >0 and T4E01J <6) SexDite=1.
execute.
VARIABLE LABELS SexDite "Problémy se sexuálním zráním dítěte".
VALUE LABELS SexDite 0 "ne" 1 "ano".
fre SexDite.
recode T4E01J (1=5)(2=4)(3=3)(4=2)(5=1) (else=0).
VALUE LABELS T4E01J 0 "nikdy" 1 "Před více než 5 lety" 2 "Před 3 – 5 lety" 3 "Před 1 – 3 roky" 4 "V posledním roce" 5"V posledním
půlroce".

* OOOOOOOOOOOOOO dichotomizace reflexivních faktorů (7 bodové skály) OOOOOOOOOOOOOO.
fre E03O.
compute VazneProblDite=0.
if (E03O >3 and E03O <8) VazneProblDite=1.
execute.
VARIABLE LABELS VazneProblDite "Dlouhodobé vážné problémy s dítětem v domácnosti (neposlouchá, dělá si, co chce, odmlouvá, je
drzý(á) či sprostý(á) na rodiče atd.) ".
VALUE LABELS VazneProblDite 0 "ne" 1 "ano".
compute KomunikaceDite=0.
if (E03P >3 and E03P <8) KomunikaceDite=1.

```

```

execute.
VARIABLE LABELS KomunikaceDite "Dítě nekomunikuje s dospělými členy domácnosti".
VALUE LABELS KomunikaceDite 0 "ne" 1 "ano".
compute Kamaradi=0.
if (E03U >3 and E03U <8) Kamaradi=1.
execute.
VARIABLE LABELS Kamaradi "Ztráta kamarádů ve škole".
VALUE LABELS Kamaradi 0 "ne" 1 "ano".
compute KazenProbl=0.
if (E03R >3 and E03R <8) KazenProbl=1.
execute.
VARIABLE LABELS KazenProbl "Kázeňské problémy dítěte ve škole ".
VALUE LABELS KazenProbl 0 "ne" 1 "ano".

* OOOOOOOOOOOOOO dichotomizace reflexních indikátoru (3bodove skaly) OOOOOOOOOOOOOO.
fre rE03B.
compute CigaretyDite=0.
if (rE03B >1 and rE03B <4) CigaretyDite=1.
execute.
VARIABLE LABELS CigaretyDite "Problémy dítěte s cigaretami (E03-B)".
VALUE LABELS CigaretyDite 0 "ne" 1 "ano".
fre CigaretyDite.
fre rE03L.
compute ZakonDite=0.
if (rE03L >1 and rE03L <4) ZakonDite=1.
execute.
VARIABLE LABELS ZakonDite "Problémy se zákonem dítěte (E03-L)".
VALUE LABELS ZakonDite 0 "ne" 1 "ano".
fre ZakonDite.

fre rE03N.
compute ZarizeniDite=0.
if (rE03N >1 and rE03N <4) ZarizeniDite=1.
execute.
VARIABLE LABELS ZarizeniDite "Pobyt dítěte ve výchovném zařízení (E03-N)".
VALUE LABELS ZarizeniDite 0 "ne" 1 "ano".
fre ZarizeniDite.
fre rE03S.
compute SikanaDite=0.
if (rE03S >1 and rE03S <4) SikanaDite=1.
execute.
VARIABLE LABELS SikanaDite "Problémy se šikanou ve škole (E03-S)".
VALUE LABELS SikanaDite 0 "ne" 1 "ano".
fre SikanaDite.
fre rE03T.
compute ZaskolactviDite=0.
if (rE03T >1 and rE03T <4) ZaskolactviDite=1.
execute.
VARIABLE LABELS ZaskolactviDite "Záškolačtví dítěte (E03-U)".
VALUE LABELS ZaskolactviDite 0 "ne" 1 "ano".
fre ZaskolactviDite.

*OOOOOOOOOOO index z reflektivních indikátoru OOOOOOOOOOOOOOOO.
*A. count.
COUNT ReflexIndexCount=VazneVychProblemy VazneHadkyDite SmrtDite ProblemVrstevnici Sebevraždy
AlkoholDite DrogyDite HazardDite UtekDite OpakUtekDite SexDite VazneProblDite KomunikaceDite
Kamaradi KazenProbl CigaretyDite ZakonDite ZarizeniDite SikanaDite ZaskolactviDite(1).

```



```

CTABLES
/VLABELS VARIABLES=T2E0003 T4E0002 T4E0005 T4E0011 DISPLAY=BOTH
/TABLE T2E0003 [C][COUNT F40.0] + T4E0002 [C][COUNT F40.0] + T4E0005 [C][COUNT F40.0]
+ T4E0011 [C][COUNT F40.0]
/CLABELS ROWLABELS=OPPOSITE
/CATEGORIES VARIABLES=T2E0003 T4E0002 T4E0005 T4E0011 ORDER=A KEY=VALUE
EMPTY=INCLUDE TOTAL=YES POSITION=AFTER
/CRITERIA CILEVEL=95.
*výpočet indexuKomunikace.
compute IndexKomunikace=0.
COUNT IndexKomunikace= T2E0003 T4E0002 T4E0005 T4E0011(1).
VARIABLE LABELS IndexKomunikace 'index komunikace v rodině (dopočet jako součet)'.
EXECUTE.
fre IndexKomunikace.

*OOOO vybavení domácnosti OOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOO.
fre A15AC A15AD A15AF A15AI A15AH.
* Custom Tables / vybavení domácnosti.
CTABLES
/VLABELS VARIABLES=A15AC A15AD A15AF A15AI A15AH DISPLAY=BOTH
/TABLE A15AC [C][COUNT F40.0] + A15AD [C][COUNT F40.0] + A15AF [C][COUNT F40.0]
+ A15AI [C][COUNT F40.0] + A15AH [C][COUNT F40.0]
/CLABELS ROWLABELS=OPPOSITE
/CATEGORIES VARIABLES=A15AC A15AD A15AF A15AI A15AH ORDER=A KEY=VALUE
EMPTY=INCLUDE TOTAL=YES POSITION=AFTER
/CRITERIA CILEVEL=95.
*prekodovani hodnot.
recode A15AC (1=1) (0=0) (2=0).
VALUE LABELS A15AC 0 "ne" 1 "ano" .
fre A15AC.
recode A15AD (1=1) (0=0) (2=0).
VALUE LABELS A15AD 0 "ne" 1 "ano" .
fre A15AD.
recode A15AF (1=1) (0=0) (2=0).
VALUE LABELS A15AF 0 "ne" 1 "ano" .
fre A15AF.
recode A15AI (1=1) (0=0) (2=0).
VALUE LABELS A15AI 0 "ne" 1 "ano" .
fre A15AI.
recode A15AH (1=1) (0=0) (2=0).
VALUE LABELS A15AH 0 "ne" 1 "ano" .
fre A15AH.
*výpočet indexuVybaveni.
compute IndexVybaveni=0.
COUNT IndexVybaveni= A15AC A15AD A15AF A15AI A15AH(1).
VARIABLE LABELS IndexVybaveni 'index vybavení domácnosti (dopočet jako součet)'.
EXECUTE.
fre IndexVybaveni.

*-----STRUKTURA RODINY -----
*oooooooooooo ŽENA v RODINĚ ooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooo.
compute zenaVrodine=99.
compute POZICEzenaVrodine=99.
DO IF any(0, A02AAA01 to A02AAA09).
recode zenaVrodine (99=0).
do if zenaVrodine=A02AAA01.
recode POZICEzenaVrodine (99=1).
else if zenaVrodine=A02AAA02.

```

```

    recode POZICEzenaVrodine (99=2).
else if zenaVrodine=A02AAA03.
    recode POZICEzenaVrodine (99=3).
else if zenaVrodine=A02AAA04.
    recode POZICEzenaVrodine (99=4).
else if zenaVrodine=A02AAA05.
    recode POZICEzenaVrodine (99=5).
else if zenaVrodine=A02AAA06.
    recode POZICEzenaVrodine (99=6).
else if zenaVrodine=A02AAA07.
    recode POZICEzenaVrodine (99=7).
else if zenaVrodine=A02AAA08.
    recode POZICEzenaVrodine (99=8).
else if zenaVrodine=A02AAA09.
    recode POZICEzenaVrodine (99=9).
END IF.
ELSE IF any(8, A02AAA01 to A02AAA09).
recode zenaVrodine (99=8).
do if zenaVrodine=A02AAA01.
    recode POZICEzenaVrodine (99=1).
else if zenaVrodine=A02AAA02.
    recode POZICEzenaVrodine (99=2).
else if zenaVrodine=A02AAA03.
    recode POZICEzenaVrodine (99=3).
else if zenaVrodine=A02AAA04.
    recode POZICEzenaVrodine (99=4).
else if zenaVrodine=A02AAA05.
    recode POZICEzenaVrodine (99=5).
else if zenaVrodine=A02AAA06.
    recode POZICEzenaVrodine (99=6).
else if zenaVrodine=A02AAA07.
    recode POZICEzenaVrodine (99=7).
else if zenaVrodine=A02AAA08.
    recode POZICEzenaVrodine (99=8).
else if zenaVrodine=A02AAA09.
    recode POZICEzenaVrodine (99=9).
END IF.
ELSE IF any(10, A02AAA01 to A02AAA09).
recode zenaVrodine (99=10).
do if zenaVrodine=A02AAA01.
    recode POZICEzenaVrodine (99=1).
else if zenaVrodine=A02AAA02.
    recode POZICEzenaVrodine (99=2).
else if zenaVrodine=A02AAA03.
    recode POZICEzenaVrodine (99=3).
else if zenaVrodine=A02AAA04.
    recode POZICEzenaVrodine (99=4).
else if zenaVrodine=A02AAA05.
    recode POZICEzenaVrodine (99=5).
else if zenaVrodine=A02AAA06.
    recode POZICEzenaVrodine (99=6).
else if zenaVrodine=A02AAA07.
    recode POZICEzenaVrodine (99=7).
else if zenaVrodine=A02AAA08.
    recode POZICEzenaVrodine (99=8).
else if zenaVrodine=A02AAA09.
    recode POZICEzenaVrodine (99=9).
END IF.

```

```

ELSE IF any(3, A02AAA01 to A02AAA09).
  recode zenaVrodine (99=3).
    do if zenaVrodine=A02AAA01.
      recode POZICEzenaVrodine (99=1).
    else if zenaVrodine=A02AAA02.
      recode POZICEzenaVrodine (99=2).
    else if zenaVrodine=A02AAA03.
      recode POZICEzenaVrodine (99=3).
    else if zenaVrodine=A02AAA04.
      recode POZICEzenaVrodine (99=4).
    else if zenaVrodine=A02AAA05.
      recode POZICEzenaVrodine (99=5).
    else if zenaVrodine=A02AAA06.
      recode POZICEzenaVrodine (99=6).
    else if zenaVrodine=A02AAA07.
      recode POZICEzenaVrodine (99=7).
    else if zenaVrodine=A02AAA08.
      recode POZICEzenaVrodine (99=8).
    else if zenaVrodine=A02AAA09.
      recode POZICEzenaVrodine (99=9).
  END IF.
ELSE IF any(6, A02AAA01 to A02AAA09).
  recode zenaVrodine (99=6).
    do if zenaVrodine=A02AAA01.
      recode POZICEzenaVrodine (99=1).
    else if zenaVrodine=A02AAA02.
      recode POZICEzenaVrodine (99=2).
    else if zenaVrodine=A02AAA03.
      recode POZICEzenaVrodine (99=3).
    else if zenaVrodine=A02AAA04.
      recode POZICEzenaVrodine (99=4).
    else if zenaVrodine=A02AAA05.
      recode POZICEzenaVrodine (99=5).
    else if zenaVrodine=A02AAA06.
      recode POZICEzenaVrodine (99=6).
    else if zenaVrodine=A02AAA07.
      recode POZICEzenaVrodine (99=7).
    else if zenaVrodine=A02AAA08.
      recode POZICEzenaVrodine (99=8).
    else if zenaVrodine=A02AAA09.
      recode POZICEzenaVrodine (99=9).
  END IF.
END IF.
fre zenaVrodine.
VALUE LABELS zenaVrodine 0 "biologická matka" 3 "babička" 6 "teta" 8 "nevlastní matka" 10 "pěstounka" 99 "v rodině není ženská role".
fre POZICEzenaVrodine.

*ooooooooooooo MUZ v RODINĚ ooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooo.
compute muzVrodine=99.
compute POZICEmuzVrodine=99.
DO IF any(1, A02AAA01 to A02AAA09).
  recode muzVrodine (99=1).
    do if muzVrodine=A02AAA01.
      recode POZICEmuzVrodine (99=1).
    else if muzVrodine=A02AAA02.
      recode POZICEmuzVrodine (99=2).
    else if muzVrodine=A02AAA03.
      recode POZICEmuzVrodine (99=3).

```

```

else if muzVrodine=A02AAA04.
    recode POZICEmuzVrodine (99=4).
else if muzVrodine=A02AAA05.
    recode POZICEmuzVrodine (99=5).
else if muzVrodine=A02AAA06.
    recode POZICEmuzVrodine (99=6).
else if muzVrodine=A02AAA07.
    recode POZICEmuzVrodine (99=7).
else if muzVrodine=A02AAA08.
    recode POZICEmuzVrodine (99=8).
else if muzVrodine=A02AAA09.
    recode POZICEmuzVrodine (99=9).
END IF.
ELSE IF any(7, A02AAA01 to A02AAA09).
recode muzVrodine (99=7).
do if muzVrodine=A02AAA01.
    recode POZICEmuzVrodine (99=1).
else if muzVrodine=A02AAA02.
    recode POZICEmuzVrodine (99=2).
else if muzVrodine=A02AAA03.
    recode POZICEmuzVrodine (99=3).
else if muzVrodine=A02AAA04.
    recode POZICEmuzVrodine (99=4).
else if muzVrodine=A02AAA05.
    recode POZICEmuzVrodine (99=5).
else if muzVrodine=A02AAA06.
    recode POZICEmuzVrodine (99=6).
else if muzVrodine=A02AAA07.
    recode POZICEmuzVrodine (99=7).
else if muzVrodine=A02AAA08.
    recode POZICEmuzVrodine (99=8).
else if muzVrodine=A02AAA09.
    recode POZICEmuzVrodine (99=9).
END IF.
ELSE IF any(11, A02AAA01 to A02AAA09).
recode muzVrodine (99=11).
do if muzVrodine=A02AAA01.
    recode POZICEmuzVrodine (99=1).
else if muzVrodine=A02AAA02.
    recode POZICEmuzVrodine (99=2).
else if muzVrodine=A02AAA03.
    recode POZICEmuzVrodine (99=3).
else if muzVrodine=A02AAA04.
    recode POZICEmuzVrodine (99=4).
else if muzVrodine=A02AAA05.
    recode POZICEmuzVrodine (99=5).
else if muzVrodine=A02AAA06.
    recode POZICEmuzVrodine (99=6).
else if muzVrodine=A02AAA07.
    recode POZICEmuzVrodine (99=7).
else if muzVrodine=A02AAA08.
    recode POZICEmuzVrodine (99=8).
else if muzVrodine=A02AAA09.
    recode POZICEmuzVrodine (99=9).
END IF.
ELSE IF any(4, A02AAA01 to A02AAA09).
recode muzVrodine (99=4).
do if muzVrodine=A02AAA01.

```

```

        recode POZICEmuzVrodine (99=1).
    else if muzVrodine=A02AAA02.
        recode POZICEmuzVrodine (99=2).
    else if muzVrodine=A02AAA03.
        recode POZICEmuzVrodine (99=3).
    else if muzVrodine=A02AAA04.
        recode POZICEmuzVrodine (99=4).
    else if muzVrodine=A02AAA05.
        recode POZICEmuzVrodine (99=5).
    else if muzVrodine=A02AAA06.
        recode POZICEmuzVrodine (99=6).
    else if muzVrodine=A02AAA07.
        recode POZICEmuzVrodine (99=7).
    else if muzVrodine=A02AAA08.
        recode POZICEmuzVrodine (99=8).
    else if muzVrodine=A02AAA09.
        recode POZICEmuzVrodine (99=9).
    END IF.
ELSE IF any(5, A02AAA01 to A02AAA09).
recode muzVrodine (99=5).
    do if muzVrodine=A02AAA01.
        recode POZICEmuzVrodine (99=1).
    else if muzVrodine=A02AAA02.
        recode POZICEmuzVrodine (99=2).
    else if muzVrodine=A02AAA03.
        recode POZICEmuzVrodine (99=3).
    else if muzVrodine=A02AAA04.
        recode POZICEmuzVrodine (99=4).
    else if muzVrodine=A02AAA05.
        recode POZICEmuzVrodine (99=5).
    else if muzVrodine=A02AAA06.
        recode POZICEmuzVrodine (99=6).
    else if muzVrodine=A02AAA07.
        recode POZICEmuzVrodine (99=7).
    else if muzVrodine=A02AAA08.
        recode POZICEmuzVrodine (99=8).
    else if muzVrodine=A02AAA09.
        recode POZICEmuzVrodine (99=9).
    END IF.
END IF.
fre muzVrodine.
VALUE LABELS muzVrodine 1 "biologický otec" 4 "děda" 5 "strýc" 7 "nevlastní otec" 11 "pěstoun" 99 "v rodině není mužská role".
fre POZICEmuzVrodine.

*ooooooooo zdravotní postižení rodičů ooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooo.
*MUZ.
compute muzVrodine_ZP=99.
DO IF POZICEmuzVrodine=1.
    compute muzVrodine_ZP=A02ZA.
ELSE IF POZICEmuzVrodine=2.
    compute muzVrodine_ZP=A02ZB.
ELSE IF POZICEmuzVrodine=3.
    compute muzVrodine_ZP=A02ZC.
ELSE IF POZICEmuzVrodine=4.
    compute muzVrodine_ZP=A02ZD.
ELSE IF POZICEmuzVrodine=5.
    compute muzVrodine_ZP=A02ZE.
ELSE IF POZICEmuzVrodine=6.

```

```

compute muzVrodine_ZP=A02ZF.
ELSE IF POZICEmuzVrodine=7.
compute muzVrodine_ZP=A02ZG.
ELSE IF POZICEmuzVrodine=8.
compute muzVrodine_ZP=A02ZH.
ELSE IF POZICEmuzVrodine=9.
compute muzVrodine_ZP=A02ZI.
END IF.
fre muzVrodine_ZP.
recode muzVrodine_ZP (2=0) (1=1) (ELSE=99).
VALUE LABELS muzVrodine_ZP 0 "ne" 1 "ano" 99 "neuvedeno".
*ZENA.
compute zenaVrodine_ZP=99.
DO IF POZICEzenaVrodine=1.
compute zenaVrodine_ZP=A02ZA.
ELSE IF POZICEzenaVrodine=2.
compute zenaVrodine_ZP=A02ZB.
ELSE IF POZICEzenaVrodine=3.
compute zenaVrodine_ZP=A02ZC.
ELSE IF POZICEzenaVrodine=4.
compute zenaVrodine_ZP=A02ZD.
ELSE IF POZICEzenaVrodine=5.
compute zenaVrodine_ZP=A02ZE.
ELSE IF POZICEzenaVrodine=6.
compute zenaVrodine_ZP=A02ZF.
ELSE IF POZICEzenaVrodine=7.
compute zenaVrodine_ZP=A02ZG.
ELSE IF POZICEzenaVrodine=8.
compute zenaVrodine_ZP=A02ZH.
ELSE IF POZICEzenaVrodine=9.
compute zenaVrodine_ZP=A02ZI.
END IF.
fre zenaVrodine_ZP.
recode zenaVrodine_ZP (2=0) (1=1) (ELSE=99).
VALUE LABELS zenaVrodine_ZP 0 "ne" 1 "ano" 99 "neuvedeno".
*výpočet indexZP.
compute indexZP=0.
COUNT indexZP= zenaVrodine_ZP muzVrodine_ZP(1).
VARIABLE LABELS indexZP 'index ZP rodičovské osoby (dopočet jako součet)'.
fre indexZP.

*ooooooooo závislosti rodičů ooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooo.
fre E03A E03C E03D T1E01G T1E02G.
CTABLES
/VLABELS VARIABLES=E03A E03C E03D DISPLAY=BOTH
/TABLE E03A [C][COUNT F40.0] + E03C [C][COUNT F40.0] + E03D [C][COUNT F40.0]
/CLABELS ROWLABELS=OPPOSITE
/CATEGORIES VARIABLES=E03A E03C E03D ORDER=A KEY=VALUE
EMPTY=INCLUDE TOTAL=YES POSITION=AFTER
/CRITERIA CILEVEL=95.

*ooooooooo kriminalita rodičů ooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooo.
fre rE03K rE03M.
CTABLES
/VLABELS VARIABLES= rE03K rE03M DISPLAY=BOTH
/TABLE rE03K [C][COUNT F40.0] + rE03M [C][COUNT F40.0]
/CLABELS ROWLABELS=OPPOSITE
/CATEGORIES VARIABLES= rE03K rE03M ORDER=A KEY=VALUE

```



```

fre C29BJ.
recode C10J (1=1)(2=0)(3=88)(else=99).
VALUE LABELS C10J 0 "ne" 1 "ano" 88 "nevím" 99 "neuveдено".
fre C10J.
recode C30BJ (1=1)(2=0)(3=88)(else=99).
VALUE LABELS C30BJ 0 "ne" 1 "ano" 88 "nevím" 99 "neuveдено".
fre C30BJ.
*výpočet indexNasiliHistorie.
compute indexNasiliHistorie=0.
COUNT indexNasiliHistorie= C09J C29BJ C10J C30BJ(1).
VARIABLE LABELS indexNasiliHistorie 'index násilí v dětsví rodiče (dopočet jako součet)'.
fre indexNasiliHistorie.

*OOOO dětství rodičů - mimo rodinu OOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOO.
fre C05A C25C C06A C26C.
* Custom Tables / kde žili rodiče.
CTABLES
/VLABELS VARIABLES=C05A C25C C06A C26C DISPLAY=BOTH
/TABLE C05A [C][COUNT F40.0] + C25C [C][COUNT F40.0] + C06A [C][COUNT F40.0]
+ C26C [C][COUNT F40.0]
/CLABELS ROWLABELS=OPPOSITE
/CATEGORIES VARIABLES=C05A C25C C06A C26C ORDER=A KEY=VALUE
EMPTY=INCLUDE TOTAL=YES POSITION=AFTER
/CRITERIA CILEVEL=95.
* pomocne promenne.
compute VLmatkaNRP=99.
recode C06A (1 2 3 = 0) (4 5 6 = 1) (7 = 88) (ELSE=99) into VLmatkaNRP.
VARIABLE LABELS VLmatkaNRP 'kde vyrustala biologicka matka (dopočet jako součet)'.
VALUE LABELS VLmatkaNRP 0 "v rodině" 1 "mimo rodinu" 88 "nevím" 99 "neuveдено".
fre VLmatkaNRP.
compute NEVLmatkaNRP=99.
recode C26C (1 2 3 = 0) (4 5 6 = 1) (7 = 88) (ELSE=99) into NEVLmatkaNRP.
VARIABLE LABELS NEVLmatkaNRP 'kde vyrustala nevlastni matka (dopočet jako součet)'.
VALUE LABELS NEVLmatkaNRP 0 "v rodině" 1 "mimo rodinu" 88 "nevím" 99 "neuveдено".
fre NEVLmatkaNRP.
compute VLotecNRP=99.
recode C05A (1 2 3 = 0) (4 5 6 = 1) (7 = 88) (ELSE=99) into VLotecNRP.
VARIABLE LABELS VLotecNRP 'kde vyrustala biologicky otec (dopočet jako součet)'.
VALUE LABELS VLotecNRP 0 "v rodině" 1 "mimo rodinu" 88 "nevím" 99 "neuveдено".
fre VLotecNRP.
compute NEVLotecNRP=99.
recode C25C (1 2 3 = 0) (4 5 6 = 1) (7 = 88) (ELSE=99) into NEVLotecNRP.
VARIABLE LABELS NEVLotecNRP 'kde vyrustala nevlastni otec (dopočet jako součet)'.
VALUE LABELS NEVLotecNRP 0 "v rodině" 1 "mimo rodinu" 88 "nevím" 99 "neuveдено".
fre NEVLotecNRP.
* Custom Tables / kde žili rodiče prepocitane.
CTABLES
/VLABELS VARIABLES=VLotecNRP NEVLotecNRP VLmatkaNRP NEVLmatkaNRP DISPLAY=BOTH
/TABLE VLotecNRP [C][COUNT F40.0] + NEVLotecNRP [C][COUNT F40.0] + VLmatkaNRP [C][COUNT F40.0]
+ NEVLmatkaNRP [C][COUNT F40.0]
/CLABELS ROWLABELS=OPPOSITE
/CATEGORIES VARIABLES=VLotecNRP NEVLotecNRP VLmatkaNRP NEVLmatkaNRP ORDER=A KEY=VALUE
EMPTY=INCLUDE TOTAL=YES POSITION=AFTER
/CRITERIA CILEVEL=95.
* vypocet indexNRPhistorie.
compute indexNRPhistorie=0.
COUNT indexNRPhistorie= VLotecNRP NEVLotecNRP VLmatkaNRP NEVLmatkaNRP(1).
VARIABLE LABELS indexNRPhistorie 'index zda rodič vyrustal mimo rodinu (dopočet jako součet)'.

```


fre indexNRPhistorie.

*OOOO zdravotni stav ditete OOO.

* Custom Tables.

CTABLES

/VLABELS VARIABLES=T1E01B T1E01F DISPLAY=BOTH

/TABLE T1E01B [C][COUNT F40.0] + T1E01F [C][COUNT F40.0]

/CLABELS ROWLABELS=OPPOSITE

/CATEGORIES VARIABLES=T1E01B T1E01F ORDER=A KEY=VALUE EMPTY=INCLUDE TOTAL=YES POSITION=AFTER

/CRITERIA CILEVEL=95.

*prekodovani hodnot.

recode T1E01B (1=5)(2=4)(3=3)(4=2)(5=1) (else=0).

VALUE LABELS T1E01B 0 "nikdy" 1 "Před více než 5 lety" 2 "Před 3 – 5 lety" 3 "Před 1 – 3 roky" 4 "V posledním roce" 5"V posledním půlroce".

fre T1E01B.

recode T1E01F (1=5)(2=4)(3=3)(4=2)(5=1) (else=0).

VALUE LABELS T1E01F 0 "nikdy" 1 "Před více než 5 lety" 2 "Před 3 – 5 lety" 3 "Před 1 – 3 roky" 4 "V posledním roce" 5"V posledním půlroce".

fre T1E01F.

Příloha č. 6 – Dotazník

Je uveden v samostatném PDF souboru.